MINOR

ANARESE

ICAL ANTHOLOGY

FOURTH EDITION

ಣ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ

ವ್ಯ ಮಾ ಲೆ

NGALORE
OOK & TRACT DEPOSITORY

MANGALORE
PRINTED AT THE BASEL MISSION PR

ಕನ್ನಡ ಛನ್ದೋವಿದ್ಯೆ

ಛಂದಸ್ಸಿನ ವಿದ್ಯೆ ಅಂದರೆ ಗಣಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರಾಸದ ಮೇಲೆಯೂ ಇಷ್ಟ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವದು.

I. ಗಣಗಳ ವಿಷಯವು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘ ಅಕ್ಷರಗಳು ಅವೆ. ಹ್ರಸ್ವ ಅಕ್ಷರ ಉಚ್ಚರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಬೇಕು, ದೀರ್ಘ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಾಲ ಬೇಕು. ಈ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಕಾಲಭೇದ ಕುರಿತು ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವದೇನಂದರೆ—ಒಂದು ಹ್ರಸ್ವ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆ ಅದೆ, ಒಂದು ದೀರ್ಘ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮಾತ್ರೆಗಳು ಅವೆ. ಅನುಸ್ವಾರದ ಅಕ್ಷರ ದೀರ್ಘವಾಗಿದೆ (ಕಂ, ವಂ, ಲಂ ಇತ್ಯಾದಿ); ವಿಸರ್ಗ ದೀರ್ಘವಾಗಲಿ ಹ್ರಸ್ವವಾಗಲಿ ಇರುವದು (ತಃ, ಮಃ, ಸಃ ಇತ್ಯಾದಿ). ಹ್ರಸ್ವ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಮಾತ್ರೆಯ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಈ ಆವರಣದೊಳಗೆ (⏑) ಕಾಣುವ ಚಿನ್ಹೆಯಿಂದ, ಮತ್ತು ದೀರ್ಘ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಈ ಚಿನ್ಹೆಯೊಳಗೆ (—) ಕಾಣುವ ಚಿನ್ಹೆಯಿಂದ ತೋರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಅದೆ.

ಗಣವು ಅಂದರೆ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರಗಳ ಅಥವಾ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಕೂಟವು. ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 3 ವಿಧದ ಗಣಗಳು ಅವೆ, ಯಾವವಂದರೆ—

1. ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಗಳು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—'ಕುದುರೆ, ಹಡಗ, ಕಿವಿಯು, ಇರುವ, ಹಾವು, ಕಣ್ಣು, ಬೇಡ, ಬೇಕು, ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು 3 ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಗಳಾಗಿವೆ.

2. ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಗಳು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—'ಕುದುರೆಯು, ಹಡಗವು, ಕಿವಿಗಳು, ಇರುವವು, ಹಾವಿನ, ಕಣ್ಣಿನ, ಹೋಗುವ' ಇತ್ಯಾದಿ.

3. ಐದು ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಗಳು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—'ಆ ಕುದುರೆ, ಹಡಗಗಳು, ಕಿವಿಯನ್ನು, ಇರುವದಕೆ, ನಡೆ ಹುಡುಗ ಬೇಗ ಬಾ, ಅದ ನೋಡು' ಇತ್ಯಾದಿ.

ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಕದ ಗಣಗಳನ್ನು ಸಾಲುಸಾ ಲಾಗಿ ಇಡುತ್ತಾ ಬರ ಬೇಕು.

ಒಂದೇ ಗಣದಲ್ಲ್ಯಾಗಲಿ ಗಣಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲ್ಯಾಗಲಿ ಒಂದೇ ಮಾತ್ರೆಯ ಅಕ್ಷರದ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಒತ್ತಕ್ಷರ ಬಂದರೆ, ಆ ಹಿಂದಿನ ಒಂದೇ ಮಾತ್ರೆಯ ಅಕ್ಷರವು 2 ಮಾತ್ರೆಯದಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—1ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಮತಿಯನ್ಸ್' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ಯ' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು. ಅಲ್ಲಿಯೇ 'ಜಿಪ್ಪೆಗೆ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ಜಿ' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆ ಯದು. ಅಲ್ಲಿಯೇ 'ನಿನ್ನ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ನಿ' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು. ಅಲ್ಲಿಯೇ 'ಪೊಗಳುವದಿತ್ತು' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ದಿ' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು.—2ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಸಮಸ್ತ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ಮ' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು.—5ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ರ ದೊಳ್ ಪಾಲೇ' (ರಸದೊಳ್ಪಾಲೇ) ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ದೊ' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು. 6ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಬದುಕಿದಡೇನು ಶ್ವಾನ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ನು' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆ ದು.—19ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಸಂಸಾರದ ಧ್ರುವ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ದ' ಎಂಬದು 2 ಮಾ ಯದು.—26ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಹಿಡಿಯೊಳ್ ತುಂಬ್ಯ' (ಹಿಡಿಯೊಳ್ತುಂಬ್ಯ) ಎಂತ ಅದೆ; ಇದ 'ಯೊ' ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು.—33ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಮುತ್ತಿಗೆ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ಮು ಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು.—37ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಸುಪ್ರಖ್ಯಾತ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ 'ಸು' ಎಂ 'ಪ್ರ' ಎಂಬದೂ 2 ಮಾತ್ರೆಯವು.—39ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಋತುಪರ್ನಕ್ಷಿತೀ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರ ಎಂಬದು 2 ಮಾತ್ರೆಯದು.—42ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರಿಗೆ' ಎಂತ ಅದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ' ಬದೂ 'ಶ್ಲೋ' ಎಂಬದೂ 2 ಮಾತ್ರೆಯವು.

'ಗ್ರ, ದ್ರ, ಗ್ರೀ, ರ್ಗ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ರಕಾರ ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳ ಹಿ ಒಂದೇ ಮಾತ್ರೆಯ ಅಕ್ಷರವೂ 'ಜ್ಞ' ಎಂಬ ಒತ್ತಕ್ಷರದ ಹಿಂದಿನ ಅಂ ವೂ 2 ಮಾತ್ರೆಯದ್ದಾಗದೆ ಇರ ಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—5ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ವ ಗ್ರಹಂಗಳೊಳ್ಗೆ' ಎಂಬದು; 'ಚಂದನ ದ್ರುಮಂಗಳಂ' ಎಂಬದು; 227ನೇದರಲ್ಲಿ 'ನಡೆದುದು ಗ್ರೀಷ್ಮ' ಎಂಬದು; 'ಅಲರಲರ್ಗಳಾ' ಎಂಬದು; 28ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಮುಕ್ತಿಗೆ ಜ್ಞಾನ' ಎಂಬದು. ಈ ಉ ತಿಳುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಗಣಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸ ಬೇಕು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಮವಾಗದ ಪ್ರತಿಷೇಧಗಳು [Exceptions) ಕಾಣುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸುವದು ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲ.

ಒಂದೊಂದು ಗಣದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ 2 ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹಿಡುಕೊಳ್ಳ ಬರುವ ಹಾಗೆ ಆಗ ಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ 2 ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಹ್ರಸ್ವ ಅಕ್ಷರಗಳಾಗಲಿ, 1 ದೀರ್ಘ ಅಕ್ಷರವಾಗಲಿ ಇರ ಬೇಕು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—'ಎಲೋ, ಇಗೋ, ಕಡೇ, ಅನೀತಿ, ವಿರೋಧ, ಸಹಾಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಒಂದು ಗಣವು ಆರಂಭಿಸಲೂ ಇರಲೂ ಬಾರದು; ಆದರೆ 'ಎಲೋ, ಇಗೋ, ಕಡೆಯ, ಧರೆಯ, ನೀತಿ, ಬುದ್ಧಿ, ವಾಕ್ಯ, ದೇವ, ನೋಡು' ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರವು ಒಂದು ಗಣದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ (ಗಣವು 3 ಮಾತ್ರೆಯದಾಗಿದ್ದರೆ) ಗಣವಾಗಿಯೂ ಇರ ತಕ್ಕದ್ದು.

ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕವು ತೀರಿದಲ್ಲಿ ಗಣಗಳ ಒಂದು ಸಾಲು ತೀರಿತು.

ಗಣಗಳ ಒಂದು ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಂಜನವಿಲ್ಲದ ಸ್ವರವು ಇರ ಬಹುದು, ಅಂದರೆ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಂಥ ಸ್ವರವು ಇರ ಬಹುದು; ಉಳಿದ ಸ್ವರಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಧಿಪ್ರಕರಣದ ಮೇಲೆ ವ್ಯಂಜನದವುಗಳಾಗಿರ ಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷೇಧಗಳು ಕ್ಕುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಅವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರ ಕೂಡದು.

ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಗಣಸಾಲುಗಳ ನಡುವೆ ಸಹ, ಪ್ರತಿಷೇಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಂಜನವಿಲ್ಲದ ಸ್ವರಗಳು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುವದುಂಟು; ಆದರೆ ಪದಗಳನ್ನು ಸುವಾಗ ಆ ಸ್ವರಗಳೆಲ್ಲಾ, ಪ್ರತಿಷೇಧವಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಸಂಧಿಯಾಗಿ ಅಡಗಿ ೀಗುತ್ತವೆ. ಅರ್ಥವನ್ನು ಲಘು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಗಣಗಳು ಕೆಡದ ದಲ್ಲಿ, ಮಾತುಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು; ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕಗಳ ಪಂಕ್ತಿಗಳು ಅಂದರೆ ಚರಣಗಳು ಪದಗಳೆನ್ನಿಸುತ್ತವೆ; ಒಂದು ಕದಲ್ಲಿ 2, 4, 6 ಪದಗಳು ಇರ ಬಹುದು; 4 ಪದಗಳು ಇದ್ದರೆ, ಅವು ಳು (Quarters) ಎಂತಲೂ ಎನ್ನಿಸುತ್ತವೆ.

1. ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯ ಗಣಗಳು.

(1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.)

ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ 3 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳೂ 4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳೂ ಬೇಕು. ು 3 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣ, ಆ ಮೇಲೆ 4 ಮಾತ್ರೆಯದು, ಆ ಮೇಲೆ ತಿರಿಗಿ

3 ಮಾತ್ರೆಯದು, ಆ ಮೇಲೆ ತಿರಿಗಿ 4 ಮಾತ್ರೆಯದು ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಗಣಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾ ಬರ ಬೇಕು. ಗಣಗಳನ್ನೂ ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ ಪಟ್ಟೆ ಇಲ್ಲಿ ಛಾಪಿಸಿ ಅದೆ—

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಮೊದಲಿನ ಸಾಲು ಅಥವಾ ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕ.

3 | 4 | 3 | 4 | 1ನೇ ಪದ

3 | 4 | 3 | 4 | 2ನೇದು

3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 4 | 1 || 3ನೇದು. 1ನೇ ಗಣಸಾಲು

ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 14 ಗಣಗಳೂ ಸಾಲಿನ ಕಡೇಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದ 1 ಮಾತ್ರೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರ ಬೇಕು. ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 6 ಪದಗಳಿರುವದರಿಂದ ಷಟ್ಪದಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹುಟ್ಟಿತು.

3 ಮಾತ್ರೆಯ ಆ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳು 2 ವಿಧವಾಗಿರ ಬಹುದು; 4 ಮಾತ್ರೆಯ ಆ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳು 4 ವಿಧವಾಗಿರ ಬಹುದು. ಆಯಾ ವಿಧಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ, ಹ್ರಸ್ವಾಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ದೀರ್ಘಾಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಿಸುವ ಎರಡು ಚಿನ್ಹೆಗಳನ್ನು (◡) (—) ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ.

ಹಾಗಾದರೆ 3 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 1ನೇ ವಿಧವು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ (◡◡◡); 2ನೇ ವಿಧವು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ (—◡).

1ನೇ ವಿಧದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ಅದರ, ಅವನು, ತೆಗದು ಇತ್ಯಾದಿ.

2ನೇ ವಿಧದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ಹೋಗು, ಬೇಗ, ಬೀಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮತ್ತು 4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 1ನೇ ವಿಧವು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ (◡◡◡◡); 2ನೇ ವಿಧವು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ (◡◡—); 3ನೇ ವಿಧವು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ (—◡◡); 4ನೇ ವಿಧವು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ (——).

1ನೇ ವಿಧದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ಅವನಿಗೆ, ತಿಳಿಯುವ, ಗಲಿಬಿಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

2ನೇ ವಿಧದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ನರನೇ, ತರದಿಂ, ಅವನಂ ಇತ್ಯಾದಿ.

3ನೇ ವಿಧದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ಆಗಲಿ, ಕೇಳಲೆ, ಭೋಜನ ಇತ್ಯಾದಿ.

4ನೇ ವಿಧದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ಇಚ್ಛಾ, ಕೇಳೋ, ಪುಣ್ಯಂ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ 1ನೇ ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಅದರ 28 ಗಣಗಳನ್ನೂ ಒಂದೊಂದು ಗಣಸಾಲಿನ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನೂ 3, ಮತ್ತು 4 ಮಾತ್ರೆಗಳು ಹೊಂದ ಬಹುದಾದ ಅಕ್ಷರವಿಧಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

1	2	3	4				
∪∪∪	∪∪∪∪	—∪	—∪∪				
ಗಿಳಿಯ	ಮರಿಯನು	ತಂದು	ಪಂಜರ	1ನೇ ಪದ			
5	6	7	8				
∪∪∪	—∪∪	∪∪∪	∪∪∪∪				
ದೊಳಗೆ	ಪೋಷಿಸಿ	ಕಲಿಸಿ	ಮೃದು ನುಡಿ	2ನೇದು			
9	10	11	12	13	14		
∪∪∪	—∪∪	—∪	∪∪∪∪	—∪	—∪∪	∪	
ಗಳನು	ಲಾಲಿಸಿ	ಕೇಳ್ವ	ಪರಿಣತ	ರಂತೆ	ನೀನೆನ	ಗೆ ‖	3ನೇದು, [1ನೇ ಗಣಸಾಲು
15	16	17	18				
∪∪∪	∪∪—	—∪	—∪∪				
ತಿಳುಹು	ಮತಿಯನ್ನ್	ಎನ್ನ	ಜಿಹ್ವೆಗೆ	4ನೇದು			
19	20	21	22				
∪∪∪	—∪∪	—∪	——				
ಮೊಳಗು	ವಂದದಿ	ನಿನ್ನ	ನಾಮಾ	5ನೇದು			
23	24	25	26	27	28		
∪∪∪	∪∪∪∪	—∪	—∪∪	—∪	∪∪∪∪	∪	
ವಳಿಯ	ಪೊಗಳುವ	ದಿತ್ತು	ರಕ್ಷಿಸು	ನಮ್ಮ	ನನವರ	ತ ‖	6ನೇದು, [2ನೇ ಗಣಸಾಲು

ವಿವರವು—1, 5, 7, 9, 15, 19, 23=3 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 1ನೇ ವಿಧ.

3, 11, 13, 17, 21, 25, 27=3 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 2ನೇ ವಿಧ.

2, 8, 12, 24, 28=4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 1ನೇ ವಿಧ.

16=4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 2ನೇ ವಿಧ.

4, 6, 10, 14, 18, 20, 26=4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 3ನೇ ವಿಧ.

22=4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳ 4ನೇ ವಿಧ.

ಗಣಗಳ ಒಂದೊಂದು ಸಾಲಿನ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಾತ್ರೆಯು ಹೇಳುವದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೀರ್ಘವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಡೇ ಪ್ರಮಾಣ—ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಗಣಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಾತ್ರೆಗಳೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಳಿದಷ್ಟು ಬರ ಬೇಕು; ಆದರೆ ಗಣಗಳ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಅಕ್ಷರವಿಧವು, ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ವಿಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ಒಂದೊಂದು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಗಿರ ಬಹುದು. (ಈ ಕಡೇ ಪ್ರಮಾಣದ ಅರ್ಥವು ಸಕಲ ವಿಧದ ಸಾಧಾರಣ ಶ್ಲೋಕಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಕು.)

2. ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದೀ ಗಣಗಳು.

(140ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.)

ಈ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ 5 ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಗಳೇ ಬೇಕು. 5 ಮಾತ್ರೆಯ ಈ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳು ಹೊಂದ ಬಹುದಾದ 6 ವಿಧಗಳು ಹಿಂದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಚಿನ್ಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದು, ಹ್ಯಾಗಂದರೆ—

1ನೇ ವಿಧವು (⏑⏑⏑⏑⏑); 2ನೇ ವಿಧವು (⏑⏑⏑—); 3ನೇ ವಿಧವು (⏑⏑—⏑); 4ನೇ ವಿಧವು (—⏑—); 5ನೇ ವಿಧವು (—⏑⏑⏑); 6ನೇ ವಿಧವು (——⏑).

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ 140ನೇ ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಅದರ 28 ಗಣಗಳನ್ನೂ ಒಂದೊಂದು ಗಣಸಾಲಿನ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನೂ 5 ಮಾತ್ರೆಗಳು ಹೊಂದ ಬಹುದಾದ ಅಕ್ಷರವಿಧಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

1	2	3	4				
——⏑	——⏑	——⏑	—⏑—				
ಮಾವಂಗೆ	ಭಾವಂಗೆ	ಮೇಣ್ ಅತ್ತೆ	ಗೈದೆ ಸಂ				1ನೇ ಪದ
5	6	7	8				
—⏑⏑⏑	—⏑⏑⏑	—⏑—	—⏑⏑⏑				
ಭಾವಿಸುತ	ಸೇವಿಸುತ	ಕಾಂತನಂ	ಸದ್-ಪ್ರತದಿ				2ನೇದು
9	10	11	12	13	14		
—⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑⏑	—⏑—	⏑⏑⏑⏑⏑	——⏑	——⏑	⏑	
ನೋವುತಿಹ	ಯುವತಿಗಿಹ	ಲೋಕದೊಳ್	ಸುಕೃತ ಫಲ	ಮಾಯತ್ತ	ಮಂತ್ ಅಲ್ಲ	ದೆ	[3ನೇದು, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು.
15	16	17	18				
—⏑—	—⏑—	⏑⏑⏑⏑⏑	⏑⏑—⏑				
ಪಾವಿನಂತ್	ಆವಿನಂತ್	ಅಡಿಗಡಿಗೆ	ಮೊರದೆದ್ದು				4ನೇದು
19	20	21	22				
—⏑⏑⏑	—⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑⏑	——⏑				
ಡಾವರಿಸಿ	ಸೀವರಿಸಿ	ಮನೆಗೆಲಸ	ಮಂ ಗೈಯ				5ನೇದು
23	24	25	26	27	28		
—⏑⏑⏑	—⏑⏑⏑	—⏑⏑⏑	⏑⏑⏑—	⏑⏑⏑—	⏑⏑⏑—	⏑	
ದಾ ವನಿತೆ	ಸಾವ್ ಅನಿತೆ	ಲೇಸ್ ಎನಿಸ	ದಿಹಳೆ ತತ್	ಪತಿಗೆ ತದ್	ಗೃಹಜನಕ್	ಕೆ	[6ನೇದು, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು.

ವಿವರವು—10, 12, 21=1ನೇ ಗಣಾಕ್ಷರ ವಿಧ.—

26, 27, 28=2ನೇದು.— 18=3ನೇದು.— 4, 7, 11, 15, 16=4ನೇದು.

5, 6, 8, 9, 19, 20, 23, 24, 25=5ನೇದು.—1, 2, 3, 13, 14, 22=6ನೇದು.

ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಡೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹ ಹೇಳ ಬೇಕು.

3. ರಾಗ ಮುಖಾರಿ; ಝಂಪೆ ತಾಳ.

(63ನೇ, 95ನೇ, 100ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ.)

ಇದರ ಗಣಗಳು, ವಾರ್ಧಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ, 5 ಮಾತ್ರೆಯವುಗಳಾಗಿವೆ; ಮತ್ತು ಇದರ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳು ವಾರ್ಧಕದ ಗಣಾಕ್ಷರಗಳ 6 ರೂಪಗಳನ್ನೇ

ಹೊಂದುತ್ತವೆ. 63ನೇ ಪಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಹಾಕಿ, ಗಣಗಳನ್ನೂ* ತಾಳಗಳನ್ನೂ ಈ ಆವರಣ ಚಿನ್ಹೆಯೊಳಗೆ (.) ಕಾಣುವ ಚಿನ್ಹೆಯಿಂದ ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ† ತೋರಿಸುವ—

ಪಲ್ಲ

ಆರು ಹಿತ	ವರು ನಿನಗೆ	1ನೇ ತಾಳ
ಮೂರು ಮುಂ	ದಿಗಳೊಳಗೆ	1ನೇ ಪದ (ಪಾದ), 2ನೇ ತಾಳ
ನಾರಿಯೋ	ಧಾರಿಣಿಯೋ	3ನೇ ತಾಳ
ಬಲು ಧನದ	ಸಿರಿಯೊ— —	2ನೇ ಪದ (ಪಾದ), 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 4ನೇ ತಾಳ

ಶ್ಲೋಕ

ಅನ್ಯರಲಿ	ಜನಿಸಿರ್ದ	1ನೇ ತಾಳ
ಅಂಗನೆಯು	ಕರತಂದು	1ನೇ ಪದ (ಪಾದ), 2ನೇ ತಾಳ
ತನ್ನ ಮನೆ	ಗವಳ ಯಜ	3ನೇ ತಾಳ
ಮಾನಿಯೆನಿ	ಸೆ— — — —	2ನೇ ಪದ (ಪಾದ), 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 4ನೇ ತಾಳ
ಭಿನ್ನವಿಲ್	ಲದೆಯರ್ಥ	5ನೇ ತಾಳ [(ಅಪೂರ್ಣವಾದ್ದು)
ದೇಹವೆನಿ	ಸುವ ಸತಿಯು	3ನೇ ಪದ, 6ನೇ ತಾಳ
ಕಣ್ಣಿನಲಿ	ನೋಡಲಂ	7ನೇ ತಾಳ
ಮಳು ಕಾಲ	ವಶದಿ— —	4ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 8ನೇ ತಾಳ (ಅಪೂ [ರ್ಣವಾದ್ದು)

95ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 2ನೇ ಪದಕ್ಕೆ 2 ಮಾತ್ರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿರುವದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಎರಡನೇದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳ ಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿಯು 'ವಶದಿ' ಎಂಬದರ ಹಾಗೆ.

4. ರಾಗ ಆನಂದಭೈರವಿ; ಝಂಪೆ ತಾಳ.

(128ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.)

ಇದರ ಗಣಗಳು ಸಪ 5 ಮಾತ್ರೆಯವುಗಳು; ಮತ್ತು ಗಣಾಕ್ಷರಗಳು ಸಹ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ 6 ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ರಾಗ ಮುಖಾರಿಗೂ ರಾಗ ಆನಂದಭೈರವಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವದರಿಂದ ಈ ಕಡೆಯದರ ಪದಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆ ಆಗುತ್ತವೆ. 128ನೇ ಪಲ್ಲವನ್ನೂ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಹಾಕಿ, ಗಣಗಳನ್ನೂ ತಾಳಗಳನ್ನೂ ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

*ದಾಸರ ಪದಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಗಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಾಕ್ರಮುಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಕಟ್ಟ ಹಾಕಲಾಯಿತು; ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅಂಥ ಪದಗಳ ರಚನೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿದೀತು.

†ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸಹ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟೆವು; ಆದರೂ ಅವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಬದಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಹೊರ್ತು, ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಲಿಯುವದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ.

ಪಲ್ಲ

ಏನ ಮಾ	ಡಲಿ ನನ್ನ		1ನೇ ತಾಳ
ದೇವ— —	ಈ ಜೆಳೆಯು		1ನೇ ಪದ, 2ನೇ ತಾಳ
ಸೋನೆಯಿಲ್	ಲದಲುರಿದು	ದು	2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 3ನೇ ತಾಳ [(1 ಪೆಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದು)

ಶ್ಲೋಕ

ಮೂಡ ದೆಸೆ	ಯೊಳು ಬಂದು		1ನೇ ತಾಳ
ದು— — — —	ವೃಷ್ಟಿಯಾ		1ನೇ ಪದ, 2ನೇ ತಾಳ
ಬಡಗ ದೆಸೆ	ಯೊಳು ಸುರಿದು	ದು	2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 3ನೇ ತಾಳ [(1 ಪೆಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದು)
ಎಡೆ ಬಿಡದೆ	ತೆಂಕ ಕಡೆ		4ನೇ ತಾಳ
ಯಲಿ ಹೊಡೆದ	ಮಳೆಯು ತಾ		3ನೇ ಪದ, 5ನೇ ತಾಳ
ನಡುವೆ ಬಿಡು	ವದು ಯಾತ	ಕೆ	4ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು, 6ನೇ ತಾಳ [(1 ಪೆಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದು)

5. ರಾಗ ಶಂಕರಾಭರಣ; ಆದಿ ತಾಳ.

(68ನೇ, 78ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ.)

ಇದರ ಗಣಗಳು 4 ಮಾತ್ರೆಯವುಗಳು; ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ 4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟ ಬೇಕು. 68ನೇ ಪಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಹಾಕಿ, ಗಣಗಳನ್ನೂ ತಾಳಗಳನ್ನೂ ತಾಳ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

ಪಲ್ಲ

ವರದ ಸು	ಹೃದಯಾ	ವರದ ಸು	ಹೃದಯಾ	1ನೇ ತಾಳ
ವರದ ಸು	ಹೃದಯಾ	ಯೆನುಮನ	ವೆ— — —	1ನೇ ಪದ, 2ನೇ ತಾಳ
ದುರಿತಶ	ರಥಿಯುತ್	ತರಿಸ ಬೆ	ಕಾದರೆ	3ನೇ ತಾಳ
ಪರಮ ಪ	ತಿಯ ನುತಿ	ಸಿರು ಮನ	ವೆ— — —	2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, [4ನೇ ತಾಳ

ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕ

ಘೋರ ತ	ರದ ಸಂ	ಸಾರವು	ದುಃಖದ	1ನೇ ತಾಳ
ವಾರಿಧಿ	ಯಿದರೊಳ	ಗೇನ್ ಉಂ	ಟು— — —	1ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, [2ನೇ ತಾಳ
ತೋರುವ	ಶಿರಿ ಸಂ	ಪತ್ತಿನ	ನೆಲೆಯ ಎ	3ನೇ ತಾಳ
ಚಾರಿಸ	ಲದು ಕನ	ಸಿನ ಗಂ	ಟು— — —	2ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು, [4ನೇ ತಾಳ

ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕದ ಗಣಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಾತ್ರೆಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅವೆ; ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರೆ, 4 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳು ಭಾಮಿನಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ 4 ವಿಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬರ ಬೇಕು.

6. ರಾಗ ಮಾರವಿ; ಏಕ ತಾಳ.

ಇದರ ಗಣಗಳು ರಾಗ ಶಂಕರಾಭರಣದ ಆದಿ ತಾಳದಂಥವುಗಳಾಗಿವೆ; ಆದರೆ ಗಣಸಾಲೂ ತಾಳವೂ ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳೂ ಬೇರೆ. ಈ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಪಣದಿಗ್ವಿಜಯದ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದ 2ನೇ ಭಾಗ ಹಾಕಿ, ಗಣಗಳನ್ನೂ ತಾಳಗಳನ್ನೂ ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

(ಪನ್ನಗ]	ಚಯುಗಳ	ಕಟ್ಟಿದ	1ನೇ ತಾಳ
	ಶ್ವಯುಗಳ	ಸಹಿರಣ್	1ನೇ ಪದ, 2ನೇ ತಾಳ
	ಮುಯುಗಳ	ಸುರಥಾ	3ನೇ ತಾಳ
	ಲಯುಗಳೊ	ಳುಲಿದೂ ‖	2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 4ನೇ ತಾಳ
		ನಡದ	ರಾಗಾ ‖ ಪಲ್ಲ ‖ ಒಂದು ತಾಳ

ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕವು, ಗಣಾಕ್ಷರಗಳ 4 ವಿಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಕಟ್ಟಿ ಅದೆ. ಈ ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥವೇನಂದರೆ—

(ಅವರು ಹಾವಿನ) ಗುಂಪುಗಳ, (ಮತ್ತು) ಕಟ್ಟಿದ ಕುದುರೆಗಳ (ಈ) ಭಂಗಾರಲೇಪವುಳ್ಳ ಒಳ್ಳೇ ರಥಗಳೆಂಬ ಆಲಯುಗಳೊಳಗೆ (=ಆ ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡು) ಕೂಗು ಹಾಕಿ, ನಡೆದರು ಆಗ.

7. ರಾಗ ರೇಗುಪ್ತಿ; ಮಟ್ಟೆ ತಾಳ.

(73ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.)

ಇದರ ಗಣಗಳು ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯ 3 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳಂಥವುಗಳಾಗಿವೆ. 73ನೇ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಗಣಗಳನ್ನೂ ತಾಳಗಳನ್ನೂ ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

ಕೋಪ	ವನ್ನು	ಮಾಡ	ದೀರು	1ನೇ ಪದ, 1ನೇ ತಾಳ
ಪಾಪ	ಕೆ ಗುರಿ	ಯಾಗ	ದೀರು ‖	2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 2ನೇ ತಾಳ
ತಾಪ	ಹರನ	ನುತಿಗ	ಳನ್ನು	3ನೇ ಪದ, 3ನೇ ತಾಳ
ಸೇ ವ	ತಿಸುತ	ಲೀರು	ಮನವೆ ‖	4ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು, 4ನೇ ತಾಳ

8. ರಾಗ ಪೂರ್ವಿ; ರೂಪಕ ತಾಳ.

ಇದರ ಗಣಗಳು ರಾಗ ರೇಗುಪ್ತೀ ಮಟ್ಟೆ ತಾಳದಂಥವುಗಳಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅದರ ಪಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಹಾಕಿ, ಗಣಗಳನ್ನೂ ತಾಳಗಳನ್ನೂ ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

ಪಲ್ಲ

ಚಿಂತೆ	ಯಾತ	ಕೋ		1ನೇ ತಾಳ
		ಬಯಲ		2ನೇ ತಾಳ
ಭ್ರಾಂತಿ	ಯಾತ	ಕೊ ‖		
ಅಂತ	ರಂಗ	ಶುದ್ಧಿ	ಹೊಂದು	3ನೇ ತಾಳ
ವಂತೆ	ಕಷ್ಟ	ಮಾಡ	ದೆ	‖ 4ನೇ ತಾಳ

ಶ್ಲೋಕ

ಒಳ್ಳೆ	ಯುದಯ	ಕಾಲ	ದಲ್ಲಿ	1ನೇ ಪದ, 1ನೇ ತಾಳ
ವೇಳೆ	ಯರಿತು	ಕೂಗು	ವಂಥ	2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು, 2ನೇ ತಾಳ
ಕೋಳಿ	ತನ್ನ	ಮರಿಗ	ಳಿಂಗೆ	3ನೇ ಪದ, 3ನೇ ತಾಳ
ಹಾಲ	ಕೊಟ್ಟು	ಸಲಹು	ತಿಹುದೆ	‖ 4ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು, 4ನೇ ತಾಳ

9. ರಾಗ ಭೈರವಿ; ತ್ರಿವಿಡೆ ತಾಳ.

(146ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.)

ಇದರ ಗಣಗಳು ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯವುಗಳ ಹಾಗೆ 3 ಮತ್ತು 4 ಮಾತ್ರೆಯವುಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಬೀಳುತ್ತವೆ. 146ನೇ ಪಲ್ಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಗಣಗಳನ್ನೂ ತಾಳಗಳನ್ನೂ ತಾಳಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ—

1ನೇ ತಾಳ		2ನೇ ತಾಳ (ಅಪೂರ್ಣವಾದ್ದು)		
ಕೇಳೊ	ಕೇಳೋ	ಮನುಜ	ನೆ———	
ಕೇಳೊ	ಕೇಳೋ	‖ 3ನೇ ತಾಳ, 1ನೇ ಪದ		
ಕೇಳು	ಲೋಕದ	4ನೇ ತಾಳ		
ಬಾಳಿ	ನೊಗತನ	5ನೇ ತಾಳ		
ಕಾಳು	ಮಾಡದೆ	ಬಿಡುವ	ದೆ———	‖ 6ನೇ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣವಾದ [7ನೇ ತಾಳ, 2ನೇ ಪದ
ನಾಳೆ	ಯಮನಾ	8ನೇ ತಾಳ		
ವಾಳು	ಬೇಗದಿ	9ನೇ ತಾಳ		
ಕಾಲ	ಹಿಡಿದೆಳ	ದೊಯ್ಯು	ವಿರುವರೆ	‖ 10ನೇ ಮತ್ತು 11ನೇ ತಾಳ, 3ನೇ ಪದ

(ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 4 ಪದಗಳವೆ.)

10. ದ್ವಿಪದೆ.

(50ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.)

ಇದರ ಗಣಗಳು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯ 5 ಮಾತ್ರೆಯುವುಗಳ ಹಾಗೆಯೂ ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯ 3 ಮಾತ್ರೆಯುವುಗಳ ಹಾಗೆಯೂ ಬೀಳುತ್ತವೆ; 3 ಮಾತ್ರೆಯುವುಗಳು ಒಂದೊಂದು ಪದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. 50ನೇ ಶ್ಲೋಕ ಇಲ್ಲಿ ಹಾಕುವ—

ವಳಪನೆಂ	ದನು ಪೌಜ	ನೆಣಿಸಿರೆನ್	ನುತ್ತಾ	1ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಗಳು
ನಿಲಿಸಿದರು	ವಿಧವಿಧವಿ	ವಿಂಗಡಿಸಿ	ಮತ್ತಾ	2ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಗಳು

(ಕಡೇ ಅಕ್ಷರದ ದೀರ್ಘತ್ವವು ಹೇಳುವದರಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.)

II. ಪ್ರಾಸದ ವಿಷಯವು.

'ಪ್ರಾಸ' ಎಂಬದಕ್ಕೆ 'ಪ್ರ' ಅಂದರೆ ಮುಂದೆ, ಮತ್ತು 'ಅಸ್' ಅಂದರೆ ಹಾಕುವದು ಎಂಬದು ಮೂಲ. ಪ್ರಾಸ ಅಂದರೆ ಮುಂದೆ ಹಾಕುವಿಕೆ. ಒಂದೊಂದು ಪದದ (=ಚರಣದ) ಮುಂದಗಡೆಯಲ್ಲಿ (=ಅದರದರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ) ಇರುವ ಗಣದ 2ನೇ ಹ್ರಸ್ವವಾದ ವ್ಯಂಜನವನ್ನಾಗಲಿ (№ 1, 2, 3, 6), ಒತ್ತು ವ್ಯಂಜನವನ್ನಾಗಲಿ (№ 4, 5) ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮಾಡಿ ಇಡುವದು ಪ್ರಾಸವಾಗಿದೆ.

ಆ ವ್ಯಂಜನದ ಹಿಂದಿನ ಅಕ್ಷರವು ಹ್ರಸ್ವವಾಗಲಿ (№ 1, 3) ದೀರ್ಘವಾಗಲಿ (№ 2, 6) ಇರ ಬಹುದು.

ಪ್ರಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಆ 2ನೇ ಹ್ರಸ್ವವಾದ ವ್ಯಂಜನವನ್ನಾಗಲಿ ಒತ್ತುವ್ಯಂಜನವನ್ನಾಗಲಿ ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮಾಡಿ ಇಡುವದೆಂತ ಹೇಳಿದೆವು; ಹ್ಯಾಗಂದರೆ ಹ್ರಸ್ವವಾದ ಆ ವ್ಯಂಜನಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಅವವುಗಳ ಹ್ರಸ್ವವಾದ ಸ್ವರವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವದೇ ಇಲ್ಲ; ಅ, ಇ, ಉ, ಎ, ಒ ಎಂಬ ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದಾದರೂ ಆ ವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ತೋರ ಬಹುದು.

4 ಮತ್ತು 5 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸದ ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ದೀರ್ಘವಾಗಿರ ಬಹುದು; ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಗಣದ ಮೊದಲಿನ ಅಕ್ಷರವು ಸಹ ದೀರ್ಘವಾಗಿರ ಬೇಕು (66ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಸಾಕಾರ"; 68ನೇದರಲ್ಲಿ "ಆರೈಸು"; 107ನೇದರಲ್ಲಿ "ಪುಣ್ಯಾಂ"; 140ನೇದರಲ್ಲಿ "ಮೂವಂಗೆ"; 155ನೇದರಲ್ಲಿ "ಬಾಗಿಲ್ಗಳಾರ್" ಇತ್ಯಾದಿ).

ಉದಾಹರಣೆಗಳು:

№ 1.

1ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಾಸವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ಳಕಾರ (ಲಕಾರ)—
ಗ)-ಳಿ; (ದೊ)-ಳೆ; (ಗ)-ಳ; (ತಿ)-ಳು; (ವೊ)-ಳ; (ವ)-ಳಿ. (ಳಿ, ಳೆ, ಳ, ಳು, ಳೆ, ಳಿ)

№ 2.

2ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಾಸವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ನಕಾರ (ಣಕಾರ)—
(ದೀ)-ನ; (ದಾ)-ನಿ; (ಹೀ)-ನ; (ಏ)-ನ; (ಜ್ಞಾ)-ನ; (ವಾ)-ನ. (ನ, ನಿ, ನ, ನ, ನ, ನ)

№ 3.

3ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಾಸವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ಳಕಾರ (ಲಕಾರ)—
(ಸು)-ಲಿ; (ಕ)-ಳಿ; (ಯು)-ಳಿ; (ಲ)-ಲಿ; (ತಿ)-ಳಿ; (ಘು)-ಳಿ. (ಲಿ, ಳಿ, ಳಿ, ಲಿ, ಳಿ, ಳಿ)

№ 4.

13ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಾಸವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ಪ್ಪಕಾರ (ರ್ಪಕಾರ)—
(ಸ)-ರ್ಪ;(ಕ)-ಪ್ಪೆ;(ಸಿ)-ಪ್ಪು;(ದ)-ರ್ಪ;(ತ)-ಪ್ಪು;(ತ)-ಪ್ಪು. (ರ್ಪ,ಪ್ಪೆ,ಪ್ಪು,ರ್ಪ,ಪ್ಪು,ಪ್ಪು)

№ 5.

61ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಾಸವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ದ್ರಕಾರ (ದ್ದಕಾರ)—
(ನಿ)-ದ್ರೆ; (ಛಿ)-ದ್ರ. (ದ್ರೆ, ದ್ರ)

№ 6.

67ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಾಸವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ಥಕಾರ (ತಕಾರ)—
(ಅಸ್)-ಥಿ; (ಸೊಸ್)-ಥ; (ಚಿತ್)-ತ; (ನುತ್)-ತ. (ಥಿ, ಥ, ತ, ತ)

ದ್ವಿಪದೆಯಲ್ಲಿ (50ನೇ ಮುಂತಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ) ಒಂದೊಂದು ಪದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಪ್ರಾಸವು ಇರ ಬೇಕು.

ದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳೊಳಗೆ (ತಾಳಗಳ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ) ಅನೇಕ ಸರ್ತಿ ಶೃಂಗಾರಪ್ರಾಸಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ (68ನೇ, 78ನೇ, 95ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ); ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುವದು ಬಹಳ ಛಂದವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಜೈಮಿನಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಯುಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕವಿಗಳು ಸಹ ಅಂಥ ಶೃಂಗಾರಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಪದಗಳ ಒಳಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ (187ನೇ, 192ನೇ ಮುಂತಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿರಿ).

ಪ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರತಿಷೇಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡುವದು ಕೀರ್ತಿಕರವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆ--63ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ (ಅ)-ಸ್ನ ಎಂಬದು (ತ)-ನ್ನ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸವಾಗ ಕೂಡದು.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೆಲವು ಚಿನ್ಹೆಗಳ ವಿವರ.

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಮಾತುಗಳು, ಕೂಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಸಂಧಿಯಾಗಿ ಬರೆದವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವದು ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟ. ಈ ಕಷ್ಟವನ್ನು, ಆಗುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಪರಿಹರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾತುಗಳನ್ನು, ಗಣಗಳು ಕೆಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ವಿಂಗಡಿಸಿದೆವು. ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಾತುಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಅಕ್ಷರಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಅರ್ಧ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ, ಅರ್ಥ ಮಾಡುವಾಗ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ, ಅನಿತ್ಯ ಉಕಾರವನ್ನೂ ಇಕಾರ (ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಯಕಾರ ಒತ್ತು ಹಾಕಿ ಅದೆ), ಎಕಾರ, ಅಕಾರಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಪದಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ಅದದನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗದು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—1ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ನೀನ್ ಎನಗೆ"="ನೀನು ಎನಗೆ"; ಅಲ್ಲಿಯೇ "ಮತಿಯನ್ನ್ ಎನ್ನ"="ಮತಿಯನ್ನು ಎನ್ನ"; 3ನೇದರಲ್ಲಿ "ವಾಗ್ಯ್ ಇದಾರ್"="ವಾಗಿ ಇದಾರ್"; 7ನೇದರಲ್ಲಿ "ದೆಲ್ಲ್ಯ್ ಇಹುದು"="ದೆಲ್ಲಿ ಇಹುದು"; 11ನೇದರಲ್ಲಿ "ದಾತಂಗ್ ಏಕೆ"="ದಾತಂಗೆ ಏಕೆ"; 12ನೇದರಲ್ಲಿ "ದವರಿಂಗ್ ಅಧಮ"="ದವರಿಂಗೆ ಅಧಮ"; 15ನೇದರಲ್ಲಿ "ಹುಳುವಿನಂತ್ ಇಹನೂ"="ಹುಳುವಿನಂತೆ ಇಹನೂ"; 4ನೇದರಲ್ಲಿ "ಜ್ಞನಪ್ಪ್ ಅಂತೆ"="ಜ್ಞನಪ್ಪ ಅಂತೆ"; 9ನೇದರಲ್ಲಿ "ವಿಲ್ಲ್ ಎಂದಾ"="ವಿಲ್ಲ ಎಂದಾ"; 71ನೇದರಲ್ಲಿ "ಪೌಳಿಗಳೆಲ್ಲ್ ಅಲ್ಲ್ಯ್"="ಪೌಳಿಗಳೆಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ" ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಮಾತುಗಳ ಸಂಧಿಯನ್ನು, ಗಣಗಳು ಕೆಡದೆ, ಬಿಚ್ಚಲಾಗದು. ಬಿಚ್ಚಲಾಗದಂಥ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬೇಗ ವಿಂಗಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಆವರಣ ಚಿನ್ಹೆಯೊಳಗೆ(◦) ಇರುವ ಚಿನ್ಹೆ ಪ್ರಯೋಗವಾಯಿತು. ಇದು ಯಾವ ಅಕ್ಷರದ ಮೇಲೆ ಅದೆಯೋ, ಆ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತುಗಳ ಸಂಧಿ ಅದೆ; ಆ ಅಕ್ಷರದ ವ್ಯಂಜನವು ಹಿಂದಿನ ಮಾತಿನದು, ಅದರ ಸ್ವರವು ಮುಂದಿನ ಮಾತಿನದು.

ಅರ್ಥ ಮಾಡುವಾಗ, ಹಿಂದಿನ ಮಾತಿಗೆ ಹೋಗ ಬೇಕಾದ ವ್ಯಂಜನಕ್ಕೆ ಉ, ಇ, ಎ, ಅ ಎಂಬ ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕೂಡಿಸ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು—1ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಪಂಜರದೊಳಗೆ"="ಪಂಜರದ ಒಳಗೆ"; ಅಲ್ಲಿಯೇ "ಪರಿಣತರಂತೆ"="ಪರಿಣತರ ಅಂತೆ"; ಅಲ್ಲಿಯೇ "ಮೊಳಗುವಂದದಿ"="ಮೊಳಗುವ ಅಂದದಿ";

3ನೇದರಲ್ಲಿ “ಸು-ಲಭವಾ°ಗ್ಯ”=“ಸು-ಲಭವು ಆಗಿ”; ಅಲ್ಲಿಯೇ “ಸಂಸ್ಕೃತದಲಿ°ನ್ನ”=“ಸಂಸ್ಕೃತದಲಿ ಇನ್ನು”; 5ನೇದರಲ್ಲಿ “ಶಿಷ್ಯರಿಗು°ನ್ನತಂ”=“ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಉನ್ನತಂ” ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಿದ ಆ ಚಿನ್ಹೆಯು (°) ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಮಾಸಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಸಹ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

(-) ಈ ಚಿನ್ಹೆಯು, ಕೂಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಮಾಸ-ಶಬ್ದಗಳ ನಡುವೆ ಹಾಕಿ ಅದೆ; ಅದಲ್ಲದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬರುವಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಯೋಗವಾಯಿತು.

ಕೆಲವು ಇಂಥ ಚಿನ್ಹೆಗಳು·ಒಂದರ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಇದ್ದರೆ, ಏನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟದೆಂತ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

(, ; .) ಈ 3 ಚಿನ್ಹೆಗಳು ವಿರಾಮದವುಗಳು. (,) ಇದು ಅಲ್ಪ ವಿರಾಮದ್ದು; (;) ಇದು ಅರ್ಧ ವಿರಾಮದ್ದು; (.) ಇದು ಪೂರ್ಣ ವಿರಾಮದ್ದು. ಈ ವಿರಾಮ-ಚಿನ್ಹೆಗಳನ್ನು ಪದಗಳ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು; ಅವು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾಕ ಕೂಡದಿರುವಲ್ಲಿ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅವೆ.

(.—) ಈ ಚಿನ್ಹೆಯು ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೀರಿದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

(?) ಈ ಚಿನ್ಹೆಯು ಪ್ರಶ್ನೆಯದು; (!) ಇದು ಸಂಬೋಧನೆಯದು.

(=) ಇದು ಸಮಾರ್ಥಕ ಚಿನ್ಹೆ. (—) ಈ ಚಿನ್ಹೆಯು ಪದಗಳ (ಚರಣಗಳ) ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಒಂದು ಮಾತಿನ ಒಂದು ಭಾಗವು ಕೆಳಗಿನ ಪದದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತೆಂತ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿಘಂಟಿನ ವಿಷಯ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಶಾಲೇ ಹುಡುಗರು ತಿಳಿಯದಿರ ಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಾ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿ ಅದೆ, ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸದಿರುವ ಸಮಾಸ-ಶಬ್ದಗಳು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅವೆ. ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡುವದು ಕಷ್ಟವಾದರೆ, ಒಂದೊಂದು ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ; ಹ್ಯಾಗಂದರೆ ಆಗಿಂದಾಗ್ಯೆ ಒಂದು ಮಾತಿಗೆ ಎರಡು ಅರ್ಥವಿರುವದು. ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಅಂಕೆಗಳು ಆಯಾ ಮಾತುಗಳು ಇಷ್ಟಿಷ್ಟನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಕುತ್ತವೆಂತ ಗೊತ್ತು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಮಾತಿಗೆ ಎರಡು ಅರ್ಥ ಹಚ್ಚಿದ್ದರೆ, ಆಯಾ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂಥಾದ್ದನ್ನು ಆರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು.

MINOR

CANARESE POETICAL ANTHOLOGY

ಸಣ್ಣ

ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ

I. ಪಾಠ

AN HU[illegible]E INTRODUCTION

ದೀನ ಭಾವದ ಪೀಠಿಕೆ

(ಭಕ್ತಿ ಸಾರ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

3	4	3	4	1ನೇ ಪದ			
3	4	3	4	2ನೇ ಪದ			
3	4	3	4	3	4	1	3ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು
3	4	3	4	4ನೇ ಪದ			
3	4	3	4	5ನೇ ಪದ			
3	4	3	4	3	4	1	6ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು

ಗಿಳಿಯ ಮರಿಯನು[1] ತಂದು, ಪಂಜರ—
ದೊಳಗೆ ಪೋಷಿಸಿ, ಕಲಿಸಿ ಮೃದು ನುಡಿ[2]—
ಗಳನು, ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳ್ವ[3] ಪರಿಣಾತರಂತೆ ನೀನ್ ಎನಗೇ[4] ||

1. ಮರಿಯನ್ನು. 2. ನುಡಿಗಳನ್ನು. 3. ಕೇಳುವ. 4. ನನಗೆ.

ತಿಳುಹು[5] ಮತಿಯನ್[6]; ಎನ್ನ[7] ಜಿಹ್ವೆಗೆ
ಮೊಳಗುವಂದದಿ[8] ನಿನ್ನ ನಾಮಾ[9]—
ವಳಿಯ ಪೊಗಳುವದಿತ್ತು,[10] ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ![11] || 1 ||

5. ತಿಳಿಸು. 6. ಮತಿಯನ್ನು. 7. ನನ್ನ. 8. ಮೊಳಗುವ ಅಂದದಿಂದ (ಅಥವಾ ಅಂದದಲ್ಲಿ). 9. ನಾಮ-ಆವಳಿಯ (ನಾಮಗಳ ಆವಳಿಯನ್ನು). 10. ಪೊಗಳುವದ ಇತ್ತು (ಪೊಗಳುವದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು; 'ಇತ್ತು' ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಈವುವದು ಎಂಬದು ಮೂಲ). 11. ನಮ್ಮನ್ನು ಅನವರತಾ.—ನೀನು (ದೇವರೇ) ಗಿಳಿಯ ಮರಿಯನ್ನು (ಅಂದರೆ ಗಿಳೀ ಮರಿಯ ಹಾಗೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಇರುವ ನನ್ನನ್ನು) ತಂದು, - - - - ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳುವ ಪರಿಣತರ ಅಂತೆ (ಅಂದರೆ ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳುವ ಎಲ್ಲಾ ಪರಿಣತರಿಗೆ ನೀನು ತಿಳಿಸುವಂತೆ) ನನಗೆ (ಸಹ) ತಿಳುಹು ಮತಿಯನ್ನು; ಮೊಳಗುವ ಅಂದದಿಂದ (ನಾನು) ನಿನ್ನ ನಾಮಗಳ ಆವಳಿಯನ್ನು ಪೊಗಳುವದನ್ನು ನನ್ನ ಜಿಹ್ವೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಇತ್ಯಾದಿ.

ದೀನ ನಾನು, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕೆ[1]
ದಾನಿ ನೀನು; ವಿಚಾರಿಸಲು, ಮತಿ-
ಹೀನ ನಾನು, ಮಹಾಂತ-ಮಹಿಮಾ-ಜ್ಯೋತಿ-ಪತಿ[2] ನೀನೂ; ||
ಏನ[3] ಬಲ್ಲೆನು ನಾನು? ನೆರೆ ಸು-
ಜ್ಞಾನ-ಮೂರುತಿ[4] ನೀನು. ನಿನ್ನ ಸ—
ಮಾನರುಂಟೇ? ದೇವ, ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ! || 2 ||

1. ಲೋಕಕ್ಕೆ. 2. ಮಹಾಂತವಾದ ಮಹಿಮೆಯ ಜ್ಯೋತಿಯುಳ್ಳ ಪತಿ. 3. ಏನನ್ನು, ಏನು ಎಂಬದರಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿ. 4. ಸುಜ್ಞಾನದ ಮೂರ್ತಿ.

A EULOGY ON THE CANARESE LANGUAGE

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸ್ತುತಿ

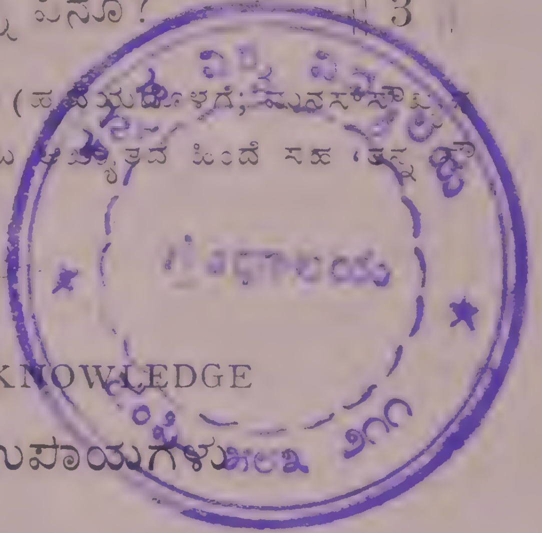
(ಅನುಭವಾಮೃತ)

ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂದದಿ,[1]
ಕಳಿದ ಸಿಗುರಿನ ಕಬ್ಬಿನಂದದಿ
ಯಳಿದ ಉಷ್ಣದ ಹಾಲಿನಂದದಿ ಸು-ಲಭವಾಗ್ಯ ಇರ್ದಾ[2] ||

1. ಅಂದದಿಂದ. 2. ಇದ್ದಾ.

ಪ್ರಾಕೃತಾದಿ
ಲಲಿತವಹ[3] ಕನ್ನಡದ ನುಡಿಯಲಿ[4]
ತಿಳಿದು, ತನ್ನೊಳು[5] ತನ್ನ ಸೌಖ್ಯವ
ಫಳಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ ಸಾಲದೇ? ಸಂಸ್ಕೃತದಲಿ[6]ನ್ನೇನೂ? || 3 ||

3. ಆಗುವ, ಆದ. 4. ನುಡಿಯಲ್ಲಿ. 5. ತನ್ನೊಳಗೆ (ಹೃದಯದೊಳಗೆ; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಮುಖ್ಯವೆಂಬಂತೆ). 6. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ.—'ತಿಳಿದು' ಎಂಬ ಅವ್ಯಯದ ಹಿಂದೆ ಸಹ 'ತನ್ನ ಸೌಖ್ಯವ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿಡ ಬೇಕು.

MEANS OF ACQUIRING KNOWLEDGE

ಬುದ್ಧಿ ಫಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯಗಳು

(ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಶತಕ)

ಪ್ರಸಂಗ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—
ಇದರ ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳು ಬೇರೆ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ
ಈ ಕ್ರಮದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ಬೀಳ ಬೇಕು.

∪∪— | —∪∪ | —∪— | ∪
∪∪— | ——∪ | ——∪ | — | 1ನೇ ಪದ
∪∪— | —∪∪ | —∪— | ∪
∪∪— | ——∪ | ——∪ | — | 2ನೇ ಪದ. 1ನೇ ಗಣಸಾಲು (ಎರಡನೇ ಭಾಗವು ಇದರ ಹಾಗೆಯೇ)

ಕೆಲವಂ[1] ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಕಲ್ತು[2],
ಕೆಲವಂ ಗ್ರಂಥಂಗಳಂ[3] ಕೇಳುತಾ[4],
ಕೆಲವಂ ಮಾಳ್ಪವರಿಂದ[5] ಕಂಡು,
ಕೆಲವಂ ಸು-ಜ್ಞಾನದಿಂ[6] ನೋಡುತಾ[7], ||

1. ಕೆಲವನ್ನು. 2. ಕಲಿತು. 3. ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು. 4. ಕೇಳುತ್ತಾ. 5. ಮಾಡುವವರಿಂದ. 6. ಸುಜ್ಞಾನದಿಂದ. 7. ನೋಡುತ್ತಾ.

ಕೆಲವಂ ಸಜ್-ಜನ-ಸಂಗದಿಂದ[8]–
ಲರಿಯೈ[9], ಸರ್ವ-ಜ್ಞನಪ್ಪ್[10] ಅಂತೆ, ನೀನ್! ||
ಪಲವುಂ[11] ಪೆಳ್ಳ[12] ಸಮುದ್ರವೇ, ನ[13]–
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ[14] ಪೇಳ್ವುದಾ[15]! || 4 ||

8. ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗದಿಂದಲೆ. 9. ಅರಿ, ಅಯ್ಯ (ತಿಳುಕೊ, ಅಯ್ಯ). 10. ಅಪ್ಪ್, ಅಪ್ಪ, ಆಗುವ (ಅಪ್ಪಂತೆ, ಆಗುವಂತೆ). 11. ಹಲವು. 12. ಹಳ್ಳ (ಹಲವು ಹಳ್ಳಗಳು ಸಮುದ್ರವೇ; ಅದರಂತೆ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿ ಬರ ಬೇಕು). 13. ನರನೆ, ನರನೇ! 14. ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು. 15. ಹೇಳುವದನ್ನು.

GOD IS THE MOST HIGH

ದೇವರು ಸರ್ವ-ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಕವಿಯೇ ಪ್ರೌಢರೊಳ್[1]ಉತ್ತ್ರಮಂ[2]; ಕ–
ನಕವೇ ಲೋಹಂಗಳೊಳ್[3] ಶ್ರೇಷ್ಠ; ಕೇಳ್,
ಶ್ರವವೇ ಶಿಷ್ಯರಿಗುನ್ನತಂ[4]; ರ–
ತುನದೊಳ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥವೇ ವೆಗ್ಗಳಂ[5], ||
ರವಿಯೇ ಸರ್ವ ಗ್ರಹಂಗಳೊಳ್ಗೆ,
ರಸದೊಳ್ ಪಾಲೇ; ವರಂ[6] ಸರ್ವಥಾ
ದಿವ-ಭೂ-ಪಾಲಕನೇ[7], ಕಣಾ, ನ–
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 5 ||

1. ಒಳ್, ಒಳು, ಒಳಗೆ. 2. ಉತ್ತಮನು. 3. ಲೋಹಗಳೊಳಗೆ. 4. ಉನ್ನತವು. 5. ವೆಗ್ಗಳವು (ಈ ವಿಶೇಷಣ-ಪದವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹ ಹಾಕ ಬೇಕು). 6. ವರನು. 7. ದಿವದ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಪಾಲಕನೇ (ದೇವರೇ).

GOD'S FEAR IS THE FIRST WANT OF MAN

ದೇವರ ಭಯವು ಮುಖ್ಯವಾದ್ದು

(ಅನುಭವಾಮೃತ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಏನು[1] ಕಲಿತಡೆದೇನು[2]! ಯತ್ನದ[3]—
ಲೇನು ಮಾಡಿದಡೇನು[4]? ಸರ್ವವು
ಕಾನನದ ಬೆಳ-ದಿಂಗಳಂದದಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗ್ಯ ಇಹುದೂ[5]; |
ತಾನು ದೇವರ ಭಯವ ಕಲಿಯದೆ,
ಮಾನವನು ಬದುಕಿದಡೆದೇನು?
ಶ್ವಾನ[6] ಸೂಕರದಂತೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಹೊರದು ಕೊಂಡ್ ಇಹನೂ[7]. || 6 ||

1. ಏನೂ, ಏನಾದರೂ. 2. ಕಲಿತಡೆ, ಕಲಿತರೆ. 3. ಯತ್ನದಲ್ಲಿ. 4. ಮಾಡಿದಡೆ, ಮಾಡಿದರೆ. 5. ಇರುವದು. 6. ಶ್ವಾನದ ಮತ್ತು ಸೂಕರದ ಅಂತೆ. 7. ಇರುವನು.— 'ತಾನು ದೇವರ ಭಯವ ಕಲಿಯದೆ' ಎಂಬದನ್ನು ಶ್ಲೋಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇಡ ಬೇಕು.

II. ಪಾಠ

THE VAIN CONDUCT OF MAN

ಮನುಷ್ಯರ ವ್ಯರ್ಥವುಳ್ಳ ನಡತೆ

ಕೆಲರು[1] ಮನೆ ಮನೆವಾರ್ತೆ ಮಕ್ಕಳ[2]—
ಲೊಲಿದು, ಮಮತೆಯ ಮಾಡಿ, ಧನವನು[3]
ಘಳಿಸಿ, ಸಂಸೃತಿ-ಸಂಭ್ರಮದಲಾಸಕ್ತರಾಗ್ಯ[4] ಇಹರೂ. ||

1. ಕೆಲವರು. 2. ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ. 3. ಧನವನ್ನು. 4. ಸಂಸೃತಿಯ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ.—

ಫಲವ ಕಂಡರೆದೇನ್? ಅಕಟಕಟ,
ಫಳಿಲನೆಲ್ಲವು ಬಟ್ಟು-ಬರಿದಾಗ್ಯೆ
ಅಳಿವುದೆದರೊಳ್ ದುಃಖವಲ್ಲದೆ, ಸುಖವೆದೆಲ್ಲ್ಯ ಇಹುದೂ? || 7 ||

(ಅದರ) ಫಲವ ಕಂಡರೆ, ಅದು ಏನು? ಅಕಟ, ಅಕಟ, ಫಳಿಲನೆ ಎಲ್ಲವು ಬಟ್ಟು-ಬರಿದು ಆಗಿ, ಅಳಿವುದು (ಅಳಿಯುವದು)! ಅದರೊಳ್ (ಹೇಳಿದದರೊಳಗೆ) ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮೊದಲೆ[1] ಮರ್ಕಟ; ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯದ
ಮದ-ವೆಥೆಯ ಹಿಡಿದಿರಲು, ವೃಶ್ಚಿಕ
ತುದಿಯ ಕಾಲನು ಕಚ್ಚಿದರೆ ಕುಣಿದಾಡುವಂದದಲೀ. ||
ಅಧಿಕ ಧನ, ಸಂಪತ್ತು, ಯೌವನ—
ವೊದಗಿರಲು, ವನಿತಾದಿ[2]-ವಿಷಯಾ—ಸ್ಪ
ಸ್ಪದನೆನಿಸಿ ನಿಜವರಿಯದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಶಿಕ್ಕೀತೇ? || 8 ||

1. (ಮನುಷ್ಯನು) ಮೊದಲೆ ಮರ್ಕಟ(ದ) ಹಾಗೆ ಇದ್ದಾನೆ; (ಆ) ಮೇಲೆ (ಅವನು) ಮಧ್ಯದ (ಮಧ್ಯಪ್ರಾಯದ) ಮದ(ವುಳ್ಳ) ವೆಥೆಯ (ವ್ಯಥೆಯನ್ನು) ಹಿಡಿದು ಇರಲು, ವೃಶ್ಚಿಕವು (ಚೇಳಿನ) ತುದಿಯ ಕಾಲನು (ಕಾಲಿನ ತುದಿಯನ್ನು) ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂದದಲ್ಲಿ (ಇದ್ದಾನೆ). 2. ವನಿತೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದನು.

ತಾಯಿ ತಂದೆಯ ಬಿಟ್ಟು, ಹೆಂಡತಿ
ಸೂಯಮಾನಳೆಯೆಂದು, ಸರ್ವರ
ಬಾಯಿ ಹೊಡದೆಲ್ಲವನು[1] ಮಕ್ಕಳಿಗಿತ್ತು ಮಮತೆಯಲೀ, ||
ನೋಯ[2] ನುಡಿದಾರ್ ಏನನೆಂದರು,
ನಾಯ-ನಕರವನೆಡವ ಲುಬ್ಧಗೆ
ನಾಯಕವೆನಿಪ[3] ನರಕವಲ್ಲದೆ, ಸಗ್ಗವಿಲ್ಲ್! ಎಂದಾ[4]. || 9 ||

1. ಹೊಡದು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇತ್ತು (ಕೊಟ್ಟು; ಈವುವದು=ಕೊಡುವದು). 2. (ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ) ನೋಯ (ನೋಯಲಿಕ್ಕೆ, ನೋವಾಗುವಂತೆ) ನುಡಿದು, ಆರ್ (ಯಾರು) ಏನನ್ನು ಎಂದರೂ, ನಾಯದ (ನ್ಯಾಯದ) ನಕರವನ್ನು ಅಡವ (ಅಡೆಯುವ) ಲುಬ್ಧಗೆ (ಲುಬ್ಧನಿಗೆ). 3. ಎಣಿಸುವ. 4. ಈ ಪದಗಳ ಬೋಧಕನೆಂಬದು ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಆಗಿದೆ.

ದುಕ್ಕ ವೆಕ್ಕಸವಾಗೆ[1], ಸರ್ವರು
ಸೊಕ್ಕಿ, ಮನದಲಿ ಮರುಗುವರು; ತಮ—
ಗೆಕ್ಕಜದ ಸುಖವಾಗೆ, ಸೊಕ್ಕೊರು[2], ದೇವರಂ[3] ಮರೆದೂ[4]. ||
ಅಕ್ಕಟಕ್ಕಟ, ಕುರುಡ ಮನುಜನು
ಹಕ್ಕಿಯಂದದಿ ಬಲೆಯ ನೋಡದೆ,
ಶಿಕ್ಕಿ, ಸೊಕ್ಕೊಳ್ ಕುದಿದು, ಹೊರಳುತ[5], ನರಳುತಿಹನೆಂದಾ. || 10 ||

1. ಆಗಲು, ಆಗುವಾಗ. 2. ಸೊಕ್ಕುವರು. 3. ದೇವರನ್ನು. 4. ಮರೆತು. 5. ಹೊರಳುತ್ತ.—(ಎಲ್ಲರು ಬಹಳ ದುಃಖದೊಳಗೆ ದೇವರ ಪರಿಪಾಲನೆಗೆ ಮೆಚ್ಚದೆ, ಸೊಕ್ಕುವರು; ಬಹಳ ಸುಖದೊಳಗೆ ಪರಿಪಾಲಕನಾದ ದೇವರನ್ನು ಮರೆತು, ಸೊಕ್ಕುವರು; ಅದೆರಡೂ ಅಸಮಾಧಾನದ ಕಾರಣವೇ!)

THE MISERABLE STATE OF THE WORLDLY MAN

ಲೌಕಿಕಾಶೆಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯದ ಅವಸ್ಥೆ

ಕಾಣದಾತಂಗ್[1] ಏಕೆ[2] ಕನ್ನಡಿ?
ಗಾಣದೆತ್ತಿಗೆ ಗೆಜ್ಜೆಯೇತಕೆ[3]?
ಗೋಣಿಗೇತಕೆ ಗವಸಣಿಗೆ? ನರಿಗೇಕೆ ಪರಲೋಕಾ? ||
ರಾಣಿಯೇಕೆ ನಪುಂಸಕಗೆ[4]? ಗೀ—
ರ್ವಾಣ-ಭಾಷೆಯದೇಕೆ ಗೊಲ್ಲಗೆ?
ಕೇಣವಿಲ್ಲದ ವಿಷಯ-ಲಂಪಟಗೇಕೆ[5] ಪರಮ ಸುಖಾ? || 11 ||

ನಾಚಿ?

1. ಆತನಿಗೆ. 2. ಯಾಕೆ. 3. ಯಾತಕ್ಕೆ. 4. ನಪುಂಸಕನಿಗೆ. 5. ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲಂಪಟನಾದವನಿಗೆ.

ಚರ್ಮ-ಖಂಡವ ಕಡಿವ[1] ಶುನಕಕೆ[2]
ಖಮ್ಮನೇ ತುಪ್ಪದಲಿ ರುಚಿ? ದುಷ್-
ಕರ್ಮ-ಕಿಂಕರರಾದ ದೋಷ-ಫಲಾಭಿಲಾಷರಿಗೇ[3], ||

1. ಕಡಿಯುವ. 2. ಶುನಕಕ್ಕೆ. 3. ದೋಷದಿಂದ ಹೊಂದುವ ಫಲದ ಅಭಿಲಾಷರಿಗೆ.

ಹಮ್ಮಿನಿಂದಲೆ ಸತ್ಯದಲಿ ಮನ
ನೆ[1]ಮ್ಮದವರಿಂಗ್, ಅಧಮ ಮಾರ್ಗದ
ದುಮ್-ಮತಿಗಳಿಗೆ ದೂರವಾಗ್ಯ ಇಹುದಾತ್ಮ-ನಿಜ-ಸುಖವೂ. || 12 ||

1. (ಮತ್ತು) - - - ನೆಮ್ಮದವರಿಂಗೆ, (ಮತ್ತು) - - ದುಮ್ಮತಿಗಳಿಗೆ. . .

ಸರ್ಪ[1]-ವದನ-ಗ್ರಾಸವಾಗ್ಯ ಇಹ[2]
ಕಪ್ಪೆ ಮಕ್ಷುಕ-ಭಕ್ಷಣವ ಬಯ—
ಸಿಪ್ಪ[3] ತೆರದಲಿ, ಮರಣ-ವಶವಾಗ್ಯ ಇರ್ದ ಮಾನವನೂ ||
ದರ್ಪದಿಂದಲೆ ಕೇಡ ಬಗೆವನು,
ತಪ್ಪ[4] ಸಾಧಿಸಿ ಸಕಲರಿಂಗ್. ಅದು[5]
ತಪ್ಪುವುದೆ ತಂಗ್[6]? ಅಕಟ, ನಗುವದು ಹೆಡ-ತಲೇ ಮೃತ್ಯೂ! || 13 ||

1. ಸರ್ಪದ ವದನಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಸವು. 2. ಇರುವ. 3. ಬಯಸಿ ಇರುವ (ಅಥವಾ ಬಯಸುವ). 4. ತಪ್ಪನ್ನು. 5. ಅಂದರೆ ಮೃತ್ಯು. 6. ತನಗೆ.

ದುಕ್ಕ ಬೆರಸದ ಸುಖವೆದಾರಿಗೆ
ಶಿಕ್ಕುವದು? ಹೇಳ್, ಕಂದ! ಮರ್ಕಟ
ಸೊಕ್ಕಿ, ಕೀಲನು ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟಂದದಲಿ[1]; ಮಧು[2]-ರಸವಾ ||
ಇಕ್ಕಿ ನೆಕ್ಕಲು, ಖಡ್ಗ-ಧಾರೆಯು
ಪೊಕ್ಕು[3] ನಾಲಿಗೆ ಶೀಳುವಂದದ[4]—
ಲುಕ್ಕಿ, ಮೋಸದ ಸಖ ಕೆಳಸಿ[5], ಕಡು ದುಕ್ಕ ಬಡುತಿಹನೂ[6]. || 14 ||

1. ಮರದ ತುಂಡನ್ನು ಶೀಳುವದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕೀಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದಿರಲಾಗಿ ಒಂದು ಮರ್ಕಟ ಆ ಕೀಲಿನ ಆಟವಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟಾಗ, ಕಾಲು ಶೀಳಿನಲ್ಲಿ ಇರಕಾಗಿ, ನೋವು ಪಟ್ಟಿತು; ಆ ಅಂದದಲ್ಲಿ. 2. (ಮತ್ತು) ಒಬ್ಬನು ಮಧು-ರಸವನ್ನು ಖಡ್ಗದ ಧಾರೆಗೆ ಇಕ್ಕಿ ನೆಕ್ಕಲು, ಆ ಧಾರೆಯು ಇತ್ಯಾದಿ. 3. ಹೊಕ್ಕು. 4. ಅಂದದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿ. 5. ಕೆಳಸಿ; ಅಂದರೆ ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡಿ (ಅಥವಾ ಸುಖಕ್ಕೆ ಎಳಸಿಕೊಂಡು). 6. ಇರುವನು.—'ಉಕ್ಕಿ' ಎಂಬವ ಲಿಂದ ಕಡೇ ಶಬ್ದದ ವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನೆಂಬದು ಆಖ್ಯೆ.

III. ಪಾಠ

THE WORLDLY MAN'S DEPLORABLE CONDITION

ಲೌಕಿಕನ ದುಃಖಕರವಾದ ಸ್ಥಿತಿ

ಮರುಳು ಹಿಡಿದವ ಮದ್ದು-ಗುಣಿಕೆಯ-
ನೆರದು ಕುಡಿವೆಂದದಲಿ, ಲೋಕಾ[1]-
ವರಣದಲಿ ಮರೆದಿರ್ದು[2] ಸತ್ಯವ ಮೂಢ ಭಾವದಲೀ, ||
ಪರಿ-ಪರಿಯ[3] ಸಂಸಾರ-ಪಾಶದಿ[4]
ಹಿರಿದು[5] ಬಿಗಿ ವಡೆದಿರ್ದ ಮನುಜಗೆ
ದೊರಕುವದೆ ಪರ-ಸುಖವು? ತಿರುಳಿನ ಹುಳುವಿನೆಂತ್ ಇಪನೂ. || 15 ||

1. ಲೋಕದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ. 2. ಇದ್ದು. 3. ಬಹಳ ಪರಿಯ. 4. ಪಾಶದಲ್ಲಿ. 5. ಹಿರಿದು=ಹಿರಿದಾಗಿ.—ಅರ್ಥದ ಸೂಚನೆ: ತನ್ನ ಹುಚ್ಚು ಕೆಲಸದಿಂದ ನೀಚ ಮನುಷ್ಯನು ಕೆಡುವನಷ್ಟೇ (ಉಮ್ಮತ್ತದ ಕಾಯಿ ಅರದು ಕುಡಿದ ಒಬ್ಬ ಹುಚ್ಚನ ಹಾಗೆ).

ಒರಲೊಳಗೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು, ವನಕೆಯ
ಭರದ ಘಾಯಕೆ[1] ತಪ್ಪಲಿಕ್ ಆರ್[2]
ಅರಿವರೈ[3]? ಬಹು ದುಃಖ-ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಸಂಸೃತಿಯಾ ||
ಶರಧಿಯೊಳು ಹೊಕ್ಕವನಿಗೆಂತ್, ಎಲೆ,
ಪರಿಹರಿಸುವದು ಶಾಪ, ವೇದನೆ,
ಮರಣ, ಭೀತಿಯಿದೆಲ್ಲ, ಸತ್ಯವನರಿಯದವಗೆಂದಾ[4]. || 16 ||

1. ಘಾಯಕ್ಕೆ. 2. ಯಾರು. 3. ಅರಿಯುವರು, ಬಲ್ಲರು. 4. ಸಂಸೃತಿಯು ಶರಧಿಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕವನಿಗೆ (ಮತ್ತು) ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯದವನಿಗೆ ಎಂತು ಪರಿಹರಿಸುವದು ಶಾಪ? ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕೊರಳ ಸುತ್ತಿದ ಹಾವು ಕಚ್ಚದೆ,
ಮರಳುವದೆ? ಲೋಕ-ಪ್ರಬಂಧದಿ[1]
ಹೊರಳುತಿಹ ಪಾಮರಗೆ ತಪ್ಪದು ನಾಶನದ ಬಂಧಾ. ||

1. ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ.

ಕುರುಡ ಕಾಣದೆಗಾಧ-ಕೂಪದ—
ಲುರುಳುವಂತೆ, ವಿವೇಕ-ಶೂನ್ಯನು
ತಿರುಗುತಿಹ ಪಾಪಾಧ್ವದಲಿ ಕಡೆಘಾನಿ ಹೊಂದುವನೂ. || 17 ||

2. ಇರುವ. 3. ಪಾಪದ ಅಧ್ವದಲ್ಲಿ. 4. ಕಡೆಗೆ ಹಾನಿ.

ತನ್ನ ಹಿತವನು ತಿಳಿಯೆಲರಿಯದ
ಕುನ್ನಿ ಬರಿದೇ! ಬಯುಸಿ ಬೈಲಿಗೆ,
ಹೊನ್ನು ಹೆಣ್ಣ್ ಎಂದ್ ಎಂಬ ಗಂಟಲ ಗಾಳದಲಿ ಶಿಕ್ಕೀ, ||
ಉನ್ನತೋನ್ನತ-ದುಃಖ-ನಿಧಿಯಿಂ
ಬನ್ನ ಬಡುವನು ಮರುಳು ಮನುಜನು;
ಹಣ್ಣ್ ಎನುತ, ಕಿಚ್ಚಿನಲಿ ಬೀಳುವ ಶಲಭದಂದದಲೀ. || 18 ||

1. ಹಿತವನ್ನು. 2. ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಅರಿಯದ (ಮನುಷ್ಯನೆಂಬ) ಕುನ್ನಿ. 3. ಗಂಟಲಿನ (ಅಂದರೆ ಗಂಟ್ಲನೊಳಗೆ ಶೇರಿ ಹಿಡಿಯುವ) ಗಾಳದಲ್ಲಿ. 4. ಉನ್ನತ-ಉನ್ನತ, ಬಹಳ ಉನ್ನತವಾದ. 5. ನಿಧಿಯಿಂದ. 6. ಮನುಜನೆಂಬ ಆಖ್ಯೆಯನ್ನು 'ಬಯುಸಿ' ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಡಬೇಕು. 7. ಎನ್ನುತ್ತ.

ಯಾಕೆ ಮನೆ, ಮನೆವಾರ್ತೆ, ಮಕ್ಕಳು?
ಯಾಕೆ ಮಡದಿಯ ಗೊಡವೆ? ತಾನ್ – ಅದು
ಕಾಕ್! ಎಲಾ, ಸಂಸಾರದಧ್ರುವವಾರು ನಂಬುವರೂ? ||
ಸಾಕು, ಸಾಕ್! ಅದು ಬೇಡ! ಬರಿದೇ
ಶೋಕ-ಮೋಹಾಸ್ಪದವದೆಂದ್, ಅದ–
ನೋಕರಿಸಿ ಜಿಡೆದಿಹಹ, ನಿತ್ಯದಿ ಮೋಹಿಸುತ್ತ್ ಇಹನೂ. || 19 ||

1. ತಾನು ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು; ಈ ಶಬ್ದವು ಮುಂದಿನದಕ್ಕೆ ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಎಂತ ಹಿಡಿದು ಆಸ್ಪದವದೆಂದು ಎಂಬದರ ವರೆಗೆ ಅವನು ಹೇಳ ನ್ಯಾಯವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು. 2. ಬರೇ ಶೋಕದ (ಮತ್ತು) ಮೋಹದ ಆಸ್ಪದವು ಅದು! 3. ಅದನ್ನು. 4. ಬಿಡದೆ, ಅಹಹ.

ಒಡವೆಯುಳ್ಳರೆ[1], ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳು
ಕಡು ಮಮತೆಯನು ಮಾಳ್ಪ[2]ರಾತಗೆ[3];
ಒಡತನಗಳೆಡಸಿದರೆ, ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಡಿಲ[4] ತೊಡಗುವರು. ||
ಬಿಡದೆ ಕರು, ಹಾಲ್ ಇರಲು, ತಾಯ್ಯನು,
ಕಡೆಗೆ ಹೋಹದು[5], ಬತ್ತಿದರೆ; ತಾ
ಕೆಡುವ ಕಾಲಕ್ಕ ಆರಿಗಾರ್[6], ಐ? ಮಗನೆ, ಹೇಳ್! ಎಂದಾ. || 20 ||

1. ಇದ್ದರೆ. 2. ಮಾಡುವರು. 3. ಆತನಿಗೆ (ಗಂಡನಿಗೆ, ತಂದೆಗೆ). 4. ಸಡಲಲಿಕ್ಕೆ, ಸಡಿಲಾಗುವದಕ್ಕೆ. 5. ಹೋಗುವದು. 6. ಯಾರಿಗೆ ಯಾರು.

ಹೆಂಡಿರೇತಕೆ? ಮಕ್ಕಳೇತಕೆ?
ಭಂಡಿ ತುಂಬಿದ ಧನವದೇತಕೆ?
ಮುಂಡೆ ತುಂಬಿದ ಬಳಗವಿದ್ದ್, ಏನ್ ಅಹರು[1]? ಮರಣ-ಪತೀ ||
ಚಂಡ ಪಾಶದಿ[2] ಕಟ್ಟಿ, ಕಳ್ಳನ
ಕೊಂಡು ಹೋಹಂದದಲಿ[3], ವೈವನು[4].
ಕಂಡು, ಬಿಡಿಸುವರುಂಟೆ[5]? ಯಾರಿಂದ್ ಏನು ಫಲವೆಂದಾ. || 21 ||

1. ಆಗುವರು. 2. ಪಾಶದಿಂದ. 3. ಹೋಗುವ. 4. ವೈಯುವನು. 5. ಬಿಡಿಸುವವರು.

ತಂದೆ ತಾಯ್ಯ್ ಘಳಿಸಿರ್ದ ಧನವನು
ನಂದನರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಪಾಲಿಗೆ
ತಂದು, ಗುದ್ದ್ಯ ಆಡುತ್ತಲೆರಮನೆಗೆರಿಕೆಯನು ಮಾಡೇ[1]; ||
ಹಿಂದು ಮುಂದನು ನೋಡದೆ[2]ವರನು
ಬಂಧಿಸೆಲ್ಲವ ತೆಗದು ಕೊಂಬರು[3].
ಮುಂದೆ ಭಿಕ್ಷಾ-ಪಾತ್ರೆ[4]ಗಧಿಕಾರಿಗಳು ತಾವ್! ಎಂದಾ. || 22 ||

1. ಮಾಡಲಾಗಿ. 2. (ಅರಮನೆಯವರು ಹಿಂದನ್ನೂ ಮುಂದನ್ನೂ) ನೋಡದೆ, ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ, ಎಲ್ಲವ. 3. ಕೊಳ್ಳುವರು. 4. ಪಾತ್ರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು.

IV. ಪಾಠ

A GOOD ADVICE

ಒಳ್ಳೇ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತು

ಎಡರಿನಲ್ಲ್ಯೆ ಎದೆ ಗುಂ[1]ದದುಬ್ಬದೆ
ಪೊಡವಿಯಧಿಪತಿಯಾ[2]ಗೆ ಬಡತನ–
ವಡಿಸಿದರೆ ಕಣ್ಣ್ ಗೆಡದೆ, ವಿತ್ತವ ಘಳಿಸಿ ಗರ್ವಿಸದೇ, ||
ಮಡದಿ ಮನೆ ಮನೆವಾರ್ತೆ ಮಕ್ಕ[3]ಳ–
ಲೊಡವೆಯಲಿ ಕಡು ಮಮತೆಯಿಲ್ಲದೆ,
ದೃಢ ಸು-ಭಕ್ತಿಯಲಿರಲು, ಮೋದವ ಪಡುವನೆ[4]ವನೆಂದಾ. || 23 ||

1. ಗುಂದದೆ, ಉಬ್ಬದೆ. 2. ಆಗಲು. 3. ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ (ಮತ್ತು) ಒಡವೆಯುಲ್ಲಿ. 4. ಆವನು ಅಂದರೆ ಯಾರೂ ಒಬ್ಬನು ಎಂಬದು ಹಿಂದಿನ ಪೂರ್ಣ ವಚನಕ್ಕೆ ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.

THE IMPRACTICABILITY OF OBTAINING CLEANNESS BY CEREMONIES

ಆಚಾರದಿಂದ ಶುದ್ಧತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದು

(ಭಕ್ತೀ ಸಾರ)

ಎಂಜಲೆಂಜಲೆಯೆಂ[1]ಬರಾ ನುಡಿ–
ಯೆಂಜಲಿಲ್ಲವೆ? ವಾರಿ ಜಲ-ಚರ–
ದೆಂಜಲಿಲ್ಲವೆ? ಕೀರವದು ಕರುವೆಂಜಲೆನಿಸಿರದೇ? ||
ಎಂಜ[2]ಲೆಲ್ಲಿ ಯೆದೆ[3]ಲ್ಲಿಯುಂ ಪರ–
ರೆಂಜಲಿಲ್ಲವೆ? ಬೇ[4]ರೆ ಭಾವಿಸ–
ಲೆಂಜಲುಂಟೇ? ದೇವ, ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ! || 24 ||

1. ಎನ್ನುವರು; ಆ. 2. ಎಂಜಲೆಲ್ಲಿ ಅದು? 3. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ. 4. ಅಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲವೆಂತ ಭಾವಿಸಲು ಎಂಜಲುಂಟೇ? (ಇಲ್ಲವಿಲ್ಲ! ಎಲ್ಲವೂ ಎಂಜಲೇ!)

ತೊಲಗುವರು ಕಡೆ ಕಡೆಗೆ, ಛೀ, ಹೊಲೆ!
ಹೊಲೆಯೆನುತ ಕಳವಳಿಸಿ, ತ[1]ಮ್ಮಯ
ಮಲದ ಭಾ[2]ವವನೇನು ಕಾಣದೆ, ಬ[3]ರಿದೆ ಮನನೊಂದೂ. ||
ಜಲದೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿದರೆ ತೊಲಗದು
ಹೊಲೆ-ಗೆ[4]ಲಸವೀ ದೇಹದೊಳು ನೀ
ನೆಲಸಿರಲು, ಹೊಲೆಯುಂಟೆ! ರ[5]ಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ! || 25 ||

1. ತಮ್ಮ. 2. ಭಾವವನ್ನು ಏನೂ. 3. ಸುಮ್ಮಗೆಯೇ. 4. ಗೆಲಸವು; ಈ. 5. (ದೇವ,) ರಕ್ಷಿಸು.

(ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಶತಕ)

ಪ್ರಸಂಗ (4ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಪಿಡಿಯೊಳ್ ತುಂಬ್ಯ [1]ಇರೆ ಪಂಕ, ಮೇಲೆ
ತೊಳೆಯಲ್, [2]ತಾಂ ಶುದ್ಧನೇ? [3]ಗೈದೊಡಂ
ಕಡು ಪಾಪಂಗಳ, [4]ಮೀಯಲಾತ
ಶುಚಿಯೇ? [5]ಕಾಕಾಳಿಗಳ್ ಮೀಯವೇ? ||
ಗುಡ-ಪಾನಂಗಳೊಳ[6]ದ್ದೆ, ಕೈಪೆ
[7]ಸೊರೆ ತಾಂ [8]ಸ್ವಾದಪ್ಪುದೇ? ಬಾಹ್ಯದೊಳ್
ಮಡಿಯೇ? [9]ನಿರ್ಮಲ ಚಿತ್ತವೇ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 26 ||

1. ಇರಲು, ಇರಲಾಗಿ. 2. ತಾನು. 3. ಗೈದರೂ. 4. ಮೀಯಲು, ಆತ. 5. ಕಾಕ-ಆಳಿಗಳು. 6. ಅದ್ದಲು. 7. ಸೋರೆ. 8. ಸ್ವಾದಿಸುವದೇ. 9. ನಿರ್ಮಲ ಚಿತ್ತವೇ (ಮಡಿಯಾಗಿದೆ).

(ಅನುಭವಾಮೃತ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಕೆಲರು[1] ಜಪ ತಪಗಳಲಿ, ಕೆಲಬರು
ಬಲುಮೆಯಹ[2] ಭುಜ-ಬಲದಿ[3], ಕೆಲಬರು
ಹಲವು ವಿಧ[4]-ಯಾಗದಲಿ, ಕೆಲಬರು ದಾನ[5]-ಧರ್ಮದಲೀ ||
ಬಳಲುವರು, ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದಲೆ
ಘಳಿಸಿ ಕೊಳ್ವರೆ[6] ತಮ್ಮ ಸುಖಗಳ
ತಿಳಿಯಲರಿಯದೆ ನಿತ್ಯ ಸುಖವನು ಸತ್ಯ-ಮಾರ್ಗದಲೀ. || 27 ||

1. ಕೆಲವರು, ಕೆಲಬರು. 2. ಆದ. 3. ಬಲದಲ್ಲಿ. 4. ವಿಧದ. 5. ದಾನ ಕೊಡುವದೆಂಬ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ. 6. ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ.

(ಭಕ್ತಿ ಸಾರ)

ಸ್ನಾನ[1], ಸಂಧ್ಯಾದಿಗಳ ಜಪ, ತಪ,
ದಾನ-ಧರ್ಮ-ಪರೋಪಕಾರದಿ
ಹೀನ ಭಾವದೊಳುಳಿವರ[2]ಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯುಂಟೇ? ||
ಏನು[3] ಮಾಡಿದಡೇನು[4], ಮುಕ್ತಿಗೆ
ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ? ಸತ್ಯ-ಭಕ್ತಿಗೆ
ನೀನೆ[5] ಕಾರಣನಾಗಿ, ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ! || 28 ||

1. ಸ್ನಾನವು, ಸಂಧ್ಯೆ ಮುಂತಾದ ಜಪವು, ತಪವು, ದಾನಗಳ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಪರರ ಉಪಕಾರವು. 2. ಉಳಿಯುವರು; ಅಲ್ಲದೆ. 3. ಏನೂ. 4. ಮಾಡಿದರೆ. 5. ನೀನು, ದೇವರೇ.

PRAYER FOR ETERNAL HAPPINESS
ಅಚಲವಾದ ಆನಂದ ಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ನೀರ ಮೇಲಣ[1] ಗುಳ್ಳೆಯೆಂದದಿ
ತೋರಿಯೆಡಗುವ ಪಾಪ-ಮಯ[2]-ಸಂ—
ಸಾರ-ಬಹಳಾರ್ಣವದೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿದೆನು ನಿತ್ಯದಲೀ. ||
ತೋರಿಸ[3]ಚಲಾನಂದ-ಪದವಿಯ,
ಶೇರಿಸಕಟಾ, ನಿನ್ನ ವೋಲ್ ನಮ—
ಗಾರು ರಕ್ಷಕರುಂಟು? ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ! || 29 ||

1. ಮೇಲಿನ, ಮೇಲಿರುವ. 2. ಪಾಪ-ಮಯವಾದ ಸಂಸಾರದ ಬಹಳ ಅರ್ಣವದೊಳಗೆ. 3. ತೋರಿಸಿ ಅಚಲವಾದ ಆನಂದದ ಪದವಿಯ, ಶೇರಿಸು (ನನ್ನನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ)! ಅಕಟಾ, ಇತ್ಯಾದಿ.

V. ಪಾಠ

THE SHORTNESS OF MAN'S LIFE
ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವದ ಕಾಲ ಬೇಗ ತೀರುತ್ತದೆ

ವರುಷ[1] ನೂರ್ ಆಯುಷ್ಯವದರೊಳ—
ಗಿರುಳು ಕಳದೈವತ್ತು, ಮಿಕ್ಕ್ ಆ—
ದ್ದರಲಿ ವಾರ್ಧಕ ಬಾಲ್ಯ ಕೌಮಾರದೊಳು ಮೂವತ್ತು ||
ಇರದೆ ಸಂದುದು[2]; ಬಳಿಕಲಿಪ್ಪತ್ತ್
ವರುಷವದರೊಳಗಾದುದೆಂತಃ-
ಕರಣ ನಿನ್ನೊಳು ತೋರಿ, ರಕ್ಷಿಸು ಸಮ್ಮನನವರತಾ! || 30 ||

1. ವರುಷ ನೂರು (ಮನುಷ್ಯನ) ಆಯುಷ್ಯವು; ಅದರೊಳಗೆ ಇರುಳಾಗಿರುವ 50 ವರುಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಮಿಕ್ಕಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಸಂತು (ಸಲ್ಲುತ್ತದೆಂಬದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ); ಬಳಿಕಲೇ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷ (ಅತಿವೃದ್ಧಾಪ್ಯಕ್ಕೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ); ಅದರೊಳಗೆ (ಆಯುಷ್ಯವು) ಆದುದು (ಆಯಿತು).—ನಾವು 'ಸಂದುದು' ಎಂಬದನ್ನು ನಿಜಭೂತಕಾಲದ ಮೇಲೆ ತಿಳುಕೊಂಡರೆ, ಕವಿಯು ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂದ ವರುಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

THE INSTABILITY OF THE BODY

ಶರೀರದ ಅಸ್ಥಿರತ್ವ

ಎಂಟು ಗೇಣಿನ ದೇಹ, ರೋಮಗ–
ಳೆಂಟು ಕೋಟಿಯು, ಕೀಲ್ಗಳೆರವತ್ತ್[1]
ಎಂಟು, ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮನೆಯ ಮನವೊಲೆಯೇ, ||
ಹೆಂಟೆಯಲಿ ಮುಚ್ಚುವರು. ದೇಹದ–
ಲೆಂಟೆ ಸೌಖ್ಯವು? ದೇವ ನಿಜವೆಹೆ[2]
ನಂಟ ನೀನ್ ಆಗ್ಯ್, ಇನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನೆನವರತಾ! || 31 ||

1. ಕೀಲುಗಳು. 2. ಆದ.—(ಎಂಟು ಗೇಣಿನ ದೇಹವೆಂಬ, ರೋಮಗಳೆಂಟು ಕೋಟಿಯುಳ್ಳ, ಕೀಲ್ಗಳರವತ್ತೆಂಟು ಇರುವ ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಇತ್ಯಾದಿ).

ಹೂಡಿದೆಲು ಮರಮುಟ್ಟು, ಮಾಂಸದ
ಗೋಡೆ, ಚರ್ಮದ ಹೊದಿಕೆ, ನರವಿನ
ಕೂಡೆ ಪಿಂಡಿಗೆ[1] ಬಿಗಿದ ಮನೆಯೊಳಗಾತ್ಮ ಬೇಸತ್ತೊ ||
ಬೀಡು ತೊಲಗಿದ ಬಳಿಕಲೆ ಸುಡು-
ಗಾಡಿನಲಿ ಬೆಂದ್ ಉರಿವ ಕೊಂಪೆಯ
ನೋಡಿ, ನಂಬ್ಯ್[2] ಇರ ಬಹುದೆ? ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನೆನವರತಾ! || 32 ||

1. 'ಪಿಂಡಿಗೆ ಬಿಗಿದ' ಅಂದರೆ ಪಿಂಡಿಯು (ಅಂದರೆ ದೇಹವು) ಆಗುವ ಹಾಗೆ ಬಿಗಿದ. 2. (ಯಾರಾದರೂ) ನೋಡಿ, ನಂಬಿ.—(ಎಲುವಿನ ಮರಮುಟ್ಟು ಉಳ್ಳ, ಮಾಂಸದ ಗೋಡೆ ಉಳ್ಳ ಇತ್ಯಾದಿ).

ಬಿಗಿದ ರಕುತದ ರೋಮ-ಕೂಪದ
ತೊಗಲ ಕೋಟೆಯ ನಂಬೆ[1], ರೋಗಾ–
ದಿಗಳ ಮುತ್ತಿಗೆ ಬಲಿದು, ಜೀವನ ಪಿಡಿಯಲೆನುವೊಯ್ತೊ[2]. ||

1. (ಯಾರಾದರೂ) ನಂಬಲು. 2. ಹಿಡಿಯಲು(ಲಿಕ್ಕೆ) ಅನುವು ಆಯಿತು.

ಬಿಗಡ ಮೃತ್ಯುವಿನೆವರು ಬರುತಿರೆ,
ತೆಗಸು[3] ಕಾಲನ ಬಲವ; ಬಲು ಮು—
ಕ್ತಿಗೆಮನಿದ ಪರಿಹರಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ! || 33 ||

3. (ದೇವರೇ), ತೆಗಸು.— [ರಕ್ತ ಜಿಗಿದಿರುವ (ಮತ್ತು) ರೋಮಕೂಪವುಳ್ಳ ತೊಗಲಿನ ಇತ್ಯಾದಿ.]

ಪೇಳಲೆನ್ನ್[1] ಅಳವೆಲ್ಲವೀಗ್ ಮೃತಿ—
ಯೊಳುಗಳು ನೆರೆಯಂಗ[2]-ದೇಶವ
ಧಾಳಿ ಮಾಡುವರೆಕಟಕಟ, ಶಿರೆ ಸೂರೆಗಳ ಹಿಡಿದೂ, ||
ಕಾಳು ಮಾಡುವರಿನ್ನು ತನುವಿದು
ಬಾಳಲರಿಯದು; ಕೋಟಿಯೆವರಿಗೆ[3]
ಕೋಳು ಹೋಗದ ಮುನ್ನ, ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನೆನವರತಾ! || 34 ||

1. ಪೇಳಲು ಎನ್ನ (ನನ್ನ) ಅಳವು ಅಲ್ಲವು; ಈಗ. 2. ನೆರೆ ಅಂಗಗಳ ದೇಶವ (ದೇಹವ).
3. ಕೋಟಿಯು ಅವರಿಗೆ.

ಅಳಿಯುವೊಡಲನು ನೆಚ್ಚಿ, ವಿಷಯಂ[1]—
ಗಳಿಗೆ ಕಾತುರನಾಗಿ, ಮಿಗೆ ಕಳ—
ವಳಿಸಿ, ಕಾಲನ ಬಳಿಗೆ ಹಂಗಿಗನಾಗಿ, ಬಾಳಿದೆನೂ. ||
ತಿಳಿದು ಮನದೊಳು ನಿನ್ನ ನಾಮಾ—
ವಳಿಯ, ಜಿಹ್ವೆಗೆ[2] ತಂದು, ಪಾಪವ
ಕಳೆದು ಬಿಡುವದೆ ಲೇಸು. ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನೆನವರತಾ! || 35 ||

1. ವಿಷಯಗಳಿಗೆ. 2. (ಅದನ್ನು ಅಂದರೆ ನಾಮಾವಳಿಯನ್ನು) ಜಿಹ್ವೆಗೆ ತಂದು.

ಈಗಲೋವೀ[1] ದೇಹವಿನ್ನ್ ಯಾ—
ವಾಗಲೋ? ನಿಜವಲ್ಲವೆಂಬುದ[2]—
ನೀಗ ತಿಳಿಯದೆ, ಮಡದಿ ಮನೆ ಮನೆವಾರ್ತೆಯೆಂದ್ ಎನುತಾ, ||

1. ಈಗಲೋ ಈ ದೇಹವು? ಇನ್ನು ಯಾವಾಗಲೋ? (ಈ ದೇಹವು ಈಗ ನಿಜವಾದದ್ದೋ? ಯಾವಾಗ್ಯಾದರೂ ನಿಜವಾದದ್ದೋ?) 2. ಎಂಬುದನ್ನು.

ರಾಗ-ಲೋಭ[3]ದಿ ಮುಳುಗಿ, ಮುಂ[4]ದಣ
ತಾಗು ಬಾಗುಗಳರಿಯೆ. ನಿನ್ನ ಸ—
ಮಾಗಮವ ಬಯಸುವೆನು! ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತಾ! || 36 ||

3. ಲೋಭದಲ್ಲಿ. 4. ಮುಂದಿನ.

VI. ಪಾಠ

THE ADVENTURES OF KING NALA

ನಳರಾಯನ ಕಥೆ

(ರಾಮಾಯಣ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (೧ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ದ್ಯೂತದಲಿ ಸಾಮ್ರಾ[1]ಜ್ಯ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ—
ನೋತು, ಸತಿ-ಸಹಿತಾಗ ಸು-ಪ್ರ—
ಖ್ಯಾತ ನಳ-ಪತಿಯೆಡವಿ-ಗುರಿಯಾದನು, ಕಣಾಯೆಂದಾ. || 37 ||

1. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಓತು (ಓಲು ಕೊಟ್ಟು), ಸತಿಯು ಸಹಿತದಲ್ಲಿ ಆಗ.

ಬಿಸು[1]ಟನೈ ಬಳಿಕಡವಿಯೊಳಗಾ—
ಯಸವ ಸೈರಿಸಲಾರದಾಶ್ರಮ-
ಋಷಿಗಳೆಡೆಯಲ್ಲ್ಯಾಪ್ತ ದಮಯಂತಿಯನು; ವಿಪಿನದಲೀ ||
ನುಸುಳಿದನು ಬಳಿಕೊಬ್ಬನೇ; ಸಂ—
ಧಿಸಿದ ತ[2]ತ್-ಕರ್ಕೋಟಕನ ದೆಸೆಯಿಂದ್
ಅಸುವ ನೀಗದೆ, ಸಾರಿದನು ಋತುಪರ್ಣ-ಭೂ-ಪತಿಯಾ. || 38 ||

1. ಬಿಸುಟನು (ಬಿಸುಡು ಎಂಬದು ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲ), ಐ, ಬಳಿಕ ಅಡವಿಯೊಳಗೆ, ಆಯಸವ ಸೈರಿಸಲಾರದೆ, (ಅಲ್ಲಿರುವ) ಆಶ್ರಮದ ಋಷಿಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಪ್ತ ದಮಯಂತಿಯೆಂಬ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು. 2. ಆ.

ನಳನ ಮನೆಯೆವನೆಂದರ[1]ಾತನ
ಸಲಹಿ ಕೊಂಡ್ ಇರ್ದ[2]ನು, ಕಣಾ, ನೃ[3]-ಪ-
ತಿಲಕ, ಮನ್ನಣೆಯಲ್ಲಿ ರುತುಪರ್ನ-ಕ್ಷಿತೀ-ಪಾಲಾ ||
ಬಳಿಕಲಾ ದಮಯಂತಿ ಭಾರಿಯ
ಬಳಲಿಕೆಯನೆನುಭವಿಸಿ, ತಂದೆಯ
ನಿಳಯವನು ಸಾರಿದಳು, ಭೀಷ್ಮಕನೆಂಬ ರಾಜನೆದಾ || 39 ||

1. 'ಎಂದರೆ' ಎಂಬದಕ್ಕೆ 'ನಳನು' ಎಂಬದು ಆಖ್ಯೆ. 2. ಇದ್ದನು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಕ್ಷಿತೀ-ಪಾಲ' ನೆಂಬದು ಆಖ್ಯೆ. 3. ನೃಪರಲ್ಲಿ ತಿಲಕವಾದವನೇ (ನೃಪರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಕೇಳು!).

ಅಳಿಯನನು ಕಾಣದೆ, ವಿದರ್ಭನು
ತೊಳಲಿಚಿದನೆನುಚ[1]ರರ ನಾನಾ
ಹಳುವದಲಿ, ಹಳ್ಳಿಯಲಿ, ನಗರಂಗಳಲಿ, ನಗ-ಕುಲದಾ ||
ಬಳಿಗಳಲಿ. ಬಳಿಕವರು ಕಾಣದೆ,
ಹೊಳಲ ಸಾರ್ದ[2]ರು. ಭೀಷ್ಮಕನು ಮಗ—
ಳುಳಿ[3]ವ ಕಾಣದೆ, ಕಂಡನೊಂದ್ ಅನುಮಾನ-ಸಾಧನವಾ. || 40 ||

1. ಅನುಚರರನ್ನು. 2. ಸಾರಿದರು. 3. ಉಳಿವನ್ನು.

ಸೃಜಿಸಿದನು ಸುದ್ದಿಯನು ನೃ[1]-ಪ ಭೂ-
ಭುಜರ ನಗರಂಗಳಲಿ, ನಿಷಧನ
ನಿಜದ ವನಿತೆಗೆ ಪುನಃ ಸೊಯಂವರವೆಂದು, ಚರರಿಂದಾ. ||
ನಿಜವರಿಯದಳಿಯಾಶೆಯಲಿ ಭೂ-
ಭುಜರು ಬರುತಿರ್ದ[2]ರು, ಕಣಾ, ಕೇಳ್,
ಅಜಯ-ಭೂ-ಪತಿಯೆಲವ್ರೊ, ಬಳಿಕಾ ಕುಂಡಿನೀ-ಪುರಕೇ. || 41 ||

1. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ (ನೃ-ಪ=ಭೀಷ್ಮಕನೆಂಬವನು). 2. ಬರುತ್ತ ಇದ್ದರು.

ಸೋಕಿತೇ ಕಡು ನಿಂದ್ಯೆ ಪುಣ್ಯ-
ಶ್ಲೋಕರಿಗೆ?-ನಳ-ಭೂ-ಪನೀ ನರ-
ಲೋಕದೊಳಗುತ್ತಮನೆಲಾ! ಹಯ-ಜ್ಞತೆಯ ಜನರಿಂಗೇ ||
ನಾಕು ಮಡಿ ಮಿಗಿಲೆಂಬ ನಾಣ್-ನುಡಿ
ಕಾಕ ಬಳಸಿತೆ[1]ಯೆನ್ನುತಾಯಿ—
ಕ್ಷ್ವಾಕು-ಕುಲದವನಿ-ಪನು ಸುಯ್ದನು, ಚಿಂತೆಯೊಳ್ ಮುಳುಗೀ. || 42 ||

1. ಬಳಸಿತೇ? ಎನ್ನುತ, ಆ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು-ಕುಲದ ಅವನಿಪನು (ಅಂದರೆ ರುತುಪರ್ನನು).

ಅರಿ[1]ದನಿದ? ನಾವ್ ನೋಡ ಬೇಕ್ ಎಂದ್,
ಅ[2]ರಸನುತ್ತಮ ವಾಜಿ ಹೂಡಲಿ
ವರ ವರೂಥಕ್ಕ್! ಎನಲು; ತಂದನು ಸೂ[3]ತನಿರು ಹಯ[4]ವಾ. ||
ಅರಸ, ಕೇಳ್ ಐ! ನಳ-ಮಹೀ-ಪತಿ
ತುರಗವಿವು ಸಾಳಿನಲಿ ಕುಂಡಿನಿ-
ಪುರಿಗೆ ಪರಿಗತವಾಗಡೆ[5]ನೆ; ರುತುಪರ್ನನಿಂತ್ ಎಂದಾ— || 43 ||

1. ಅರಿದನು ಇದನ್ನು? (ಬಲ್ಲನು ಇದನ್ನು ಅಂದರೆ ಹಯವಿದ್ಯೆಯನ್ನು?) 2. ರುತುಪರ್ನನೆಂಬವನು. 3. ರುತುಪರ್ನನಿಗಿದ್ದ ನಳನಲ್ಲದ ಸೂತನು. 4. ಏಕವಚನವು ಬಹುವಚನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅದೆ (ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ತುರಗವು ಇವು' ಎಂಬದನ್ನೂ 44ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವಾವಳಿಯ' ಎಂಬದನ್ನೂ 45ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವ-ಚಯ' ಎಂಬದನ್ನೂ ಸರಿ ನೋಡ ಬೇಕು). 5. ಎನಲು, ಎನ್ನಲು (ಇದಕ್ಕೆ 'ನಳ-ಮಹೀ-ಪತಿ' ಎಂಬದು ಆಖ್ಯೆ).

ನಳನು ಬಲ್ಲವನಶ್ವ-ಹೃದಯವ—
ನಿಳೆಯೊಳೆಂದು, ಸಮಸ್ತರಾ ನೃ-ಪ-
ತಿಲಕವನು ಕೊಂಡ್ ಆಡುವರು; ನೀನ್ ಅಶ್ವ-ಲಕ್ಷಣದಾ ||
ಹೊಲಬ ಬಲ್ಲ್ಯ, ಐ? ಬ[1]ಲ್ಲೆನೆನೆ; ಕಣ್ಣ್—
ಗಳಿಗೆ ಸೊಗಸುಪಕರಿಸುವಶ್ವಾ—
ವಳಿಯ ತಂ[2]ದನು; ಹೂಡಿದನು ಹೊಂ-ದೇರಿನಲಿ ಹಯವಾ. || 44 ||

1. ಬಲ್ಲೆನೆಂಬದು ನಳನ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ. 2. ಅಂದರೆ ನಳನು.

ಏರಿದನು ನೃ-ಪನಾ ರಥವನು—
ಬ್ಬ್ ಏರಿ ನಳನ[1]ಬ್ಬರಿಸೆ, ಕಣ್ಣ್-ಎವೆ
ಜಾರೆ,[2] ಜಾರಿದವಶ್ವ-ಚಯ, ಪವಮಾನ-ವೇಗದಲೀ. ||
ತೂರಿ ಬಿದ್ದುದು[3] ಮುಕುಟ. ತಡೆ ಹಯ—
ವೇರಿದಂತ್ ಇರೆ ಪಥವನೆನೆ;[4] ನಳ
ನೂರು ಯೋಜನ ಮುಂಚಿತೆ[5]ನಲಬ್ಬರಿಸಿದನು ಹಯವಾ. || 45 ||

1. ಏರಿದನು ನೃಪನು (ರುತುಪರ್ನನು) ಆ ರಥವನು; ಉಬ್ಬ್ ಏರಿ, ನಳನು ಅಬ್ಬರಿಸಲು. 2. ಜಾರಲಿಕ್ಕೆ, ಜಾರುವ ಪ್ರಕಾರ. 3. ಬಿತ್ತು. 4. ತಡೆ ಹಯವ, (ಅದು) ಪಥವನ್ನು ಏರಿದಂತೆ ಇರಲು! (ಅದು ಆ ಏರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ) ಎನೆ (ಇದಕ್ಕೆ ರುತುಪರ್ನನೆಂಬುದು ಆಖ್ಯೆ). 5. ಮುಂಚಿತವಾಗಿ (ಬಿತ್ತು).

ಇವನು ತಾ ನಳನಲ್ಲ್, ಎಲೇಯೆಂದ್,
ಅವನಿ-ಪತಿ[1]ಯನುಮಾನ-ಮುಖದಿಂದ್,
ಇವನನರಿಯಲು ಬೇಕ್ ಎನುತ, ದುಮ್ಮ್-ಇಕ್ಕಿದನು ಧರೆಗೇ. ||
ಹವಣನದನರಿದೀತ ಕಡಿಯಾ—
ಣವನು ಸಳೆದಿಳೆಗಿಳಿದುದೇನ್?[2] ಐ[3]
ಯವನಿಗವತರಿಸಿದ ಕಥಾಂತರವೇನು? ಹೇಳ್! ಎಂದಾ.[4] || 46 ||

1. ರುತುಪರ್ನ. 2. ಇಳಿದದ್ದು. 3. ಐ, ಅವನಿಗೆ. 4. ಹವಣನ್ನು ಅದನ್ನು ಅರಿದು (ಅರಿತು) ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈ ಕಥೆ ಕೇಳುವ ರಾಜನು ಅಂದದ್ದು.

ನಳನು ನೀನ್ ಅಹುದೆನಲು; ಕಣ್ಗಳ
ಜಲದ ಝಾಡಿಯಲಪ್ಪಿ, ತುರಗಾ—
ವಳಿಯ ಹೃದಯವ[1]ನರಿದನಾತನದಕ್ಷ-ಹೃದಯವನೂ ||

1. ಕಣ್ಣುಗಳ ಜಲದ ಝಾಡಿಯಲ್ಲಿ (ರುತುಪರ್ನನು ನಳನನ್ನು) ಅಪ್ಪಿ, ತುರಗಾವಳಿಯ ಹೃದಯವನು (ಗುಣವನ್ನು) ಅರಿದನು (ನಳನಿಂದ ಕಲಿತು ಕೊಂಡನು); ಆತನದು (ರುತುಪರ್ನನ ಪಾದ) ಅಕ್ಷ-ಹೃದಯವನು (ಅಕ್ಷ-ವಿದ್ಯೆಯ ಹೃದಯದರ್ಘವನ್ನು) ನಳನು ತದೀಯ ನೃಪಾಲನಿಂದ (ರುತುಪರ್ನನಿಂದ) ಅರಿದನು. ಒಲವು ಮಿಗೆ (ಮಿಗಲಿಕ್ಕಾಗಿ).

ನಳ ತದೀಯ ನೃ-ಪಾಲನಿಂದ್ ಅರಿ—
ದೊಲವು ಮಿಗೆ, ರಥವೇರಿ, ಭೂಮಿ-ಪ-
ತಿಲಕರಿಬ್ಬರು ಸಾರಿದರು ಭೀಷ್ಮಕನ ಪಟ್ಟಣವಾ. ‖ 47 ‖

ಬಂದ ನೃ-ಪರೊಳಗೀತನೇ ನಳ—
ನೆಂದ್, ಅರಿದು, ಭೀಷ್ಮಕನು ತನ್ನಯ[1]
ನಂದನೆಯನೊಲಿದಿತ್ತನೈ ಬಳಿಕಾ ಮಹೀ-ಪತಿಗೆ[2]; ‖
ಬಂದ ಭೂ-ಪರು ಹರದರೀತನ[3]
ತಂದು, ನಿಲಿಸಿದನಖಿಳ ಸಂಪದ—
ದಿಂದ ನೈಷಧ-ನಗರಿಯಲಿ. ನರ-ನಾಥ, ಕೇಳ್! ಎಂದಾ. ‖ 48 ‖

1. ತನ್ನ. 2. ಅಂದರೆ ನಳನಿಗೆ. 3. ಈತನನ್ನು (ಭೀಷ್ಮಕನು) ತಂದು, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಜನ-ಪನಾ ದಾಯಿಗನ ಮರು ಜೂ—
ಜಿನಲಿ ಗೆಲ್ದನು ಧರೆಯನಾಳ್ದನು[1],
ಜನ-ಪರಲಿ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವ, ಕೇಳು, ಪೂರ್ವದಲೀ. ‖ 49 ‖

1. ಗೆದ್ದನು ಧರೆಯನ್ನು; ಆಳಿದನು - - - ರಾಜ್ಯವ ('ಜನಪನು' ಅಂದರೆ ನಳನು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ).

VII. ಪಾಠ

COUNTING AN ARMY

ಪೌಜನ್ನು ಎಣಿಸಿದ್ದು

(ಕಲ್ಯಾಣಪ್ಪನ ಪ್ರಸಂಗ)

ದ್ವಿಪದೆ (೨ ಪದದ್ದು)

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

5	5	5	3	1ನೇ ಪದ
5	5	5	3	2ನೇ ಪದ

ದಳ-ಪನೆಂದನು ಪೌಜನೆಣಿಸಿರೆನ್ನುತ್ತಾ[1]: ‖
ನಿಲಿಸಿದರು ವಿಧ-ವಿಧದಿ, ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಮತ್ತಾ ‖ 50 ‖

1. ಪೌಜನ್ನು.

ಕತ್ತಿ ಕೋವಿಗಳ ಭಟ[2]ರೊಂದು ಸಾಲಿನಲೀ, ||
ಅಸ್ತ್ರ ಬಿಲ್ಲಿನ ಧೀರರೊಂದು ಸಾಲಿನಲೀ, || 51 ||
ಬಡಿಗೆಗಳ ಬೀಸುವವರೊಂದು ಸಾಲಿನಲೀ, ||
ಬಡಿಗೆ ಡೊಣೆಯೊಳ್ ಬಡಿ[3]ವರೊಂದು ಸಾಲಿನಲೀ, || 52 ||
ಕೊತ್ತಳಿಗೆ ಪಿಡಿದ ಭಟರೊಂದು ಸಾಲಿನಲೀ, ||
ಕುತ್ತು-ಕೋ[4]ವಿಂ ಪಿಡಿ[5]ವರೊಂದು ಸಾಲಿನಲೀ,— || 53 ||
ಸಾಲು ಸಾಲೊಳ್ ನಿಲಿಸಿಯೆಣಿಸಲಿವರೆಂದೂ ||
ಏಳು ಸಾವಿರ ಪೌ[6]ಜು ಗಣಿತವಾಯ್ತು, ಅಂದೂ || 54 ||
ತ್ರಿತಯ-ಯುಗ-ಸೇನೆಯೆಂದದಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾ; ||
ಅತಿ ಹರುಷದಿಂ ದಳ-ಪ ನಕ್ಕ, ನೋಡುತ್ತಾ. || 55 ||

2. 'ಭಟರ' ಎಂಬದು ('ಧೀರರ', 'ಬೀಸುವವರ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸಹ) ಕರ್ಮವಿಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ; 54ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ನಿಲಿಸಿ' ಎಂಬದು ಅದಕ್ಕೆ ಆಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. 3. ಬಡಿಯುವವರ. 4. ಕೋವಿಯನ್ನು. 5. ಹಿಡಿಯುವವರ. 6. (ಆ) 'ಪೌಜು' ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.

A WICKED WARRIOR'S SLEEPLESS NIGHT

ಬಬ್ಬ ಖಳ-ಭಟನಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ಬಾರದ್ದು

(ರಾವಣ-ದಿಗ್ವಿಜಯ)

ದ್ವಿಪದೆ

ದಿನ-ಪನಸ್ತಾ[1]ಚಲಂ ಸಾರುತಿರಲೆಂದೂ ||
ಜನಿಸಿ ನಿ[2]ಲದಿದು ಜಗ[3]ಕೆ ಭೂರಿ ನಿಶೆ ಬಂದೂ, || 56 ||
ಬೀಡ್ಯ ಇರಲು; ಬಳಿಕ ಶತ್ರುವಿನ ಬಲದೊಳಗೇ ||
ರೂಢಿ[4]ಸಿದರುರು ಸುಪ್ತರಾಗ್ಯ ಇರುಳಿನೊಳಗೇ. || 57 ||

1. ಅಸ್ತಾಚಲವು (ಅಸ್ತಾಚಲವ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ). 2. ನಿಲ್ಲದೆ. 3. ಜಗಕ್ಕೆ
4. (ಭಟರು) ರೂಢಿಸಿದರು ಉರು ಸುಪ್ತರಾಗಿ (ಅಂದರೆ ಬಹಳ ಸುಪ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದರು).

ಬೆಳ-ದಿಂಗಳೇರಿ, ಶಶಿ ಬಲು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲೂ, ||
ಖಳನುರದಿ[5] ಚಿಂತೆಗಳ ಖಡುಗ ಝುಳಪಿಸಲೂ; || 58 ||
ಚಂದಿರನ[6] ಕಾಣುತಲೆ, ಕರಗಿದುದು ಚಿತ್ತಾ; ||
ಚಂದದಿಂ ಕಾನನ-ಚ್ಛವಿ ಗಂಡನೆತ್ತಾ[7]. || 59 ||
ಮಾರುತವು ಮಂದವಾಗಿಯೆ ಬೀಸಲಾಗೀ, ||
ತಾರೆಗಳ ರಾಜಿ ಥಳ-ಥಳಿಸೆ[8] ಶುಭವಾಗೀ, || 60 ||
ನಿದ್ರೆಯನು ಕಾಣನೆತಿ ನರಳುಥೊರಳುತ್ತಾ[9], ||
ಛಿದ್ರ-ಮಾನಸನಾಗಿ ಚಲಿಸಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾ. || 61 ||

5. ಉರದಲ್ಲಿ. 6. (ಖಳನು) ಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೆ (ಅವನ) ಚಿತ್ತ ಕರಗಿದುದು (ಕರಗಿತು). 7. ಕಂಡನು, ಅತ್ತ. 8. ಥಳಿಸಲು. 9. ನರಳುತ್ತ ಹೊರಳುತ್ತಾ.

NIGHTFALL

ರಾತ್ರಿಯಾದ್ದು

(ಭಾರತ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಸಿಲುಕಿದುದು[1] ಜನ-ದೃಷ್ಟಿ ಬಲು-ಗ—
ತ್ತಲೆಯ ಬಂಧದೊಳಂಧಕಾರದ[2]
ಜಲಧಿಯಲಿ ಜಗವೆದ್ದುದೇನ್[3] ಎಂಬೆನು[4] ಮಹಾದ್ಭುತವಾ? ||
ನಳಿನ-ಮಿತ್ರನ ಬೇಹುಕಾರರ
ಸುಳಿವೊ ತಿಮಿರದ ಪಾಳೆಯದೊಳೆನೆ[5],
ನಿಳಯ-ನಿಳಯದ ಸೊಡರು ತಳಿತುದು[6] ಕೂಡೆ ನಗರಿಯಲೀ. || 62 ||

1. ಸಿಲುಕಿತು. 2. ಬಂಧದೊಳು; ಅಂಧಕಾರದ ಇತ್ಯಾದಿ. 3. ಜಗವು ಅದ್ದುದು (ಅದ್ದಿತು) ಏನ್ ಇತ್ಯಾದಿ. 4. ಎನ್ನುವೆನು. 5. ಪಾಳೆಯದೊಳು? ಎನ್ನುವಂತೆ (ಎಂತ ಕೇಳುವಂತೆ). 6. ತಳಿಯಿತು.

VIII. ಪಾಠ

WORLDLY HAPPINESS IS TRANSIENT

ಇಹದ ಭಾಗ್ಯವು ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆ

(ದಾಸರ ಪದ)

ರಾಗ ಮುಖಾರಿ; ಝಂಪೆ ತಾಳ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

5 | 5 | 5 | 5 | 1ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 3 || 2ನೇ ಪದ

ಪದಗಳು

5 | 5 | 5 | 5 | 1ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 1 || 2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು
5 | 5 | 5 | 5 | 3ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 3 || 4ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು

ಆರು[1] ಹಿತವರು ನಿನಗೆ ಮೂರು ಮಂದಿಗಳೊಳಗೆ?
ನಾರಿಯೋ? ಧಾರುಣಿಯೊ? ಬಲು ಧನದ ಶಿರಿಯೋ? || ಪಲ್ಲ ||
ಅನ್ಯರಲಿ ಜನಿಸಿರ್ದ[2] ಅಂಗನೆಯು ಕರತಂದು,
ತನ್ನ ಮನೆಗವಳ ಯಜಮಾನಿಯೆನಿಸೇ,[3] ||
ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲದಲರ್ಧ ದೇಹವೆನಿಸುವ ಸತಿಯು[4]
ಕಣ್ಣಿನಲಿ ನೋಡಲಮ್ಮಳು ಕಾಲ-ವಶದೀ. || 63 ||

1. ಯಾರು. 2. ಇದ್ದ. 3. ಎನ್ನಿಸಲಾಗಿ. 4. (ಅಂಥಾ) ಸತಿಯು ಕಾಲ-ವಶದಲ್ಲಿ (ಶೇರಿದಾಗ ಅವನನ್ನು) ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ (ಇನ್ನು) ಅಮ್ಮಳು (ಅಮ್ಮುವದಿಲ್ಲ).

ಮುನ್ನ ಶತ-ಕೋಟಿ ರಾಯರುಗಳಾಳ್ದ ಆ ನೆಲನ
ತನ್ನದೆಂದ್ ಎನುತ, ಶಾಸನವ ಬರಸೀ, ||
ಬಿನ್ನಣದ ಮನೆ ಗಟ್ಟಿ, ಕೋಟಿ ಕೊತ್ತಳವಿಕ್ಕಿ,
ಚನ್ನಿಸನಸುವಳಿಯೆ[1], ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವರೂ. || 64 ||

1. ಅಳಿಯಲಾಗಿ.

ಉದ್ಯೋಗ[1], ವೆವಹಾರ, ನೃ-ಪ-ಸೇವೆ, ಕುಶಲ-ಗತಿ,
ಚುದ್ರತನ, ಕಳವು, ಪರ-ತಾಪದಿಂದಾ, ||
ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೆ ಘಳಿಸಿ ಶಿಕ್ಕಿದಂಥ್ ಅರ್ಥವನು
ಸದ್ಯದಲ್ಲ್ಯ ಆರ್ ಉಂಬುವರು[2]? ಹೇಳು, ಮನುಜಾ! || 65 ||

1. ಉದ್ಯೋಗಾದಿ ಕಳವಂತ್ತುವಾದ 6 ಶಬ್ದಗಳು ಸಹ ಕರಣವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವೆಂದು ತಿಳುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. 2. ಉಣ್ಣುವರು.

ಶೋಕವನು ಗೈಯ್ಯುವರು ಸತಿ ಸುತರು, ಬಾಂಧವರು;
ಜೋಕೆ ತಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕಲರ್ಥ ವೆರ್ಥಾ. ||
ಲೋಕದೊಳು ಘಳಿಸಿರ್ದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೆರಡು
ಸಾಕಾರವಾಗಿ ಸಂಗಡ ಬಪ್ಪುದಲದೇ[1] || 66 ||

1. ಬರುವದು ಅಲ್ಲದೆ (ಈ ಕಡೇ ಮಾತು 67ನೇ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ).

ಅಸ್ಥಿರದ ದೇಹವನು ನಚ್ಚಿ ನಂಬ್ಯ ಇರ ಬೇಡ;
ಸೊಸ್ಥದಲಿ ನೆನೆ, ಕಂಡ್ಯ[1], ಪರಮಾತ್ಮನಾ! ||
ಚಿತ್ತದೊಳು ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ್ ಆ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಯೆಂವ—
ನುತ್ತಮೋತ್ತಮನೆಂದು[2], ಸುಖಿಯಾಗು, ಮನುಜಾ! || 67 ||

1. ಕಂಡ್ಯಾ (ನೋಡಿದಿಯಾ). 2. ಉತ್ತಮ-ಉತ್ತಮನು (ಬಹಳ ಉತ್ತಮನು).

IN THIS MISERABLE, WICKED WORLD GOD'S HELP IS MUCH NEEDED

ಕಷ್ಟವೂ ಪಾಪವೂ ಉಳ್ಳ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಸಹಾಯ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿದೆ

ರಾಗ ಶಂಕರಾಭರಣ; ಆದಿ ತಾಳ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

4 | 4 | 4 | 4
4 | 4 | 4 | 1 || 1ನೇ ಪದ (ಎರಡು ಸರ್ತಿ ಇವೇ)

ಪದಗಳು

4 | 4 | 4 | 4
4 | 4 | 4 | 1 | 1ನೇ ಪದ
4 | 4 | 4 | 4
4 | 4 | 4 | || 2ನೇ ಪದ (ಎರಡು ಸರ್ತಿ ಇದೇ)

ವರ[1]-ದ-ಸು-ಹೃದಯಾ! ವರ-ದ-ಸು-ಹೃದಯಾ!
ವರ-ದ-ಸು-ಹೃದಯಾಯೆನು[2], ಮನವೇ! ||
ದುರಿತ-ಶರಧಿಯುತ್ತರಿಸ ಬೆಕಾದರೆ[3],
ಪರಮಪತಿಯ ನುತಿಸಿರು, ಮನವೇ! || ಪಲ್ಲ ||

1. 'ವರ-ದ' ಅಂದರೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸುಹೃದಯವುಳ್ಳವನೇ! (ಅಂದರೆ ದೇವರೇ!)
2. ಎನ್ನು. 3. ಬೇಕಾದರೆ.

ಘೋರ-ತರದ ಸಂಸಾರವು ದುಃಖದ
ವಾರಿಧಿಯಿದರೊಳಗೇನ್[1] ಉಂಟೂ?
ತೋರುವ ಶಿರಿ-ಸಂಪತ್ತಿನ ನೆಲೆಯ ವಿ—
ಚಾರಿಸಲದು ಕನಸಿನ ಗಂಟೂ. ||
ಮೂರು ದಿನದ ಬಾಳಿಕೆಯಿದರೊಳು ನೀನ್
ಆರೈಸುವದೇತರ[2] ನಂಟೂ?
ಭಾರ-ಹರನ, ಮನ ಮುಟ್ಟಿ, ಭಜಿಸಿದರೆ,
ಕಾರಣದಿಂದ ಮುಕುತಿಯುಂಟೂ! || 68 ||

1. ವಾರಿಧಿಯು; ಇದರ. 2. ಯಾತರ.

ಮಡದಿ ಸುತರ ಮಮಕಾರಕೆ ನೀ ಮನ—
ವೊಡಬಡುತಲೆ, ನಗುತಿರ ಬೇಡ!
ಹುಡುಕುತ, ಮೃತಿಯವರೈತಂದರೆ[1], ಹೊರ—
ವಡೆಲೆಂಬರು ತನುವಿನ ಗೂಡಾ. ||
ಬಿಡಲಾರದ ಪಾಪದ ಪಾಶಕೆ ಶಿಕ್ಕ್
ಒಡದು, ನಿ[2] ಕಡೆಯಲಿ ಕೆಡ ಬೇಡಾ!
ಕಡೆ-ಹಾಯ್ಸುವವನ[3] ಭಜಿಸಲು, ಮುಕುತಿಯ
ಪಡೆಯ ಬಹುದು. ನುತಿಸೋ[4] ಗಾಡಾ! || 69 ||

1. ಮೃತಿಯವರು ಐತಂದರೆ (ಬಂದರೆ), ತನುವಿನ ಗೂಡನ್ನು ಹೊರವಡು. ಎಲೆ! ಎಂಬರು. 2. ನೀ. 3. ಕಡೆ-ಹಾಯಿಸುವವನನ್ನು (ದೇವರನ್ನು). 4. (ದೇವರನ್ನು) ನುತಿಸೋ.

ನೆತ್ತ ಪಗಡೆ ಚತುರಂಗವನಾಡುತ
ಹೊತ್ತು ಕಳವದೇತಕೆ[1]? ನೀನೂ
ಸುತ್ತಿ, ತೊಳಲಿ, ಬಳಲುತ ಮಾಡಿದ ಗೃಹ-
ಕೃತ್ಯದಿ ನಿನಗಹ[2] ಫಲವೇನೂ? ||
ಕತ್ತಲೆಯೊಳು ಕಣ್ಣನು ತೆರದೆಂದದಿ
ವ್ಯರ್ಥದಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವದೇನೂ?

1. ಕಳೆಯುವದು. 2. ಆಗುವ (ಆದ).

ಮೃತ್ಯು-ಭಯವ ಗೆಲ ಬೇಕ್ ಆದರೆ, ಸ—
ರ್ವೋತ್ತಮ ದೇವರೆ! ಶರಣೆನ್ನೊ! || 70 ||

ಕೂಳಿನ ಬಲದಲಿ ಬೆಳೆದೀ ಕಾಯದ
ಬಾಳುವೆಯೆಂಬದು ತಿರವಲ್ಲಾ;
ಜಾಳಿಗೆ ತುಂಬಿದ ಹೊನ್ನ್-ಆಭರಣವು
ನಾಳೆಗೆ ಸಂಗಡ ಬ[1]ಹದೆಲ್ಲಾ; ||
ಮಾಳಿಗೆ-ಮನೆಯುಪ್ಪರಿಗೆಯು ಕೋಣೆಯು
ಪಾಳಿಗಳೆಲ್ಲ್ ಅಲ್ಲ್ ಇಹುದೆಲ್ಲಾ.
[2]ಕಾಲನ ಭಯವನು ಕಳೆಯಲು ದೇವರ
ನಾಲಿಗೆಯಲಿ ನುತಿಸೋ, ಸೊ[3]ಲ್ಲಾ! || 71 ||

1. ಬರುವದು (ಬರುವಂಥಾದ್ದು). 2. ಕಾಲನ ಭಯವನ್ನು ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ನುತಿಸೋ. 3. ಎಲೆಲಾ!

ಕು-ಮತಿಗಳೆಹ ಷ[1]ಡ್-ವರ್ಗಗಳ ಪರಾ—
ಕ್ರಮವೆಲ್ಲವ ನೀ ಪರಿಹರಿಸೂ!
ಜಿಮೆ-ಗೊಳ್ಳಿಸುವಿಂದ್ರಿಯದಿಚ್ಛೆಗಳಾ—
ಗಮನವ ದಯೆಯಿಂ ನೀ ನಿಲಿಸೂ! ||

1. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ಸರ ಎಂಬ ಆರು.

ಯಮನೊಳ್ಗಳನೆಬ್ಬಟ್ಟುವ ಯತ್ನ[2]-
ಕ್ರಮ-ಗತಿಗಳ ಕಾರ್ಯವ ಬಲಿಸೂ!
[3]ಅಮಿತ-ಮಹಾ-ಪರಮೌಜಸಿನಾತ್ಮನ
[4]ರಮಣೀಯಾಂಘ್ರಿ ಹೃದದೊಳಿರಿಸೂ! || 72 ||

2. ಯತ್ನದ ಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಗತಿಗಳ. 3. ಅಮಿತವಾದ ಮಹಾ ಪರಮ ಓಜಸಿನ. 4. ರಮಣೀಯ ಅಂಘ್ರಿ(ಯನ್ನು).

IX. ಪಾಠ

GOOD ADVICE

ಬುದ್ಧೀ ಮಾತುಗಳು

ರಾಗ ಕೇಗುಪ್ತಿ; ಮಟ್ಟಿ ತಾಳ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

3 | 3 | 3 | 3 | 1ನೇ ಪದ
3 | 3 | 3 | 3 || 2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು
3 | 3 | 3 | 3 | 3ನೇ ಪದ
3 | 3 | 3 | 3 | 4ನೇ ಪದ
3 | 3 | 3 ||

ಪದಗಳು

3 | 3 | 3 | 3 | (ಹೀಗೆಯೇ ನಾಲ್ಕು ಪದಗಳು)

ಸಾರಿ, ದೂರಿ, ಹೇಳುತೇನೆ;
ಕೆಟ್ಟ, ಕಂ[1]ಡ್ಯ, ಬೊಡ್ಡಿ-ಮನವೆ! ||
[2]ದೂರೊ ಬುದ್ಧಿ ಮಾಡ ಬೇಡ!
ಕೈಯಲಿಕ್ಕೊ ಕಡ್ಡಿ! ನಿನ್ನ
ಕೈಯಲಿಕ್ಕೊ ಕಡ್ಡಿ! || ಪಲ್ಲ ||

1. ಕಂಡಿಯಾ? 2. ದೂರುವ.

ಕೋಪವನ್ನು ಮಾಡದೀರು[1];
ಪಾಪಕೆ ಗುರಿಯಾಗದೀರು; ||
ಶಾಪ-ಹರನ ನುತಿಗಳನ್ನು
ನೀ ಪಠಿಸುತಲೀರು, ಮನವೆ! || 73 ||

1. ಇರು.

ಅಷ್ಟ ಮದದಿ[1] ಬೆರೆಯದೀರು;
ನಷ್ಟಕೆ ಗುರಿಯಾಗದೀರು; ||
ದುಷ್ಟ ಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿ
ಭ್ರಷ್ಟನಾಗ ಬೇಡ, ಮನವೆ! || 74 ||

1. ಮದದಲ್ಲಿ (ಅನ್ನ, ಅರ್ಥ, ಯೌವನ, ಸ್ತ್ರೀ, ವಿದ್ಯೆ, ಕುಲ, ರೂಪ, ಉದ್ಯೋಗ ಎಂಬ ಎಂಟು ಮದ).

ಸಿರಿಯ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೆರೆಯದೀರು;
ಬರಿದೆ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯದೀರು; ||
ಪರರ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ
ನರಕಿಯಾಗ ಬೇಡ, ಮನವೆ! || 75 ||

ಕಾಯವನ್ನು ನಂಬದೀರು;
ಮಾಯೆಗೆ ಮರುಳಾಗದೀರು; ||
ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಂಡು, ನೀನು
ಬಯ್ಸದೀರು[1], ನನ್ನ ಮನವೆ! || 76 ||

1. ಬಯಸದೆ.

ನಿನ್ನ ನಿಜವ ನಂಬದೀರೆ[1]—
ಲೆನ್ನತಾಶೆ ಮಾಡದೀರು; ||
ಚನ್ನಗಿನ್ನು ದೇವ್ರ[2] ಪಾದ—
ವನ್ನು ನೀನು ನಂಬು, ಮನವೆ! || 77 ||

1. ನಂಬದಿರು; ಎಲೆ. 2. ದೇವರ.

IMPOSSIBILITIES

ಆಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು

ರಾಗ ಶಂಕರಾಭರಣ; ಆದಿ ತಾಳ (68ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಬೇಕು)

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

4 | 4
4 | 4
4 | 4 | 4 | 1 | 1ನೇ ಪದ (ಇದೇ ಎರಡು ಸಾರಿ)

ಪದಗಳು

4 | 4
4 | 4
4 | 4 | 4 | 1 | 1ನೇ ಪದ
4 | 4
4 | 4
4 | 4 | 4 | 1 || 2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು (ಇದೇ ಎರಡು ಸಾರಿ)

ಈಶನ ಕರುಣೆಯ—
ನಾಶಿಸು ವಿನಯದಿ
ದಾಸನ ಹಾಗೆಯೆ, ನೀ ಮನವೇ!
ಕ್ಲೇಶದ ವಿಧ-ವಿಧ-
ಪಾಶವ ಹರಿದು, ವಿ—
ಲಾಸದಿ ಸತ್ಯವ ತಿಳಿ, ಮನವೇ! || ಪಲ್ಲ ||
ಮೋಸದಿ ಜೀವಿಯ
ಘಾಸಿಯ ಗೈದದು
ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಹೋದೀತೇ?
ದಾಸರ ದುಡಿಸುತ
ಕಾಸನು ಕೊಟ್ಟರೆ,
ಲೇಸುವು ಹುಟ್ಟದಲಿದ್ದೀತೇ? ||

ಭಾಷೆಯ ಕೊಟ್ಟು ನಿ—
ರಾಶೆಯ ಪಡಿಸಲು
ಮೋಸವ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೇ?
ನಾಶದ ಭೋಗ-ವಿ—
ಲಾಸವ ಸೇವಿಸಿ,
ವಾಸಿಯೆಂದೆಂದಡೆ, ಬಂದೀತೇ? || 78 ||

ಶ್ವಾನದ ಮನಕೆ ಸು-
ಭಾನುವ ಪಾತ್ರದ
ಶಾನೆ ವಿಭಾಸೆಯು ಸೊಗಸೀತೇ?
ಹೀನ ಮನುಜನಿಗೆ
ಜ್ಞಾನವ ಬೋಧಿಸೆ,
ಹೀನ ವಿಷಯಗಳು ಹೋದೀತೇ? ||
ಮಾನಿನಿ-ಮನಸು ನಿ—
ಧಾನದಲಿರದಿರೆ,[1]
ಮಾನದ ಭೂಷಣವೈಳದೀತೇ?
ದಾನ-ದ ದೇವ್ರಿಗೆ
ಜಾನುವನೊರದ
ದೀನಗೆ ಮುಕುತಿಯು ದೊರಕೀತೇ? || 79 ||

1. ಇರದಿರಲಾಗಿ.

ಸತ್ಯದ ಧರ್ಮವ
ನಿತ್ಯವು ಬೋಧಿಸೆ,
ತೊತ್ತಿನ ಮನಸಿಗೆ ಸೊಗಸೀತೇ?
ತತ್ತ್ವದ-ಸಾರ ವಿ—
ಚಿತ್ರದಿ ಪೇಳಲು,
ಕತ್ತೆಯ ಮನಸಿಗೆ ತಿಳದೀತೇ? ||

ಪುತ್ಥಳಿ-ಬೊಂಬೆಯ
ಚಿತ್ರದಿ ಬರದಿರೆ,
ಮುತ್ತನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನುಡದೀತೇ?
ಎತ್ತನು ಕೇಳಿದ—
ರೊತ್ತಿಗೆ ಹಣವನ್ನ್
ಇತ್ತು, ವಿಶೋಕವ ಮಾಡೀತೇ? || 80 ||

ನ್ಯಾಯವ ಬಿಟ್ಟ್ ಅ—
ನ್ಯಾಯವ ಪೇಳುವ
ನಾಯಿಗೆ ನರಕವು ತಪ್ಪೀತೇ?
ತಾಯ್ ತಂದೆಗಳನು
ನೋ[1]ಯಿಸಿದಾವ—
ನ್ಯಾಯಿಗೆ ಮುಕುತಿಯು ದೊರಕೀತೇ? ||
ಬಾಯಿಯ ಕೊಬ್ಬಿಂ
ಬೈಯುವ ಮನುಜಗೆ
ಘಾಯವು ತಾಗದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೇ?
ಮಾಯೆ[2]ಯ ನುಡಿ ಸಂ—
ಚೈಯಿಸಿದವನಿಗೆ
ಕಾಯದ ಕಷ್ಟವು ತೊಲಗೀತೇ? || 81 ||

1. ನೋಯಿಸಿದ ಆ ಅನ್ಯಾಯಿಗೆ. 2. ಎಲ್ಲಾ ಮಾಯೆಯಾಗಿದೆ, ನನ್ನ ಕಾಯವು ಸಹ ಮಾಯೆಯೇ ಎಂಬ ವ್ಯರ್ಥ ನುಡಿಯನ್ನು.

ಸಾಧು ಸು-ಜನರನು
ಬಾಧಿಸಿದಾ ಪರ-
ವಾದಿಗೆ ದೋಷವು ತಪ್ಪೀತೇ?

ಬಾಧಿಸಿ, ಬಡವರ
ಸಾಧನ ವೊಯ್ವಗೆ[1]
ವ್ಯಾಧಿಯ ಕೋಟ್ಲೆಯು ಜಿಟ್ಟೀತೇ? ||
ಆದರವಿಲ್ಲದ
ವಾದಕೆ ಪ್ರತಿ-ದನಿ-
ಯಾದರೆ, ಸೊಂಪಗೆ ಕೇಳೀತೇ?
ಶಾದದ ಕೂಪದಿ
ಶೇದಲು, ವಿಮಲತ[2]-
ರೋದಕ ಕೊಡದೊಳು ಹೊರಟೀತೇ? || 82 ||

1. ವೊಯ್ಯುವವನಿಗೆ. 2. ವಿಮಲತರ (ವಾದ) ಉದಕ.

ಅಂಗಗಳಾ ವಿಷ-
ಯಂಗಳ ತೊರೆದವ-
ಗೆಂಗನೆಯರ ಬಗೆ ಸೊಗಸೀತೇ?
ಮಂಗದ ಚೇಷ್ಟೆಯು
ಹಿಂಗಿದ ಮನುಜಗೆ
ಶಿಂಗರ-ಬಗೆಯೈ ಸೊಗಸೀತೇ? ||
ಅಂಗಗಳಿಚ್ಛಾ[1]-
ಸಂಗತನಾದರೆ,
ಭಂಗವು ಬಾರದಲಿದ್ದೀತೇ?
ಮಂಗಳ[2]-ಮಾನಿತ-
ನಂಘ್ರಿಯ ಕಾಣದ
ಕಂಗಳಗಾದರ[3] ದೊರಕೀತೇ? || 83 ||

1. ಇಚ್ಛೆಯ ಸಂಗತನು. 2. ಮಂಗಳವಾದ ಮಾನಿತೆಯುಳ್ಳವನ(ದೇವರ). 3. ಕಂಗಳನಿಗೆ ಆದರ.

X. ಪಾಠ

A KING IN A BATTLE

ಒಬ್ಬ ಅರಸನು ಯುದ್ಧ ನಡಿಸಿದ್ದು

(ರಾಮಾಯಣ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಬಿಗಿದು ಬೆಳು ವಟ್ಟೆಯ, ಕಠಾರಿಯ
ಮಿಗೆ ಕಟಿಗೆ, ಸಿಂಗರಿಸಿ[1] ಹೊನ್ನ್ ಆ
ಯುಗದ ಖಡ್ಗವನಕ್ಷಯದ ಮೂಡಿಕೆಯ ದಕ್ಷಿಣದಾ ||
ಹೆಗಲಿಗಾನಿಸಿ, ಹರದ ಜೆಡೆಗಳ
ಜಗುಳದೋಲ್[2] ಒಳ ಚಾಚಿ, ಚಾಪವ
ತೆಗದು ಕೊಂಡ್, ಎಲೆಯೆಂದು[3] ಹೊರಟನು ನೃ-ಪತಿ ನಲುವಿಂದಾ. || 84 ||

1. ಹೊನ್ನಿನ ಆ ಯುಗದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡ ಬಹುದು; ಅಥವಾ (ತನ್ನನ್ನು) ಸಿಂಗರಿಸಿ (ಕೊಂಡು), -- ಖಡ್ಗವನ್ನೂ -- ಮೂಡಿಕೆಯನ್ನೂ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೇಳ ಬಹುದು. 2. ಜಗುಳದೋಲ್=ಜಗುಳದ ಹಾಗೆ. 3. ಎಲೆ, (ಕೇಳು,) ಅಂದು (ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ).

ಮಸಗಿ, ಮಾರ್-ಬಲದಿದಿರಿನಲಿ ಮೋ—
ಹಿಸಿದ; ಕೇಳ್ ಐಯೊಗ ಹೂಂ-ಕೃತಿ
ಮಸಗೆ, ಹೂಡಿದನಹಿತರೆದೆ[1] ನಿಳಿನಿಟಲೆನಲು, ಧನುವಾ. || 85 ||

1. ಹೂಡಿದನು, ಅಹಿತರ ಎದೆ ನಿಳಿನಿಟಲೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ, ಧನುವನ್ನು.

ಧನುವ ನೇವರಿಸಿದನು, ಕೊಪ್ಪಿನ
ಕೊನೆಯನೊರೈದುಭಯದಲಿ[1] ಸಿಂ—
ಜಿನಿಯ ಧನಿ ದೋರಿಸಿದನವನೀ-ಘಟವು[2] ಬಿರ-ಬಿರಿಯೇ, ||
ವನ-ಧಿಗಳು ತುಳುಕಾಡೆ, ತಾರಕೆ
ತನಿ ಗೆದರೆ, ತಳ್ಳಂಕ-ಗೊಳೆ ಮೇ—
ದಿನಿಯು, ನಗ-ಕುಲವೆಲುಗೆ. ಬೊಬ್ಬ್ಯೆ ಇರಿದುಬ್ಬಿದನು ರಾಜಾ. || 86 ||

1. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ. 2. ದೋರಿಸಿದನು, (ಆ ಧ್ವನಿಯಿಂದ) ಅವನಿಯೆಂಬ ಘಟವು ಬಿರಬಿರಿಯುವ ಹಾಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅರಿದರೆದುರಾಳಿಗಳು ರಾಜನ
ಕುರುಹ; ನಿಲ್ಲದೆ, ಭರದಿ[1]ಯಾ ಕ್ಷಣ
ನೆರದು, ಕವಿ! ಕವಿಯೆನುತ, ಭೋಯೆಂದ್, ಉಬ್ಬಿ, ಬೊಬ್ಬ್ಯ ಇರಿದೂ, ||
ಹರೆಯ ಹೊಯ್ಲಲಿ ಮೇರು-ಗಿರಿ ತರ-
ತರಿಸೆ, ತೂಳಿದರಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರದ
ಹೊರಿ[2]ಗೆಯಲಿ ಹೂಳಿದರು, ಹೊಗಿಸಿದರಾನೆ ಕುದುರೆಗಳಾ. || 87 ||

1. ಭರದಿ (ಭರದಲ್ಲಿ) ಆ. 2. (ತಾವು ಎಸೆಯುವ) ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ತಾವು ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾ ಇರುವಲ್ಲಿ).

ಸರಳ ಸರಿ, ಶಲ್ಲೆಹದ ಮಳೆ, ಮು—
ದ್ಗರದ ವೃಷ್ಟಿ, ಮುಸುಂಡಿ ಮುಸಲದ
ವರುಷ, ಧಾರಾ[1]ಸಾರಕದ ಸಿಡಿಲಂಬು ಶಕ್ತಿಗಳಾ ||
ಜಿರುಜಿನೆಗ್ಗದ ಸೋನೆ ಗುಡುಗೊಡ—
ನೆರಿ[2]-ಬಲಾಹಕ-ಪಟಲದಿಂದ್ ಅ—
ಬ್ಬರಿಸಿ ಸುರಿದುದು ರಾ[3]ಜ-ಸುಮನೋದ್ದಾಮ-ಶಿಖರಿಯಲೀ. || 88 ||

1. ಧಾರಾ-ಆಸಾರಕದ (ಧಾರೆಯ ಆಸಾರಕದ) ಸಿಡಿಲು, ಅಂಬು ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಅರಿಗಳ ಬಲಾಹಕದ ಪಟಲದಿಂದ. 3. ರಾಜನೆಂಬ ಸುಮನಸ್-ಉದ್ದಾಮ-ಶಿಖರಿಯಲ್ಲಿ (ರಾಜನೆಂಬ ಪುಷ್ಪವುಳ್ಳ ಅಥವಾ ಚಂದವಾದ ದೊಡ್ಡ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ).

ಬೀಸಿ[1]ದುದು ಬಿರು-ಘಾಳಿ ರಾಜ-ಶ—
ರಾಸನದ ಸರಳೋಟದಲಿ; ಹೊರ
ಜೀಸಿ ಬಿದ್ದವು ಹಲವು ಮಾರ್-ಜನ-ಶಿರಸು ನೆಲಕೆಂದೂ. || 89 ||

1. ಬೀಸಿತು.

ಶೀಳಿ ಬಿದ್ದವು ಬಲು ಮದೇಭ-ಘ[1]—
ಟಾಳಿ, ಘೋಟಕ-ನಿಕರ; ನೆಲದಲಿ
ಹೋಳುಗಳೆ[2]ದವು, ಕಳಚಿ ಜಿದ್ದು ಸಭೀ ತಲಕೆ; ರಥದಾ ||

1. ಘಟಗಳ ಆಳಿ. 2. ಆದವು.

ಗಾಲಿ ತಿರ್ರನೆ ತಿರುಗುತಿರ್ದವು;
ಮೇಲೆ ಪರಿವಾರ[3]ಾಳಿಗಳ್ ಕರ-
ತಾಳದಲಿ ಕುಣಿದಾಡುತಿರ್ದವು, ಪಾಡುತವನಿ-ಪಗೇ,— || 90 ||

3. (ರಾಜನ) ಪರಿವಾರರಾದ ಆಳಿಗಳು.

ಎಲೆಲೆ, ಕವಿ! ತಿವಿ! ಕೊಲ್ಲು! ಕೊಲ್ಲಿರಿ!
ತಲೆಯ ಹೊಯಿ, ಹೊಯಿ! ಕಾಲ ಪಿಡಿದ—
ಪ್ಪಳಿಸು! ನರ[1]ಸೊಟ್ಟೈಸಿ, ಹಿಂದಿರುಗುವರು, ನೋಡ್ ಎನುತಾ. ||
ಬಳಿಕ ವೈರಿಗೆ[2]ಳಧಿಕರೆಸುಗೆಯ
ಚಳ-ಚಮತ್ಕೃತಿ ನಡೆಯಲೊಬ್ಬನು
ಹಳಚಿದನು ತದ್[3]-ರಾಜನಂ, ಬಲು ರಕ್ತ ಸೋರ್ವ[4] ಅಂತೇ. || 91 ||

1. ನರನೆ (ನರನರನೆ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು) ಒಟ್ಟೈಸಿ, (ಶತ್ರುಗಳು). 2. ವೈರಿಗಳ ಅಧಿಕರ (ವೈರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರ). 3. ಆ ರಾಜನನ್ನು. 4. ಸೋರುವ.

ಉರವಣಿಸಿದರು ಶತ್ರು-ರಾವ್ತರು;
ಕರದ[1] ಖಡುಗದ ನೆಗಹಿನಲಿ ನಿಡು—
ವರಿಯು ಗಜ ತೂಳಿದವು; ತೋಳಿನ ಬಾಳ ನೆಗಹಿನಲೀ, ||
ಹರಿಗೆ[2] ಖಡ್ಗ ಕಠಾರಿ ಕುಂತದ—
ಲಿರಿತಕಾರರು ಹೊಕ್ಕರೆನಿಬರ
ಚರಣ-ಘೋಷಕ್ಕೆ ಅವನಿ ಗುಡುಗುಡು-ಗುಡುಗುವೆಂದದಲೀ. || 92 ||

1. ಕರದ ಖಡುಗದ=ಕರ (ಸೊಂಡಿಲು) ಎಂಬ ಖಡುಗದ ಅಥವಾ ಸೊಂಡಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಖಡುಗದ. 2. ಹರಿಗೆಯಲ್ಲಿ, ಖಡ್ಗದಲ್ಲಿ, ಕಠಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇರಿತಕಾರರು ತೋಳಿನ ಬಾಳಿನ ನೆಗಹಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹರಿಗೆಯಲ್ಲಿ (ಹರಿಗೆ ಹಿಡುಕೊಂಡು) ಇತ್ಯಾದಿ.— ಕರದ ಖಡುಗದ ನೆಗಹಿನಲ್ಲಿ ಎಂಬದನ್ನು ರಾವ್ತರಿಗೆ ಹಾಕ ಬಹುದು; ಹಾಗಾದರೆ ತೋಳಿನ ಬಾಳಿನ ನೆಗಹಿನಲ್ಲಿ ಎಂಬದನ್ನು ಗಜಗಳಿಗೆ ಹಾಕ ತಕ್ಕದ್ದು (ತೋಳು=ಸೊಂಡಿಲು ಎಂಬಂತೆ ಆದೀತು).

ಆಸುರದ ಬೊಬ್ಬ್ಯೆ-ಆಟ, ಹಯದುರು
ಹೇಷಿತ ಧ್ವನಿ, ಕರಿಯ ಬೃಂಹಿತ-
ಘೋಷ, ರಥ-ರಾಜಿಗಳ ಚಿತ್ಕೃತಿ, ಭಟರ ಸಿಂಹ-ರವಾ, ||

ಆ ಸಮರ-ವಾದ್ಯದ ಘಡಾವಣೆ—
ಯೊಸುರದಿ ಬೆದರಿಸಿತು, ನಡುಗಿಸಿ—
ತಾ ಸಮಯದಲಿ ರಾಜ-ಪರಿವಾರಂಗಳಿಯನು; ಕೇಳೂ! || 93 ||

ಮುಸುಕಿದರಿ-ಶರ-ಜಾಲವನು ಖಂ—
ಡಿಸಿದನಾ ಭೂ-ನಾಥ; ಮೂಗ್-ಉ—
ಬ್ಬಸವ ಮಾಡಿದನೆಸುಗೆಯಲಿ ಬಳಿಕಾಯೆದುರ್-ಬಲಕೇ. ||
ಶಶಗಳೆಂದದಲೆಂದು ವೈರಿಗ—
ಳಸುವ ಲಾಭಕ್ಕ್ ಓಡುತೋಡುತ,
ನುಸುಳಿ ಪೊಕ್ಕರು ತಮ್ಮ ಮೇರುವೆಯೊಳಗೆ ಭಯದಿಂದಾ. || 94 ||

XI. ಪಾಠ

COMPARISONS

ಸಾಮ್ಯಗಳು

(ದಾಸರ ಪದ)

ರಾಗ ಮುಖಾರಿ; ಝಂಪೆ ತಾಳ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

5 | 5 | 5 | 5 | 1ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 3 || 2ನೇ ಪದ

ಪದಗಳು

5 | 5 | 5 | 5 | 1ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 3 || 2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು (ಇದೇ ಎರಡು ಸಾರಿ)

ಅಹುದಾದರೆಹುದೆನ್ನಿ[1]
ಯಲವಾದರೆಲವೆನ್ನಿ!
ಬಹು ಜನರು ಕೂಡಿದೆನು[2]
ಪೇಳಿ ಮತ್ತ್ ಇದನೂ! || ಪಲ್ಲ ||

1. ಅಹುದು (ಹೌದು) ಆದರೆ, ಅಹುದು ಎನ್ನಿ! ಅಲ್ಲವು ಆದರೆ, ಅಲ್ಲವು ಎನ್ನಿ (ಎನ್ನಿರಿ)!
2. ಕೂಡಿದ ಅನು, ಕೂಡಿದ ವೇಳೆ.

ದೇವರಿಲ್ಲದ ದೇಶ
ಭೂತ[1]-ಗಣ-ಸು-ನಿವೇಶ;
ಭಾವವಿಲ್ಲದ ಭಕುತಿ—
ಯೆದು ಕುಹಕ ಯುಕುತೀ. ||
ಹೇವವಿಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣು
ಗಜುಗ ಬೆಳದಾ ಕಣ್ಣು;
ಸೇವೆಯೆರಿಯದ ಧಣಿಯು
ಕಲ್ಲಿಸಾ ಕಣಿಯೂ. || 95 ||

1. ಭೂತಗಳ ಗಣದ ಸುನಿವೇಶ.

ಧರ್ಮ-ಹೀನತೆಯೆರಸು
ಮುರಿದ ಕಾಲಿನ ಗೊರಸು;
ನಿರ್ಮಲಿಲ್ಲದ ಬಳಸು
ತಾ ಕೊಳಚೆ-ಹೊಲಸೂ. ||
ಶರ್ಮವಿಲ್ಲದ ಗಂಡು
ಕರಿಯ ವನಕೆಯ ತುಂಡು;
ಮರ್ಮವಿಲ್ಲದ ಮಾತು
ವೊಡ-ವೊಗೆಯ ತೂತೂ. || 96 ||

ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಶ್ರೀಯು
ಕೊಳತ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯ್ಯು;
ಸೌಖ್ಯ-ಹೀನತೆಯೊಟ—
ವೆದು ಕಾಳಕೂಟಾ. ||
ಒಕ್ಕಲೇನ್ ಇರದೂರು
ಕೊಳತು ನಾರುವ ನೀರು;
ಸೊಕ್ಕಿ ನಡೆಯುವ ಭೃತ್ಯ—
ನೆವಕೂರ-ಕೃತ್ಯಾ. || 97 ||

ಕಂಡು ಕರೆಯದ ನಂಟ
ಮೊನೆಯು ಕೆಟ್ಟೆ[1]ಹ ಕಂಟ—
ಪುಂಡು ನಗದಿಹ ಮೋರೆ—
ಯೆದು[2]ವೆ ಕಹಿ ಸೋರೇ. ||
ದಂಡಿಗೆಂಜುವ ಬಂಟ—
ನೊಡಕು-ಹರವಿಯ ಕಂಟ;
ಗೆಂ[3]ಡಗೆಂಜದ ನಾರಿ—
ಯೆವಳೆ ಹೆಮ್ಮಾರೀ. || 98 ||

1. ಇರುವ. 2. ಆದೇ. 3. ಗಂಡನಿಗೆ.

ಬಿಟ್ಟು ನುಡಿವಾ ಗೆಣೆಯು
ಹರಕು-ತೊಗಲಿನ ಮಿಣೆಯು;
ಕೊಟ್ಟು ಪೇಳುವ ದಾತ—
ನೆವ ಹೀನ ಜಾತಾ. ||

ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳು ದುಸ್ಸಂಗಿ—
ಯೊಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮಾಂಘ್ರಿ[1]
ಬಿಟ್ಟು ನಡೆವಾ ನರನು
ಬರೆ ಕಾಡು-ಮರನೂ.[2] || 99 ||

1. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂಘ್ರಿ(ಯನ್ನು). 2. ಮರವು.

IMPOSSIBILITIES

ಆಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು

ರಾಗ ಮುಖಾರಿ; ಝಂಪೆ ತಾಳ
ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

5 | 5 | 5 | 5 | 1ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 3 || 2ನೇ ಪದ

ಪದಗಳು

5 | 5 | 5 | 5 | 1ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 1 || 2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು
5 | 5 | 5 | 5 | 3ನೇ ಪದ
5 | 5 | 5 | 3 || 4ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು

ಪಾಪಿ ಬಲ್ಲನೆ ಪರರ ಸುಖ ದುಃಖದಿಂಗಿತವ?
ಕೋಪಿ ಬಲ್ಲನೆ ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳ ಗುಣವಾ? || ಪಲ್ಲ ||

ಕತ್ತೆ ಬಲ್ಲುದೆ ಹೊತ್ತ ಕಸ್ತುರಿಯ ಪರಿಮಳವ?
ಮೃತ್ಯು ಬಲ್ಲುದೆ ವೇಳ್ಯ ಹೊತ್ತು ಎಂಬುದಾ? ||
ತೊತ್ತು ಬಲ್ಲಳೆ ಮಾನವವಮಾನವೆಂಬುದನು?
ಕೊತ್ತಿ ಬಲ್ಲುದೆ ಕದ್ದ ಕ್ಷೀರವೆಂಬುದನೂ? || 100 ||

ಮೂಢ ಬಲ್ಲನೆ ಜ್ಞಾನ-ದೃಢ-ಭಕ್ತಿ-ಮರ್ಮವನು?
ಕಾಡ ಕಪಿ ಬಲ್ಲುದೇ ಮರ್ಯಾದೆಯಾ? ||
ಬೇಡ ಬಲ್ಲನೆ ಹರಿಣಿ ಹಾಕುವಾ ಬಾಷ್ಪವನು?
ಚಾಡಿಗನು ಬಲ್ಲನೇ ಕೀರ್ತಿ-ವಾಸನೆಯಾ? || 101 ||

ಜೇನು ಬಲ್ಲುದೆ ಮುಡಿದ ಹೂವಿನಾ ಪರಿಮಳವ?
ಶ್ವಾನ ಬಲ್ಲುದೆ ರಾಗ-ಭೇದಂಗಳಾ? ||
ಮೀನು ಬಲ್ಲುದೆ ನೀರು ಸೌಳು ಸೋದ್ ಎಂಬುದನು?
ಹೀನ ಬಲ್ಲನೆ ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳ ಗುಣವಾ? || 102 ||

ಹೇಡಿ ಬಲ್ಲನೆ ರಣದ ಸಾಹಸದ ಶೌರ್ಯವನು?
ಕೋಡಗವು ಬಲ್ಲುದೇ ರತ್ನ-ಬೆಲೆಯಾ? ||
ಬೇಡಿದುದ[1] ಕೊಡಲು ನಿಜ ಕರುಣಾಳುವಲ್ಲದಲೆ
ನಾಡ ದೆವ್ವಗಳು ಕೊಡ ಬಲ್ಲವೇ, ಮನುಜಾ? || 103 ||

1. ಬೇಡಿದ್ದ(ನ್ನು) ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ (ದೇವರು ಬಲ್ಲ).

ಕೋಣ ಬಲ್ಲುದೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನ್ ಓದಿ ಕಲಿಯಲಿಕೆ?
ಗೋಣಿ ಬಲ್ಲುದೆಯೆತ್ತಿನಾ ದುಃಖವಾ? ||
ಪ್ರಾಣ ತೊಲಗಿದ ಹೆಣವು ಕಿಚ್ಚಿಗಂಜಲು ಬಲುದೆ[1]?
ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳು ಕುರುಡ ಬಲ್ಲನೆ ಹಗಲನಿರುಳಾ? || 104 ||

1. ಬಲ್ಲುದೆ.

ಬಧಿರ ಕೇಳುವನೆ, ಸಂಗೀತವನು ಪಾಡಿದರೆ?
ಚದುರ ಮಾತುಗಳಾಡುವನೆ ಮೂಕನೂ? ||
ಅಧರವಿಲ್ಲದವನಮೃತಾನ್ನವನು ಸವಿದಾನೆ?
ಮಧುರ ವಚನವ ನುಡಿವನೇ ದುಷ್ಟ ಮನುಜಾ? || 105 ||

ಭುಜ-ಬಲದಿ ಯುಕ್ತಿಯನು ಗೆಲ ಬಲ್ಲನೇ ಶೂರ?
ನಿಜ ಮುಕುತಿ[1], ಭಕುತಿ-ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವಾ, ||
ಸೃಜಿಸಿದ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಯಿಂ ಶೋಭಿತಾತ್ಮವನು
ಭಜಿಸಲಿಕ್ಕ್ ಅರಿಯದೆವ ಕಡು ಪಾಪಿ, ಮನುಜಾ! || 106 ||

1. ಮುಕುತಿ(ಯನ್ನು ಮತ್ತು).

XII. ಪಾಠ

MORALITY PRAISED

ಪುಣ್ಯದ ಸ್ತೋತ್ರ

(ನೀತಿಸಾರದ ವಚನಗಳು)

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

4 | 4 | 4 | 1ನೇ ಪದ
4 | 4 | 4 | 4 | 4 || 2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು (ಇದೇ ಎರಡು ಸ

ಪುಣ್ಯಂ[1] ಗೈಯದ ಪಾಪಿಗೆ
ಪುಣ್ಯಂ ಬಳಿಕೇಕೆ, ಮರುಗಿ ಕುವಿದೊಡೆ[2], ಬರ್ಕು[3]ಂ?
ಪುಣ್ಯದೊಳು ತೊಡರು ಬೇಗಂ!
ಪುಣ್ಯಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ, ಕೇಳ್! ಎಲೆ, ನಿಜಮಿದು[4] ತನಯಾ! || 107 ||

1. ಪುಣ್ಯವು. 2. ಕುವಿದರೆ. 3. ಬರುವದು. 4. ನಿಜವು ಇದು.

ಪರ-ವಧುವಿಂಗ್[1] ಅಳ್ಳುಪಿದವಗೆ,
ಪರರರ್ಥವ ಶೆಳಕೊಂಬುವ[2] ಪಾತಕತನದಿಂ ||
ಪರರಂ ಪೀಡಿಪ[3] ಪಾಪಿಗೆ
ಪರರರ್ಥಂ ಗತಿ-ಗೇಡ್. ಎಲೆ, ನಿಜಮಿದು ತನಯಾ! || 108 ||

1. ವಧುವಿಗೆ. 2. ಕೊಳ್ಳುವ. 3. ಪೀಡಿಸುವ.

ಮತಿ ಗೆಡಿಸುವ, ಗತಿ ಗೆಡಿಸುವ,
ಶ್ರುತಿ ಗೆಡಿಸುವ, ವಪ್ಪು ಗೆಡಿಸುವಂಥಾ ಕಳ್ಳಂ[1] ||
ಕ್ಷಿತಿಯೊಳು ಕುಡಿವೀ[2] ಖಳನ
ಸ್ಥಿತಿ ಕೆಡುವದು ಕೌತುಕವೇನ್? ನಿಜಮಿದು ತನಯಾ! || 109 ||

1. ಕಳ್ಳನ್ನು. 2. ಕುಡಿಯುವ ಈ.

ಮನದ ಮಲಕ್ಕ ಅಂತರ್ಯದೊ—
ಳೆನುಮತಿಸಿರೆ, ಪೊರಗೆ ತೊಳಯೆ, ಶುದ್ಧತೆಯಾಗದು. ||
ಮನದೊಳು ಭಕ್ತಿಯ ರತ್ನಂ
ಬೆಳಗಲು, ಶುದ್ಧಾಂತರ್ಯಂ. ನಿಜಮಿದು ತನಯಾ! || 110 ||

ಗಿರಿ-ದುರ್ಗಂ, ವನ-ದುರ್ಗಂ,
ಜಲ-ದುರ್ಗಂ, ಯಂತ್ರಂ, ತಂತ್ರ-ಬಲಂ ಕಾಯ್ವವೆ?[1] ||
ನಿರುತಂ ಕಾಯ್ವುದು[2] ಸತ್ಯಂ.
ಶರಣಂ ಸತ್ಯಂ, ಶರಣಂ ಸತ್ಯಂ! ನಿಜಮಿದು ತನಯಾ! || 111 ||

1. ಕಾಯುವವೇ? 2. ಕಾಯುವದು.

SUNDRY COUNSELS

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬುದ್ಧೀ ಮಾತುಗಳು

(ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಶತಕ)

ಪ್ರಸಂಗ (4ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಕೊಡ ಬೇಕ್ ಉತ್ತಮನಾದವಂಗೆ[1]
ಮಗಳಂ, ಸದ್-ಧಾರ್ಮಿಕಂ ದಾನಮುನ್ನ್[2];
ಇಡ ಬೇಕ್ ದೇವರ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿ-
ರಸಮಂ[3]. ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ರಾಯನೊಳ್. ||

1. ಆದವನಿಗೆ. 2. ದಾನಮುಂ, ದಾನವನ್ನು. 3. ರಸವನ್ನು.

ಬಿಡ ಬೇಕ್, ಐ, ಧನ-ಲಾಭ ಬಂಧು-
ಜನರೊಳ್; ದುಷ್ಟಾತ್ಮರೊಳ್ ಗೋಷ್ಠಿಯಂ
ಬಿಡ ಬೇಕ್; ಇರ್ದ್ ಉಣ ಬೇಕ್, ಎಲೇ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 112 ||

ಪೊರ ಬೇಡ್ ಅಂಗಡಿ-ಸಾಲವೊರ
ಪೊಣೆಯಂ[1], ನಿಂದ್ಯಂಗಳಂ, ಪಾಪಮಂ;
ಮರೆ[2] ಬೇಡಾ[3] ದಯೆಯನ್ನು ತನ್ನ
ಸತಿಯೊಳ್, ನ್ಯಾಯಂಗಳೊಳ್ ಸತ್ಯಮಂ. ||
ನೆರ ಬೇಡ್ ಬಂಡರ ಸಂಘಮಂ, ವಿ—
ಕಟದಾತ್ಮ-ಸ್ತೋತ್ರ-ದುರ್ಭಾವರಂ;
ತೆರ ಬೇಡ್ ಒತ್ತೆಗೆ ಬಡ್ಡಿಯಂ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 113 ||

1. ಪೊಣೆಯನ್ನು. 2. ಮರೆಯ. 3. ಬೇಡವೇ.

ಸುಡು, ಕಂದಾ[1], ಕರಕೆನ್ನದೊಟ—
ವ, ಪರಾನ್ನಾಪೇಕ್ಷಿತಾ[2] ಜಿಹ್ವೆಯಂ;
ಸುಡು ಜೋಕ್ಯ ಇಲ್ಲದ ಬಾಳ್ಕೆಯಂ; ಸು—
ಡು, ಸದಾ ಕಾಪಟ್ಯದ ಸ್ನೇಹಮಂ! ||
ಸುಡು ವಾಕ್[3]-ಸ್ವಚ್ಛ-ವಿಹೀನ-ವಕ್ತ್ರ—
ವ, ಪರ-ಸ್ತ್ರೀ-ನೋಟದಾ ಕಣ್ಗಳಂ,
ನುಡಿದುಂ[4] ತಪ್ಪುವ ರಾಜನಂ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 114 ||

1. ಕಂದನೇ. 2. ಪರರ ಅನ್ನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ಆ. 3. ವಾಕ್ಯದ ಸ್ವಚ್ಛವಿಲ್ಲದ.
4. ನುಡಿದೂ, ನುಡಿದರೂ.

RULES FOR KINGS

ಅರಸರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಕಟ್ಟಳೆಗಳು

ಪುರ ದುರ್ಗಂಗಳ ಬಲ್ಮೆ ಮಾಡ—
ದೆ, ಪ್ರಜಾ-ಕ್ಷೋಭಂಗಳಂ ನೋಡದೆ—
ಲ್ಲರು ವಿಶ್ವಾಸಿಗಳೆಂದು ನಂಬಿ,
ಬಹುದಂ[1] ಪೋದಪ್ಪುದಂ[2] ಕಾಣದಾ— ||
ತುರದಿಂದ್ ಉಂಡ್, ಅತಿ ನಿದ್ರೆ ಗೈದು,
ಮದನಂಗ್[3] ಆಳ್ ಆಗ್ಯ ಇಹಂ[4] ಲೋಕದೊಳ್
ಧೊರೆಯೇ? ಸೊಕ್ಕಿದ ಕೋಣನೇ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 115 ||

1. ಬರುವದನ್ನು. 2. ಹೋಗುವದನ್ನು. (248ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ 'ಇದ್ದಪರೆ' ಎಂಬದನ್ನೂ, 183ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಇರ್ದಪರು' ಎಂಬದನ್ನೂ ಸರಿ ನೋಡಿರಿ.) 3. ಮದನನಿಗೆ. 4. ಇರುವನು.

ಧುರದೊಳ್, ತನ್ನಯ[1] ವೀರರೊಳ್, ಪ್ರ—
ಜೆಗಳೊಳ್, ದಾಯಾದ್ಯರೊಳ್, ಭೃತ್ಯರೊಳ್,
ಪುರದೊಳ್, ಬಂಧುಗಳೊಳ್, ಸು-ಭೋಜ—
ನಗಳೊಳ್, ವೈದ್ಯಂಗಳೊಳ್, ಯಾನದೊಳ್, ||
ಅರಿಯೊಳ್, ಕಾಲ-ನಿಯೋಗ-ವಾಕ್-ಕು—[2]
ಟಿಲರೊಳ್, ವಿದ್ವಾಂಸರೊಳ್, ಮಂತ್ರಿಯೊಳ್
ಅರಸಿಂಗ್ ಎಚ್ಚರು ಬೇಕ್, ಎಲೇ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 116 ||

1. ತನ್ನ. 2. ಕಾಲದ ನಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಟಿಲರಾದವರೊಳ್.

SIGNS OF A BAD CLERK

ಕೆಟ್ಟ ಶಾನಭೋಗನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

[1] ಅಣು-ಮಾತ್ರಾನ್ನ- ದನೆಲ್ಲದಾಣ್ಮ–
ನೆಡೆಯೊಳ್ ಲಂಚಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು, ವ[2]ಪ್-
ಪಣವುಂ ಕೊಂಡ್, ಅತಿ ದ್ರವ್ಯಮಂ ಕೆ–
ಡಿಸಿ, ಚಾಡೀ ಕೇಳಿ, ದ್ರೋಹಂಗಳನ್ ||
ಎಣಿಸುತ್ತ್, ಎಲ್ಲರ ಬಾಳ್ಗೆ ನೀರ–
ನೆರದಾ[3]ರುಂ ಕಾಣದೇ ಭ[4]ಕ್ಷಿಪಾ
ಗಣ[5]ಕಂ ಹೆಗ್ಗ[6]ಣಕಂ ಸ[7]ಮಂ, ನ–
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 117 ||

1. ಅಣು-ಮಾತ್ರ-ಅನ್ನ-ದನು (ಕೊಡುವವನು) ಅಲ್ಲದೆ, ಅಣ್ಮನ. 2. ಒಂದು. 3. ಆರನ್ನೂ. 4. ಭಕ್ಷಿಸುವ ಆ. 5. ಗಣಕನು. 6. ಹೆಗ್ಗಣಕ್ಕೆ. 7. ಸಮನು (ಸಮಾನನು).

XIII. ಪಾಠ

IT IS DIFFICULT TO SOUND HYPOCRITES

ಕಪಟಸ್ಥರನ್ನು ಶೋಧಿಸುವದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ

ಕ್ಷಿತಿಯಂ ಶೋಧಿಸಲ[1]ಕ್ಕು, ವೀಚಿ–
ಗಳ ಲೆಕ್ಕಂ ಮಾಡಲ[2]ಕ್ಕ್, ಆಗಸೋ–
ನ್ನತಿಯಂ ಕಾಣಲು ಬ[3]ಕ್ಕು, ಸಾಗ–
ರಗಳೇಳಂ ದಾಂಟಲ[4]ಕ್ಕುಂ, ಸು-ಭಾ- ||
ಗತಿಯಂ ಸಾಧಿಸಲಕ್ಕು, ಬೆಟ್ಟ–
ಗಳು ಚೂರ್ ಅಕ್ಕ್; ಐಬೊ, ಕಾಪಟ್ಯರಾ
ಮತಿಯಂ ಸೋಸಲಭೇದ್ಯವೈ, ನ–
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 118 ||

1. ಆಗುವದು. 2. ಆಗಸದ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು. 3. ಬರುವದು. 4. ಆಗುವದು.

BE CONTENT

ಇದ್ದದ್ದು ಸಾಕೆಂದು ಸುಖ ಪಡು

ಮುಕುರಂ ಕೈಯೊಳಿರಲ್ಕೆ,[1] ನೀರ
ನೆಳಲೇಕ್, ಐ? ಕಾಮ-ಧೇನ್ ಇರ್ದು, ನೋ—
ಟಕೆ ಗೊಡ್ಡ್-ಆಕಳನಾಯ್ವರೇ?[2] ಗು—
ಣ-ಯುತರ್ ಪಾಲ್ ಉಂಡು, ಮೇಲ್ ಉಂಬರೇ? ||
ಶುಕನೋದಿಂದ್[3] ಅತಿ ಚೆಲ್ವೆ ಕಾಕ-
ರವ? ನೌಲ್-ನಾಟ್ಯಾಟದಿಂ ಡೊಂಬರೇ?
ಸುಕದಿಂದ್ ಉನ್ನತ ವಸ್ತುವೇ, ನ—
ರ, ನರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯುಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 119 ||

1. ಇರಲಿಕ್ಕೆ. 2. ಆಯುವರೇ. 3. ಶುಕನ ಓದಿನಿಂದ.

THE RIGHT THING IN THE RIGHT TIME

ಬೇಕಾದದ್ದು ತಕ್ಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರ ಬೇಕು

ಉಣದಿರ್ಪ[1]ರ್ಗೆ ಧನವಿದ್ದಡೇನು?
ಸತಿಯಿದ್ದ್ ಏನ್, ನಂಬಿಕೈ ಪೋದ ಮೇಲ್?
ಒಣಗಲ್ ಪೈರಿಗೆ ಬಾರದಿರ್ದ
ಮಳೆ ತಾಂ[2] ಬಂದ್ ಏನು? ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನೊಳ್ ||
ಮಣಿ[3]ದುಂ ನೋಡದ ಬಂಧುವೇತ—
ಕೆಣಿಸಲ್ ಕಾಲೋಚಿತಕ್ಕ್ ಐದದಾ
ತೃಣವೇ ಪರ್ವತಮಲ್ಲವೇ, ನ—
ರ, ನರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯುಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 120 ||

1. ಉಣ್ಣದೆ ಇರುವ ಅ. 2. ತಾನು. 3. ಮಣಿದೂ, ಮಣಿದರೂ.

PLACES WHICH ARE TO BE AVOIDED

ವಾಸ ಮಾಡ ತಕ್ಕವಲ್ಲದ ಸ್ಥಳಗಳು

ಫಲವೊತ್ತ್ಯ ಇಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ,
ಪ್ರಭು ದಂಡಕ್ಕ್ ಆಶೆ ಗೈ[1]ವಲ್ಲಿ, ಬಲ್
ಪುಲಿಗಳ್ ಸಿಂಹಗಳಿಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ,
ಪರ-ಸ್ತ್ರೀಯಿರ್ದಲ್ಲಿ ಕು-ಗ್ರಾಮದೊಳ್, ||
ಗೆಲವಂ ತೋರದೆ ದುಃಖವೊಗು—
ವೆಡೆಯೊಳ್, ಭೂತಂಗಳಾವಾಸದೊಳ್
ಸಲೆ ಬಲ್ಲರ್ ಇರ ಸಲ್ಲದೈ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 121 ||

1. ಗೈಯುವಲ್ಲಿ.

A GOOD POET NEVER DESPAIRS

ಸತ್ಕವಿಯು ಎಂದಿಗೂ ನಿರಾಶೆಯುವನಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಚರಿ[1]ಪಾರಣ್ಯದ ಪಕ್ಷಿಗೊಂದು
ತರು ಗೊಡ್ಡ್ ಆಗಲ್, ಫಲಂ ತೀವಿದಾ
ಮರಗಳ್ ಪುಟ್ಟವೆ? ಪುಷ್ಪವೊಂದು
ಬಳಲಲ್, ಭೃಂಗಕ್ಕೆ ಪೂವ್ ಇಲ್ಲವೇ? ||
ನಿರು[2]ತಂ ಸತ್-ಕವಿಗೋರ್ವ ಗರ್ವ-
ವಿಭು ತಾ[3]ನುಂ ಲೋಭಿಯಾಗಲ್ ನಿಜಂ[4]
ಧರೆಯೊಳ್ ದಾತರು ಪುಟ್ಟರೇ, ನ—
ರ, ನರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 122 ||

1. ಚರಿಸುವ. 2. ನಿರುತವು (ನಿರುತದಲ್ಲಿ). 3. ತಾನೂ, ತಾನಾದರೂ. 4. ನಿಜವು (ಯಾವಾಗ್ಯಾದರೂ).

VAIN THINGS

ವ್ಯರ್ಥವಾದ ವಿಷಯಗಳು

ಸು[1]ರ-ಚಾಪಾಯತಮಿಂದ್ರ-ಜಾಲ—
ದ ಬಲಂ, ಮೇಘಂಗಳಾಕಾರ, ಬಾ—
ಲರು ಕಟ್ಟ್ಯ್ ಆಡುವ ಕಟ್ಟೆ, ಸ್ವಪ್ನ—
ದ ಧನಂ, ನೀರ್-ಗುಳ್ಳೆ, ಘಾಳೀ ಸೊಡರ್, ||
ಪರಿವೃತ್ತ್ ಇ[2]ಪ್ಪ ಮರೀಚಿಕಾ-ಜ—
ಲ, [3]ಜಲಾವರ್ತಾಕ್ಷರಂ, ಧಾರಿಣೀ
ಶಿರಿ ಪುಲ್ಲ್-ಅಗ್ರದ ತುಂತುರ್ವೈ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 123 ||

1. ಸುರ-ಚಾಪ-ಆಯತಂ (ಮಳೆಬಿಲ್ಲು ಪಸರಿಸಿದ್ದು). 2. ಇರುವ. 3. ಜಲದ ಆವರ್ತ(ದಲ್ಲಿಯ) ಅಕ್ಷರಂ.

GREAT THINGS ARE EFFECTED BY SMALL MEANS

ಚಿಕ್ಕ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗುವವು

ಅರೆಯಂ ಶೀಳು[1]ವಡಾನೆ ಮೆಟ್ಟ—
ಲಿಹುದೇ, ಚಾಣಂ[2]ಗಳಿಂದ್ ಅಲ್ಲದೇ?
[3]ಕಿರಿದಾಗ್ಯ್ ಇರ್ದಡದೇನ್? ಉಪಾಯ-
ಪರನೋ[4]ರ್ವಂ ಕೋಟಿಗೇಡ್ ಅ[5]ಕ್ಕು. ಹೆಂ- ||
ಮರನಿರ್ದ್ ಏನ್? ಅದರಿಂದಲೆತ್ತ
ಬಹುದೇ ಬಲ್ ಭಾರಮಂ? ಸನ್ನೆ ಸಾ—
ಪಿರ ಕಾಲ್-ಆಳಿನ ಸತ್ತ್ವವೈ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 124 ||

1. ಶೀಳುವದಕ್ಕೆ. 2. ಚಾಣಂಗಳಿಂದ (ಶೀಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದು) ಅಲ್ಲವೇ? 3. (ಉಪಾಯವು) ಕಿರಿದಾಗಿ ಇರ್ದಡೆ ಅದು ಏನು? 4. ಒಬ್ಬನು. 5. ಆಗುವನು.

MAN MUST ACT ACCORDING TO HIS ABILITIES

ಒಬ್ಬನು ತನ್ನ ತೂಕ ನೋಡಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ

ಇರಿಯಲ್ ಬಲ್ಲರೆ,[1] ವೀರನಾಗು;
ಧರೆಯೊಳ್ ನಾನಾ ಚಮತ್ಕಾರವನ್
ಅರಿಯಲ್ ಬಲ್ಲರೆ, ಮಂತ್ರಿಯಾಗು;
ಪ್ರಭುವಾಗ್, ಆರ್ ಎಂದೊಡಂ[2] ಕೋಪಮಂ ||
ತೊರೆಯಲ್ ಬಲ್ಲರುಪಾಧ್ಯನಾಗ್,[3] ಎ[4]—
ಲರಿ-ಷಡ್-ವರ್ಗಂಗಳಂ ಗೆದ್ದ ಮೇಲ್;
(ತೆರ ಬಲ್ಲರ್[5] ಪೊಣೆಯಪ್ಪುದೇ,[6] ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 125 ||

1. ತಿಳಿದರೆ. 2. ಎಂದರೂ (ನುಡಿದರೂ). 3. ಬಲ್ಲರೆ; ಇತ್ಯಾದಿ. 4. ಎಲೆ! 5. ಬಲ್ಲರೆ. 6. ಆಗುವದೇ.

GOD'S SUPREMACY

ದೇವರ ಸರ್ವೇಶತನ

ಕಡಿದಾಡಲ್[1] ರಣ-ರಂಗದೊಳ್, ನೃ-
ಪರನೇನ್ ಏನ್ ಅಂದದೊಳ್ ಕಾದೊಡಂ[2];
ಪೃಥದೊಳ್ ಗುಡ್ಡವ ಕಿತ್ತೊಡಂ; ತೊ—
ಳಲುತೇನ್ ಗ್ರಂಥಂಗಳಂ ಮಾಡಲುಂ[3]; ||
ಕಡಲೇಳಂ ಮಗುಚಿಟ್ಟೊಡಂ; ಕ—
ಲಿಯಲುಂ ಬಲ್ ವಿದ್ಯ ಪದ್ಯಂಗಳಂ;
ಪಡೆದಿಷ್ಟ್ ಅಲ್ಲದೆ, ಬಪ್ಪುದೇನ್[4], ನ—
ರ, ನರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 126 ||

1. ರಣರಂಗದೊಳಗೆ ಕಡಿದಾಟ ನಡೆಯಲಾಗಿ ನೃಪರನ್ನು ಬಹಳ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಾರೆ; ಕಾದರೂ, ದೇವರು ನೇಮಿಸಿದ್ದು (ಅಥವಾ ರಾಜನು ಪಡೆದ್ದು) ಆಗುವದು; ದೇವರ ಚಿತ್ತದ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ಸಾಯ ಬೇಕಾದರೆ, ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. 2. ಕಾವರೂ. 3. ಮಾಡಲೂ, ಮಾಡಿದರೂ. 4. ಬರುವದು.

THE RIGHT THING IN THE RIGHT PLACE

ಎಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದವಾಗಿದೆ

ರವಿಯಾಕಾಶಕೆ ಭೂಷಣಂ; ರ[1]—
　　ಜನಿಗಂ ಚಂದ್ರಂ ಮಹಾ ಭೂಷಣಂ;
ಕುವರಂ ವಂಶಕೆ ಭೂಷಣಂ; ಸ—
　　ತಿಗೆ ಪಾತಿ-ವ್ರತ್ಯವೇ ಭೂಷಣಂ; ||
ಹವಿ ಯಜ್ಞಾಳಿಗೆ[2] ಭೂಷಣಂ; ಸ—
　　ರಸಿಗಂಭೋ-ಜಾತಗಳ್ ಭೂಷಣಂ;
ಕವಿಯಾಸ್ಥಾನಕೆ ಭೂಷಣಂ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 127 ||

1. ರಜನಿಗೆ. 2. ಯಜ್ಞದ ಆಳಿಗೆ.

XIV. ಪಾಠ

A PRAYER IN A TIME OF FAMINE

ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

(ದಾಸರ ಪದ)

ರಾಗ ಆನಂದಭೈರವಿ; ಝಂಪೆ ತಾಳ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

5	5	3	5	1ನೇ ಪದ
5	5	1		2ನೇ ಪದ

ಅನುಪಲ್ಲ

5	5	5	5	1ನೇ ಪದ
5	5	5	5	2ನೇ ಪದ

ಪದಗಳು

5	5	1	5	1ನೇ ಪದ
5	5	1		2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು
5	5	5	5	3ನೇ ಪದ
5	5	1		4ನೇ ಪದ, 2ನೇ ಗಣಸಾಲು

ಏನ ಮಾಡಲಿ ನನ್ನ ದೇವ? ಯಿೂ ಬೆಳೆಯು
ಸೋನೆಯಿಲ್ಲದಲುರಿದುದೂ. || ಪಲ್ಲ ||
ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದೊಳು ಹಾನಿಯೊಗ್ಯ್ ಇದೆಯಿರವು;
ಹೀನರಾದೆವು ನಾವು. ಕರುಣಾಳುವೇ, ಕೇಳೂ! || ಅನುಪಲ್ಲ ||

ಮೂಡ ದೆಸೆಯೊಳು ಬಂದುದು[2] ವೃಷ್ಟಿಯೊ
ಬಡಗ ದೆಸೆಯೊಳು ಸುರಿದುದೂ; ||
ಎಡೆ ಬಿಡದೆ ತೆಂಕ ಕಡೆಯಲಿ ಹೊಡೆದ ಮಳೆಯು ತಾ
ನಡುವೆ ಬಿಡುವದು ಯಾತಕೇ? || 128 ||

1. ಉರಿಯಿತು. 2. ಬಂತು.

[1]ಕಟ್ಟ-ಕಡು ಮದಗ-ಸಹಿತವೀಯೂರ
ಕಟ್ಟಿನೊಳು ನಾ ಕಾಣೆನೂ; ||
ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು ಮಳೆಯು, ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನ್ ಉರಿಸುತ್ತ.
ದೃಷ್ಟಿಯಲಿ ನೋಡು ನೀನೂ! || 129 ||

1. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಮದಗದ ಸಹಿತದ ಈ ಊರ ಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ (ಮೇರೆಯೊಳಗೆ) ನಾ (ಮಳೆಯನ್ನು) ಕಾಣೆನು.

ಮಳೆಯಿಲ್ಲದಿಳೆಯೊರಿತು; ನಟ್ಟ್ ಇರ್ದ
ಫಲವೆಲ್ಲ ಬೆಳೆ ಕೆಟ್ಟಿತೂ. ||
ಸ್ಥಳದ ತೆರಿಗೆಯ ಬಿಟ್ಟು, ಕಳು[1]ಹುವನೆ ಧೊರೆಯು? ತಾನ್
ಎಳದೆಳದು ಕೊ[2]ಲ್ಲನೆಲ್ಲಾ? || 130 ||

1. (ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು) ಕಳುಹಿಸುವನೇ. 2. ಕೊಲ್ಲುವನು.

ಕಷ್ಟ ಬಂದುದು ಜನರಿಗೆ; ಮಳೆಯೆಕಟ
ಬಿಟ್ಟು ಹೋದುದು ಭೂಮಿಯಾ. ||
ಸುಟ್ಟು ಗ್ರಾಮವು, ತಟ್ಟನಿಯೆಲ್ಲನಾರಿದ ಮೇಲೆ,
ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡುವರಿ[1]ಲ್ಲವೋ? || 131 ||

1. ನೋಡುವವರು.

ಹದಿ[1]ನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳ್ಗೆ ನೀನ್ ಅಯ್ಯ
ಉದಕವಂ ಕೊಡದಿರುವಿಯೋ? ||
ಬೆದರು[2]ತದೆ ಭೂ-ಲೋಕವುರಿ[3]ವದೇ ಜನವೆಲ್ಲ—
ವುದುರದೇತಕ್ಕೆ ಮಳೆಯೂ? || 132 ||

1. ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ. 2. ಬೆದರುತ್ತದೆ. 3. ಉರಿಯುವದೇ.

ಎಲ್ಲ[1] ಬೇಡಿಯೆ ಕೊಂಬರು; ತದ್[2]-ಹರಕೆ—
ಗೆಲ್ಲಿಯೆಂತ್ತರ ಬಾರದೂ. ||
ಹಲ್ಲು[3], ಬಾಯ್ಯ್ ಆರ್ಯ್ ಇರ್ದ ಮಕ್ಕಳಿಂಗ್ ಎಳೆ ನೀರು,
ಚೆಲ್ಲವಾಗ್ಯ್ ಇ[4]ಹ ಮಳೆಯೆರ್ರೇ! || 133 ||

1. ಎಲ್ಲವಾಗಿ (ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ) ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. 2. ಆ ಹರಕೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ. 3. ಹಲ್ಲು (ಮತ್ತು) ಬಾಯ್ಯು. 4. ಇರುವ.

ತೋಳ ಚಾಚ್ ಅಯ್ಯ ಬೇಗ! ಕಾಣಲೊ
ಮೂ-ಲೋಕದೊಡೆಯ ನೀನೂ. ||
ಕಾಲ-ಮೇಘವು ನಿನಗೆ ದೂರವಾಗುವದುಂಟೆ—
ಯಾಲಸ್ಯ ಮಾಡ ಬೇಡಾ! || 134 ||

ಬಡವ[1]ರೆಲ್ಲರು ಕೂಡಿಯೆಯೊಪ್ಪು-ಕೈ
ಎಡಿದು ಬೇಡಿಯೆ ಕೊಂಡೆವೂ. ||

1. ಬಡವರೆಲ್ಲರು (ಬಡವರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರು) ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು, ಒಪ್ಪು-ಕೈ ಹಿಡಿದು (ಅಂದರೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು).

ಶಿಡಿಲು ಮಳೆ ಮಿಂಚುಗಳು ಹೊಡ-ಕರಿಸಿ ಬಪ್ಪ ಹಾಗ್,
ಒಡೆಯ, ದಯ ದೋರೊ ನೀನೂ! || 135 ||

ಸ್ವಾಮಿ, ನಿನ್ನಯ ನಾಮವು ಜನರಿಂಗೆ
ಕಾಮಿತಾರ್ಥವನೀವುದೂ. ||
ಪ್ರೇಮವಾಗ್ಯ ಇಹ ಮಳೆಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲ್ಯ ಇಳಿ[1] ಬಿಟ್ಟು,
ನಾಮ-ಗೊಳ್ಳ್ ಐಯಿಲ್ಲಿಯೇ! || 136 ||

1. ಇಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ.

SEEK FOR GOD'S HELP IN ALL DISTRESS

ಎಲ್ಲಾ ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೋ

(ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಶತಕ)

ಪ್ರಸಂಗ (4ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಧರೆ ಬೀಜಂಗಳ ನುಂಗೆ[1], ಬೇಲಿ
ಹೊಲನೆಲ್ಲಂ[2] ಮೇದರೇ, ಗಂಡ ಹೆಂ—
ಡಿರನೆತ್ಯುಗ್ರದಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್, ಪ್ರ—
ಜೆಗಳಂ ಭೂ-ಪಾಲಕಂ ಬಾಧಿಸಲ್, ||
(ತರುವೇ ಪಣ್ಗಳ ಮೆಲ್ಲೆ!, ಮಾತೆ
ವಿಷಮಂ (ಪೆತ್ತ್ ಅರ್ಭಕಂಗ್ ಊಡೆ, ದೇ—
ವರ ಬಿಟ್ಟ್ ಆರು ಸುರಕ್ಷಿಪರ್[3], ನ—
ರ, ಸರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 137 ||

1. ನುಂಗಲಾಗಿ. 2. ಹೊಲವ. 3. ಸುರಕ್ಷಿಸುವರು.

ಗಿಡ ವೃಕ್ಷಂಗಳಿಗಾರು ನೀರ—
    ನೆರೆವರ್? ನಿತ್ಯಂ ಮಹಾ ಬೆಟ್ಟಗಳ್
ಕಡು ಕಾರ್ಪಣ್ಯದಿ ಕೇಳ್ವವೇ?[1] ನೆ—[2]
    ಲ, ಜಲಾಗ್ನೀ, ವಾಯುವಾಕಾಶವನ್ನ್, ||
ಉಡು-ಭಾ-ರಾಶಿಯವಾರು ಕಾಂಬ—[3]
    ರು? ಜಗತ್-ಪ್ರೇರೇಪಕಂ ನೀನ್ ಇರಲ್,
ಕೊಡುವರ್, ಕೊಂಬರು[4] ಮರ್ತ್ಯರೇ, ನ—
    ರ, ನರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 138 ||

1. ಕೇಳುವವೇ? (ಅವು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಿದ್ದು, ದೇವರ ಜೋಪಾನ ಕಾದುಕೊಂಡವೆ.) 2. ನೆಲ(ವನ್ನು), ಜಲ(ವನ್ನು), ಅಗ್ನಿ(ಯನ್ನು). 3. ಕಾಣುವರು, ಅಂದರೆ ಜಾಗ್ರತೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವರು ಯಾರು? 4. (ಕಸು)ಕೊಳ್ಳುವರು.

BY GOD'S GRACE A MAN MAY BECOME GREAT

ದೇವರೊಲ್ಮೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬನು ಒಳ್ಳೇ ಸ್ಥಿತಿವಂತನಾಗ ಬಹುದು

ಉಡು-ರಾಜಂ ಕಳೆಗುಂದಿ, ಪೇರ್ಚ—
    ದಿಪನೇ? ನ್ಯಗ್ರೋಧ-ಬೀಜಂ ಕೆಲಂ
ಶಿಡಿದುಂ, ಪೇರ್ಮರನಾಗದೇಯೆ—
    ಳೆ ಗರುಂ ಎತ್ತ್ ಆಗದೇ? ಲೋಕದೊಳ್ ||
ಮಿಡಿ ಪಣ್ಣ್ ಆಗದೆ? ದೇವರೊಲ್ಮೆ—
    ಯಿರಲಿಕ್, ಕಾಲಾನುಕಾಲಕ್ಕೆ ತಾಂ
ಬಡವಂ ಬಲ್ಲಿದನಾಗನೇ, ನ—
    ರ, ನರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 139 ||

XV. ಪಾಠ

SIGNS OF A GOOD AND OF A BAD WIFE

ಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ಗುಣವಂತಳ ಮತ್ತು ಗುಣಹೀನಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

ವಾರ್ಧಿಕ-ಷಟ್ಪದಿ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

5	5	5	5	5	1ನೇ ಪದ	
5	5	5	5	5	2ನೇ ಪದ	
5	5	5	5	5	1	3ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು (ಇದೇ ಎರಡು ಸಾರಿ)

ಮಾವಂಗೆ ಭಾವಂಗೆ ಮೇಣ್ ಅತ್ತೆಗೈದೆ ಸಂ—
ಭಾವಿಸುತ, ಸೇವಿಸುತ, ಕಾಂತನಂ ಸದ್-ವ್ರತದಿ[1]—
ನೋವುತಿಹ ಯುವತಿಗಿಹ-ಲೋಕದೊಳ್ ಸು-ಕೃತ ಫಲವೊಯತ್ತಮೆಂತ್[2] [ಅಲ್ಲದೇ? ||
ಪಾವಿನೆಂತ್[3] ಆವಿನೆಂತ್ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಮೊರದೆದ್ದು,
ಡಾವರಿಸಿ, ಸೇವರಿಸಿ, ಮನೆ-ಗೆಲಸಮಂ ಗೈಯ—
ದಾ ವನಿತೆ ಸಾವ್[4] ಅನಿತೆ; ಲೇಸ್ ಎನಿಸದಿಹಳೆ[5] ತತ್-ಪತಿಗೆ, ತದ್-ಗೃಹ- [ಜನಕ್ಕೇ! || 140 ||

1. ಸದ್-ವ್ರತದಿಂ ಓವುತ್ತ ಇರುವ. 2. ಅಂತೆ. 3. ಹಾವಿನಂತೆ. 4. ಸಾವಿನ ಅನಿತೇ. 5. ಎನ್ನಿಸದೆ ಇರುವಳೆ.

PEOPLE NOT LIKELY TO BE SUCCESSFUL

ಸುಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದದ ಜನರು

ಹೊಸ್ತಿಲಲಿ ಮರ-ಗೊಡ್ಡಿಯೆಂತೆ ಕುಳ್ತು[1] ಇರ್ಪವನ,
ಪುಸ್ತಕವನೆರಡು ಕೈಯಿಂ ತುರಿಸಿ ಕೊಂಬುವನ[2],
ವಿಸ್ತರದ ಜೂಜುಗಳ್ ಗೆಳಸುವನ, ಪಿರಿದುಂಬುವನ[3], ಮದ್ಯಮಂ ಕುಡಿವನಾ[4],||

1. ಕೂತು ಇರುವವನ (ಅಂದರೆ ಮೈಗಳ್ಳನ). 2. ಕೊಳ್ಳುವವನ (ಹೇಸಿಕೆಯುಳ್ಳವನ). 3. ಉಣ್ಣುವವನ. 4. ಕುಡಿಯುವವನ.

ಅಸ್ತಮಯದುದಯ-ಕಾಲದಿ ನಿದ್ರೆ ಗೈವನಾ[1]-
ತ್ಮ-ಸ್ತುತಿಯ ಪರ-ನಿಂದೆಯವನ, ಸಾಧಿಸಿ ಪರರ
ವಸ್ತುವಂ ಕಳುವನ, ನಿರುದ್ಯೋಗದವನ ಸಿರಿ ತೊಲಗಿದೆಲ್ಲದೆ[2] ಮಾ
[ಣ್ಬುದೇ?[3] || 141 ||

1. ಗೈಯುವವನ. 2. ತೊಲಗಿದ್ದು. 3. ಮಾಣುವದೇ.

EVERY MAN HAS TO BEAR HIS OWN BURDEN

ಪ್ರತಿ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ತನ್ನ ಭಾರ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿರ ಬೇಕು

(ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಶತಕ)

ಪ್ರಸಂಗ (4ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಮಡ್ಡಯಂಗ್ ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯ ಬೆಟ್ಟ;
ಕುರುಡಂಗಂ[1] ಮಾರ್ಗವೇ ಬೆಟ್ಟ; ಕೇಳ್,
ಒಡವಂಗ್ ಎಲ್ಲರ ದ್ವೇಷ ಬೆಟ್ಟ;
ಜಡ್ಡ-ದೇಹಿಂಗೇ[2] ಜರ್ರೆ ಬೆಟ್ಟ; ಮುಪ್ಪ್ ||
ಅಡಸಿದ್ದಾತಗೆ ಬಾಳ್ವೆ ಬೆಟ್ಟ;
ರುಣವೇ ಪೇರ್ ಬೆಟ್ಟ ಮೂ-ಲೋಕದೊಳ್;
ಕಡು ಲೋಭಿಂಗ್ ಅಣು ಬೆಟ್ಟವೇ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ. || 142 ||

1. ಕುರುಡನಿಗೆ. 2. ದೇಹಿಗೆ.

MAN BECOMES ESTEEMED BY HIS GOOD DEEDS

ತಾನು ಮಾಡುವ ಒಳ್ಳೇ ಕೆಲಸದಿಂದ ಮನುಜನು ಮಾನಸ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ

ಪ್ರಜೆಯಂ ಪಾಲಿಸ ಬಲ್ಲಡೆಂತ[1]—
ನೆರಸಂ; ಕೈಯಾಶೆಯಂ ಬಿಟ್ಟ ಮಾ—
ನುಜ ಮಂತ್ರೀಶ್ವರ; ತಂದೆ ತಾಯಿ
ಸಲಹಲ್ ಬಲ್ಲಾತನೇ ಧಾರ್ಮಿಕಂ; ||
ಭಜಕಂ, ಸತ್ಯದಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ[2]—
ಡೆ; ಭಟಂ, ನಿರ್ಭೀತ ತಾನ್ ಆದಡೇ;
ನಿಜ ಮಾತ್ ಆಡುವನಾರ್ಯನೇ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 143 ||

1. ತಿಳಿದರೆ. 2. ಇದ್ದರೆ.

THERE ARE THINGS WITHOUT ANY PARALLEL

ಅತುಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳುಂಟು

ಸರಿಯೇ ಸೂರ್ಯಗೆ ಕೋಟಿ ಮಿಂಚು-
ಬುಳುಗಳ್? ನಕ್ಷತ್ರಮೆಷ್ಟ್ ಆದೊಡಂ,
ದೊರೆಯೇ ಚಂದ್ರಗೆ? ಜೀವ-ರತ್ನ—
ಕೆಣೆಯೇ ಮಿಕ್ಕ್ ಆದ ಪಾಷಾಣಮಿನ್ನ್ ||
ಉರಗೇಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವ್ಯೋಕ್ಕಿ—
ಯೆ?)ಸು-ಗಂಧಕ್ಕ್ ಈಡೆ ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ? ಸ—
ಕ್ಕರೆಗುಪ್ಪಂ ಸರಿ ಮಾಳ್ಪರೇ[1], ನ—
ರ, ನರಾ? ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 144 ||

1. ಮಾಡುವರೇ?

IT IS VERY DIFFICULT FOR A BAD MAN TO BECOME CHANGED

ನೀಚನು ಹೊಸ ಅಂದದವನಾಗುವದು ಬಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ

ಪಿಡಿಯಲ್, ಪಿಂಗದೆ ವತ್ಸರಂ ನ—
ಡೆಯದೇ? ದುರ್-ಗಂಧಮೇ, ಘಾಳಿಯೊಳ್
ತಡೆಯಲ್, ನಾರದೆ? ನಾಯ್ಯ ಬಾಲ-
ಸೆಡೆಯಂ ಕಟ್ಟಲ್ಕೆ[1], ಚನ್ನ್ ಅಪ್ಪುದೇ? ||
ಸುಡೆ[2], ಚೇಳಂ ತೆಗೆಯಲ್ಕೆ, ಸುಮ್ಮ—
ನಿಹುದೇಯೇನ್ ಅಂದುಮೆಷ್ಟ್[3] ಆದೊಡಂ[4],
ಬಿಡ ತನ್ನ್ ಅಂದವ ನೀಚ ತಾಂ, ನ—
ರ, ನರಾ! ಕೇಳ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಾ! || 145 ||

1. ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ. 2. ಅದು (ಚೇಳು) ಸುಡಲಾಗಿ, ಚೇಳನ್ನು. 3. ಅಂದುಂ, ಅಂದರೂ. 4. ಆದರೂ.

IMPOSSIBILITIES

ಆಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು

(ದಾಸರ ಪದ)

ರಾಗ ಭೈರವಿ; ತ್ರಿವಿಡೆ ತಾಳ

ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಮಾತ್ರೆಗಳ ಕ್ರಮ—

ಪಲ್ಲ

3 | 4 | 3 | 1 | 3 | 4 || 1ನೇ ಪದ
3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 1 | 2ನೇ ಪದ
3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 4 || 3ನೇ ಪದ

ಪದಗಳು

3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 1 | 1ನೇ ಪದ
3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 1 || 2ನೇ ಪದ, 1ನೇ ಗಣಸಾಲು (ಇವೇ ಎರಡು ಸಾರಿ)

ಕೇಳೊ, ಕೇಳೋ, ಮನುಜನೆ! ಕೇಳೊ, ಕೇಳೋ! ||
ಕೇಳು, ಲೋಕದ ಬಾಳಿನೊಗತನ
ಕಾಳು ಮಾಡದೆ ಬಿಡುವದೆ?
ನಾಳೆ ಯಮನಾಳುಗಳು ಬೇಗದಿ
ಕಾಲ ಹಿಡಿದೆಳದೊಯ್ಯದಿರುವರೇ? || ಪಲ್ಲ ||
ಕೋತಿ-ಕಂಠಕೆ ರತ್ನ-ಹಾರವ ಕೋತು[1] ಹಾಕಲು ಬಲ್ಲುದೇ?
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೆ ಕತ್ತೆಘಾಲ್[2] ಓಗರಪನಿಕ್ಕಲು, ರುಚಿಪುದೆ[3]? ||
ಜಾತಿ-ರತ್ನದ ತಕ್ಕ ಮೌಲ್ಯವ ಕುರುಬನಾ ಮನವರಿವುದೆ?
ರೀತಿಯಿಂದಲೆ ಪೇಳ್ವ ಧರ್ಮದ ರೀತಿ ಮೂರ್ಖಗೆ ತಿಳಿವುದೇ? || 146 ||

1. ಅಂದರೆ ಪೋಣಿಸಿ (ಕೋಯು ಎಂಬದು ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲ). 2. ಕತ್ತೆಗೆ ಹಾಲ್ ಇತ್ಯಾದಿ. 3. ರುಚಿಸುವದೇ.

ಕುರುಡನಿಗೆ ಕರ್ಪೂರ-ದೀಪವ ಕಾಣಿಸಿದರವ ಕಾಣ್ಬನೆ[1]?
ಬರಿದೆ ಕಿವುಡಗೆ ಗೀತ-ವಾದ್ಯವ ಬಾರಿಸಲಿಕವ ಕೇಳ್ವನೇ? ||
ಕರದು ವೋಟನ, ಬರದು ತೋರ್ ಎನೆ[2], ಬರದು ತೋರಿಸ ಬಲ್ಲನೇ?
ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದವಂಗೆ ದುಃಖವನೊರೆಯೆ, ಕರುಣಿಸಲಪ್ಪನೇ[3]? || 147 ||

1. ಕಾಣುವನೆ. 2. ಎನ್ನಲು. 3. ಆಗುವನೇ, ಬಲ್ಲನೇ.

ನೀಚನಿಗೆ ಸಂಪತ್ತು ಬಂದರೆ, ನೀಚತನವನು ಬಿಡುವನೆ?
ನಾಚಿಕೆಯ ಬಿಟ್ಟ್ ಇರ್ಪ[1] ಮನುಜನು ಹಿಂದು ಮುಂದನು ನೋಳ್ಪನೇ[2]? ||
ಬಾಚಿ ಕೊಂಬ್ ಆ ದುರುಳ ರಾಜನು, ಬಡವನೆಂದೊಡೆ, ಬಿಡುವನೆ?
ನೀ ಚತುರನಾಗ್ಯ್ ಇದ್ದು ದೇವರ ನೆನಸಲಾತನು ಬಿಡುವನೆ? || 148 ||

1. ಇರುವ. 2. ನೋಡುವನೇ.

XVI. ಪಾಠ

NEAR THE SEA-SHORE

ಸಮುದ್ರ-ವರ್ಣನೆ

(ಚನ್ನಬಸವ-ಪುರಾಣ)

ವಾರ್ಧಕ-ಷಟ್ಪದಿ (140ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಮ[1]ಕರ-ಕರ್ಕಟ-ಕಮಠ ಶಾಲೂರ-ಕಿಂಚುಲುಕ-
ನಿಕರ[2]ದಿಂ, ತಿಮಿ-ತಿಮಿಂಗಿಳ-ಮುಖ್ಯ-ಜಲ-ಚರ-
ಪ್ರಕರದಿಂ, ಮೊಸಳೆ ನೀರ್-ಆನೆ ನೀರ್-ಹಾವು ನೀರ್-ಉಡುಗಳ ಸಮೂಹ
[ದಿಂದಾ, ||
ಅಕಳಂಕ ರತ್ನಂಗಳೇಳ್ಗೆಯಿಂದ್, ಐತ[3]ಪ್ಪ
ಸಕಲ ಭಂಗದ ಸುಳಿಯ ಸವ್ವಳಿಗಳಿಂದ್, ಒಳಗೆ
ತಕಪಕನೆ ಕುದಿವ ವಡಬಾಗ್ನಿಯ ಕಳಾಪದಿಂದ್ ಆ ಕಡಲ್ ಕಣ್ಗ್
[ಎಸೆ[4]ದುದೂ. || 149 ||

1. ಮಕರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ನಿಕರದಿಂ. 2. ತಿಮಿ, ತಿಮಿಂಗಿಳ ಮುಂತಾದ ಜಲಚರಗಳ ಪ್ರಕರದಿಂ. 3. ಐತರುವ. 4. ಎಸೆಯಿತು.

ಅಡಿಗೆಡಿಗೆ ನಡ[1]ವ ಪೇರ್ ವಡಗುಗಳ ಬೆಡ[2]ಗುಗಳ,
ಘುಡು-ಘುಡಿಸುತೇಳ್ವ ಮತ್ಸ್ಯಾಳಿಗಳ ಕೇಳಿಗಳ,
ಬಿಡ-ಬಿಡದೆ ನಡೆ-ತಪ್ಪ ವೀಚಿಗಳ, ರೋಚಿಗಳುಗುಳ್ವ ನವರತ್ನಂಗಳಾ, ||
ಎಡೆಯೆಡೆಯೊಳಿಡಿಕಿರಿದ ದೋಣಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗಳ,
ಸಿಡಿ-ಸಿಡಿದುರುಳ್ವ ಜಲ-ಬಿಂದುಗಳ ಪೊಂದುಗಳ
ತಡಿ-ತಡಿಗಡ[3]ರ್ವ ಜಲದೊತ್ತುಗಳ, ಮುತ್ತುಗಳ ಪದಪಿನಿಂ ಕಡಲೆಸೆ
[ದುದೂ. || 150 ||

1. ನಡೆಯುವ. 2. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ "ಬೆಡಗುಗಳ" ಮುಂತಾದ ಎಂಟು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಬಂಧವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು "ಪದಪಿನಿಂ" ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹಾಕ ಬೇಕು. 3. ಅಡರುವ.

A KING'S PALACE

ಅರಮನೆಯು

ನೀ[1]ಲ ರನ್ನಂಗಳಿಂ ನೆಲ-ಗಟ್ಟು, ಪಳಕುಗಳ
ಸಾಲ್ ಎಸೆವ ಭಿತ್ತಿಗಳ್; ವಜ್ರದೊಳ್ ಗಂಬಂಗ—
ಳಾಲಲಿತ ಪಚ್ಚೆಗಳ ತೊಲೆ, ರನ್ನ-ಬೋದುಗೆಗಳು ಪ್ರವಾಳಂಗಳಿಂದಾ; ||
ಮೇಲ್ ಎಸೆವ ಜಂತೆಗಳ್ ತೋರ್ಪ ನವ ಪುಷ್ಯರಾ—
ಗಾಳಿಯಿಂ; ಸವದ ಬಾಗಿಲ್ ಪೊಂ-ಗದಂಗಳಿಂ.
ಪೇ[2]ಳಲೆಚ್ಚರಿಯೆಾದುದೆರಮನೆಯು ಬಲು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವೊಗ್ಯ
[ಇರೇ. || 151 ||

1. ನೀಲ ರನ್ನಂಗಳಿಂ ನೆಲಗಟ್ಟೂ ಭಿತ್ತಿಗಳೂ (ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದವು); ವಜ್ರದೊಳ್ ಗಂಬಂಗಳು ಆಲಲಿತ ಪಚ್ಚೆಗಳಿರುವ ತೊಲೆ (ಮತ್ತು) ರತ್ನವಿರುವ ಬೋದುಗೆಗಳು ಪ್ರವಾಳಂಗಳಿಂದ (ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದವು) ಇತ್ಯಾದಿ 2. ಪೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚರಿಯು ಆದುದು (ಆಯಿತು); ಅರಮನೆಯು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಎಸೆದವೆಲ್ಲ್ ಅಲ್ಲಿ, ವಾಸ್ತು-ಕ್ರಮಂ ಬಿಡಿದು, ರಂ—
ಜಿಸುವ ಮಜ್ಜನ-ಶಾ[1]ಲೆಯುಂ, ಸೂಪ-ಶಾಲೆ, ಶೋ—
ಭಿಸುವ ಭೋಜನ-ಶಾಲೆಯೊಮಂತ್ರ-ಶಾಲೆ, ನರ್ತನ-ಶಾಲೆ, ವಸ್ತ್ರ-ಶಾಲೇ, ||
ಮಿಸುಪ ಹಯ-ಶಾಲೆ, ಗಜ-ಶಾಲೆಯೋಲಗ-ಶಾಲೆ,
ಪೊಸ ಗೀತ-ಶಾಲೆಯೊಪ್ಪುವ ಶಯನ-ಶಾಲೆ. ಭಾ—
ವಿಸಲೆರಸು-ತೀವಿಗು[2]ಳ್ಳ್ ಅನಿತು ಶಾಲೆಗಳೊಪ್ಪಿದವು ರನ್ನ-ರಂಜ
[ನದೊಳೂ. || 152 ||

1. ಶಾಲೆಯೂ. 2. ಉಳ್ಳ ಅಂದರೆ ಇರುವ (=ಬೇಕಾಗಿರುವ).

[1]ಸಕಲ ಕೋಶ್ರದ ಗೃಹಂಗಳ್, ತೈಲ-ಘೃತ-ಗುಡ-
ಪ್ರಕರ-ರಸ-ಭಾಂಡದುಗ್ರಾಣದೊಳ್-ವನಿಗಳುಂ,
ಸುಕರ ಧಾನ್ಯದ ಕಣಜಗಳ್, ಸರ್ವ ವಿನಿಯೋಗದವರಿಪ್ಪ ಚಾವಡಿಗಳೂ, ||
[2]ಪ್ರಕಟತರ ತರು ಲತೆಗಳಿಂ ರನ್ನ-ಜಗಲಿ-ರ—
ಮ್ಯಕ ಸರಸಿ-ಕೃತಕಾದ್ರಿಗಳು ತರ-ತರದೊಳಿರಲ್ಕ;
ಅಕಳಂಕ, ಕೇಳ್, ಈ ವನಂ [3]ಮೆರೆದುದೆನಿತು ಲೋಕದ ವನಮುಮಂಱೆ
[[4]ಜರವೃತಾ. || 153 ||

1. ಸಕಲ ಕೋಶವುಳ್ಳ ಗೃಹಂಗಳು, ತೈಲದ (ಮತ್ತು) ಘೃತದ (ಮತ್ತು) ಗುಡದ ಪ್ರಕರವಿರುವ ರಸ-ಭಾಂಡದ ಉಗ್ರಾಣದ ಒಳ್ವನಿಗಳೂ. 2. ಪ್ರಕಟತರವಾದ ತರು (ಮತ್ತು) ಲತೆಗಳಿಂದಲೂ ರನ್ನ-ಜಗಲಿಗಳಿಂದಲೂ ರಮ್ಯಕವಾದ ಸರಸಿಯ (ಸರಸಿಯಲ್ಲಿ) ಕೃತಕ ಅದ್ರಿಗಳು. 3. ಮೆರೆಯಿತು. 4. ವನವನ್ನು ಜರೆಯುತ್ತ.

ತರ-ತರದೊಳೆ[1]ಸೆವ ಬಾಗಿಲ ಗೋಪುರಂಗಳೊಳ್
ಕರುವಿಟ್ಟ ಪುತ್ತ್ರಳಿಗಳಿಂ, ಭಿತ್ತಿ-ಭಿತ್ತಿಯೊಳ್
ಬರೆದ ನಾನಾ ತೆರದೊಳೆಸೆವ ಬೊಂಬೆಗಳಿಂದ, ಕಸ್ತೂರಿ ಕುಂಕುಮದೊಳೂ ||
ಪೊರೆದ ಸಾರಣೆಗಳಿಂ, ಕಾರಣ್ಣೆಗಳಿಂ, ಚಿತ್ರ—
ತರ ಪಟ್ಟೆ ಜಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ಕಲಶ [2]ಮುತ್ತುಗಳ
ಪರಿ-ಪರಿಯ ರನ್ನಗಳ ಕೊಜ್ಜುಗಳ ಮೇಲ್-ಕಟ್ಟನಿಂ [3]ಕರಂ ಚಲ್ವ ಆದುದೂ.
|| 154 ||

1. ಎಸೆಯುವ. 2. ಮುತ್ತುಗಳ (ಮತ್ತು) ಪರಿಪರಿಯ ರನ್ನಗಳ ಕೊಜ್ಜುಗಳ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟನಿಂ. 3. ಆಯಿತು (ಇದಕ್ಕೆ ಅರಮನೆಯೆಂಬುದು ಅಖ್ಯೆ).

ಬಾಗಿಲ್ಗಳಾರ್ ಎಸೆದವರಮನೆಗೆ, ಹೇಮ-ಮಯ—
ಮಾಗಿ ತೋರ್ಪ[1]ವು; ವಿಶಾಲಂಗಳಿಂದ್ ಅವರವರ
ಮೇಗೆ ಮುಗಿಲಂ ಮುಟ್ಟುವುಪ್ಪರಿಗೆಗಳ್ ಮೆರೆದವಾರು, ಮಣಿ-ಖಚಿತ—
[ಮಾಗೀ; ||
ಭೂ-ಗಗನ-ಪಾತಾಳದರಮ[2]ನೆಗಳಿದರೊಡನೆ
ತೂಗೆ, ಸರಿ ಬಾರವೆಂದ್ ಎಲ್ಲರುಂ ಪೊಗಳುವಂತ್[3].
ಆಗಲಾಗತ ಜನರು ತಮ್ಮ ಗೃಹ-ಸೌಖ್ಯಮಂ ಮರತು ಬಿಟ್ಟ್, ಅಲ್ಲ್ಯೆ ಇರ್ದ
[ರೂ. || 155 ||

1. ತೋರುವವು. 2. ಅರಮನೆಗಳು, ಇದರೊಡನೆ ತೂಗೆ, ಸರಿ ಇತ್ಯಾದಿ. 3. ಅಂತೆ.

A PUBLIC OFFICE

ಚಾವಡಿ

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

ಪಳಿಕುಗಳ ನೆಲೆ-ಕಟ್ಟು, ಮರಕತಂಗಳ ಜಗಲಿ,
ಪೊ[1]ಳೆವ ನೀಲದ ಭಿತ್ತಿ, ಬಜ್ಜರದ ಕಂಭಮುರ್ರೆ
ತೊ[2]ಳಪ ವೈಡೂರಿಯದ ಮದನಕೈ, ಮಿರುಪ ಗೋಮೇಧಿಕದ ಬೋದಿಗೆ
[ಗಳೂ, ||
ಸಲೆ ಪುಷ್ಯರಾಗದ ತೊಲೆಗಳೆಸೆವ ಮಾಣಿಕಂ—
ಗಳ ಲೋವೆ, ಮುತ್ತುಗಳ ಸೂಸ್ತಕಂ, ಮಿನುಗುವ ಪ—
ವಳದ ಪುತ್ಥಳಿ, (ಪೊನ್ನ ಪೊದಕೆ) ರಂಜಿಸಿತು ಚಾವಡಿಯ ಸೊಂಪ್ ಒಳ-ಗಡೆ
[ಯಲೀ. || 156 ||

1. ಪೊಳೆಯುವ. 2. ತೊಳೆಯುವ (ಅಥವಾ ತೊಳಪಿನ).

ಅಂಚೆಗಳ್, ಕೊಳ-ವಕ್ಕಿಗಳ್, ಜೊನ್ನ-ವಕ್ಕಿಗಳ್,
ತಂಚೆಗಳ್, ಗಿಳಿಗಳೆಣ್ಣೆ-ಪಕ್ಕಿಗಳ್ ಪರಮೆಗಳ್,
ಕೊಂಚೆಗಳ್, ಕೋಗಿಲೆಗಳಲ್ಲ್ಯೆ ಅಲ್ಲಿ ರಂಜಿಸಿತು ಸಜ್-ಜೀವ-ಭಾವದಿಂದಾ||

ಪಂಚಾನನಾದಿ-ಮೃಗ-ತತಿ, ಗಜ-ಹಯಾವಳಿ, ಸು-[1]
ರಂಚಿ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳುಳ್ಳ ಮೂ-ಜಗದ ನಾನಾ ಪ್ರ-
ಪಂಚಗಳ ಚಿತ್ರ-ಪತ್ರಂಗಳೆಸೆದಿರ್ದವಾ ಸಭೆಯೊಳ್ ಮ[2]ನೋ-ಹರಮೆನೇ.
|| 157 ||

1. ಪಂಚ-ಆನನ ಮುಂತಾದ ಮೃಗಗಳ ತತಿ, ಗಜ (ಮತ್ತು) ಹಯಗಳ ಆವಳಿ, ಸುರಂಚಿಯ (ಸುರಚಕನ, ದೇವರ). 2. ಮನೋಹರವು ಎನ್ನಲಿಕ್ಕೆ (ಎಂಬಂತೆ).

ನೀಲ-ಮಣಿ-ಕಾಂತಿಗಳ ಕತ್ತಲೆಯ, ಮುತ್ತುಗಳ
ಢಾಳಗಳ ಕೌಮುದಿಯ, ಮಾಣಿಕದ ರಸ್ಮಿಗಳ
ಬಾಲಾತಪದ ವಿದ್ರುಮ-ಚ್ಛವಿಯ ಸಂಜೆ-ಗೆಂಪಿನ [1]ಪಗಲಿರುಳ್ಗಳೆಲ್ಲೀ ||
ತೇಲದಿಹವಲ್ಲದೆ ದಿವಾ-ರಾತ್ರಿಯುಂಟ್? [2]ಎಂಬ
ಕಾಲ-ಭೇದವನ[3]ರಿಯಂದಾ ಸಭೆಯು ಮಿಕ್ಕ ಅರಸ-
ರೋಲಗದ ಮಂಟಪದ ಸೌಭಾಗ್ಯಕೆಂಟು ಮಡಿಯಾಗ್ಯ [4]ಇರ್ದ್ದುದಿಚ್ಚರಿಯೆ
[ನೇ. || 158 ||

1. ಆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಆಗುವ ಹಗಲಿರುಳುಗಳು ಅಲ್ಲಿ ತೇಲದೆ ಇಹವು (ಇರುವವು), ಅಲ್ಲದೆ (ಅಂದರೆ ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ). 2. ಎಂಬಂತೆ. 3. ಅರಿಯದು (ಅರಿಯ ಕೂಡದು); ಆ ಸಭೆಯು ಇತ್ಯಾದಿ. 4. ಇತ್ತು.

ಕಸ್ತುರಿ ಜವಾದಿಗಳ [1]ಸಾರಣೆಯ, ಕುಂಕುಮ-ಪ-
ರಿಸ್ತರಣ[2]ದಗರು-ಚಂದನ-ಧೂಪ-ವಾಸಿತದ
ವಿಸ್ತರದ, ಕರ್ಪೂರ ತೈಲದಿಂದ್ ಅಲ್ಲ್ಯ ಅಲ್ಲಿಗುರಿವ ಬೊಂಬಾಳಂಗಳಾ, ||

1. ಸಾರಣೆಯ, ಪರಿಸ್ತರಣದ, ವಿಸ್ತರದ, ಬೊಂಬಾಳಂಗಳ, ಜ್ವಾಲೆಗಳ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು 'ಸಭೆ' ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕು. 2. ಅಗರಿನಿಂದಲೂ ಚಂದನದಿಂದಲೂ ಧೂಪದಿಂದಲೂ ವಾಸಿತ (ಸ್ಥಿತಿಯ) ವಿಸ್ತರದ, ಮತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಶಸ್ತ-ರತ್ನ-ಪ್ರದೀಪ-[1]ಜ್ವಾಲೆಗಳ ಸಭೆ ಸ–
ಮಸ್ತ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದ್ ಒಪ್ಪುತಿರಲಾಗ ಭೂ-
ಪ-ಸ್ತೋಮ-ಸಹಿತ ಬಂದ್, ಅರ್ಜುನನ ವರ-ಸುತಂ [2]ಕುಳ್ಳಿರ್ದನೋಲಗದೊ
[ಳೂ. || 159 ||

1. ಶಸ್ತವಾದ ರತ್ನಗಳ ಹೊಳಪಿನ ಜ್ವಾಲೆಗಳ. 2. ಕೂತನು.

XVII. ಪಾಠ.

A FOREST ON FIRE

ಕಾಡು ಸುಟ್ಟದ್ದು

(ಭಾರತ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ತನು-ಗಿಡಿಯ ಧಳ್ಳ್-ಉರಿಯ ನಾಲಿಗೆ
[1]ಕೊನೆಗಳಲ್ಲ್ಯ ಆಡಿದವು ಕಡು ಲಾ–
ಗಿನಲಿ; ಲಂಬಿಸಿ ಚುಂಬಿಸಿದುದುರಿ ಲಲಿತ ನಂದನವಾ. || 160 ||

1. (ಟೊಂಗಿಗಳ) ಕೊನೆಗಳಲ್ಲಿ.

ಹೊದರಿನಲಿ ಭುಗು-ಭುಗಿಲು ಭುಗಿಲೆಂದ್
[1]ಒದೆದುದುರಿಯೆಂಬರವನೊಣಗಿದ
ಬದಿರ ಮೆಳೆಯಲಿ ಧಗ-ಧಗಿಸಿ, ಛಟ-ಛಟ-ಛಟನೆ ಛಟಿಸೀ. ||
ಕದಳಿ-ಖರ್ಜೂರಾದಿ-ತರು-ಜಾ–
ಲದಲಿ ಸಿಮಿ-ಸಿಮಿ ಸಿಮಿಸಿ, ಮಾರುತ–
ವೊದಗೆ, [2]ಗಹನೋದರದೊಳಗೆ ಝೂಡಿಸಿತು ಘನ-ವಹ್ನೀ. || 161 ||

1. ಒದೆಯಿತು ಉರಿಯು ಅಂಬರವನು, ಒಣಗಿದ ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಗಹನ-ಉದರ.

ಜಂಬು-ಚೂತ-ಪಲಾಶ-ವಟ-ದಾ–
ಳಿಂಬ-ಬಿಲ್ವ-ತಮಾಲ-ಚಂಪಕ-
ನಿಂಬ-ಬಕುಳ-ಕಪಿತ್ಥ-ಕುಟಜವಶೋಕ-ಪುನ್ನಾಗಾ- ||

ತುಂಬುರೆರಳು-ಲವಂಗ-ಪೂಗ-ಕ—
ದಂಬ-ಗುಗ್ಗುಳ-ಸಾಲ-ತಿಲ[1]ಕೋ—
ಡುಂಬರಾದಿ-ದ್ರುಮ-ಕುಲವನಾಲಿಂಗಿಸಿತು ವಹ್ನೀ. || 162 ||

1. ತಿಲಕ-ಉಡುಂಬರ-ಆದಿ.

ಧರಿಣಿ-ಪತಿ, ಕೇಳ್! ಶರಭ, ಮೃಗ-ಪತಿ,
ಕರಿ-ಕಲಭ, ಶಾರ್ದೂಲ, ಸೂಕರ,
ಕರಡಿ, ಕಾಸರ, ಶಲ-ಮೃಗಾ[1]ವನ-ಖಡ್ಗ, ಗೋಮಾಯೂ, ||
ಎರಳೆ, ಮೊಲ, ಸಾರಂಗ, ವಾನರ—
ಸುರು ಕುರಂಗ ಪ್ರ[2]ಮುಖ-ಮೃಗ-ಕುಲ—
ಮುರುಬಿ ಬಿದ್ದುದು ಧ[3]ಳ್ಳ್-ಉರಿಯ ಬೆಳ್ಳಾರ-ವಲೆಗಳಲೀ. || 163 ||

1. ಶಲ-ಮೃಗ, ಅವನ-ಖಡ್ಗ. 2. ಮುಂತಾದ. 3. ಧಳ್ಳುರಿಯೆಂಬ ಬೆಳ್ಳಾರ-ವಲೆಗಳಲೀ.

ಶುಕ, ಮರಾಳ, ಮಯೂರ, ಟಿಟ್ಟಿಭ,
ಪಿಕ, ಚಕೋರ, ಕಪೋತ, ವಾಯಸ,
ಬಕ, ಪದಾಯುಧ, ಚಕ್ರವಾಕ, ಕಳಿಂಗ, ಕಲವಿಂಕಾ ||
ಕುಕಿಲ, ಸಾರಸ, ಕಾಕ-ರಿಪು, ಚಾ—
ತಕ, ಭರದ್ವಾಜಾದಿ-ಪಕ್ಷಿ-
ಪ್ರಕರ ಬಿದ್ದುದು ಬಿಗಿದ ಕೇಸ್ ಉ[1]ರಿ-ಕಣ್ಣಿ-ವಲೆಗಳಲೀ. || 164 ||

1. ಉರಿಯೆಂಬ ಕಣ್ಣಿ-ವಲೆಗಳಲೀ.

ಝುಳಕೆ ತಿಳಿ ಗೊ[1]ಳದುದಕ ಕಾಡ್, ಉ—
ಚ್ಛಳಿಸಿದವು; ತನಿ ಗುದಿದು ಮ[2]ತ್ಸ್ಯ—
ವಳಿಗಳಂಬುಜದೆಸಳು ಸೀದವು; ತುಂಬಿಗಳು ಸಹಿತಾ ||

1. ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಳದ ಉದಕ. 2. ಮತ್ಸ್ಯಗಳ ಆಳಿಗಳು ತನಿ ಕುದಿದು, ಅಂಬುಜದ ಎಸಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಹಿಳಿದು ಸಿಡಿದವು; ಚಾರು-ಚಂದ್ರೋ—
ಪಲ-ರಹಿತ-ಸೋಪಾನ[1]-ರತುನಾ—
ವಳಿಯ ರಾಶಿಗಳಿದ್ದಲಾದವು ಬಿದ್ದ ಕಿಡಿಗಳಲೀ. || 165 ||

1. ಆ ಕೊಳದ ನೀರಿಗೆ ಹೋಗುವಂಥ ಸೋಪಾನಗಳ.

ಇಟ್ಟಣಿಸಿ, ಛಿಟಿ-ಛಿಟಿಸಿ, ಶಿಖಿ ಪುಟ—
ವಿಟ್ಟು[1]ದೊಣಗಿಲು ಹೊದರಿನಲಿ; ಮಿಗೆ
ತೊಟ್ಟ ಕಬ್ಬ್[2]-ಹೊಗೆ-ಝುಗೆಯ ಹೊರಳಿಯ ಕಿಡಿಯ ಗಡಣದಲೀ ||
ಹುಟ್ಟಿದುರಿ ಹೆಂ-ಮರದ ಸುತ್ತಲು
ಕಟ್ಟಿ[3]ತಲ್ಲಿಯ ತೊಡಕಿನಲಿ ಭುಗಿ—
ಲಿಟ್ಟು, ಕವಿದುದು ತುದಿಗೆ ಬಹು ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಾ. || 166 ||

1. ಇಟ್ಟಿತು. 2. ಕಪ್ಪ ಹೊಗೆಯ ಝುಗೆಯ ಹೊರಳಿಯ (ಹೊರಳಿಯೊಳಗಿದ್ದ) ಕಿಡಿಯ ಗಡಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇತ್ಯಾದಿ. 3. ಕಟ್ಟಿತು; ಅಲ್ಲಿಯ ಇತ್ಯಾದಿ (ಆ ಉರಿ) ಭುಗಿಲಿಟ್ಟು, ಕವಿಯಿತು ಶಾಖೆ-ಉಪಶಾಖೆಗಳ ತುದಿಗೆ.

ಹೊಗೆಯ ಹಬ್ಬುಗೆಯೇರಿಯೊಗಸ—
ವುಗಿ[1]ದುದುರಿ-ನಾಲಿಗೆಯ ಗರಗೊ—
ಟ್ಟಗೆಯ ತೊಳಲಿಕೆ ತೆರಳಿಚಿತು ಖಗ-ಜಾತಿ-ಕೋಟಿಗಳಾ. ||
ಹಗಲ ತಡಿತಕೆ ಹೊ[2]ಕ್ಕುದೋ ಕಡೆ-
ಮುಗಿಲ? ಕಾಣೆ[3]ನು ದಿವವನೆತ್ತಣ
ಗಗನ-ಮಣಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಚಂದ್ರಮರರಸ, ಕೇಳ್! ಎಂದಾ. || 167 ||

1. ಉಗಿಯಿತು. 2. (ಆ ಹೊಗೆಯು) ಹೊಕ್ಕಿತೋ. 3. ಕಾಣೆನು ದಿವವನು; ಎತ್ತಣ (ಯಾವ ಕಡೆಯಿಂದ, ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ) ಗಗನಮಣಿಯನ್ನೂ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನೂ ಚಂದ್ರಮನನ್ನೂ (ಕಂಡೇನು?) ಅರಸ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಛಿಳಿ-ಛಿಳಿಲು-ಛಿಳಿ-ರವದಿ[1], ಘುಳು-ಘುಳು-
ಘುಳು-ಘುಳು-ಧ್ವನಿ ಮಯದಿ, ಕಪಿಗಳ
ಕಿಳ-ಕಿಳಾಯತ[2]-ರವದಿ, ಮೃಗ-ಸಂಕುಳದ ಕಳ-ಕಳದೀ, ||
ಹಿಳಿದುರಿವ ಹೆಬ್ ಬಿದಿರ ಗಂಟಿನ
ಠಳ ಠಳತ್ಕಾರದಿ ದಿಶಾ-ಮಂ—
ಡಲದ ಮೂಲೆಗಳೊಡೆದು[3]ದದ್ಭುತವಾಯ್ತು ವನ-ದಹನಾ. || 168 ||

1. ರವದಿಂದ (ಅಥವಾ ರವದಲ್ಲಿ). 2. ಕಿಳ-ಕಿಳಾ ಆಯತ. 3. ಒಡೆಯಿತು.

ಆ ಮಹಾ ವನ-ವಹ್ನಿ ಭೂತ[1]-
ಸ್ತೋಮ-ಸಂಹೃತಿ-ಕರ್ಮ-ಶೌರ್ಯೋ—
ದ್ದಾಮವೆವಗಾಹಿಸುತ ಬರುತಿರೆ, ಮುಂದೆ ಚೂಣಿಯಲೀ ||
ಧೂಮವಿಳಿದುದು; ಹುತ್ತಿನಲಿ ನಿಸ್[2]-
ಸೀಮ-ಜನಿತ ಜ್ವಾಲೆಗಳ ಝಳ—
ವಾ ಮಹೋರಗ[3]-ಚಯವ ಚುಂಬಿಸಿತೆರಸ, ಕೇಳ್! ಎಂದಾ. || 169 ||

1. ಭೂತಗಳ (ಜೀವಿಗಳ) ಸ್ತೋಮದ ಸಂಹೃತಿಯ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಶೌರ್ಯದ ಉದ್ದಾಮವನ್ನು ಅವಗಾಹಿಸುತ. 2. ನಿಸ್ಸೀಮವಾಗಿ ಜನಿತ. 3. ಮಹಾ ಉರಗ.

ಹೂಸಿ, ಹುತ್ತಿನ ಮಣ್ಣ ರಂಧ್ರಿಸಿ,
ಕಾಸಿದವು[1] ಫಣಿ-ಕುಲವ; ಮೇಣ್ ಡೊ—
ಳ್ಳಾಸದಲಿ ಡಾವರಿಸಿದವು ಕಿಡಿ[2] ಧೂತ ಧೂಮದಲೀ; ||
ಆಸುರದ ಕಬ್ಬ್-ಹೊಗೆಯ ಕವಚದ
ಕೇಸ್ ಉರಿ[3]ಗಳೊಳ ಬಿದ್ದುದುರಿ ಹೊರ
ಸೂಸಿ, ಹಿಡಿದವು ಹಾವುಗಳ, ಬಲು ಹೊದರ ಹೊರಳಿಗಳಾ. || 170 ||

1. ಇದಕ್ಕೆ ಜ್ವಾಲೆಗಳೆಂಬುದು ಆಖ್ಯೆ. 2. ಕಿಡಿಗಳು ಧೂತವಾಗುವಂಥ (ಹಾರ್ಯಾಡುವಂಥ). 3. ಉರಿಗಳು (ಹುತ್ತಿನ) ಒಳ ಬಿದ್ದುದು; ಉರಿಯು ಹೊರಗೆ ಸೂಸಿ, (ಓಡಿ ಹೋಗುವಂಥ) ಹಾವುಗಳನ್ನೂ ಹೊದರಿನ ಹೊರಳಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದವು.

ಹೆಡೆಯ ಮಣಿಗಳ ಕಂಡು, ಸೂಸಿದ
ಕಿಡಿಗಳೆಪಹಾಯೆನಲು; ಶಿರಗಳ
ಕೊಡಹಿ, ಮರುಗಿದರುರಗಿಯರು, ಮರಿಗಳಿಗೆ ಮೈ ಚಾಚೀ; ||
ಕಡು ಹೊಗೆಯ ಕೇಸ್-ಉರಿಯ ಕಿಡಿಗಳ
ಗಡಣದಲಿ ಕೌರ್ ಎದ್ದು, ಮೈಗಳ
ಕೊಡಹಿ, ಬಿಸು-ಸುಯ್ಯುತ್ತ, ಮುಗ್ಗಿದವೆಹಿಗಳುರಿಯೊಳಗೇ. || 171 ||

XVIII. ಪಾಠ

A HUNTING PARTY

ಬೇಟೆಯಾಡಿದ್ದು

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

ವಾರ್ಧಕ-ಷಟ್ಪದಿ (140ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ತಪ್ಪ-ತಪ್ಪಲೊಳೆಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಿ, ಮಂಜುಗಳೆಸೆವ
ಕಪ್ಪ-ಕಪ್ಪನೆಯ ಗಿರಿಗಳ ಪರ್ಬುಗೆಗಳಂತೆ,
ಬಪ್ಪ ಬಪ್ಪ್ ಎಳೆ ನಾಯ್ಗಳಂ ಹಾಸೊಳಾಂತು[1] ಬಂದುದು ಶಬರ[2]-ಸೇನೆ, ಬಳಿ [ಕಾ ||
ಸೊಪ್ಪು-ಸೊಪ್ಪುಗಳ ಮೆಳೆ-ಮೆಳೆಗಳಂ ಸೋವುತ್ತ,
ತಪ್ಪ-ತಪ್ಪದೆ ಶರ-ಶರಂಗಳಂ, ತೆಗದೆ[3]ಚ್ಚು,
ತೊಪ್ಪ-ತೊಪ್ಪನೆ ಮೃಗ-ಮೃಗಂಗಳಂ ಕೆಡಹಿದರ್ ಕಾನನದೊಳೇಂ[4] ಪೇಳ್ವೆ [ನೂ? || 172 ||

1. ಆತು (ಆನು ಎಂಬದು ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲ). 2. ಇದು ಅಪ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಕಪ್ಪು ಮೈಯವರಾದ ಶಬರರು ಬರುವದು ಕಪ್ಪ ಗಿರಿಗಳ ಪರ್ಬುಗೆಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. 3. ಎಸೆದು. 4. ಏನು ಹೇಳುವೆನು?

ಚಾಪ ಬಾಣಂಗಳಂ ಪಿಡಿದು [1] ಕೊಂಡವರೆಲ್ಲ—
ದಾಪ-ಗಾಪ-ಗಗಳಮತಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತೋಡುತಿಹ
ಚಾಪಲ-ಭ್ರೂ-ಲತೆಯ ವನ-ಲಕ್ಷ[2]ಣಾನನ-ಪುಳಿಂದಿಯರ್ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಾ ||
ಓಪರಂ ಬಳಿ-ವಿಡಿದು, ಬರುತಿರ್ದರಾಗ ಸ—
ಲ್ಲಾಪದಿಂದ್, ಎಸೆವ ಹರಿ ಹರಿಣ ಕರಿ ಚ[3]ಮರಿಗಳ
ರೂಪಂಗಳವಯವದೊಳಾರಾಜಿಸಲ್ಕ್, ಅವಕೆ ತಾವೆ ದೇಹಂಗಳಾಗೀ.
|| 173 ||

1. ಅಂದರೆ ಗಂಡಂದ್ಯರಲ್ಲದೆ, ಆಪ-ಗ ಆಪ-ಗಗಳಂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸುತ ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ವನ-ಲಕ್ಷಣದ ಆನನವುಳ್ಳ. 3. ಚಮರಿಗಳಾದಿ ಮೃಗ-ರೂಪಗಳು (ಆ ಪುಳಿಂದಿಯರ) ಅವಯವದೊಳ್, ಅವಕ್ಕೆ (ಆ ಅವಯವಗಳಿಗೆ) ತಾವೆ (ಆ ರೂಪಗಳು ತಾವೆ) ದೇಹಗಳಾಗಿ, ಆರಾಜಿಸಲ್ಕೆ (ಆರಾಜಿಸುವಂತೆ).—ಆ ಹೆಂಗಸರು ಚಂದಾದ ಹರಿ ಮುಂತಾದ ಮೃಗಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿದರಷ್ಟೇ.

ಸೊಕ್ಕ್-ಆನೆಗಳ ಸೊ[1]ಗಡನುರ್ವ ಕತ್ತುರಿಯ ಮೃಗ—
ದಿಕ್ಕೆಗಳನೆಲ್ಲ್ಯ ಅಲ್ಲಿ ಪುಣುಗಿನ ಜವಾದಿಗಳ
ಬೆಕ್ಕುಗಳ ಬಿಡಯವಾಡ್ಯ [2] ಉಂಬ್ ಹೊಲಬನೆರಸುವ ಕಿ[3]ರಾತರಂಗ-ಚ್ಛವಿ
[ಗಳೂ, ||
ಅಕ್ಕರಿಂದ್ ಅವರೆವರ ತನು-ಪರಿಮಳಂಗಳ್ಗೆ
ತುಕ್ಕುವೆಳೆ ದುಂಬಿಗಳ ಬಳಗಂಗಳೆಂಬ್ ಅಂತೆ,
ಪೊಕ್ಕ ಪೊಕ್ಕ್ ಅಡವಿಯೊಳ್ ಕಣ್ಗೆ ಕಾಣಿಸುತಿರ್ದವೇನ್ ಎಂಬೆನೆಚ್ಚರಿ
[ಯನೂ? || 174 ||

1. ಸೊಗಡನ್ನೂ --- ಇಕ್ಕೆಗಳನ್ನೂ --- ಹೊಲಬನ್ನೂ ಅರಸುವ ಕಿರಾತರ ಛವಿಗಳು ---- ಕಾಣಿಸುತಿರ್ದವು ಎಂಬಂತೆ ಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕು. 2. ಆಡಿ ಕೊಳ್ಳುವ. 3. ಆ ಕಿರಾತರ ಅಂಗಗಳ ಛವಿಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲಿಯೆಂದರೆ, ಅವರು ಪೊಕ್ಕು ಪೊಕ್ಕ ಅಡವಿಯೊಳು. ಅದರೊಳಗೆ ಯಾತರಂತೆ ಕಾಸಿದವಂದರೆ, ಹೇಳಿದಂಥ (ಕಪ್ಪಾದ) ಎಳೆ ದುಂಬಿಗಳ ಬಳಗಗಳಂತೆ.

ಇದೆ ಪಂದಿ ಕೆದಱಿದ ನೆಲಂ! ನೋಡ್, [1]ಎಲಿದೆ ದಂತಿ
ಕದಡಿದ ಕೊಳಂ! ತೋರ್, ಎಲಿದೆ ಪುಲಿಯುಗಿದ ಮೃಗದ
ಮಿದುಳಿತ್ತಲಿದೆ ಸಿಂಗಮೆರಗಿದಾನೆಯ ತಲೆಯ ಮುತ್ತ್, ಉದುಱಿ ನೆತ್ತರೊಡ
[ನೇ! ||
ಇದೆ ವನ-ಮಹಿಷನುದ್ದಿ ಕೊಂಡ ಮರ-ದಿಗುಡಿತ್ತ—
ಲಿದೆಕೊ ಸಾರಂಗಮಿಕ್ಕಡಿ ಗೈದ ಪಾವ್! ಇತ್ತ—
ಲಿದೆ ಪುಲ್ಲೆಗಳ ಪಕ್ಕೆ-ಮರಿಗಳಿಕ್ಕೆಗಳೆಂದು, ಪರಿದರ್[2] ಪುಳಿಂದರೆಂದೂ.
|| 175 ||

1. ಎಲೆ, ಇದೆ (ಈ ಸ್ಥಳವೆ). 2. ಪರಿದರು.

ನಡೆ! ಪಜ್ಜೆ ಏಡಿ! ಪೋಗು! ತಡೆ! ನಿಲ್ಲು! ಜಡಿ! ಬೊಬ್ಬೆ-
ಗೊಡು! ಪೊದರೊಳಡಗು! ಕೈ-ಗೆಡದಿರೆಸೆ! ನಿಡು ಸರಳ
ತೊಡು! ಕೆಲಕೆ ಸಿಡಿಯದಿರ್! ಪೊಡೆ! ಸಾಝ! ತುಡುಕು! ಮೊಗಸೆಡುಗು!
[ಮರಕೆಡರೊಡಝೂ! ||
ಅಡಗಿ ಪೊಯಿ! ಜಡಿ! ಕೋಲನಿಡು! ಮುಂದು-ಗಡೆ ನಾಯಿ
ಏಡು! ಕೂಡೆ[1] ಪಡಿ-ತಳಿಸು! ಸೆಡೆಯದಿರ್! ಕೆಡಪೆಂಬ[2]
ನುಡಿಗಳೆಡಿಗೆಡಿಗೆ ಕಿವಿಗಿಡಿದುದೆಲ್ಲ್[3] ಎಡೆಯೊಳೆಂದ್ ಅಡವಿಯೊಳ್, ಕಡು
[ಪೊಸತೆನೇ. || 176 ||

1. (ಉಳಿದವರ) ಸಂಗಡವೇ. 2. ಕೆಡುಹು! ಎಂಬ. 3. ಇಡಿಯಿತು (ನುಡಿಗಳೆಂಬದು ಆಖ್ಯೆ).

ಉಬ್ಬಿದುರದೇರ[1] ದೆಗದೊಡಲ, ಬಾಗಿದ ಬೆನ್ನ,
ಹಬ್ಬುಗೆಯ ಪಚ್ಚಳದ, ಸೆಳೆದ ಬಾಲದ ಕೊನೆಯ,
ಕೊಬ್ಬಿದ ಕೊರಳ, ಸಣ್ಣ ಜಂಘೆಗಳ, ಕೊಂಕ್ ಉಗುರ, ಮಡಿ-ಗಿವಿಯ,
[ಕಿಡಿ-ಗಣ್ಗಳಾ, ||

1. ಉಬ್ಬಿದ ಉರದ, ಏರ (ಏರನ್ನು).

ಹೆಬ್ಬಲ್ಲ, ವಿಡು-ವಾಯ್ಯ, ಜೋಲ್ವ ಕೆಂ-ನಾಲಿಗೆಯ
ಗಬ್ಬಿನಾಯ್ಗಳ[1] ಹಾಸಸುಗಿದು, ಬಿಡೆ[2]; ಪಂದಿಗಳ—
ನೆಬ್ಬರಿಸಿ, ತುಡುಕಿದವು[3]; ಕೇಸರಿಗಡರ್ದು[4], ಮೇಲ್ ವಾಯ್ದು, ಪುಲಿಯಂ
[ಕೊಂದವೂ. || 177 ||

1. ನಾಯಿಗಳ. 2. ಬಿಡಲಾಗಿ (ಬೇಟೆಗಾರರೆಂಬದು ಆಖ್ಯೆ). 3. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಯಿಗಳೆಂಬದು ಆಖ್ಯೆ. 4. ಅಡರಿ.

ಬಿಡದೆ ಕುತ್ತುರ್ಗಳಂ ಸೋವಿದರ್[1]; ತೀವಿದರ್
ಗಿಡಗಳ; ಪೊದರ್ಗಳಿಂದ್ ಎಬ್ಬಿಸಿದರುಬ್ಬಿಸಿದ—
ರೊಡನೊಡನೆ ಖಗ-ಮೃಗ-ವ್ರಾತಮಂ; ಪಾತಮಂ ಮಾಡಿದರ್ ಕೂಡೆ
[ಕೂಡೇ ||
ಸಿಡಿ-ಗುಂಡು ಬಡಿ-ಗೋಲ್ಗಳುರುಬೆಯಿಂದ್, ಇರುಬೆಯಿಂದ್
ಇಡುವ ರಣೆ ನೇಣ್ ಉರುಲ್-ಗೊಲೆಗಳಿಂ, ಬಲೆಗಳಿಂ
ಜಡಿದಾರ್ದು[2] ಬೊಬ್ಬೆಯೆಬ್ಬರದಿಂದ, ಶರದಿಂದ ಕಾಡೊಳ್ ಕಿರಾತರೆಂದೂ.
|| 178 ||

1. ಸೋವಿದರು (ಈ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆ ಕಿರಾತರೆಂಬದು ಆಖ್ಯೆ). 2. ಜಡಿದು, ಆರ್ದು (ಆರಿ, ಸಾರಿ, ಕೂಗಿ).

ಕುತ್ತುರೊಳ್ ಪುದುಗಿರ್ದ ಪುಲಿ ಪೊರಮಡಲ್; ಕಂಡು,
ಕಿತ್ತು ಕೂರ್-ಗಣೆಗಳಂ ಪೂಡಿ, ಲುಬ್ಧಕರೀರ್ವ—
ರಿತ್ತ್ ಅತ್ತಲಿರ್ದು, ಸರಿಸದೊಳೆಚ್ಚಡ[1]ದರೊಡಲನುಚ್ಛಳಿಸಿದಂಬು ತಾಗೀ, ||
ಇತ್ತಂಡಮುಂ[2] ವ್ಯಾಘ್ರದೊಡನಿಳೆಗುರುಳ್ದರುದ್[3]—
ವೃತ್ತದಿಂದ್ ಉಭಯ ಜನಮೇಕಾರ್ಥ ಕೆಳಸಿದೊಡೆ[4],
ಮತ್ತೆ ಲೇಸ್ ಆದಪುದೆ[5]? ಜಗದೊಳೀ ಮೂವರುಪಹತಿ ಚಿತ್ರಮಲ್ಲ್ ಎಂದನೂ.
|| 179 ||

1. ಎಸೆದರೆ, (ಎಸೆದಾಗ); ಹುಲಿಯು ಇತ್ತೂ ಅತ್ತೂ ಇದ್ದ ಲುಬ್ಧಕರಿಬ್ಬರೆಂಬದು ಇದಕ್ಕೆ ಆಖ್ಯೆ. 2. ಇತ್ತಂಡವೂ. 3. ಉರುಳಿದರು (ಆ ಲುಬ್ಧಕರು). 4. ಕೆಳಸಿದರೆ. 5. ಆಗುವದೆ?

ನಳಿ ತೋಳ, ಯುವ-ಸೊಕ್ಕ, ಕಾಡ್-ಹಂದಿ-ದುಪ್ಪ-ಪರಿ—
ಮಳ-ಗಾತ್ರದೆಳಿ-ಕುಂತಳದ, ನೌಲ್-ನಡೆಯ ಶಬರಿ
ಹಳುವದೊಳ್ ತನ್ನ ಕಾಂತನ ಬಳಿಯು ಬರಲೊಂದು ಸಿಂಗಮೆತಿ ಭರದೊ
[ಳೆದ್ದೂ, ||
ಬಳಿಕವಳ ಹೊಂಚುತಲೆ ನೋಡಿ, ಕೆಂ-ನಯನಮಂ
ತಳೆದು, ಮತ್ತೆ ಆಕೆಯ ಸು-ವೀರ್ಯಮಂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ,
ಮುಳಿದೆಡರಲಾ ಕೇಸರಿಯನ್ನೆಚ್ಚು, ಕೆಡಹಿದಂ[1] ಕ್ರೋಧದಿಂದ್
[ಆ ವ್ಯಾಧನೂ. || 180 ||

1. ಕೆಡಹಿದನು.

ಮರಿಗೆ ಮರೆಯಾಗಿ ಮೈಯೊಡ್ಡಿ, ಮಡಿದವು ಕೆಲವು;[1]
ಬರಿಯ ಬಿಲ್ಲ್-ದನಿಗೆ, ರಮಣನ[2] ತಾಗಿ, ತಾಂ[3] ಬೆದರಿ,
ನೆರೆ ಮೋಹದಿಂ[4] ಪೊರಳ್ದವು ಕೆಲವು; ರಾಪು-ಗೊಂಡ್ ಓಡಿದಿನೆಯ
[ನನೆಗೆಲ್ದೂ,[5] ||
ಮರುಗಿ, ದುಃಖಾಸ್ತ್ರ ತಿವಿದಿಳೆಗೆ ಬಿದ್ದವು ಕೆಲವು;
ಬಿರು ಸರಳ್ ತಮ್ಮ ಕೂಪರರನ್ನು ದಾಟಿ ಬರೆ,
ಗುರಿಯಾಗಿ ತೊರದವೆಸುವಂ ಕೆಲವು ಪುಲ್ಲೆಗಳ್; ಬೇಡರೆಸೆವೆಸು
[ಗೆಯಿಂದಾ. || 181 ||

1. ಕೆಲವು ಪುಲ್ಲೆಗಳು. 2. ರಮಣನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು. 3. ತಾವು. 4. (ತಮ್ಮ ರಮಣನು ಮೃತವಾದಾನೆಂಬ) ಮೋಹದಿಂದ (ನೊಂದು). 5. ಅಗಲಿ.

ಪುಲಿ ಕರಡಿ ಕರಿ ಸಿಂಗ ಸಾರಂಗ-ಮರಿ ಪಂದಿ
ಮೊಲ ಹುಲ್ಲೆ ಕಾಡ್-ಎಮ್ಮೆ ಚಮರಿಗಳ್ ಮೊದಲಾದ
ಪಲವು ಮೃಗ-ಜಾತಿಯಂ, ಕ್ರೌಂಚ ಶಿಖಿ ತಿತ್ತಿರಿ ಕಪೋತಾದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನೂ,
|| 182 ||

ಕರಿಯ ಕುಂಭ-ಸ್ಥಳದ ಮುಕ್ತಾಫಲಂಗಳಂ,
ಬರುಹಿಗಳ ಗರಿಗಳಂ, ಚಮರಿ-ವಾಲಂಗಳಂ,
ದ್ವಿರದ-ನವ-ದಂತಾಂಕುರಂಗಳಂ, ಕತ್ತುರಿಯ ಕೋಶಗಳನೆಡವಿಯೊಳಗೇ ||
ಇರದೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಬರುತಿರ್ದ[1]ಪರು ಶಬರರು,
ಸ್ವರ ಗೈದು, ಕಾಲ್ ದಣಿದು, ಮೈ ಬೆವರಿ, ಬಾಯಿಯಾರ್‍ಯ್,
ಉರ ಬೆಂದು; ಬೊಗಳುತಿಹ, ತೇಗುತಿಹ, ಮೂಸುತಿಹ ನಾಯಿಗಳ
[ಮೇಳದೊಡನೇ. || 183 ||

1. ಇರುವರು (115ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಪೋದಪ್ಪುದ' ಎಂಬದನ್ನೂ, 212ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಇರ್ದಪರೆ' ಎಂಬದನ್ನೂ, 228ನೇದರಲ್ಲಿ 'ಬಂದಪುದು' ಎಂಬದನ್ನೂ ಸರಿ ನೋಡಿರಿ).

XIX. ಪಾಠ

A BATTLE

ಯುದ್ಧವು

ಧರಣಿ-ಮಂಡ[1]ಲಮಂ ಚತುರ್-ಬ[2]ಲಂ, ಪಕ್ಷಿಗಳ
ಸರಣಿ-ಮಂಡಲಮಂ ಧ್ವಜ ಛತ್ರ ಚಾಮರಂ,
ತರಣಿ-ಮಂಡಲಮಂ ಚಮೂ-ಪದ-ಹತೋ[3]ದ್ಧೂತ-ರೇಣು-ವ್ರಜಂ
[ಮುಸುಕಲೂ; || 184 ||

1. ಮಂಡಲವನ್ನು. 2. ಬಲವು. 3. ಚಮೂ-ಪದದಿಂದ ಹತವಾಗಿ ಉದ್ಧೂತ ರೇಣುವಿನ ವ್ರಜವು.

ಅರ್ಬುದ ಗಜಂ, ಪತ್ತು ಕೋಟಿ ಸು-ವರೂಥಮೆರ-
ಡರ್ಬುದ ತುರಂಗಮಂ ಕೂಡಿದ ಪದಾತಿ-ಮೂರ್-
ಅರ್ಬುದಂ ಜೋ[1]ಡಿಸಿದುದಾ[2]ಹವ-ಪ್ರೌಢರ್ ಸುಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಭಟರೂ; ||

1. ಜೋಡಿಸಿತು, ಜೋಡಣೆ ಆಯಿತು; ಇದಕ್ಕೆ ಗಜಂ ಸುವರೂಥಂ, ಪದಾತಿಯು ಮೂರು ಅರ್ಬುದಂ ಎಂಬದು ಆಖ್ಯೆ. 2. ಆಹವದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢರು (ಯಾರಂದರೆ) ಸುಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ಭಟರು.

ಸರ್ಬ ಸನ್ನಾಹದಿಂದ್ ಒತ್ತರಿಸಿತೆತ್ತಣ ಚ—
ತುರ್ ಬಲವೊ? ಮಿಡಿತೆಗಳ ವಿಸ್ತಾರ ಮೇಘಮೆನೆ,
ಪರ್ಬಿದುದು ನೆಲದಗಲಕೆ[1]ರ್ಜುನನ ವರ-ಸುತಂ ತರಿಸಿದಂ ಮಣಿ-ರಥವನೂ.
|| 185 ||

1. ಆಗಲಕ್ಕೆ.

ಚಿತ್ರ-ಶೋಭಿತವಾದ, ಮಣಿ-ಮಯ ವರೂಥಮಂ
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ತನೂ-ಭವನೆಡರ್ದಂ. ಕೂಡೆ
ಚಿತ್ರವಾದುದು ಸಮರಮೆರಡು ಧಟ್ಟಿನ ಚೂಣಿ ಸಂದಣಿಸಿತುರವಣೆಯೊಳೂ.||
ಮಿತ್ರ-ಮಂಡಲವನೊಡದೈದುವತಿ ಭರದಿಂದ್ ಅ—
ಮಿತ್ರ-ಭಟರಂ[1] ತಾಗಿದರ್ ಕಡು ಗಲಿಗಳಾಗ
ಮಿತ್ರ[2]-ಭಾವದ ನೇಹದಿಂದ ಮರುಗದೆ ಮಾಣದಂಭೋ-ರುಹಂಗಳೆ[3]ನಲೂ.
|| 186 ||

1. ಭಟರನ್ನು. 2. ಅಂಭೋ-ರುಹಗಳು (ಮಿತ್ರ-ಮಂಡಲದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾವು ಸೂರ್ಯನ ಮೇಲೆ ಪಡುವ) ಮಿತ್ರ-ಭಾವವುಳ್ಳ ನೇಹದಿಂದ ಇತ್ಯಾದಿ. 3. ಎಂಬಂತೆ.

ತೇರ ವಂಗಡದ ಜರ್ಜಾ-ರವಂ ಗಜದ ಘಂ—
ಟಾ-ರವಂ, ಹಯದ ಹೇಷಾ-ರವಂ, ನಡೆವ ಸೇ—
ನಾ-ರವಂ, ವಾದ್ಯದ ಮಹಾ ರವಂ, ಬಹಳ ಕಹಳಾ-ರವಂ, ಸಂಗಡಿಸಿದಾ ||
ಜ್ಯಾ-ರವಂ, ಭಟರ ಬಾಹಾ-ರವಂ, ದಳದ ಬಂ—
ಭಾ-ರವಂ, ರಣ-ಕಿಲಕಿಲಾ-ರವಂ, ಪಟಹ-ಢ—
ಕ್ಕಾ-ರವಂ, ಪುದಿದ ನಾನಾ ರವಂ ಕಿವಿಗೆತಿ ಕಠೋ[1]ರಮಂ ತೀವಿತೆಂದೂ.
|| 187 ||

1. ಕಠೋರವಾಗಿ (ಅಥವಾ ಕಠೋರವನ್ನು=ಭಯಂಕರವಾದದ್ದನ್ನು).

ಸಿಂಧ ಸೀಗುರಿ ಛತ್ರ ಚಾಮರ ಪತಾಕೆಗಳ್
ಸಂದಣಿಸಿ, ಗಗನಮಂ ಮುಸುಕಲ್ಕೆ, ತವೆ ಮೂಡಿ—
ದಂಧಕಾರಂಗಳಂ ಕೆಡಸಿದವು ರತ್ನಾಭರಣ-ಕಾಂತಿಗಳ್ ಭೂ-ಪರಾ;[1] ||
ಕೆಂ-ಧೂಳ್ ಅಡರ್ದು, ನಭಮಂ ಮುಸುಕಿತೆಂಗೆ[2] ವರ-
ಸಿಂಧು-ಪ್ರವಾಹಮುತ್ತುಂಗ-ಶೋಣಾಚಲದ
ಬಂಧುರ-ತಟ-ಪ್ರದೇಶದೊಳೊಪ್ಪು-ವಜ್ಜರದ ನಿಧಿಯೆಂಬ ತೆರನಾಗೆಲೂ.[3]
|| 188 ||

1. ಭೂಪರ ರತ್ನಾಭರಣಗಳ ಕಾಂತಿಗಳು. 2. ಆಗ (ಆ ರತ್ನಾಭರಣಗಳ ಮತ್ತು ಅಡರಿದ ಕೆಂ-ಧೂಳಿನ ನಾನಾ ಕಾಂತಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹ್ಯಾಗಾಯಿತೆಂದರೆ) ಗಂಗೆಯ ಪ್ರವಾಹವು ಉತ್ತುಂಗವಾದ ಶೋಣ-ಅಚಲವೆಂಬ ತನ್ನ ಬಂಧುರವಾದ ತಟದ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ (ನಾನಾ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ) ಒಪ್ಪು-ವಜ್ರದ ನಿಧಿಯಂತಿರುವ ತರವಾಯಿತು. 3. ಆಗುವಂತೆ.

ಚೂಣಿಯೊಳ್ ಬೆರಸಿ, ಪೊಯ್ದ್ ಆಡಿದರ್[1] ತಮ-ತಮಗೆ;
ಬಾಣ ತೋಮರ ಪರಶು ಚಕ್ರಾಸಿ[2] ಮುದ್ಗರ ಕೃ—
ಪಾಣ ಡೊಂಕಣಿ ಕುಂತ ಸುರಗಿ ಶಲ್ಯಹ ಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಕೈದುಗಳೊಳೂ,||
ಕೇಣಮಿಲ್ಲದೆ, ಚಾರಿ[3]-ಚಳಕ-ಚಾಳಿಯ, ಚದುರ್-
ಪಾಣಿ-ಲಾಘುವ, ಪಂಥ-ಪಾಡುಗಳನರಿದು, ಬಿಂ—
ನಾಣದಿಂ ಘಾಯ ಗಾಣಿಸಿದರತಿ ಬಲರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಪ್ರಹಾರದಿಂದಾ.
|| 189 ||

1. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂದಗಡೆ ಇರುವ ಬಲರು (ಬಲವುಳ್ಳವರು) ಎಂಬದು ಆಖ್ಯೆ. 2. ಚಕ್ರ ಅಸಿ. 3. ಚಾರಿಯ ಚಳಕವಾದ ಚಾಳಿಯ(ನ್ನು) ಇತ್ಯಾದಿ ಅರಿದು (ತಿಳಿದು).—'ಕೈದುಗಳೊಳು' ಎಂಬದನ್ನು 'ಪೊಯಿದಾಡಿದರು ತಮ ತಮಗೆ' ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹಾಕ ಬೇಕೋ? 'ಕೈದುಗಳೊಳು, ಕೇಣಮಿಲ್ಲದೆ, ಘಾಯ ಗಾಣಿಸಿದರು' ಎಂತ ಹೇಳ ಬೇಕೋ? ಪೂರ್ಣ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ವಿರಾಮಚಿಹ್ನೆಯ ಪ್ರಕಾರ (,) 'ಕೈದುಗಳೊಳು' ಎಂಬದು ಘಾಯ ಗಾಣಿಸಿದರೆಂಬದಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು.

ತೂಳಿಸಿದರಾನೆಯಂ ಜೋಧರುರವಣಿಸಿ; ದು—
ವ್ವಾಳಿಸಿದರುಬ್ಬ್ಯ ಎದ್ದು, ರಾವುತರ್ ತೇಜಿಯಂ;
ಕೇಳಿಸಿದರಾಹವದ ನಾಟ್ಯಮಂ ರಂಗದೊಳ್ ಚಟುಳ-ಪಟು-ಭಟ ರಥಿಕರೂ;
ಏಳಿಸಿದರಾಳ್ತನದ ಪಂಥಮಂ ಕಾಲವರ್;
ಜೀಳಿಸಿದರಹಿತರಂ; ಪೊಯ್ದ್[1] ಆಡಿ, ತಲೆಯಂ ನಿ—
ವಾಳಿಸಿದರಾಳ್ದಂಗೆ, ಕೈದುಗಳ ಹೋರಟೆಯ ಖಣಿ-ಕಟಿಲ-ರಭಸದಿಂದಾ.
|| 190 ||

1. (ತಲೆಗಳನ್ನು) ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದು, (ಹೊಯ್ದು ಕತ್ತರಿಸಿದ) ತಲೆಯನ್ನು.

ಕಾರ್-ಮುಗಿಲ ಶಿಡಿಲ ರವದಂದದಮೊಗ್ಗ್ಯ ಇರೆ[1] ಕರದ
ಕಾರ್ಮುಕ-ಧ್ವನಿ, ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಪೊಳ-ಪೊಳವ ಪೊಂ-
ದೇರ್ ಮೆರೆಯೆ,—ಶರ-ವರುಷಮಂ ಕರೆವುತಿರ್ದರಾ[2] ವುಭಯ-ದಳ-
[ವೀರ-ಭಟರೂ. || 191 ||

1. ಇರಲಾಗಿ. 2. ಕರಸುತ್ತ ಇದ್ದರು.

SCENES ON A BATTLE FIELD

ರಣಾಂಕಣದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ್ದು

(ಚನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ)

ನಿಡು ಸರಳ ಸಾರದಿಂ ಘೋರದಿಂ ಭಾರದಿಂದ್
ಅಡಗೆಡದ ಸೇನೆಯಿಂದ್ ಆನೆಯಿಂ, ಜೇನೆಯಿಂದ್
ಒಡನೆ ಧರೆಗುರ್ಳ್ವರಿಂ[1] ನರ್ಳ್ವರಿಂ, ತೆರ್ಳ್ವರಿಂ ತಮ-ತಮಗೆ ಕಂಡ ಕಡೆಗೇ, ||

1. ಉರುಳುವರಿಂದ.

ಕಡಿವಡೆದ ಕೊರಳಿಂದ ಕರುಳಿಂದ, ಮರುಳಿಂದ
ಪೊಡೆಯೊಡೆದ ಶೂರರಿಂ, ವೀರರಿಂ, ಹಾರರಿಂ,
ಮಡಲಿರಿದ ಭೀತಿಯಿಂ ಘಾತಿಯಿಂ, ಹೇತಿಯಿಂದ್ ಆ ರಣಾಂಗಣಮೆಸದು[1]
|| 192 ||

1. ರಣ-ಅಂಗಣಂ.

ಕಡಿದ ತಲೆ-ಶೀಳ್ಗಳಿಂ ತೋಳ್ಗಳಿಂ, ಬಾಳ್ಗಳಿಂದ್
ಎಡೆಗೆಡೆದ ರುಂಡದಿಂ ಮುಂಡದಿಂ ಖಂಡದಿಂದ್,
ಇಡಿದ ಕರ-ಜಾತದಿಂ, ನಾತದಿಂ, ಭೂತದಿಂ, ಪ್ರೇತದಿಂ, ಯಾತುವಿಂದಾ ||
ಉಡಿದ ಗಜ-ರಾಜಿಯಿಂದ್, ಆಜಿಯಿಂ, ವಾಜಿಯಿಂದ್,
ಎಡೆ ವಿಡಿದ ಘೂಕದಿಂ ಕಾಕದಿಂ ಶೋಕದಿಂ,
ಸಡಿಲೊ[1] ರಣ-ಚೋರರಿಂ ವೀರರಿಂ ಧೀರರಿಂದ್ ಆ ರಣಾಂಗಣಮೆಸದುದೂ.
|| 193 ||

1. ಸಡಿಲುವ ಚೋರರು ಭಯದಲ್ಲಿ ಸಡ್ಲಾದರು, ವೀರರೂ ಧೀರರೂ ಧೈರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಡ್ಲಾದರು.

ಕೆಟ್ಟ್ ಓಡಿದರ್ ಕೆಲ[1]-ಕೆಲರ್, ಗಜ ರಥಂಗಳಂ
ಬಿಟ್ಟ್ ಓಡಿದರ್ ಕೆಲ-ಕೆಲರ್, ಕೈದುಗಳನೆವನಿ—
ಗಿಟ್ಟ್ ಓಡಿದರ್ ಕೆಲ-ಕೆಲರ್, ಜೀವದಾಶೆಯಿಂ ಹೆಣ-ರಾಶಿ-ರಾಶಿಗಳನೂ ||
ಮೆಟ್ಟ್ಯ ಓಡಿದರ್ ಕೆಲ-ಕೆಲರ್, ಬಿರುದನಾಗಲ್ ಬಿ—
ಸುಟ್ಟ್ ಓಡಿದರ್ ಕೆಲ-ಕೆಲರ್, ಬೆದರಿ ರಣಕೆ ಬೆಂ-
ಗೊಟ್ಟ್ ಓಡಿದರ್ ಕೆಲ-ಕೆಲರ್, ಶತ್ರು-ಕಣೆ ತಾಗೆದುಳಿದ[2] ಭಟ-ವೀರರೊಳಗೇ.
|| 194 ||

1. ಕೆಲವರು ಕೆಲವರು. 2. ತಾಗದೆ.

XX. ಪಾಠ

ENCAMPMENT OF AN ARMY

ಪಾಳೆಯವು

(ಚನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ)

ಮೇಲೆ ಮೇಲ್ ಐತಂದು, ಕೋಟೆಯಂ ಪತ್ತಿ, ಹೊರ
ಪಾಳೆಯವನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ್ ಇಪ್ಪ[1]ರ್ಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು,
ಪೇಳಲೇನ್ ಅಚ್ಚ[2]ರಿಯನಿಡಿಕಿರಿದ ಬಣ್ಣ-ಗೂಡಾರಗಳ ಸಾಲ್ಗಳಿಂದಾ.
|| 195 ||

1. ಇರುವವರಿಗೆ. 2. ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನು? ಇಡಿಕಿರಿದ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಪೊಳವ ಗೂಡಾರಗಳ ಬುದ್ಬುದದ, ಪೋಪ ಬ—
ಪ್ಪ ಲಘು ವಾಜಿಗಳ ತೆರೆಗಳ, ಕರಿಯ ಗಿರಿಯ, ಜ[1]ನ-
ಜಲಚರದ, ಮಿನಗುವಾಯುಧದ ಸೊರೆಗಳ, ವಾದ್ಯದಾರ್ಭಟೆಯ ಪೇರ್
[ವೊರಹಿನಾ, ||
ಚ[2]ಲಿಪ ಕೇತನ-ತತಿಯ ಸುಳಿಯ, ಸಬಳದ ಸಾಲ
ತೊಳ-ತೊಳಪ ಪ[3]ವಳ-ವಳ್ಳಿಗಳಭ[4]ಯ-ರಸ-ಸಮು—
ನ್ಮಿಳಿತ ವರ-ರಾಜ-ಸೇನಾ-ಸಮುದ್ರವನಾಗ ಪುರ-ಜನಂ ನಿಟ್ಟಿಸಿದುದೂ.
|| 196 ||

1. ಜನವೆಂಬ ಜಲ-ಚರದ. 2. ಚಲಿಸುವ. 3. ಪವಳ-ವಳ್ಳಿಗಳ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬುದ್ಬುದದ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಂಗಡ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹಾಕ ಬೇಕು. 4. ಅಭಯದ ರಸದಿಂದ ಸಮುನ್ಮಿಳಿತವಾದ (ತುಂಬಿದ್ದಾದ,) ವರರಾಜನ ಸೇನೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು. (ಪಾಳೆಯದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಸಾಮ್ಯ ತೋರಿತು.)

ಎರಡು ತರದೊಳಗೊಪ್ಪುವಂಗಡಿಯ ಮುಂ[1]ಗಡಿಯ
ಸುರಿದ ಧಾನ್ಯದ ರಾ[2]ಶಿಯೊತ್ತುಗಳ ಜೊತ್ತುಗಳ,
ಕರಿ-ತುರಗ-ನಿಚಯದೆಡೆಯೊ[3]ಟೆಗಳ ಘಾಟಗಳ, ಪೊಂ-ದೇರ ಸಂದಣಿಗಳಾ, ||

1. ಮುಂದಗಡೆಯ(ಲ್ಲಿರುವ). 2. ಒತ್ತಾಗಿಯೂ ಜೊತ್ತಾಗಿಯೂ ಸುರಿದ ಧಾನ್ಯದ ರಾಶಿಗಳ ಎಂತ ಹೇಳ ಬಹುದು. 3. ಮೇಲಕ್ಕೂ ಕೆಳಯಕ್ಕೂ ಆಡುತ್ತಿರುವ ಘಾಟಗಳ.

ಅರಮನೆಗೆ ಪೋಪ ನೃಪರೆಂದಳದ ಗೊಂದಳದ,
ಪರಿಚರರ ವಿವಿಧ-ಬಿರುದಾವಳಿಯ ಗಾವಳಿಯ,
ಪರಮ-ಭೀಷಣ-ಪಟು-ಭಟಾಳಿಗಳ ಕೇಳಿಗಳ ಪಾಳಿಯಂ ಕಣ್ ಎಸೆದುದೂ.
|| 197 ||

A FINE TANK
ಚಂದಾದ ಕೊಳವು

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

ಪರಿಶೋಭಿಸಿತು ಮುಂದೆ ಹಂಸ-ಕಾರಂಡ-ಮಧು—
ಕರ-ಕೋಕ-ಮಧುರ-ಮೃದುತರ-ಕಲ-ಸ್ವನ-ಮದೋ—
ತ್ಕರ-ಕಮಲ-ಕುವಲಯ-ವಿರಾಜಿತ, ಶ್ರೀಕರಂ ಪದ್ಮಾಕರಂ[1]; ಚೆಲ್ವ್[2] ಎನೇ.
|| 198 ||

1. ಇದಕ್ಕೆ ಪದ್ಮ-ಆಕರಂ ಎಂಬದು ಆಖ್ಯೆ. ಹಂಸಗಳ ಮತ್ತು ಕಾರಂಡಗಳ ಮತ್ತು ಮಧುಕರಗಳ ಮತ್ತು ಕೋಕಗಳ ಮಧುರವಾದ (ಮತ್ತು) ಮೃದುತರವಾದ ಕಲವೆಂಬ ಸ್ವನವುಳ್ಳ ಮದೋತ್ಕರದಿಂದಲೂ ಕಮಲಗಳಿಂದಲೂ ಕುವಲಯಗಳಿಂದಲೂ ವಿರಾಜಿತವಾದಂಥ ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಚೆಲ್ವು ಎನ್ನುವಂತೆ.

ಲಸದಮಲ-ರತ್ನ-ಸೋಪಾನದಿಂ, ಮೀನದಿಂ,
ಬಿಸವನಾಸ್ವಾದಿಸುವ ಚಕ್ರದಿಂ, ನಕ್ರದಿಂ,
ದೆಸೆ-ದೆಸೆಗೆ ಬೀರ್ವ ತನಿ ಗಂಪಿನಿಂ, ತಂಪಿನಿಂ, ತೊಳಪ[1] ಹಿಮಕರ-ಕಾಂತದಾ ||
ಪೊಸ ಸಣ್ಣಿಗೆಯೊಳಿಡಿದ ಪುಳಿನದಿಂ, ನಳಿನದಿಂದ್,
ಒಸೆದು ಬಿನದಿಪ[2] ಹಂಸ-ಕೇಳಿಯಿಂದ್, ಓಳಿಯಿಂದ್
ಎಸೆವ ನೀರ್-ವಕ್ಕಿಗಳ ಸಂಗದಿಂ, ಭೃಂಗದಿಂದ್ ಆ[3] ಕೊಳಂ ಕಣ್ ಎಸೆದು
[ದೂ. || 199 ||

1. ತೊಳಪಿನ (ಅಥವಾ ತೊಳೆಯುವ). 2. ಬಿನದಿಸುವ (ವಿನೋದ ಮಾಡುವ). 3. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.

(ತಳದೊಳೊಪ್ಪುವ ಪಸುರೆಸಳ ರೋಚಿಯಿಂ, ನಡುವೆ
(ತೊಳಪ ಕೆಂ-ದಳದ ದೀಧಿತಿಯಿಂದ,) ಮೇಲೆ ಕಣ್-
(ಗೊಳಿಪ ಹೊಂ-ಗೇಸರದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ್, ಎರಗುವಸಿತಾಳಿಯ ಮರೀಚಿ [ಯಿಂದಾ ||
ಹೊಳ-ಹೊಳವ ಕೋಕನದ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಬಣ್ಣಮುಜ್-
ಜ್ವಳದಿಂದ್ರ-ಚಾಪದಾಕಾರಮಂ ಸಂತತಂ
ಪಳಿವಂತೆ ಕೊಳದೊಳಾರಾಜಿಸಿತು ತುಹಿನ-ಗಿರಿ-ಗಾಡಿನಂತರ್ಯದೊಳಗೇ.
|| 200 ||

1. ಬುಡದೊಳಗೆ, ಕೆಳಗಡೆ. 2. ಗೊಳ್ಳಿಸುವ. 3. ಅಸಿತವಾದ ಅಳಿಯ. 4. ಬಣ್ಣವು; ಇದು ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕದ ಆಖ್ಯೆ.—ರೋಚಿಯಿಂದಲೂ---ದೀಧಿತಿಯಿಂದಲೂ---ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ---ಮರೀಚಿಯಿಂದಲೂ---ಹೊಳಹೊಳೆಯುವ ಕೋಕನದಗಳ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಬಣ್ಣವು, (ತಾನು) ಉಜ್ಜ್ವಳದ ಇಂದ್ರಚಾಪದ ಆಕಾರವನ್ನು ಸಂತತವೂ ಪಳಿಯುವಂತೆ, ಆರಾಜಿಸಿತು. 5. ಪಳಿಯುವಂತೆ.

ಕಲ-ಹಂಸಮಾಕೀರ್ಣಮಾಗ್ಯ್ ಇರ್ದು ಕಾಳಗದ
ಕಳಮಲ್ಲ, ವಿಷ-ಭರಿತಮಾಗ್ಯ್ ಇರ್ದು ಸರ್ಪ-ಸಂ—
ಕುಲಮಲ್ಲ, ಕುಮುದ-ಯುತಮಾಗ್ಯ್ ಇರ್ದು ಖಳರಂತರಂಗದ್ದ್ವಾಳಾಪಮ [ಲ್ಲಾ, ||
ಅಳಿದುಳಿದ ಭಂಗ-ಮಯಮಾಗ್ಯ್ ಇರ್ದು ಮುರಿದ ನೃಪ—
ದಳಮಲ್ಲ, ಬಹು-ವಿಚಾರ-ಸ್ಥಾನಮಾಗ್ಯ್ ಇರ್ದು,
ತಿಳಿಯಲ್ಕ್, ಉಪದ್ರವ-ಸ್ಥಳಮಲ್ಲಮೆನಿಸಿರ್ದುದಾ ವಿಮಲ ಸರಸಿ ಕಣ್ಗೇ.
|| 201 ||

1. ಕಲ ಅಂದರೆ ಮೃದುವಾದ ಧ್ವನಿ. 2. ವಿಷ ಅಂದರೆ ನೀರು ಮತ್ತು ಸರ್ಪವಿಷ. 3. ಕುಮುದ ಅಂದರೆ ಕೆಟ್ಟ ಆಶೆ ಮತ್ತು ನೈದಿಲೆ. 4. ಭಂಗ ಅಂದರೆ ನಾಶನ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ತೆರೆ. 5. ವಿಚಾರ ಅಂದರೆ ವಿಧವಿಧದ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯವಿಚಾರ, ದುಃಖ. 6. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.—ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರವು ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅರ್ಥ ಇರುವಂಥಾದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ (232ನೇ ಶ್ಲೋಕ ಸರಿ ನೋಡ ಬಹುದು); ಶ್ಲೋಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಮೊದಲು ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಓದಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಕಲಹಂ ಸಮಾಕೀರ್ಣ ಮಾಗಿ (ಕಲಹವು ಬಹಳ ತುಂಬಿದ್ದಾಗಿ) ಎಂಬಂತೆ ಓದ ಬೇಕು.

A BEAUTIFUL RIVER

ರಮ್ಯವಾದ ನದಿ

ತೆರ-ತೆರದ ಕಲ್ಲೋಲ-ಮಾಲೆಗಳ ಲೀಲೆಗಳ,
ಜೆರ-ಜೆರವ ರಾಜ-ಹಂಸಾಳಿಗಳ ಕೇಳಿಗಳ,
ಪರಿ-ಪರಿಯ ನೀರ್-ವನಿಗಳಾಕರದ ಸೀಕರದ, ನೊರೆಯ ಬೊಬ್ಬುಳಿಯ [ಸುಳಿಯಾ, ||
ಮೊರೆ-ಮೊರೆದು ಘೂರ್ಣಿಸುವ ಪರಿವುಗಳ ಮುರಿವುಗಳ,
ತಿರು-ತಿರುಗಿ ಸುಳಿವ ಜಲ-ಜಂತುಗಳ ಗಂತುಗಳ,
ನೆರ-ನೆರದು ಪೊಯ್ಯುತಿಹ ಮೀಯುತಿಹ ನಾವಿಕರ[1] ಗಂಗೆಯೆಂತಿ ಶೋಭಿಸಿ [ದುದೂ. || 202 ||

1. ನಾವಿಕರ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ೬ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನೂ ಗಂಗೆಯೆಂಬದಕ್ಕೆ ಹಾಕ ಬೇಕು.

ತೆಂಗ್, ಎಳೆ ಕವುಂಗು, ಪನಸ, ದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಜಂಬು, ನಾ—
ರಂಗ, ಜಂಬೀರ, ಖರ್ಜೂರ, ಕಿತ್ತಳೆ, ಮಾತು—
ಳಂಗ, ತಿಂತ್ರಿಣಿ, ಚೂತ, ನೆಲ್ಲಿ, ಬಿಲ್ವ, ಕಪಿತ್ಥಮೆಂಬ ನಾನಾ ತರುಗಳೂ[1] ||
ತೊಂಗುವ ಫಲಾವಳಿಯ ಭಾರಂಗಳಾವಗಂ[2]
ಪಿಂಗದಿವನಿಳೆಗಿಳಿಪ ಬೇಕ್ ಎಂದು ಬಾಗಿ, ಬಂದ್
ಅಂಗನೆಯರಿಂಗ್ ಎಸೆದವಿಕ್ಕೆಲದೊಳಾ ನದಿಯ ರಮ್ಯ-ತಟ-ಬನಗಳೊಳಗೇ. || 203 ||

1. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. 2. ಭಾರಗಳ (=ಭಾರಗಳನ್ನು) ಯಾವಾಗಲೂ ಪಿಂಗದೆ, ಇವನ್ನು (ಈ ಫಲಗಳ ಭಾರಗಳನ್ನು) ಇಳೆಗೆ ಇಳಿಸ ಬೇಕೆಂತ ಬಾಗಿ, (ನೀರಿಗೆ) ಬಂದ ಇತ್ಯಾದಿ.

A FOREST

ಒಂದು ಹಳುವ

ಇಳಿದು ರಥದಿಂದ, ಮಂದಾಕಿನಿಗೆ ಪೊಡಮಟ್ಟು,
ಒಳಿಕ ನಾವಿಕರೊಡನೆ ನಾವದೊಳ್ ಗಂಗೆಯಂ
ಕಳೆದಿವಯವೆಂನಾಮಯಕರ ನೀರೊಳ್ ಮಿಂದು, ಪಯಣಸ್ಥನೆದ್ದು, ತದನೂ
ಒಳಗೊಳಗೆ ಮರುಗಿ, ಬಿಸು-ಸುಯ್ದು, ಚಿಂತಿಸುತ ಮುಂ—
ದಳಿದುಗ್ರ-ಮೃಗ-ಪಕ್ಷಿ-ಗಣದಿಂದ ಘೂರ್ಣಿಸುವ
ಹಳುವಮಂ ಪೊಕ್ಕನೆಡಿಯೆಡುವಡೆಸದಳಮೆಂಬ ಕರ್ಕಶದ ಮಾರ್ಗದಿಂದಾ. || 204 ||

1. ಕಳೆದು, ಅವಯುವ-ಅನಾಮಯಕರವಾದ. 2. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. 3. ಇಡುವಡೆ, ಇಡುವದಕ್ಕೆ.

ಶಕುನಿ-ಚಿತ್ಕಾರ-ಘೋಷಣ-ಮಯಂ, ತೃಣ-ಮಯಂ,
ವಿಕಿರದುಪಲಾಳಿ-ಕರ್ಕಶ-ಮಯಂ, ಶಶ-ಮಯಂ,
ಪ್ರಕಟ-ಕಂಟಕ-ಶೀರ್ಣ-ತರು-ಮಯಂ, ಕುರು-ಮಯಂ, ವಿವಿಧೋಗ್ರ-ಜಂತು-[ಮಯವೂ, ||
ನಕುಲ-ಮೂಷಕ-ಸರೀಸೃಪ-ಮಯಂ, ದ್ವಿಪ-ಮಯಂ,
ಸಕಲ-ಭೂ-ವಿಷಮ-ಸಂಕುಲ-ಮಯಂ, ಬಿಲ-ಮಯಂ,
ವೃಕ-ಶೂಕರ-ವ್ಯಾಘ್ರ-ಚಯ-ಮಯಂ, ಭಯ-ಮಯಂ ತಾನ್ ಎನಿಸಿ, ಕಾಡ್ [ಇರ್ದುದೂ. || 205 ||

1. ವಿಕಿರದ ಉಪಲ-ಆಳಿ. 2. ವಿವಿಧ ಉಗ್ರ. 3. ಇದು ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕದ ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.

XXI. ಪಾಠ

DAWN

ಪ್ರಾತಃಕಾಲ

ಸ್ವರ ಗೈದವನಿತರೊಳ್ ಚರಣಾಯುಧಂ; ಖಳ-ಜ—
ನರ ಮನಂ ಬೆಚ್ಚಿದುದು; ಮೂಡ ದೆಸೆ ಬೆಳಗಿತು; ಪ—
ಸರಿಸಿದುದು ತಂ-ಗಾಳಿ; ಖಗ-ನಿಕರಮುಲಿದೆದ್ದವರಳಿದವು[1] ತಾವರೆಗಳೂ; ||
ಮೊರದವೊರಡಿ; ನೆರೆದವೆಣೆ-ವಕ್ಕಿ; ತಾರೆಗಳ್
ಪರ್ಧವಡಿದಿರ್ದ[2] ಕತ್ತಲೆ ತೊಲಗಿತುತ್ಪಲಂ
ಕೊರಕಿದುದು; ಜನದ ಕಣ್-ಎವೆ ದೆರೆದುದೊದರಿದರು ನೇಗಿಲಂ ಬಡಿವ
[ಜನರೂ. || 206 ||

1. ಉಲಿದು (ಉಲಿಯುತ್ತಾ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ) ಎದ್ದವು; ಅರಳಿದವು ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಪರದವು; ಇಡಿದು ಇರ್ದ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅರಳಿದ ಶೊಣಾಬ್ಜ[1]ಗಳ ಛಾಯೆಗಳೆಡೆರ್ದವೆನೆ[2],
ಭರದಿಂದ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಪ[3] ರವಿಯ ರಥ-
ತುರಗ-ಖುರ-ಪುಟದಿಂದಲೇಳ್ವ ಕೆಂ-ಧೂಳ್ಗಳೆನೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಗಿರಿಗಳಲ್ಲೀ ||
ಸರಸದಿಂ ಬೇಗ್ರೆ ಬಿಸಿಲಿಂ ಬೆಂದ ಪುಲ್ಲ ಮೆಂದ್
ಉರುಪುರಿದು ಖ-ಮುಖದಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದುದೆನಲು, ವಿ—
ಸ್ತರದ ಸಂಧ್ಯಾ[4]-ರಾಗಮೈದೆ ರಂಜಿಸುತಿರ್ದುದೆಂದು ಮೂಡಣ ದೆಸೆಯೊಳೂ.
|| 207 ||

1. ಶೋಣ (ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ) ಅಬ್ಜಗಳ. 2. ಅಡರಿದವು ಎಂಬಂತೆ. 3. ಬರುವ. 4. ಸಂಧ್ಯೆಯ ರಾಗಂ (ಬಣ್ಣಂ); ಇದು ಅಖ್ಯೆ.

EVENING-TIME

ಸಾಯಂಕಾಲ.

ಅರಸ, ಕೇಳ್! ಆದುದನಿತರೊಳಸ್ತಮಯ-ಸಮಯ;
ಮರವಿಂದೆಲರ್ಗಳೊಳ್ ಶೆರೆಯಾದವಾರಡಿಗ—
ಳಿರದೆ ಪರಿದವು ಬಿಸಿಲ ಬೀಡುಗಳ್; ಗೂಡು-ಗೊಂಡವು ಕೂಡೆ ಪಕ್ಷಿ-ಜಾತೀ;
ಪಿರಿದೆನಿಪ ಕತ್ತಲೆಯ ರಾಶಿಯಂ ಪೊತ್ತು ಕೊಂಡ್
ಉರಿವ ಬೆಂಕಿಯ ಕಡೆಯಲುಳಿದ ಕೆಂ-ಗೆಂಡಮೆನೆ,
ತರಣಿ-ಮಂಡಲಮೆಸೆದುದೆಪರ ದಿಗ್-ಭಾಗದೊಳ್ ಕೊರಗಿದವು ಕೋಕಂಗಳೂ. || 208 ||

1. ಆರಡಿಗಳು; ಇರದೆ ಪರಿದವು ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಎನ್ನಿಸುವ. 3. ಕತ್ತಲೆಯ ರಾಶಿಯನ್ನು (ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಾರಧಂತೆ) ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ಉರಿವ ಕೆಂಗೆಂಡವೆಂಬಂತೆ ಸೂರ್ಯನು (ಮಂದವಾಗಿ) ಎಸೆದುದು; ಅಪರ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸುಲಲಿತಾಂಬರ-ಮಣಿ-ವಿಭೂಷಣವನುಳಿದು, ಮಂ—
ಗಳ-ರಂಗಮಂ ತಾಳ್ದು, ತಾರಾಭರಣವನಾಂ—
ತಳೊ ಸಂಜೆ-ರಾಣಿಯೆನೆ, ಕೆಂಪ್ ಇಡಿದುಡು-ಗಣಂಗಳೆಸೆದವಾಗಸದೊಳಾಗಾ ||
ನಳಿನಾಳಿ, ನಾಳಿನಳಿ-ಕುಲ-ಕೀರ-ವಿಸರ-ಪರಿ—
ಮಳ-ಸಾರ-ಮಧುವೆಂದು ಬಾಗಿಲ್ಗಳಂ ಪೂಡಿ
ಕೊಳುತಿರ್ಪವೆಂಬ್ ಅಂತೆ, ಮುಗಿವುತಿರ್ದವು; ಕೂಡೆ ತೀವಿದವು ಕತ್ತಲೆಗಳೂ. || 209 ||

1. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಸಂಜೆಯೆಂಬ ರಾಣಿಯು ಸುಲಲಿತವಾದ ಅಂಬರ-ಮಣಿಯ (ಸೂರ್ಯನ) ವಿಭೂಷಣವನ್ನು ಉಳಿದು (ಬಿಟ್ಟು), ಮಂಗಳದ (ಮಂಗಳವೆಂಬ ಗ್ರಹದ) ರಂಗವನ್ನು (ಬಣ್ಣವನ್ನು) ತಾಳಿ (ಉಟ್ಟು ಕೊಂಡು), ತಾರೆಗಳ ಆಭರಣವನ್ನು ಆಂತಳೋ? (ಆತಳೋ? ತಕ್ಕೊಂಡಳೋ?) ಎಂಬಂತೆ, ಕೆಂಪು ಇಡಿದು ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಆಗ ನಳಿನ-ಆಳಿ, (ಇದು) ನಾಳಿನ (ನಾಳೆ ಬರುವ) ಅಲಿ-ಕುಲದ ಕೀರವಾದಂಥ, ವಿಸರವಾದ ಪರಿಮಳದ ಸಾರವಾದಂಥ ಮಧುವೆಂದು, ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು (ಎಸಳುಗಳೆಂಬವುಗಳನ್ನು) ಪೂಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವವೆಂಬ ಹಾಗೆ, ಇತ್ಯಾದಿ.

MOON-RISE

ಚಂದ್ರೋದಯ

ಸುತ್ತ-ಸುತ್ತಲುಮಂಧಕಾರಮೊಗ್ಗ್ಯ ಇರುತಿರಲ್,
ಚಿತ್ತವಿಸು, ತಂಬ್-ಎಲರ್ ಬೀಸಿದೊಡೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ
[1]ಮತ್ತ್ ಉರಿವ ಕಿಚ್ಚಿನೇಳಿಗೆಯೆಂತೆ, ಮೂಡಿದಂ ಚಂದ್ರಮಂ ಚೆಲ್ವಿನಿಂದಾ.
|| 210 ||

1. ಮತ್ತು, ಮತ್ತಾಗಿ (ಸಂತೋಷವಾಗಿ).

ಮುರುಗಿದವು ಕೋಕ [1]ಕೋಕನದಂಗಳಂಗ, ಬಾಯ್ಯ್
ದೆರದವು ಚಕೋರ-ಕೋರಕ-ಕುಮುದ-[2]ರಾಜಿಗಳ್,
ತುರುಗಿದ ತ[3]ಮಿಸ್ರಮಾಲೋಕ-ಲೋಕ-ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತೊಲಗಿದವು ದೆಸೆ-ದೆಸೆಯೊ
[ಳೂ, ||
ಮೊರದುದು ಸಮುದ್ರಮುದ್ರವದ ಪೆಚ್ಚುಗೆಯಿಂದ—
[4]ಒರೆತುದುಡು-ಕಾಂತ-ಕಾಂತ-ಪ್ರತತಿ, ಟಿಟ್ಟಿಭ-
ಸ್ವರಟಿಟ್ಟಿಟಿಟ್ಟಿಕರಿಸಿದುದೊಂಟಿ ದಾರಿಗರ ಕಿವಿಗೆ, ಚಂದ್ರೋದಯದೊಳೂ.
|| 211 ||

1. ಯಾಕಂದರೆ ಇವು (ತಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋದ) ಸೂರ್ಯನ ಮಿತ್ರರು. 2. ಇವು ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಬದುಕುತ್ತವೆಂಬ ಕಥೆ ಅದೆ. 3. ತಮಿಸ್ರಂ (ತಮಿಸ್ರಗಳು ಚಂದ್ರನ) ಆಲೋಕದ (ದೃಷ್ಟಿಯ, ಚಂದ್ರನು ದೃಷ್ಟಿಸುವ) ಲೋಕದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ (ಮೇರೆಗೆ), ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ದುರಾದ ಲೋಕದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ, ತೊಲಗಿ ಹೋದವು. ಆ ಲೋಕವೆಂಬದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಸಹ ಅದೆ; ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆ ವಚನದ ಅರ್ಥ ಮಾಡ ಬೇಕಾದರೆ, ತಿಮಿಸ್ರಂ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ಲೋಕ-ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತೊಲಗಿದವು (ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತೊಲಗಿ ಬಿಟ್ಟವು) ಎಂತ ಆಗುತ್ತದೆ. 4. ಒರೆಯಿತು (ಒತ್ತರೆಯಾಯಿತು) ಉಡು-ಕಾಂತನ (ಉಡುಗಳ ರಾಜನ, ಚಂದ್ರನ) ಕಾಂತಗಳ (ಕಲ್ಲುಗಳ) ಪ್ರತತಿ. (ಚಂದ್ರ-ಕಾಂತಗಳೆಂಬ ಕಲ್ಲುಗಳು ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳು ತಾಗಿ ನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುತ್ತವೆಂಬ ಕಥೆ ಅದೆ.)

ತವೆ ಶಾಂತಮ[1]ಮೃತ-ರೂಪಂ, ಶೈತ್ಯ-ವರ್ಧನಂ,
ಭುವನ-ಪ್ರಕಾಶಂ, ಜನಾವಲೋಕ-ಪ್ರಿಯಂ,
ಧವಳಂ, ಸು-ವೃತ್ತಂ, ಗಗನ-ಮುಖ-ಸುಭೂಷಣಂ, ಶಶಿ-ಬಿಂಬಮಪದ-
[ಗಾವಿೞಾ, ||
ನವ-ನವಾಗಮಮಾದ ರಾಜನಭ್ಯುದಯದೊಳ್
ಕುವಲಯ-ಶ್ರೀ ವಿರಾಜಿತಮಪ್ಪು[2]ದೇನ್ ಕೌತು—
ಕವೆ? ಜಾರ ಚೋರರ್ಗಳೆಡಗದಿ[3]ರ್ದಪರೆ? ಪೇಳ್! [4]ಎನಲಿಂದು ಮೆರದನೆಂದೂ.
|| 212 ||

1. (ಹಾಲಿನ) ರೂಪವುಳ್ಳವನು. ಶಾಂತಂ, ಅಮೃತ-ರೂಪಂ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಪದಗಳು 'ಆದ, ಎಂಬ' ಅನುಬಂಧಕ್ರಿಯಾಪದದಿಂದ 'ರಾಜನ' (ಚಂದ್ರನ) ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. 2. ಆಗುವದು. 3. ಇರುವರೇ? (183ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ). 4. ಎನ್ನಲು, ಎನ್ನುವಂತೆ.

SPRING-TIME

ವಸಂತ-ಕಾಲ

(ಭಾರತ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ತೆ[1]ಗೆದುದೆಗ್ಗದ ತಂಪು; ನದಿ ಸರ—
ಸಿಗಳ ತಡಿಯಲಿ ಹೆ[2]ಜ್ಜೆಯಾದುದು;
ಹಗಲು ಹಾವ[3]ಸೆ ಹರದುದೊ[4]ಕ್ಕರಿಸಿದುದು ಹಿಮ ಜಲವಾ; ||
ಸೊಗಸಿದವು ನೆಳಲುಗಳು; ದೂ[5]ರಕೆ
ಶಿಗಳಿಕೆಗಳೇರಿದವು; ತಂ-ಗಾ—
ಳಿಗೆ ವಿಹಾರಿಸಿ, ಮೈಯ ತೆ[6]ತ್ತುದು ಕೂಡೆ ಜನ-ನಿಕರಾ || 213 ||

1. ತೆಗೆಯಿತು (ತೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು). 2. (ಅಲ್ಲಿ ತಂಪು ಅದೆಂತ ಜನರ) ಹೆಜ್ಜೆ ಆಯಿತು. 3. (ಬಿಸಲಿಗೆ) ಹರಿಯಿತು. 4. ಇದು ಕರ್ತೃ-ವಿಭಕ್ತಿ. 5. ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ. 6. ತೆತ್ತಿತು (ಕೊಟ್ಟಿತು).

ಮೊರವ ತುಂಬಿಯ ಗಾಯಕರ, ನಯ
ಸರದ ಕೋಕಿಲ-ಪಾಠಕರ, ಬಂ—
ಧುರದ ಗಿಳಿಗಳ ಪಂಡಿತರ, ವಾ-ಮರದ ಕರಿ-ಘಟೆಯಾ, ||
ಅರಳಿದಂಬುಜ-ಸತ್ತಿಗೆಯ; ಮಂ—
ಜರಿಯ ಕುಸುಮದ ಚಾಮರದ; ಚಾ—
ತುರ-ವಸಂತ-ನೃಪಾಲ[1] ನಡೆದನು ಜನರ ಮೈ ಮೇಲೆ. || 214 ||

1. ಚಾತುರವಾದ ವಸಂತವೆಂಬ ರಾಜನು; ಗಾಯಕರ, ಪಾಠಕರ ಇತ್ಯಾದಿ ಮುಖ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಹಾಕ ಬೇಕು.

ಫಲಿತ ಚೂತದ ಬಿಣ್ಪುಗಳ, ನೆರೆ
ತಳಿತಶೋಕೆಯ ಕೆಂಪುಗಳ, ಪರಿ—
ದಳಿತ ಕಮಲದ ಕಂಪುಗಳ, ಬನ-ಬನದ ಗುಂಪುಗಳಾ, ||
ಎಳೆ ಲತೆಯ ನುಣ್ಪುಗಳ, ನವ ಪರಿ—
ಮಳದ ಪವನದ ಸೊಂಪುಗಳ[1] ವೆ—
ಗಳಿಕೆ ಝುಳಪಿಸಿ, ಹೊಯ್ದು, ಸೆಳದುದು ಜನದ ಕಣ್ಣ್ ಮನವಾ. || 215 ||

1. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಆ ಮುಖ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕ ಬೇಕು.

ಪಸರಿಸಿತು ಮಧು-ಮಾಸ; ತಾವರೆ—
ಯೆಸಳ ದೋಣಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದವು
ಕುಸುಮ-ರಸದುಬ್ಬರದ ತೊರೆಯನು ಕೂಡೆ ತುಂಬಿಗಳೂ[1]; ||
ಒಸರೊ[2] ಮಕರಂದದ ತುಷಾರದ
ಕೆಸರೊಳದ್ದವು[3] ಕೊಂಚೆಗಳು, ಹಗ—
ಲೆಸೆವ ದಂಪತಿ-ವಕ್ಕಿ, ಸಾರಸ, ರಾಜ-ಹಂಸೆಗಳೂ., || 216 ||

1. ತುಂಬಿಗಳು ತಾವರೆಯ ಎಸಳಾಗಿರುವ ದೋಣಿ ಹತ್ತಿ, ಕುಸುಮ-ರಸದ ಉಬ್ಬರದ ತೊರೆಯನ್ನು ಹಾಯ್ದವು (ದಾಟಿದವು). 2. ಒಸರುವ. ತೊರೆಯೂ ಆದರ ಕೆಸರೂ ಹೂವುಗಳ ಜೇನುತುಪ್ಪದಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು ಎಂಬಂತೆ. 3. ಅದ್ದಿದವು, ಮುಣುಗಿದವು.

ಜಗವ[1] ಹೊರೆದುದು ಬಹಳ ಪರಿಮಳ—
ದೊಗು-ಮಿಗೆಯು ತಂ-ಗಾಳಿ; ವನ ವೀ—
ಧಿಗಳ ವಳಯ್ದುವ ಹೊಕ್ಕು[2], ಮರಳಿದುದಿಲ್ಲ[3]; ತಂ-ನೆರಳೊ ||
ಸೊಗಸಿನೆಡೆಯಲ್ಲ್ ಎಲರ ಕೇಳಿಯು,
ಖಗಗಳಿಂಪಿನ ನುಡಿಯ ಗಾನವು
ತೆಗೆದವೊಸರ ಪಟ್ಟ ದಾರಿಗರೆಖಿಳ ತಾಪವನೂ. || 217 ||

1. ಹೊರೆಯಿತು (ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿತು). 2. ಇದಕ್ಕೆ ಸಹ 'ತಂಗಾಳಿ' ಎಂಬದು ಅಖ್ಯೆ. 3. ಮರಳಲಿಲ್ಲ (ಹಿಂದಿರುಗಲಿಲ್ಲ).

XXII. ಪಾಠ

THE WINTRY AND COLD SEASONS

ಹೇಮಂತ ಶಿಶಿರಗಳ ಕಾಲ

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

ವಾರ್ಧಕ-ಷಟ್ಪದಿ (140ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಹೇಮಂತ-ಶೈಶಿರದ[1]ವಾಗಿ ಮಡಲಿಡೆ, ತರಣಿ
ಸೋಮನಂತ್[2] ಇರೆ, ಬಿಸಿಲ್ ಬೆಳ-ದಿಂಗಳೋಲ್ ಆಗೆ;
ತಾಮರಸ-ರಾಜಿ ನಸಿದವು, ಕುಗ್ಗಿದವು ಕೋಗಿಲೆಯ ಕೊರಳ್-ಸುಧ್ವನಿಗಳೂ. || 218 ||

1. ಹೇಮಂತದ (ಮತ್ತು) ಶೈಶಿರದ. 2. ತಣ್-ಗದಿರ ಅಂದರೆ ತಂಪಾದ ಕಿರಣವುಳ್ಳ ಚಂದ್ರನಂತೆ.

ಬಾಲಕರು[1] ಚಿತ್ರದೆಸುವಾಸನಾ-ಪುಷ್ಪದಿಂ,
ರೋಲಂಬ-ರಾಜಿ ಸೊಕ್ಕ್ ಆನೆಗಳ ಸೊಗಡಿಂದ
ಕಾಲಮಂ ಕಳೆವೊಲಾದುದು, ಪೂಗಳಿಲ್ಲದೆ; ನುಸುಳ್ದ[2]ವಿನ-ಶಶಿರುಚಿಗಳೂ. ||

1. ವನದಲ್ಲಿ ಹೂವುಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಬಾಲಕರು ಚಿತ್ರದ ಅಸುವಾಸನೆಯ ಹೂವಿನಾಟದಿಂದ ಮತ್ತು ರೋಲಂಬ-ರಾಜಿಯು ಸೊಕ್ಕಾನೆಗಳ ಸೊಗಡನ್ನು (ಹೂವಿನದು ಎಂತ ನೆನಸಿ) ಮುತ್ತಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಆಟವಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಓಲು (ಹಾಗೆ) ಆಯಿತು. 2. ಪೂಗಳನ್ನು ಕಾಣದ ದುಃಖದಿಂದ ನುಸುಳಿದವು ಎಂತ ಕವಿಯು ಊಹಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜ್ವಾಲೆ ಶೀತಳವೊದುದೆಗ್ನಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಕೈ
ಕಾಲುಗಳು ದಿನ-ಮಣಿಯ ನಸು ಬಿಸಿಲ ಬಯಸಿದವು;
ಮೂ-ಲೋಕಮಂ ಪೂಗಿ ನಡುಗಿಸಿತು, ಮೇಣ್ ಉಡುಗಿಸಿತು ಪೇರ್ಚಿದ್ದೈ
[ಕ್ಲಿಂದಾ. || 219 ||

ನೆರೆ ಲೋಭಿ ವಿತ್ತಮಂ ಸುವಿಧಾನಮಂ ಗೇದ್, ಅ—
ತಿರ ಲಾಭಮಂ ಸಂತತಂ ಕರ-ಸ್ಥಮೆಂದೆಂಬ
ತೆರದಿಂದಲಿಡಿದ ಶೈಶಿರದ ಶೀತಳಕೆ ಪಗಲಿರುಳು ತಮ್ಮ[1] ಗೂಡುಗಳನೂ ||
ಪೊರಮಟ್ಟು ಪಾರಲೊಲ್ಲದೆ, ವಾಯಸ-ಪ್ರತತಿ
ಗರಿಗಳಂ ಪೊದಿಸಿ[2], ಮಗ್ಗುಲೊಳಿಟ್ಟು ಕೋಗಿಲೆಯ
ಮರಿಗಳಂ, ಮೈಯೊಳ್ ಪುದುಗಿ ಕೊಂಡು, ಮರುಕದಿಂದ್ ಐದೆ ಪಾಲಿಸುತಿ
[ರ್ದಪ್ರೊ. || 220 ||

1. (ವಾಯುಸಗಳು) ತಮ್ಮ. 2. (ಕೋಗಿಲೇ ಮರಿಗಳ ಮೇಲೆ) ಪೊದಿಸಿ.

ಭುವನಮಂ ತೀವ್ರ್ ಇರ್ದ ಹಿಮವನುಂ[1] ತಮವನುಂ
ತವಿಸುವೃತ್ಸವದಿಂದಲವಗಡಿಸಿ, ಜವ-ಗೆಡಿಸಿ,
ಭವಣೆ-ಗೊಂಡ್, ಅಭ್ರದೊಳ್ ತೊಳಲುತ್ತ ಬಳಲುತ್ತ ಬಂದೊಡಂ[2]; ಮತ್ತೆ[3]
[ಬಿಡದೇ ||
ಕವಿಯಲ್; ಪ್ರತಾಪದೇಳಿಗೆ ನಂದಿ, ಮಿಗೆ ಕುಂದಿ,
ರವಿ ತಣ್ಣಗಾದುದೆನ್ನೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಮಾಣಿಸಿತು
ತವೆ ತನ್ನ ದಯೆಯರಿಯ ಬಲ್ಲರೊಳ್ ನಲ್ಲರೊಳ್ ಮುನಿಸನಾ ಶೈಶಿರದೊಳೂ.
|| 221 ||

1. ಹಿಮುವನ್ನೂ. 2. ಬಂದರೂ (ಈ ವರೆಗೆ ರವಿಯೆಂಬದು ಆಖ್ಯೆ). 3. ಮತ್ತೆ ಹಿಮುವೂ ತಮುವೂ ಬಿಡದೆ ಕವಿಯಲಾಗಿ. 4. (ರವಿಯು ತನ್ನ) ಮುನಿಸನ್ನು ಮಾಣಿಸಿತು ತನ್ನ ದಯೆಯನ್ನು ಅರಿಯ ಬಲ್ಲವರೊಳಗೂ ನಲ್ಲರೊಳಗೂ (ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳು ಛಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿತವೆಂತ ತಿಳುಕೊಳ್ಳುವ ಗೆಳೆಯರೊಳಗೆ).

SPRING-TIME (BY A DIFFERENT AUTHOR)

ವಸಂತ-ಕಾಲ

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

(ಒಂದ್ ಎಡೆಯೊಳುಂ[1] ತನಗೆ ನಿಲವಿಲ್ಲದೆತಿ ವೇಗ—
ದಿಂದ ನಿರುತಂ ಪ್ರಬಲಮಾಗಿ ಬೀಸುವ[2] ಗಾಳಿ,
ಚಂದನ-ದ್ರುಮಂಗಳಂ ತೊಡರ್ದಹಿಗಳಾಹಾರಮಂ ಕೊಂಡು ಕೊಂಡು,
[ಮಿಕ್ಕು, ||
ಮಂದತ್ವಮಂ ತಳೆದು, ಮಲಯಾಚಲದ ಸೀಮೆ—
ಯಿಂದ, ಸರಸಿಜದೊಳ್ ಭ್ರಮಿಸುವ ಮರಿ-ದುಂಬಿಗಳ
ವೃಂದಮಂ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡ್, ಎಳೆವೆಲರ್ ಬಂದುದೈ, ಕೊಳ-ಕೊಳದ ನೀರ್
[ಒರಸುತಾ. || 222 ||

1. ಒಳಗೂ. 2. (ಅಂಥ) ಗಾಳಿಯು, ಚಂದನ-ದ್ರುಮಂಗಳನ್ನು ತೊಡರಿದ ಅಹಿಗಳು (ಅದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ) ಆಹಾರವನ್ನು (ಗಾಳಿ ಅವುಗಳ ಆಹಾರವೇ ಎಂಬ ಕಥೆ ಆದೆ) ಕೊಂಡು ಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಮಿಕ್ಕು (ತಕ್ಕಷ್ಟು ಉಳಿದದ್ದಾಗಿ), ಮಂದತ್ವಮಂ ತಳೆದು (ತಳೆದ ಬಳಿಕ), ಒಂದು ಎಳೇ ಎಲರು ಮಲಯ-ಅಚಲದ ಸೀಮೆಯಿಂದ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮಿರುಗುವ ತಳಿರ್-ದೋರಣಂಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಸುತ,
ಮರಿ-ಗೋಗಿಲೆಗಳ ಬಾಯ್ಗಳ ಬಲಿದ ಬಂಧನದ
ಸೆರೆಗಳಂ ಬಿಡಿಸುತ್ತ*, ತುಂಬಿಗಳ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಕಮಲಗಳ ಸೂರೆವಿಡುತಾ, ||
ಕಿರುವೆಲರೊಳೆತ್ತಲುಂ ಸಾರಿಸುತ, (ಬಾಳೆಗಳ—
ನೆರಗಿಸುತ) ಮದನ-ರಸಮಂ ಪೇರ್ಚಿಸಿ,[1] ವಸಂತ
ಪೊರಮಟ್ಟು, ಮಾಗಿಯನ್ನ್ ಉಡುಗಿಸಿ, ಸಮಸ್ತ ವನ[2]-ರಾಷ್ಟ್ರಮಂ ಕೈಕೊಂ[3]
[ಡನೂ. || 223 ||

*218ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ. 1. ಇದು ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾಯಾಗಿದೆ. 2. ವನವೆಂಬ ರಾಜ್ಯವನ್ನು. 3. ಕೈದು ಕೊಳ್ಳುವದು = ಹಿಡುಕೊಳ್ಳುವದು.

[1]ಪೊಸ ಮಾವ್ ಅಶೋಕೆಯೊಳ್, ಮರಿ-ದುಂಬಿ ಕೋಗಿಲೆಯೊ—
ಳೆಸೆವ ಸಂಪಗೆ ಪೊಚ್ಚ ಪೊಂ-ದಾವರೆಯೊಳು, ಪವ—
ಡಿಸಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಲರ್ ಬೆಳತ ಬೆಳ-ದಿಂಗಳೊಳ್, ಗಿಳಿ-ವಿಂಡು ಬನ-ಸಿರಿಯೊ
[ಳೂ ||

ಮಸದವೊಂದ್ ಒಂದರೊಳ್ ಮಧು-ಮಾಸಕುದಯಾದ್ರಿ-
ದೆಸೆಯಂತೆ [2]ಖತಿಯಂತೆ [3]ಧನದಂತೆ [4]ಜಸದಂತೆ
[5]ಪಸುರು-ವೆಳಗಂತೆ ಕೆಂಪ್ ಅಸಿತಂ ಪಳದಿ ಪಳುಕು ಪಚ್ಚೆಗಳ ಬಣ್ಣದಿಂದಾ.
|| 224 ||

1. ಪೊಸ ಮಾವು ಅಶೋಕೆಯೊಳ್ (ಮಸೆಯಿತು), ಮರಿ-ದುಂಬಿಯು ಕೋಗಿಲೆಯೊಳ್ (ಮಸೆಯಿತು), ಎಸೆವ ಸಂಪಗೆಯು ಪೊಚ್ಚ ಪೊಂದಾವರೆಯೊಳ್ (ಮಸೆಯಿತು) ಇತ್ಯಾದಿ, ಮಧು-ಮಾಸಕ್ಕೆ (ಆ ಮಾಸದ ದೆಸೆಯಿಂದ), ಉದಯ-ಅದ್ರಿಯ ದೆಸೆಯಂತೆ (ಇದು ಕೆಂಪಾಗಿದೆ). 2. ಇದು ಕಪ್ಪಾಗಿದೆ. 3. ಇದು ಹಳದಿ ಆಗಿದೆ. 4. ಕೀರ್ತಿಯು ಪಳುಕಿನಂತೆ ಬಿಳೀದಾಗಿದೆ. 5. ಮದಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸುಡುವ ಚಂದ್ರಜ್ಯೋತಿಯಂತೆ.

ತಳಿತೆಸೆವ ತರುಗಳ ನೆಳಲ್ಗಳಂ [1]ಸಾದುಗೆ, ಶ್ರೀ—
ತಳದ ನಿರ್ಮಲ ವಾರಿಯಂ ನೀಂಟಿ, ನವ್ಯ ಪರಿ—
ಮಳದಿಂದ ಸೊಗಸು ತೀಡುವ ತೆಳುವೆಲರ್ಗೆ ಮೈಯೊಡ್ಡಿದರು ಮಾರ್ಗಸ್ಥರೂ.
|| 225 ||

1. ಸಾರಿ.

[1]ಆ ಚೈತ್ರ-ಮಾಸಮೆಸೆದುದು ಧರ್ಮ-ಜನ-ಕೀರ್ತಿ
ಭೂ-ಚಕ್ರಮಂ ಮುಸುಕಿದಂತೆ, ಬೆಳ್-ದಿಂಗಳಿರೆ;
ಯಾಚಕರನೆತ್ತಲುಂ ಕೂಗಿ ಕರೆವಂತ್, [2]ಉಲಿಯೆ ಕೋಗಿಲೆಗಳಿಳೆಯ ಜನದಾ||

1. ಆ ಚೈತ್ರ-ಮಾಸಂ ಎಸೆದುದು ಎಂಬದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಒಂದೊಂದು ಸಾಮ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕು. 2. ಉಲಿಯೆ ಕೋಗಿಲೆಗಳು; ಇಳೆಯ ಜನದ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಲೋಚನಕುದಯಿಪ[1] ಪೊಸತೆಂತೆ[2], ಚೂತಾಂಕುರಂ
ಗೋಚರಿಸೆ; ಪಾತಕ-ಕ್ಷಯದೆಂತೆ, ಮಾಗಿಯ[3] ವಿ—
ಮೋಚನಂ ಕಾಣಿಸಲ್; ಪುಣ್ಯ-ವಾಸನೆಯೆಂತೆ, ದಕ್ಷಿಣದ ವಾಯು[4] ಸುಳಿ
[ಯೇ. || 226 ||

1. ಉದಯಿಸುವ. 2. ಅದ್ಭುತದಂತೆ. 3. ವಸಂತವು ಮಾಗೀ ಕಾಲವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತದಲ್ಲ? 4. ಇದು ಚಂದನಗಂಧವುಳ್ಳದ್ದು.

THE HOT SEASON

ಗ್ರೀಷ್ಮ-ಕಾಲ

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಡೆದುದು ಗ್ರೀಷ್ಮ-ಕಾಲದೊಳ್
ಸಲ್ಲಲಿತ ವಾಜಿ ದಿನ-ಮಣಿಯುರಿಗೆ ಭೂ-ತಳದೊ—
ಳೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕೆರೆ ತೊರೆಗಳೊರತೆ ಬರತುದು[1] ನೀರ್ ನೆಳಲ್ಗಳನರಸೆ[2] ಪಾಂಥರೂ;
ಫಲ್ಲಿಸುವ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿಂದ ಮೂ-ಜಗಂ
ತಲ್ಲಣಿಸಿತಿಳೆಯ[3] ಕಾಹ್ ಏರಿದುದು; ಸೂರ್ಯನ ವಿ—
ಫುಲ್ಲಿತ ಕ್ರೋಧಾಕ್ಷಿಯುರಿಯ ಬಾಣಂಗಳೆಂದ್ ಹಾರದಲೆ ಮಾಣವು, ಕಣಾ.
|| 227 ||

1. ಬತ್ತಿತು. 2. ಅರಸುವಂತೆ. 3. ತಲ್ಲಣಿಸಿತು; ಇಳೆಯ ಇತ್ಯಾದಿ.

[1]ಒಂದು ಕಡೆಯೊಳ್ ಸೋವಲೊಂದು ಕಡೆಯೊಳ್ ತಮಕೆ
ನಿಂದು ಮರೆಯಾಗ್ಯ ಇಪ್ಪುದಿನ್ನ್ ಇದಂ ಕರಗಿಸುವೆ—
ನೆಂದು, ಕನಕಾಚಲವನುರುಪುವನೊ[2] ತರಣಿ ಕಿರಣದೊಳೆನೆ, ಬಿಸಿಲ್
[ಗರೆಯಲೂ; ||

1. ಇವು ತರಣಿಯ ಮಾತುಗಳು, ಹ್ಯಾಗಂದರೆ—(ನಾನು ಕನಕಾಚಲದ) ಒಂದು ಕಡೆಯೊಳಗೆ (ತಮವನ್ನು) ಸೋವಲು, (ಅದು ಅಂದರೆ ಆ ಕನಕಾಚಲವು) ಒಂದು ಕಡೆಯೊಳಗೆ ತಮಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಮರೆಯಾಗಿ (ಆಶ್ರಯವಾಗಿ) ಇರುವದು; ಇನ್ನು ಇದನ್ನು (ಈ ಪರ್ವತವನ್ನು) ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಉರಿಸುವನೋ ತರಣಿ (ತನ್ನ) ಕಿರಣದೊಳು? ಎಂಬಂತೆ.

[1]ಬೆಂದು, ಬೆಂಡ್ ಆಗಿ, ಕುಲ-ಶೈಲಂಗಳಾಸರಿಂ
ಕಂದರದ ಮೊಗದಿಂದ ಬಿಡುವ ಬಿಸು-ಸುಯ್ಯ್-ಎಲರ್
[2]ಬಂದಪುದೆನಲ್ಕೆ, ಜಳದಿಂ ಬಿಡದೆ ಬೀಸುತಿರ್ದುದು ಗಾಳಿ ಬೇಸಿಗೆಯೊಳೂ. || 228 ||

1. ಕುಲ (ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿರುವ) ಶೈಲಗಳು ಬೆಂದು, ಬೆಂಡು ಆಗಿ, ಆಸರಿಂದ (ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಯಾದ) ಕಂದರದ ಮೊಗದಿಂದ ಬಿಡುವ ಬಿಸುಸುಯ್ಯು ಎಂಬ ಎಲರು ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಬರುವದು, ಬರುತ್ತದೆ (115ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಪೋದಪ್ಪುದಂ' ಎಂತ ಸರಿ ನೋಡ ಬಹುದು).

ಅವನಿಯೊಳ್ ಸಕಲ ಭೂ-ಭೃತ್-ಕುಲದ ಸೀಮೆಗಳ—
ನವಗಡಿಸಿ ಪೊಕ್ಕು ನಿಖಿಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳ್ಗೆ ತಾ—
ಪವನೊದಗಿಸುವ ದುರ್ಧರ-ಗ್ರೀಷ್ಮ-ರಾಜಂ ನೆಗಳ್ದ ಚತುರಂಗಮೆನಲೂ, ||
ರವಿಯ ಕಡು [1]ಗಾಯ್ಪುಗಳ್-ತೇರ್ ಐಸಲೊತ್ತರಿಸಿ,
ಕವಿದವು; ಬಿಸಿಲ್-ಗುದುರೆಗಳ್, ಕಾದ್ ಉರಿಯ ಕರಿಗ—
ಳವಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮುಸುಕಿದವು; ಬಹಳ [2]ತರು-ಗಳಿತ-ದಳ-ದಳಾಳಿಗಳಳಿದವೂ. || 229 ||

1. ಗಾಯ್ಪುಗಳಾದ ತೇರು ಐಸಲೆ (ಅಹಹಾ)! 2. ತರುಗಳಿಂದ ಗಳಿತವಾದ ದಳಗಳ (ಎಲೆಗಳ) ದಳವಾದ (ದಂಡಾದ) ಆಳಿಗಳು.

XXIII. ಪಾಠ

THE RAINY SEASON

ವರ್ಷ-ಕಾಲ

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

ಭೂ-ಭುಜ-ಲಲಾಮ, ಕೇಳ್! ಅರ್ಜುನನ ವರ-ತುರಗ—
ಮೀ ಭೀಷಣ ಸೀಮೆಯಂ ತಳೆದು ಬರೆ; ಮುಂದೆ
ಶೋಭಿಸಿತು ವರುಷಾಗಮಂ, ಧರೆಯ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬೇಸರಂ ತವೆ ತವಿಸುತಾ ||

ಲಾಭಿಸುವ[1] ಚಾತಕ-ಪ್ರೀತಿಯಂ ಕಂಡ್, ಅಸೂ—
ಯಾ-ಭರವನೆಂಚೆಗಳ್ ತಾಳಲಾರದೆ, ಘನ-
ಕ್ಷೋಭದಿಂದ್ ಓಡಿದವು, ಪರರ ಶಿರಿಯಂ ಸೈರಿಸದ ವಿಜಾತಿಯ ಜನಮೆನೇ.[2]
|| 230 ||

1. ಮಳೆಯುಳ್ಳ ಮೋಡಗಳು ಬರುವದರಿಂದ ಚಾತಕಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ, ಲಾಭ ಬರುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ಮೋಡದ ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕುಡಿಯುತ್ತದೆಂಬ ಕಥೆ ಅದೆ. 2. ಜನದಂತೆ (ಜನವು ಎಂಬಂತೆ).

ಎದ್ದವು ಮುಗಿಲ್ಗಳೇನ್ ದೆಸೆಗಳೊಳ್, ಥರ-ಥರದೊ—
ಳಿದ್ದವು ಗಿರಿಗಳಂತೆ; ದುರ್ಭಿಕ್ಷ-ತಾಪದಿಂದ್
ಉದ್ದೀಪ್ತ ಚಕ್ಷುಗಳ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಮಿಂಚಿದವು, ಮಳೆ ತಡವರಾರ್[1]? ಎನ್ನುತಾ ||
ಉದ್ದಂಡ ರೋಷದಿಂ ದೋಷ-ಭರ ಮರ್ತ್ಯರಂ
ಗದ್ದಿಸುವ ತೆರದಿಂದ ಮೊಳಗಿದವು; ಹಂಸಾಳಿ
ಸಾರ್ದ[2]ವಾಗಸಕೆ; ಚಾತಕ ಶುಕ ದ್ವಿಪ ಕೃಷಿಕ ಶಿಖಿಗಳೆ ಮುದವೊದವಿತೂ.
|| 231 ||

1. ತಡವವರು (ತಡಿಸುವವರು). 2. ಸಾರಿದವು.

ವರ ನವಿಲ ಸೌಖ್ಯ-ನೃತ್ಯದಿ[1] ರಾಜ-ನಂದನದ
ಧರಣಿಯಂ, ಕುವಲಯಾನಂದಕರವಾದ[2] ಘನ-
ಪರಿಶೋಭೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರೋದಯವನಾಲೋಕ-ಚಂಚಲೋದ್ಭಾಸದಿಂದಾ ||

1. (ಯಾವಾಗಲೂ ಮಳೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಸುಖ ಪಡುವ—247ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ—ನೌಲುಗಳಿರುವದೊಂದು) ರಾಜನಂದನದ ಧರಣಿಯನ್ನು (ಪೋಲ್ದು), ಕುವಲಯಗಳ ಆನಂದಕರವಾದ ಘನವುಳ್ಳ ಪರಿಶೋಭೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರನ ಉದಯವನ್ನು (ಪೋಲ್ದು) ಆಲೋಕದ (ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುವ ಅಥವಾ ದೃಷ್ಟಿಯ) ಚಂಚಲೆಯ ಅಥವಾ ಚಂಚಲದ (ಚಂಚಲೆಯ ಅಂದರೆ ಮಳೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಿರಿಯ; ಚಂಚಲದ ಅಂದರೆ ಅಸ್ಥಿರತ್ವದ) ಉದ್ಭಾಸದಿಂದ (ಮತ್ತು) ತರುಣಿಯ (ಪಿಳೀ ಗುಲಾಪೀ ಹೂವಿನ ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳ) ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ (ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತ್ತೂ ಅತ್ತೂ ಹುಡುಕಿ ಹೋಗುವ ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟದಿಂದ ಮತ್ತು) ರಾಜಹಂಸಿಗಳ ಪ್ರಭೆಯ ಹರಣದಿಂದ (ಅಪ್ಪರಿಂದ) ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ತಾಪವನ್ನು (ಪೋಲ್ದು).

ತರುಣಿಯ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂ ರಾಜಹಂಸ-ಪ್ರಭಾ-
ಹರಣದಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ[1]-ರಾಯ-ತಾಪವನಧಿಕ—
ತರ ವಾಹಿನೀ[2] ಘೋಷದಿಂ ನೃ-ಪನ ಯಾತ್ರೆಯಂ ಪೋಲ್ದು, ಕಾರ್[3] ಎಸೆದಿ
[ರ್ದುದು. || 232 ||

1. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳಕೊಂಡನು; ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜಹಂಸಗಳ ಪ್ರಭೆಯು ಹರಣವಾಗಿತ್ತು. ಕಳಕೊಂಡು ಹೋದ ಆ ತರುಣಿಯು ಅವನನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯ ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಉದ್ಭಾಸದಿಂದಲೂ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದಲೂ ಹುಡುಕಿ ಕೊಂಡಳು. ಈ ತಾಪಕ್ಕೆ ಆ ಮಳೆಗಾಲದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೋಲಿದವು. 2. ವಾಹಿನಿ ಅಂದರೆ ನದಿ ಅಥವಾ ದಂಡು.—ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರವು ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅರ್ಥವಿರುವ ಅಲಂಕಾರವು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 3. ಇದು ಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕದ ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ; ಕಾರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಪೋಲ್ದು (ಅಂದರೆ ಪೋಲಿ), ಎಸೆದು ಇರ್ದುದು.

ಜಾತ ನವ ಶಾಡ್ವಲದ ಸೊಂಪ್ ಇಡಿದೆಸೆವ ನೆಲದ,
ಪೂತ್ ಎಸೆವ ಜಾಜಿಗಳ ವರ-ಕುಟಜ-ರಾಜಿಗಳ,
ಕೇತಕಿಯ ಧೂಳಿಗಳ ಕೆದರುತಿಹ ಗಾಳಿಗಳ, ಲಸದಿಂದ್ರ-ಗೋಪ-ಚಯದಾ,
ಕಾತ್ ಎಳೆಯ ಮಾವುಗಳ ಬನ-ಬನದ ಠಾವುಗಳ,
ನೂತನ ಸುವಾರಿಗಳನೆಡೆ ಗೊಂಡ ದಾರಿಗಳ[1]
ಭೂ-ತಳದ ಶಿರಿ ಮೆರೆಯೆ, ಮುಗಿಲ್ಯೆದೆ ಮಳೆ ಗರೆಯೆ; ವರುಷ-ಋತು ಚೆಲ್ವ
[ಆದುದು. || 233 ||

4. ಈ ಸಂಬಂಧವಿಭಕ್ತಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇರುವ 5 ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳೂ ಭೂತಳದ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ANOTHER DESCRIPTION OF THE RAINY SEASON

ವರ್ಷ-ಕಾಲದ ಮತ್ತೊಂದು ವರ್ಣನೆ

(ಭಾರತ)

ಭಾಮಿನಿ-ಷಟ್ಪದಿ (1ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ಒಡ್ಡು ಮೆರದುದು ಮೇಘ-ಘಟೆ; ಬಿಸಿ—
ಲೊಡ್ಡು ಮುರಿದುದು; ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರ—
ನಡ್ಡವಿಸಿ, ಕರಿ ಡಾಲ ಹಿಡಿದವು ಮುಗಿಲ ಚೂಣಿಗಳೂ; ||
ಖಡ್ಡಿ ತಡವುದೆ ಕಡಲನುಡು-ಗಣ—
ದೊಡ್ಡು ಕಾಣೆನು; ಮುಗಿಲ ಬಾಯಿಗೆ
ಲಡ್ಡುಗೆಗಳಾದವು ಸಮಸ್ತ ಗ್ರಹ ಸು-ತಾರೆಗಳೂ. || 234 ||

1. ಖಡ್ಡಿ ತಡವುದೆ ಕಡಲನ್ನು? ಉಡು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಆಳ ಕರೆ! ಕಟಕವನು ಸೂರ್ಯನ
ಮೇಲೆ ಬರ ಹೇಳ್! ಎಂಬ ಮೇಘ-ನೃ—
ಪಾಲಕನ ಡಂಗುರವೊ? ಮೊಳಗುವ ಶಿಡಿಲಿನಬ್ಬರವೋ? ||
ಆಲಿ-ಕಲ್ಲಗಳೊ? ಮುಗಿಲ ಮುಂಗುಡಿ
ಯೊಳ ಹೊಯ್ಲಲಿ ಬೀಳ್ವ ತಾರಾ-
ಮಾಲೆಗಳೊ? ಜೀಮೂತ-ಲತೆ ಲಂಬಿಸಿದುದಂಬರವಾ. || 235 ||

1. ಅಥವಾ ಅಂಬರದಿಂದ.

ಮಿಂಚಿದುದು ದೆಸೆಗಳಲಿ; ಗಮನಕೆ
ಮುಂಚಿದವು ಹಂಸಗಳು; ನಭದಲಿ
ಹೊಂಚಿದುದು ಜೀವನಕೆ ಜೀವನ-ವಿರಹಿ-ನಿಕುರುಂಬಾ. || 236 ||

1. ಜೀವನ-ರಹಿತವಾಗಿದ್ದ ನಿಕುರುಂಬ (ಅಂದರೆ ಚಾತಕಗಳು; 230ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ).

ಜನ-ಪ, ಕೇಳ್, ಐ! ಕಾರ್-ಮುಗಿಲ ಮುಂ-
ಬನಿಗಳೊಳು ವಹಿಲ[1]ದಲಿ, ಕೇರಳ
ಜನಪದದ ತೌಳವದ ಕೊಂಕಣ ವಿಷಮ-ವೀಥಿಯಲೀ ||
ಜಿನುಗಿನಲಿ ಬಹು ಮಳೆಗಳಲಿ ನೆನ-
ನೆನದು, ಸಾಗರ-ತೀರದಲಿ ಬಂ—
ದನು ಕಿರೀಟಿ, ವಿಚಾರಿಸುತಲಾ ದ್ವಾರಕೀ-ಪುರವಾ. || 237 ||

1. ವಹಿಲದಲ್ಲಿ (ಬೇಗದಲ್ಲಿ); ಇದಕ್ಕೆ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿ ಎಂಬಂಥಾ ಒಂದು ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಭಾವಿಸಿ ಕೊಳ್ಳ ಬಹುದು, ಅಥವಾ ಆ ಮುಂಬನಿಗಳೊಳು ಬೇಗದಲ್ಲಿ ನೆನ-ನೆನದು, ಕೇರಳ ----(ಮತ್ತು) ನೆನ-ನೆನದು ಎಂತ ಹೇಳ ಬಹುದು.

AUTUMN

ಶರತ್-ಕಾಲ

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

ವಾರ್ಧಕ-ಷಟ್ಪದಿ (140ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡ ಬೇಕು)

ತುರಗಂ ನಡೆದುದು ಮಣಿ-ಪುಳದಿಂ ಶರದ್[1]-ದಿನದೊ—
ಳರಸಂಚೆ ಸಂಚರಿಸ ತೊಡಗಿದವು; ನದಿಗಳು —
ಬ್ಬರಮಡಗಿ ತಿಳಿದು ಪರಿದವು; ಬೆಳೆ[2]ತುದಾಗಸಂ; ಮೆರದದುಡು-ರಾಜಿ; ಕೂಡಾ
ತರಣಿ ಶಶಿಗಳ ಕಿರಣಮೈದೆ ನಿರ್ಮಲವಾದ[3]—
ವರವಿಂದದೆಲ[4]ರನರಸಿದವಳಿಗಳೆಲ್ಲಿಯುಂ,
ಪರದೆಯಂ ರಂಗದ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಶಳದಂತೆ, ಗಿರಿ-ನಿಕರಮೆಸೆದಿರ್ದುದೂ. || 238 ||

1. ಶರತ್-ದಿನದೊಳು; ಅರಸು-ಅಂಚೆ (ರಾಜ-ಹಂಸೆ) ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಬೆಳೆಯಿತು, ಬೆಳಗಿತು.
3. ಆದವು; ಅರವಿಂದದ ಇತ್ಯಾದಿ. 4. ಅರಸಿದವು ಅಳಿಗಳು; ಎಲ್ಲಿಯುಂ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕರ-ಕರದ ತಮ್ಮ ಮಳೆ-ವನಿಗಳಿಂ ಶಶಿ-ಕಾಂತ—
ದೊರತೆ ವೊನಲುರೆ[1] ವೆಗ್ಗಳಿಸೆ ನಾಚಿ ಬೆಳ್ಪ್ ಆದ
ತೆರದಿಂ ಮುಗಿಲ್ಗಳಿರೆ, ಬೆಳ್-ದಿಂಗಳೊಪ್ಪಿದುದು ಬೆಳಸುಗಳ[2] ಪಣ್ಣ್-ದೆನೆಗಳಾ||
ಮಿರುಪ ಹೊಂ-ಬಣ್ಣದ ಹರಿದ್ರ-ಲೇಪನದಿಂದ
ಮೆರೆವ ಮೈ-ಶಿರಿಯ ಮಾಂಗಲ್ಯದಿಂ ಭೂ-ಮಾತೆ
ನೆರೆ ಶೋಭಿಸುವ ಶರತ್-ಕಾಲದೊಳ್ ತಿರುಗಿತೆರ್ಜುನ-ಹಯಂ ಧರೆಯ ಮೇ
[ಲೇ. || 239 ||

1. ವೆಗ್ಗಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ (ತಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ್ದಕ್ಕೆ). 2. ಇದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಶೋಭಿಸುವ ಎಂಬದರ ವರೆಗೆ ಭೂ-ಮಾತೆ ಎಂಬದು ಆಖ್ಯೆ ಆಗಿದೆ (ಭೂ-ಮಾತೆ ಅಂದರೆ ತಾಯಿಯಾದ ಭೂಮಿ; ಇದು ಬೆಳೆಗೆ ಗರ್ಭವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಹೆಸರು ತಕ್ಕದ್ದು).

XXIV. ಪಾಠ

A BEAUTIFUL COUNTRY

ಒಂದು ಚಲೋ ಶೀಮೆಯ ವರ್ಣನೆ

(ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ)

[1]ಭೂ-ವಧೂ-ರಮಣ, ಕೇಳ್ ಐ, ಮುಂದೆ ನಡೆಸುವ ಕ—
ಥಾ-ವಿಸ್ತರವನಿನ್ನು ಪಯಣ-ಗತಿಯಿಂದ ಭ—
ದ್ರಾವತೀ-ದೇಶಮಂ ಪೊಕ್ಕರನಿಲಜ[2], ವೃಷಧ್ವಜ, ಘಟೋತ್ಕಚ-ತನುಜರೂ.
|| 240 ||

1. ಭೂಮಿಯೆಂಬ ವಧುವಿನ ರಮಣನೇ ಅಂದರೆ ರಾಜನೇ. 2. ಅನಿಲಜನು (= ಭೀಮನು), ವೃಷಧ್ವಜನು ಮುತ್ತು ಘಟೋತ್ಕಚನ ಮಗನು (= ಮೇಘನಾದನು) ಎಂಬವರು.

ಎಲ್ಲಿಯುಂ[1] ಪರಿವ ಪೇರ್ ದೊರೆಯಿಂದ, ಕೆರೆಯಿಂದ—
ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕುಸುಮದಾಗರದಿಂದ, ಸರದಿಂದ—
ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ರತ್ನ-ಮಯದಿಳೆಯಿಂದ, ಬೆಳೆಯಿಂದ, ಮಣಿ[2]-ಕೃತಕ-ಶೈಲದಿಂದಾ,||

1. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ. 2. ಮಣಿಯಿಂದ ಕೃತಕವಾದ ಶೈಲದಿಂದ.

ಎಲ್ಲಿಯುಂ ಸುಳಿವ ಗೋ-ವ್ರಜದಿಂದ, ಗಜದಿಂದ—
ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕತ್ತುರಿಯ ಮೃಗದಿಂದ, ಖಗದಿಂದ—
ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ವಿರಚಿತ ಭವನದಿಂದ, ಜನದಿಂದಲಾ [1]ನಾಡ ಸಿರಿ ಮೆರದುದೂ.
|| 241 ||

1. ಇದು ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.

ಅಂಚೆ-ವಿಂಡ್ ಆಡದ ಕೊಳಂ, ಕೊಳಂಗಳೊಳಗೆ ಪ—
ಳಂಚಿ ಸುಳಿಯದ ಗಾಳಿ, ಗಾಳಿಗಳ ಬಳಿ ವಿಡಿದು
ಸಂಚರಿಸದೆಳೆ ದುಂಬಿ, ದುಂಬಿಗಳ ಬಿಡಯ್ಕೆಂಪ್ ಎನಿಸದೆಚ್ಚ್ ಅಲರೆಲರ್ಗಳಾ
ಗೊಂಚಲೆರಗಿಸದ ಲ[1]ತೆ, ಲತೆಗಳೆಡರದ ತಳ್ಕಿ—
ನಿಂ ಚಿಗುರದಾ ಮಾವು, ಮಾವುಗಳ ಚೆಂ-ದಳಿರ್
ಮಿಂಚದ ಬನಂ, ಬನಗಳಿಂ ಬಳಸದೂರ್ಗಳಿ[2]ಲ್ಲದೆಡೆಯಿ[3]ಲ್ಲ್ ಆವಿಳೆಯೊಳೂ.
|| 242 ||

1. ಲತೆಗಳು ಅಡರದ (ಮತ್ತು) ತಳ್ಕಿನಿಂದ ಚಿಗುರದ ಆ ಮಾವು. 2. ಇಲ್ಲದ ಎಡೆ ಎಂಬದು ಮುಖ್ಯ ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. - - - - - ಕೊಳಂ, - - - - ಗಾಳಿ, - - - - ದುಂಬಿ, - - - - ಅಲರು, - - - - ಲತೆ, - - - - ಮಾವು, - - - - ಬನಂ, - - - - ಊರ್ಗಳು ಎಂಬವುಗಳು ಇಲ್ಲದ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿವೆ. 3. ಇಲ್ಲ ಆ ಇಳೆಯೊಳು.

ಬೆಳೆಯದ [1]ಪೊಲಂಗಳಂ, (ಬೆಳ್-ದಾವರೆಗಳೆಲರ್)
ದಳೆಯದ ಕೊಳಂಗಳಂ, ([2]ಮಣಿ-ಶಿಲಾ-ರೋಚಿಯಿಂ)
ಪೊಳೆಯದಚಲಂಗಳಂ ತರುಣಾರುಣ-ಪ್ರಭೇ ಚೆಂ-ಮುಖಂ ನಗುವಂತ್ ಇರೇ,

1. ಇದು ಮುಂತಾದ ಮುಖ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರಸಲು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕು. 2. ತರುಣವಾದ ಅರುಣದ ಪ್ರಭೆಯ ಚೆಮ್ಮುಖವು ನಗುವ ಹಾಗೆ ಇರಲಾಗಿ ಮಣಿಯುಳ್ಳ ಶಿಲೆಗಳ ರೋಚಿಯಿಂದ ಪೊಳೆಯದ ಅಚಲಂಗಳಂ.

ತಳೆಯದ ಬಸಂಗಳಂ, ಕಿವಿಯೊಳಿಡಿದಾಸರಂ
ಕಳೆಯದ ಸ್ವನಂಗಳಂ, ಮನಕೆನವರತ ಸುಖಂ
ಮೊಳೆಯದ ಜನಂಗಳಂ ಮುಳಿದೆರಸಲ್ಲಾಂ[1] ಕಾಣೆನಾ ಮಹೀ-ಮಂಡಲದೊಳೂ.
|| 243 ||

1. ಅಂ ಅಂದರೆ ನಾನು.

ಉರ್ವರೆಯ ಶಾಲಿಗಳ ಪಾಲ್-ದೆನೆಗೆ ನಭದಿಂ ಮು–
ಗುರ್ವ ಗಿಳಿ-ವಿಂಡುಗಳನುಲಿಯಿಂದ[1] ಪಾಮರಿಯ–
ರೆರ್ವಿಸಿದೊಡಿರದೆ ಬಾಂದಳಕೆ ಮಗುಳೇಳ್ಪ ಪೋಲ್, ಕಲಮಂಗಳಿಕ್ಕೆಲದೊ [ಳೂ ||
ಕ್ಕೊರ್ವಿ ನಳ-ನಳಿಸಿ ನಿಳ್ದ್ ಉರೆ ಬೆಳದ ರಸದಾಳಿ-
ಗರ್ವುಗಳ ಸೋಗೆಗಳ ಪಸುರು[2] ಪೊಗರಾಗಸಕೆ
ಪರ್ವುತಿಪ್ಪ್ ಆ ನಾಡೊಳೆಲ್ಲಿಯುಂ ದಾರಿಗರ ಕಣ್ಗೆ ಕೌತುಕಮೊದುದೂ.
|| 244 ||

1. ಪಾಮರಿಯರು ಗಿಳಿ-ವಿಂಡುಗಳನ್ನು ಎರ್ವಿಸಿದೊಡೆ (ಎಬ್ಬಿಸಿದರೆ), ಇವುಗಳು ಇರದೆ ಇತ್ಯಾದಿ. 2. ಪಸುರಾದ ಪೊಗರು ಆಗಸಕ್ಕೆ ಪರ್ವುತ್ತಿಪ್ಪ ಆ ನಾಡೊಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ.

ತಂಬ್-ಎಲರ ಸೊಗಸಿಂಗೆ ತಲೆ ದೂಗುವಂತೆ, ತಳೆ–
ದಂಬುಜದ ಪರಿಮಳಕೆ ಶಿರವನೊಲವಂತೆ, ಮರಿ-
ದುಂಬಿಗಳ ಗಾನಕ್ಕೆ ಕೊರಳನೊಲದಾಡುವಂತ್ ಒಯ್ಯ್ಯಯ್ಯನೊಲ[1]ದಾಡು
[ವಾ, ||
ಪೊಂ-ಬಣ್ಣಮೆಸೆವ ಕಳಮ-ಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಚರ್ಯೆ–
ಮಂ ಬಿಡದೆ ಮಾಳ್ಪ ಕೆಳದಿಯರೆನಲ್ ಕೀರ-ನಿಕು–
ರುಂಬಮಂ ಸೋವಲಿಕ್ಕ್ ಅಲ್ಲ್ಯ ಇರ್ದ ಪಾಮರಿಯರೊದಗಿದವರಿಗೆ
[ತೋರ್ಪರೂ.[2] || 245 ||

1. ಹೇಳವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಒಲದಾಡುವ (ಮತ್ತು) ಪೊಂಬಣ್ಣವು ಎಸೆಯುವ ಕಳಮವೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಚರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಮಾಡುವ ಕೆಳದಿಯರ ಹಾಗೆ (ಇರುವ) ಕೀರಗಳ ನಿಕುರುಂಬವನ್ನು (ಆ ಕೀರಗಳು ಕಳಮದ ಗೆಳತಿಯರು; ಅವು ಗುಂಪು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಬಂದು, ತಿನ್ನಲಿಕೆ ಬೆಳೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವವು). 2. ತೋರುವರು.

A BEAUTIFUL GARDEN

ಚಂದವಾದ ತೋಟ

ತರುಣ-ಪಲ್ಲವದ ವಿಸ್ತಾರದಿಂ, ನೇರದಿಂ
ಸ್ವರ ಗೈವ ಕಲ-ಪಿಕೋಚ್ಚಾರದಿಂ[1], ಸಾರದಿಂ
ಸುರಿವ ಪೂ-ದೊಂಗಲ ತುಷಾರದಿಂ, ಸ್ವೈರದಿಂ ಸಲ್ಲಾಪ ಕೆಳಸಿ ಬಳಸೀ ||
ಮೊರೆವ ತುಂಬಿಗಳ ಝೇಂಕಾರದಿಂ, ತೋರದಿಂ,
ಪರಿಪಕ್ವಮಾದ ಫಲ-ಭಾರದಿಂ, ಕೀರದಿಂ
ಕರಮೆಸವುತಿಪ್ಪ ಸಹಕಾರದಿಂ ತೀರದೆಲ್ಲ್ಯ[2] ಎಲ್ಲಿಯುಂ ನಂದನದೊಳೂ.
|| 246 ||

1. ಕಲವುಳ್ಳ ಪಿಕದ ಉಚ್ಚಾರದಿಂ. 2. ತೀರದು, ತೀರುವದಿಲ್ಲ (ಆಖ್ಯೆ ಇದರಲ್ಲೇ ಅದೆ).

ಮಿಗೆ ಮುತ್ತಿ ಮೊರೆವ ತುಂಬಿಗಳ ತಿಂಥಿಣಿಯನೇ
ಮುಗಿಲೆಂದು, ಸುಳಿವ ಗಾಳಿಗೆ ಬಿಡದೆ ನರ್ತಿಪ[1] ಲ—
ತೆಗಳ ಕುಡಿ-ಗೊನರ ನುಣ್-ಬೊಗರನೇ ಮಿಂಚ್ ಎಂದು, ಸೊಗಯಿಸುವ [ಪೂಗಳಿಂದಾ ||
ಪೊಗುವ ಮಕರಂದ-ಬಿಂದುಗಳನೇ ಮಳೆಗಳೆಂದ್,
ಒಗೆವ ಸಂತಸದೊಳೆಂವೆಗಮಿದ್ದು[2] ಕುಣಿವ ಸೋ[3]—
ಗೆಗಳ ಬಳಗಂಗಳಂ, ಮಗನೆ, ಕಂಡ್ಯ ಐ, ತಳಿತ ನಗರೋಪವನದೆಡೆಯೊಳೂ[4]?
|| 247 ||

1. ನರ್ತಿಸುವ. 2. ಯಾವಾಗಲೂ. 3. ಸೋಗೆಗಳ ಅಂದರೆ ಶಿಖಿಗಳ; ಹಿಂದಿನದೆಲ್ಲಾ ಇವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅದೆ. ಮಳೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚುವ (231ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ) ನೌಲುಗಳು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಒಗೆವ (ಹುಟ್ಟುವ) ಸಂತೋಷದೊಳಿದ್ದು ಕುಣಿಯುತ್ತವೆ. 4. ನಗರದ ಉಪವನದ.

ಕುದ್ದಾಲ-ಹತಿಯನುರೆ ತಾಳ್ದ್[1] ಎಂಮನಿನ್ನೆಗಂ[2]
ಮುದ್ದು ಗೈದ್ ಈ ಮಾತೆ ಬೆಳೆಯಿಸಿದಳೆಂದು, ತುರು–
ಗಿದ್ದ ತನಿ ವಣ್ಗಳಿಂದ್ ಎಸೆವ ಪೇರ್ ಗೊನೆಗಳಂ ಸಲೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲೆಳಸಿ,||
ಎದ್ದ್ ಇರದೆ, ಬಾಗಿದವು ಕದಳಿಗಳ್[3] ಧರಣಿಗೆನ–
ಲಿದ್ದಪರೆ[4] ಮರದು ಮಮತಾರ್ಥಮಂ ಮಾಡಿದರ[5]–
ನುದ್ಧಾಮ ಗುಣಮುಳ್ಳ ಜೀವಿಗಳ್? ತನುಜ, ನೋಡ್! ಎಂದನಾ ಭೀಮನಂ
[ದೂ || 248 ||

1. ತಾಳಿ. 2. ಇನ್ನೆಗೂ, ಈ ವರಿಗೂ. 3. ಕದಳಿಗಳು ಧರಣಿಗೆ ಎನ್ನಲು (ಎಂಬ ಹಾಗೆ); ಕದಳಿಗಳು ಎಂಬದು ಹಿಂದಿನದಕ್ಕೆ ಆಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ; ಅವು ಭೂಮಿಯೆಂಬ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಮಾತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಗೊನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಗಿದವು; ಅದರಂತೆ ಉದ್ಧಾಮ ಗುಣವುಳ್ಳ ಜೀವಿಗಳು ತಮಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಮರತು ಇರುವರೇ? (ಮರತು ಬಿಡುವದುಂಟೇ?) 4. ಇರುವವೇ (115ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ 'ಪೋದಪ್ಪುದಂ' ಎಂಬದನ್ನು, 179ನೇದರಲ್ಲಿರುವ 'ಆದಪುದು' ಎಂಬದನ್ನು ಸರಿ ನೋಡಿರಿ). 5. ಮಾಡಿದವರನ್ನು.

ಕಡು-ಗೆಂಪ್ ಎಸೆವ ತಳಿರ ತನಿ-ಗೆಂಡಮಂ ಕಲಕಿ[1],
ನಡೆದು, ಮೊನೆ-ಮುಗುಳ ಶಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಪಾಯ್ದು, ಮಾ-
ಮಿಡಿಯ ರಾಜಿಪ[2] ವಜ್ರ-ಮುಷ್ಟಿಯಂ ಪಿಡಿದು, ಲತೆಗಳ ಕೊನರ ಚಾಟಿಯಿಂದಾ||
ಬಡಿದು, ಕೋಗಿಲೆಯ ನಿಡು ಸರದ ಬೊಬ್ಬೆಯೊಳಾಲ್ದು,
ಬಿಡದೆ, ಬನ-ರಾಣಿಯೋಲಗದೊಳುತ್ಸವದಿಂದ–
ಲಡಿಗಡಿಗೆ ತೂಣ-ಗೊಂಡವನಂತ್ ಎಸೆವ ಮಂದ ಮಾರುತವ ನೋಡ್! ಎಂ
[ದನೂ. || 249 ||

1. ಕಲಕಿ, ನಡೆದು, ಪಾಯ್ದು, ಪಿಡಿದು, ಬಡಿದು, ಆಲ್ದು (= ಆಲಿ), ಬಿಡದೆ, ಎಸೆವ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಮಾರುತವ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿವೆ. 2. ರಾಜಿಸುವ.

ನಿಘಂಟು

ಅ

ಅಂಗಣ=ಸ್ಥಳ 192, 193
ಅಂಗನೆ=ಸ್ತ್ರೀ 63, 83, 203
ಅಂಘ್ರಿ=ಪಾದ, ಕಾಲು 72, 83, 99
ಅಂಚೆ=ಹಂಸ 157, 230
ಅಂತೆ=ಹಾಗೆ
ಅಂತರ=ಬಿಡುವಿಕೆ, ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ 133
ಅಂತರಂಗ=ಒಳಗಡೆ 201
ಅಂತರ್ಯ=ಒಳಗಡೆ 200
ಅಂದ=ರೀತಿ, ಪ್ರಕಾರ 1, 3, 10, 14, 15, 21, 126, 145
ಅಂದಳ=ಪಾಲಕಿ 197
ಅಂಬರ=ಆಕಾಶ 161, 209, 235
ಅಂಬುಜ=ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು, ತಾವರೆ 165, 214
ಅಂಭೋ-ಜಾತ=ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು, ತಾವರೆ 127
ಅಂಭೋ-ರುಹ=ತಾವರೆ 186
ಅಕಟ=ಅಯ್ಯೋ 7, 13
ಅಕಳಂಕ=ನಿರ್ಮಲ 149, 153
ಅಕ್ಕಜ=ಆಶ್ಚರ್ಯ 10
ಅಕ್ಕಟ=ಅಕಟ 10
ಅಕ್ಕರು=ಪ್ರೀತಿ 174
ಅಖಿಳ=ಎಲ್ಲ 217
ಅಗಾಧ-ಕೂಪ=ಆಳವಾದ ಭಾವಿ 17
ಅಗ್ಗ=ಅಗ್ರ, ಮೊನೆ, ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ 88, 213
ಅಗ್ರ=ತುದಿ 123
ಅಚಲ=ಚಲವಿಲ್ಲದ, ಸ್ಥಿರ, ಪರ್ವತ 29, 188, 243
ಅಚ್ಚ್, ಅಚ್ಛ=ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ, ಚಂದ 242
ಅಚ್ಚರಿ=ಆಶ್ಚರ್ಯ 151, 158
ಅಜಯನು=ಅಪಜಯ ಪಡದವನು 41
ಅಡಗೆಡೆಯುವದು=ಬೀಳುವದು 192
ಅಡರುವದು=ಏರುವದು, ಮೇಲ್ಬೀಳುವದು 150, 176, 177, 180, 186, 188, 207
ಅಡನದು=ಪಡೆಯುವದು, ಹೊಂದುವದು 9
ಅಡಸುವದು=ಬಿಗಿ ಹಿಡಿಯುವದು 20, 23, 142
ಅಡಿ=ಕಾಲು, ಹೆಜ್ಜೆ 204
ಅಡಿಗಡಿಗೆ (ಅಡಿಗೆ ಅಡಿಗೆ)=ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ, ಬರುತ್ತ ಬರುತ್ತ, ಎಡೆ ಬಿಡದೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ 140, 176, 249
ಅಡ್ಡವಿಸುವದು=ತಡಿಸುವದು, ಮರೆಮಾಡುವದು 234
ಅಣು-ಮಾತ್ರ=ಅಣುವಿನ ಪರಿಮಾಣ 117
ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವದು=ದಾಟುವದು 173
ಅತಿರ=ಅಸ್ಥಿರ 220
ಅತ್ಯುಗ್ರ=ಬಹಳ ಕೋಪ 137
ಅದ್ದುವದು=ಮುಳುಗುವದು 62, 216
ಅದ್ರಿ=ಪರ್ವತ 224
ಅಧಮ=ಕೆಟ್ಟ 12
ಅಧರವು=ಕೆಳಗಣ ತುಟಿ 105
ಅಧಿಕತರ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೀಳುವ, ಹೆಚ್ಚಾದ 232
ಅಧಿಕಾರಿ=ಯೋಗ್ಯನು, ತಕ್ಕವನು 22
ಅಧ್ವ=ಮಾರ್ಗ 17
ಅಧ್ರುವ=ಸ್ಥಿರವಲ್ಲದ್ದು 19
ಅನವರತ=ಎಂದೆಂದಿಗೂ, ನಿತ್ಯ 1, 2, 24, 25, 28—36, 243
ಅನಾಮಯಕರ=ಸೌಖ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥ 204
ಅನಿತು=ಅಷ್ಟು 152, 153, 206
ಅನಿತೆ=ಅಷ್ಟೇ 140
ಅನಿಬರು=ಅಷ್ಟು ಜನರು 92
ಅನು=ಸಮಯ 33, 95
ಅನುಚರ=ದೂತ 40
ಅನುಮತಿಸುವದು=ಮೆಚ್ಚುವದು 110
ಅನುಮಾನ=ಬುದ್ಧಿಗನುಸಾರವಾದ ಆಲೋಚನೆ, ಸಂಶಯ 40, 46
ಅಪದ-ಗಾಮಿ=ಕಾಲಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವಂಥವ 212
ಅಪರ=ಬೇರೆ, ಅತ್ತಾಗಿರುವ 208
ಅಪ್ಪಳಿಸುವದು=ಹೊಡೆಯುವದು 91
ಅಬ್ಜ=ತಾವರೆ 207

ಅಬ್ಬರ=ಕೂಗು, ಕೂಗುವಿಕೆ, ಬಾಹುಳ್ಯ 178, 235
ಅಬ್ಬರಿಸುವದು=ಕೂಗುವದು, ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದ ಮಾಡುವದು, ಬೊಗಳುವದು 45, 88, 177
ಅಭಿಲಾಷೆ=ಆಶೆಗಾರ 12
ಅಭೇದ್ಯ=ಅಸಾಧ್ಯ, ಕೂಡದಂಥಾದು 118
ಅಭ್ಯುದಯ=ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಉದಯ
ಅಭ್ರ=ಆಕಾಶ 221
ಅಮಿತ=ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ, ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದ 72
ಅಮಿತ್ರ=ಶತ್ರು 186
ಅಮೃತ=ಹಾಲು, ಬಿಳೇ ಬಣ್ಣ 212
ಅಮೃತಾನ್ನ=ಅಮೃತದ ಅನ್ನ 105
ಅರವಿಂದ=ತಾವರೆ 238
ಅರಸುವದು=ಹುಡುಕುವದು 174, 227
ಅರಳು=ದಾಸಾಳು, ಕೆಂಪು ತಾವರೆ 162
ಅರಿ=ಶತ್ರು 88, 92, 94, 116, 125
ಅರುಣ=ಸೂರ್ಯ 243
ಅರೆ=ಬಂಡೇ ಕಲ್ಲು 124
ಅರ್ಣವ=ಸಮುದ್ರ 29
ಅರ್ಥ=ದ್ರವ್ಯ 65
ಅರ್ಬುದ=ಹತ್ತು ಕೋಟಿ 185
ಅರ್ಭಕ=ಶಿಶು 137
ಅಲರ್, ಅಲರು=ಹೂವು 208, 224, 238, 242
ಅವಕೂರ=ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವಂಥ 97
ಅವಗಡಿಸುವದು=ಮೇಲ್ಬೀಳುವದು, ಮುತ್ತುವದು 221, 229
ಅವಗಾಹಿಸುವದು=ಹಿಡುಕೊಳ್ಳುವದು 169
ಅವತರಿಸುವದು=ಕೆಳಗಿಳಿಯುವದು 46
ಅವಧಿ=ಅಡ್ಡಿ, ಮೇರೆ 229
ಅವನಿ=ಭೂಮಿ 42, 46, 86, 92, 194
ಅವನಿ-ಪ=ರಾಜ 42, 90
ಅವಯವ=ಶರೀರದ ಅಂಗ
ಅವಲೋಕ=ದೃಷ್ಟಿ 212
ಅಶೋಕ=ಮುಳ್ಳುಮುತ್ತುಗ 162, 215, 224
ಅಶೋಕೆ=ಅಶೋಕ 215, 224
ಅಶ್ವ=ಕುದುರೆ 44
ಅಶ್ವಾವಳಿ (ಅಶ್ವ-ಆವಳಿ)=ಕುದುರೆಗಳ ಆವಳಿ 44
ಅಷ್ಟ=ಎಂಟು 74
ಅಸದಳ=ಅಸಾಧ್ಯ, ಕೂಡದದ್ದು 204
ಅಸಿ=ಕತ್ತಿ 189
ಅಸಿತ=ಕಪ್ಪು 200, 224
ಅಸು=ಜೀವ 38, 64, 94, 181
ಅಸುವಳಿಯುವದು (ಅಸುವು ಅಳಿಯುವದು) =ಸಾಯುವದು 64
ಅಸುವಾಸನಾ(-ನೆ)=ಸುವಾಸನೆಯಿಲ್ಲದ್ದು 219
ಅಸೂಯಾ (-ಯೆ)=ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು 230
ಅಸ್ತ್ರ=ಹಾರಿಸುವ ಆಯುಧ 51, 87
ಅಸ್ತಾಚಲ (ಅಸ್ತ-ಅಚಲ)=ಅಸ್ತಮಯದ ಪರ್ವತ 56
ಅಹಿ=ಸರ್ಪ 171, 222
ಅಹಿತ=ಶತ್ರು 85, 190
ಅಳವು=ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ತ್ರಾಣ 34
ಅಳಿ=ಭ್ರಮರ, ತುಂಬಿ 180, 200, 209, 238
ಅಳಿ-ಕುಂತಳ=ಭ್ರಮರಕ್ಕಿರುವಂಥ ಕೂದಲು 180
ಅಳಿದುಳಿಯುವದು=ಕೆಟ್ಟರೂ ಜೀವದಿಂದುಳಿಯುವದು, ಅಡಗಿ ಹೋಗಿ ತಿರಿಗಿ ಹುಟ್ಟುವದು 201
ಅಳಿಯಾಶೆ=ವ್ಯರ್ಥವಾದ, ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ಆಶೆ 41
ಅಳಿಯುವದು=ನಾಶವಾಗುವದು, ಸಾಯುವದು 7, 35
ಅಳುಪುವದು=ಕೇಡು ಮಾಡುವದು 108
ಅಕ್ಷ=ಪಗಡೆ 47
ಅಕ್ಷಯ=ಬರೇದು ಆಗದ 84

ಆ

ಆಕರ=ಗುಂಪು 202
ಆಕೀರ್ಣ=ತುಂಬಿದ್ದು 201
ಆಗತ=ಕೂಡಿ ಬಂದ 155
ಆಗಮನ=ಹತ್ತರ ಬರುವದು 72
ಆಗರ=ಸ್ಥಳ 241
ಆಗಸ=ಆಕಾಶ 209
ಆಜಿ=ಓಟ, ಜಗಳ, ಬೈದಾಟ 193
ಆಣ್ಮ=ರಾಜ 117

ಇ

ಇಡಿಯುವದು=ಬೀಳುವದು, ಕೂಡಿ ಬರುವದು, ಗುಂಪಾಗಿರುವದು, ತುಂಬುವದು 176, 193, 199, 206, 209, 220, 243
ಇತ್ತಂಡವೂ=ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ 179
ಇತ್ತು=ಕೊಟ್ಟು (ಈವುವದು=ಕೊಡುವದು) 1, 9, 48, 80
ಇದ್ದಲು=ಇದ್ದಲಿ 165
ಇನ=ಸೂರ್ಯ 219
ಇನೆಯ=ಪ್ರಿಯ, ಗಂಡ 181
ಇಪ್ಪ=ಇರುವ 153, 195
ಇರವು=ಇರುವಿಕೆ, ಸ್ಥಿತಿ 128
ಇರಿತಕಾರ=ಹೊಡೆಯುವವ, ತಿವಿಯುವವ 92
ಇರಿಯುವದು=ಹಾಕುವದು, ಹೊಡೆಯುವದು, ತಿವಿಯುವದು 86, 87, 125, 192
ಇರಿಸುವದು=ಇರ ಮಾಡುವದು, ಇಡುವದು 72
ಇರುಬೆ=ಸಮೂಹ 178
ಇಳೆ=ಭೂಮಿ, ನೆಲ 44, 46, 130, 242

ಈ

ಈಡ್, ಈಡು=ಸಮಾನ, ಸರಿ 124, 144
ಈರ್ವರು=ಇಬ್ಬರು 179
ಈವುವದು=ಕೊಡುವದು 1, 9, 136
ಈಶ=ಆಳುವವ, ಕರ್ತ 78
ಈಕ್ಷಿಸುವದು=ನೋಡುವದು 195

ಉ

ಉಗಿಯುವದು=ಹಾರುವದು, ಹರಿಯುವದು, ಹರಿದು ಬಿಡುವದು, ತೆಗೆದು ಬಿಡುವದು 167, 175, 177
ಉಗ್ರ=ಕೋಪವುಳ್ಳ, ಕೆಟ್ಟ 204
ಉಚ್ಚಳಿಸುವದು=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೀಳುವದು, ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವದು 165, 179
ಉಚ್ಚಾರ=ನುಡಿಯುವಿಕೆ 246
ಉಜ್ಜ್ವಳ=ಬಹಳ ಹೊಳೆಯುವಿಕೆ 200
ಉಡಿಯುವದು=ಶೀಳಾಗುವದು, ತುಂಡಾಗುವದು 193
ಉಡು=ನಕ್ಷತ್ರ 138, 211
ಉಡುಂಬರ=ಒಂದು ಜಾತೀ ಅತ್ತಿಮರ 192
ಉಡು-ಕಾಂತ=ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ರಾಜ, ಚಂದ್ರ 211
ಉಡುಗುವದು=ಉಡುಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದು (ಮೈ ಚಿಕ್ಕ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಕುಂಡ್ರುವದು) 176
ಉಡು-ರಾಜ=ಉಡು-ಕಾಂತ 139
ಉಣುವದು=ಉಣ್ಣುವದು 112, 120
ಉತ್ತಂಗ=ಉದ್ದ 188
ಉತ್ತರಿಸುವದು=ದಾಟುವದು 68
ಉತ್ಪಲ=ನೈದಿಲೆ 206
ಉದಕ=ನೀರು 82
ಉದರ=ಹೊಟ್ಟೆ, ನಡುವೆ 161
ಉದುರುವದು=ಬೀಳುವದು 132
ಉದ್ದಂಡ=ಬಹಳ, ದೊಡ್ಡ 231
ಉದ್ದಾಮ=ಮುಖ್ಯ, ದೊಡ್ಡದಾದ, ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ, ಗರ್ವ 88, 169
ಉದ್ದೀಪ್ತ=ಉರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ 231
ಉದ್ದುವದು=ತಿಕ್ಕುವದು 175
ಉದ್ಭವ=ಭರ್ತಿಯಾಗುವಿಕೆ 211
ಉದ್ಧಾಮ=ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ, ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ 248
ಉದ್ಧೃತ=ಎಬ್ಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 184
ಉದ್ಭಾಸ=ಬಹಳ ಹೊಳೆಯುವಿಕೆ 232
ಉದ್ವೃತ್ತ=ಹೆಚ್ಚು ಆಶೆ, ವೇಗತ್ವ 179
ಉನ್ನತಾಶೆ=ಉನ್ನತವಾದ ಆಶೆ, ದೊಡ್ಡ ಆಶೆ 77
ಉನ್ನತಿ=ಉದ್ದಳತೆ 118
ಉಪಕರಿಸುವದು=ಒಪ್ಪುವದು, ಶೋಭಿಸುವದು 44
ಉಪಲ=ಕಲ್ಲು 205
ಉಪವನ=ತೋಟ 247
ಉಪಶಾಖೆ=ಚಿಕ್ಕ ಕೊಂಬೆ 166
ಉಪಹತಿ=ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು 179
ಉಪಾಯ-ಪರ=ಉಪಾಯ ಬಲ್ಲವನಾದ 124
ಉಬ್ಬರ=ಉಬ್ಬುವಿಕೆ, ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ 216, 238
ಉಬ್ಬಸ=ಉಸುರಿನ ಕಟ್ಟುವಿಕೆ, ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು 94
ಉಬ್ಬು, ಉಬ್ಬ್=ಸೊಕ್ಕು, ಮದ 45
ಉಬ್ಬುವದು=ಸೊಕ್ಕುವದು, ಮದವಾಗುವದು 86, 87
ಉಬ್ಬೆ=ಉಬ್ಬು 190
ಉಭಯ=ಎರಡು

ಓ

ಕ

ಕಾಲೋಚಿತ=ಕಾಲ-ಉಚಿತ, ತಕ್ಕ ಕಾಲ 120
ಕಾಸರ=ಕಾಡುಕೋಣ 163
ಕಾಹು, ಕಾಹ್=ಕಾವು 227
ಕಾಳಕೂಟ=ಕೆಟ್ಟ ವಿಷ 97
ಕಾಳಗ=ಯುದ್ಧ 201
ಕಾಳು=ಹಾಳು, ಕೇಡು 34, 146
ಕಿಂಕರ=ಸೇವಕ 12
ಕಿಂಚುಲುಕ=ಚಿಕ್ಕ ಏಡಿ 149
ಕಿಚ್ಚು=ಬೆಂಕಿ 18, 104
ಕಿರ=ಹಂದಿ, ಹೀನ, ಚಿಕ್ಕ
ಕಿರಾತ=ಒಂದು ಜಾತೀ ಕಾಡುಜನ 174
ಕಿರಿ=ಚಿಕ್ಕ 124
ಕಿರೀಟಿ=ಕಿರೀಟವುಳ್ಳವ, ರಾಜ, (ಅರ್ಜುನ) 237
ಕಿರುವು=ಚಿಕ್ಕ, ಮಂದ 223
ಕಿಳ-ಕಿಳಾ=ಬೇನೇ ಧ್ವನಿ 168
ಕೀರ=ಕ್ಷೀರ, ಹಾಲು, ರಸ, ಗಿಳಿ 24, 100, 209, 245, 246
ಕು=ಕೆಟ್ಟ 121
ಕುಂತ=ಈಟಿ 92, 189
ಕುಂತಳ=ಕೂದಲು 180
ಕುಂಭ-ಸ್ಥಳ=ಹಣೆ 183
ಕುಕಿಲು=ಕೋಗಿಲೆಯ ಧ್ವನಿ 164
ಕುಗ್ಗುವದು=ಒಳಬೀಳುವದು, ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು, ಕಟ್ಟ ಹೋಗುವದು 218
ಕುಟಜ=ಒಳ್ಳೇ ಮದ್ದಿನ ಮರ 162, 233
ಕುಟಿಲ=ಕಪಟಸ್ಥ, ಸುಳ್ಳುಗಾರ 116
ಕುತ್ತು-ಕೋವಿ=ಕುತ್ತುವಂಥ ಅಂದರೆ ಹಾರಿಸುವಂಥ ಕೋವಿ, ತುಬಾಕಿ 53
ಕುತ್ತುರು, ಕುತ್ತುರ್=ಬಹಳ ಗಿಡಗಳು ಕೂಡಿದ ಸ್ಥಳ, ಪೊದೆ 178, 179
ಕುದಿಯುವದು=ತಾಪ ಪಡುವದು 10
ಕುದ್ದಾಲ=ಕೊಡ್ಲಿ 248
ಕುನ್ನಿ=ನಾಯಿ ಮರಿ 18
ಕು-ಮತಿ=ಕೆಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯವ, ಶತ್ರು 72
ಕುರಂಗ=ಕೋತಿ, ಕಸ್ತೂರೀ ಮೃಗ 163
ಕುರುಹು=ಗುರುತು 87
ಕುವರ=ಕುಮಾರ 127
ಕುವಲಯ=ಭೂಮಿ, ನೈದಿಲೆ 198, 212, 232
ಕುವಿಯುವದು=ಕೂಗುವದು 107
ಕುಶಲ=ವಿದ್ಯೆಯುಳ್ಳ 65
ಕುಸುಮ=ಹೂವು 214
ಕುಸುಮ-ರಸ=ಜೇನುತುಪ್ಪ 216
ಕುಹಕ=ಕಪಟವುಳ್ಳ 95
ಕೂಡೆ=ಅಗಲೇ, ಸಂಗಡ 216
ಕೂಪ=ಗುಂಡಿ, ಭಾವಿ 17, 82
ಕೂಪರ=ಗಂಡ 181
ಕೂರು, ಕೂರ್=ಮೊನೆಯಾದ 179
ಕೂಳು=ಅನ್ನ 71
ಕೃತಕ=ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ 153, 241
ಕೃತಕಾದ್ರಿ=ಕೃತಕ ಅದ್ರಿ, ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಡ್ಡ 153
ಕೃತ್ಯ=ಕಾರ್ಯ
ಕೃಪಾಣ=ದೊಡ್ಡ ಕತ್ತಿ 189
ಕೃಷಿಕ=ಒಕ್ಕಲಿಗ 231
ಕೆಂ=ಕೆಂಪು 177, 180, 188
ಕೆಡಹುವದು=ಬೀಳಿಸುವದು 172
ಕೆಲ=ಕಡೆ 176
ಕೆಲಂ=ಕೆಲವು
ಕೆಲರು=ಕೆಲವರು 7
ಕೆಳದಿ=ಸ್ನೇಹಿತಳು, ಗೆಣತಿ 245
ಕೆಳಸುವದು=ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡುವದು 14, 179, 246
ಕೇಣ=ನಾಚಿಕೆ, ಲಜ್ಜೆ 11, 189
ಕೇತನ=ಪತಾಕೆ, ಬಾವಟಿ 196
ಕೇಸರಿ=ಸಿಂಹ 177
ಕೇಸು, ಕೇಸ್=ಕೆಂಪು 164, 170, 171
ಕೇಳಿ=ಆಟ 150, 197
ಕೈದು=ಆಯುಧ 189, 190, 194
ಕ್ಲೇಶ=ಲೌಕಿಕ ದುಃಖ 78
ಕೊಂಕು=ಡೊಂಕು 177
ಕೊಂಚೆ=ಕ್ರೌಂಚ 157, 216
ಕೊಂಪೆ=ಗುಡಸಲು, ಮನೆ, ದೇಹ 32
ಕೊಚ್ಚು=ಗೊಂಚಲು 154
ಕೊಡಹುವದು=ಅಗಲಾಡಿಸುವದು 171
ಕೊನರು=ತುದಿ 249

ಗುಣಿಕೆ= ಗುಳಿಗೆ 15
ಗುದಿಯುವದು= ಕುದಿಯುವದು
ಗೂಡಾರ= ಗುಡಾರ
ಗೃಹ= ಮನೆ
ಗೆಂಡ= ಕೆಂಡ
ಗೆಂಪು, ಗೆಂಪ್= ಕೆಂಪು
ಗೆಡಿಸುವದು= ಕೆಡಿಸುವದು
ಗೆಣೆ= ಗೆಳೆಯ 99
ಗೆದರುವದು= ಗಲಿಬಿಲಿಯಾಗುವದು 86
ಗೆಲುವದು= ಗೆಲ್ಲುವದು 106
ಗೆಲವು= ಸಂತೋಷ 121
ಗೆಳಸುವದು= ಕೆಳಸುವದು
ಗೇಯ್ಯುವದು= ಮಾಡುವದು
ಗೇಸರ= ಕೇಸರ, ಹೂವಿನಲ್ಲಿಯ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಧೂಳಿ 200
ಗೈಯ್ಯುವದು= ಮಾಡುವದು 66, 78, 107, 115, 121, 140, 141, 175, 206, 246, 248
ಗೊಂದಳ= ಗದ್ದಲ, ಸಮೂಹ 197
ಗೊಡವೆ= ಸಂಗತಿ 19
ಗೊಡ್ಡಿ= ತುಂಡು 141
ಗೊನರು= ಕೊನರು, ತುದಿ, ಹೂ 247
ಗೊನೆ= ಗೊಂಚಲು
ಗೋ= ಕಣ್ಣು, ಆಕಳು 241
ಗೋಗಿಲೆ= ಕೋಗಿಲೆ
ಗೋಚರಿಸುವದು= ತೋರುವದು 226
ಗ್ರಹ= ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ರಾಶಿ 5
ಗ್ರಾಸ= ತಿನ್ನುವ ಪದಾರ್ಥ 13
ಗ್ರೀಷ್ಮ=ಬೇಸಿಗೆ 227

ಘ

ಘಟ= ಹರಿವಿ, ಮೈ 86, 90
ಘಟೆ= ಗುಂಪು, ಹಿಂಡು 214, 234
ಘಡಾವಣೆ= ಬಾಹುಳ್ಯ, ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ 93
ಘನ= ಘಡತರ, ಬಹಳ, ಮಹಿಮೆ, ಮೋಡ
ಘಲ್ಲಿಸುವದು= ಹೊಡೆಯುವದು, ಬೆದರಿಸುವದು 227
ಘಳಿಲನೆ= ಬೇಗ, ಫಕ್ಕನೆ 7
ಘಾಟ= ಕುತ್ತಿಗೆ 197
ಘಾತಿ= ಕೊಲ್ಲುವಿಕೆ 192
ಘಾಸಿ= ಕಷ್ಟ, ಉಪದ್ರ 78
ಘೂಕ= ಗೂಗೆ 193
ಘೂರ್ಣಿಸುವದು= ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದ ಮಾಡುವದು 202, 204
ಘೃತ= ತುಪ್ಪ 153
ಘೋಟಕ= ಕುದುರೆ 90
ಘೋರ= ಭಯ 192
ಘೋರತರ= ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾದ 68
ಘೋಷಣ= ಘೋಷಿಸುವಿಕೆ, ಘೋಷ 205

ಜ

ಜ್ಞತೆ= ವಿದ್ಯೆ 42
ಜ್ಞನು= ತಿಳಿಯುವಂಥವನು 4

ಚ

ಚಂಡ= ಕ್ರೂರವಾದ, ಘಟ್ಟಿಯಾದ 21
ಚಂದನ= ಗಂಧ 222
ಚಂದಿರ= ಚಂದ್ರ 59
ಚಂದ್ರ-ಕಾಂತ= ಚಂದ್ರ-ಕಲ್ಲು, ಬೆಣಚುಕಲ್ಲು
ಚಂದ್ರಮ= ಚಂದ್ರ 167
ಚಂದ್ರೋಪಲ= ಚಂದ್ರ-ಉಪಲ, ಚಂದ್ರ-ಕಾಂತವೆಂಬ ಕಲ್ಲು 165
ಚಂಪಕ= ಸಂಪಿಗೆ 162
ಚಕೋರ= ಒಂದು ಜಾತೀ ಕೋಳಿ 164, 211
ಚಕ್ರ= ಕೆಂಪು ಹಂಸ 199
ಚಕ್ರ-ವಾಕ= ಕೆಂಪು ಹಂಸ 164
ಚಟುಳ= ಚಂದ 190
ಚತುರ=ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ, -ಯುಳ್ಳವ 148, 189
ಚತುರ್-ಅಂಗ= ಚತುರ್-ಬಲ 229
ಚತುರ್-ಬಲ= ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ತೇರು, ಕಾಲಾಳುಗಳಿರುವ ದಂಡು 184
ಚದುರು= ಚತುರ, ಚಂದವಾದ 105
ಚನ್ನಗೆ= ಚನ್ನಾಗಿ 77
ಚನ್ನು= ಚಂದ, ಸಂತೋಷ 64
ಚಮರಿ= ಚಾಮರ ಬರುವಂಥ ಮೃಗ 182
ಚಮೂ= ದಂಡು 184
ಚಮತ್ಕೃತಿ= ಚಮತ್ಕಾರ 91

ಚಮ್ಮ = ಚರ್ಮ 12
ಚಯ = ಸಮೂಹ 45, 169, 205, 233
ಚರ = ದೂತ 41
ಚರಣ = ಕಾಲು 92
ಚರಣಾಯುಧ = ಕೋಳಿ, ಹುಂಜ 206
ಚರಿಸುವದು = ತಿರುಗಾಡುವದು 122
ಚಲಿಸುವದು = ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವದು, ಅಲ್ಲಾಡುವದು 61, 196
ಚಲ್ವ, ಚಲ್ವ್ = ಚಲೋದು, ಚಂದ 154
ಚಳ = ನಿಲ್ಲದ, ವೇಗವಾದ 91
ಚಳಕ = ಯುಕ್ತಿ 189
ಚಕ್ಷು = ಕಣ್ಣು 231
ಚಾಟಿ = ಚಬುಕು 249
ಚಾಡಿಗ = ಚಾಡಿಗಾರ 101
ಚಾಣ = ಉಳಿ, ಹಾರೆಗೋಲು 124
ಚಾತಕ = ಒಂದು ಜಾತೀ ಕೋಗಿಲೆ 164, 230
ಚಾತುರ = ಗೋಚರವಾದ, ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ214
ಚಾಪ = ಬಿಲ್ಲು 84, 173
ಚಾಪಲ = ಚಂಚಲವಾದ 173
ಚಾರಿ = ಗುರಿಯಿಡುವಿಕೆ 189
ಚಾರು = ಚಂದ 165
ಚಾಳಿ = ಪ್ರಯೋಗ, ಪಳಕಿಸಿದ ಕೆಲಸ 189
ಚಿತ್ಕಾರ = ಚಿತ್ ಚಿತ್ ಎನ್ನುವಿಕೆ 205
ಚಿತ್ತವಿಸುವದು = ಕಿವಿ ಕೊಡುವದು 210
ಚಿತ್ರ = ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಬಣ್ಣ ಹಾಕಿ ಬರದದ್ದು 179, 219
ಚಿತ್ರತರ = ವಿಚಿತ್ರ 154
ಚಿತ್ರ-ಪತ್ರ = ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ರೂಪ 157
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ = ಬಭ್ರುವಾಹನನೆಂಬವನ ತಾಯಿ 186
ಚುಂಬಿಸುವದು = ಮುದ್ದಿಕ್ಕುವದು 160,169
ಚುದ್ರತನ = ಕ್ಷುದ್ರತನ, ನೀಚತನ 65
ಚೂಣಿ = ಮುಂಭಾಗ, ಬಲ 169, 186, 234
ಚೂತ = ಮಾವು 162, 203
ಚೂತಾಂಕುರ = ಚೂತ-ಅಂಕುರ, ಮಾವಿನ ಎಳೇದಾದ ಎಲೆ, ಅದರ ತಳಿರು ಅಥವಾ ಮೊಗ್ಗೆ 226
ಚೆಂ = ಕೆಂಪು 242, 243
ಚೆಲ್ವ, ಚೆಲ್ವ್ = ಚಲ್ವ
ಚೆಲ್ವೆ = ಚಂದ 119
ಚೋರ = ಕಳ್ಳ
ಛವಿ = ಪ್ರಕಾಶ 59, 158, 171

ಛ

ಛಟಿಸುವದು = ಛಟಛಟವೆನ್ನುವದು 161
ಛಿಟಿಸುವದು = ಛಿಟಛಿಟಿಯೆನ್ನುವದು 166
ಛಿದ್ರ-ಮಾನಸ = ಮನಸು ಒಡೆದವನು 61

ಜ

ಜಂಘೆ = ಕಾಲು 177
ಜಂಬೀರ = ನಿಂಬೆ 203
ಜಂಬು = ಜಂಬುನೇರಲ 162
ಜಗ = ಜಗತ್ತು 56, 62, 157
ಜಗುಳುವದು = ಬಿಚ್ಚುವದು 84
ಜಡ = ಭಾರ, ರೋಗ 142
ಜಡಿಯುವದು = ಬಿಗಿ ಮಾಡುವದು 178
ಜನ-ಪ = ಅರಸು 49, 237
ಜನಪದ = ಜನರಿರುವ ಶೀಮೆ 237
ಜನಾವಲೋಕ = ಜನ-ಅವಲೋಕ, ಜನರ ದೃಷ್ಟಿ 212
ಜನಿತ = ಹುಟ್ಟಿದ 169
ಜನಿಸುವದು = ಹುಟ್ಟುವದು 56, 63
ಜರೆಯುವದು = ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವದು 153
ಜಲ-ಚರ = ಮೀನು 24, 149
ಜಲಧಿ = ಸಮುದ್ರ 62
ಜವ = ಬೇಗ, ಶಕ್ತಿ
ಜವ-ಗೆಡಿಸುವದು = ಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಪವಾಗುವದು 221
ಜವಾದಿ = ಒಂದು ಜಾತೀ ಪರಿಮಳ (ಬೆಕ್ಕಿನದು) 157, 159, 174
ಜಸ = ಕೀರ್ತಿ 224
ಜಳ = ಝಳ, ಕಾವು 228
ಜಾತ = ಜಾತಿಯವ, ಕುಲದವ, ಹುಟ್ಟಿದ 99, 233
ಜಾನು = ಮೊಣಗಾಲು 79
ಜಾರುವದು = ಚಲಿಸುವದು, ಓಡುವದು 45
ಜಾಲ = ಬಲೆ, ಗುಂಪು 94, 161

ಜಿನುಗು= ಜಡಿಮಳೆ 237
ಜೀಮೂತ= ಮಿಂಚು 235
ಜೀವನ=ಜೀವಿಸುವಿಕೆ, ಜೀವ, ಅನ್ನ 33, 236
ಜಿಹ್ವೆ= ನಾಲಿಗೆ 1
ಜೊತ್ತು= ಘಟ್ಟಿ, ಹತ್ತರ 197
ಜೊನ್ನ= ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ, ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಕಾಶ 157
ಜೋಧ= ಮಾವಟಿಗ 190
ಜ್ಯಾ =ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗ 187
ಜ್ಯೋತಿ=ಬೆಳಕು, ಪ್ರಕಾಶ 2

ಝ

ಝಗೆ= ಪ್ರಕಾಶ 166
ಝಳ= ಕಾವು, ಶೆಖೆ 165, 169
ಝಳಪಿಸುವದು= ಕತ್ತಿಯನ್ನಾಡಿಸುವದು, ಹೊಳಿಸುವದು 215
ಝಾಡಿ= ಝಾಡುವಿಕೆ, ಬಹಳ ಬೀಳುವಿಕೆ 47
ಝೇಂಕಾರ= ಝೇಂಝೇಂ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ 246

ಠ

ಠಳತ್ಕಾರ= ಠಳಠಳವೆನ್ನುವಿಕೆ 168
ಠೀವಿ= ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ 152

ಡ

ಡಾವರಿಸುವದು=ಉಪದ್ರ ಪಡಿಸುವದು 140, 170
ಡೊಂಕಣಿ= ಉದ್ದವಾದ ಈಟಿ 189
ಡೋಣೆ= ಡೊಣ್ಣೆ 52
ಡೊಳ್ಳಾಸ= ವಿಸ್ತಾರ 170

ಢ

ಢಕ್ಕಾ= ಸಣ್ಣ ನಗಾರಿ 187
ಢಾಳ= ಪ್ರಕಾಶ

ತ

ತಂಜೆ= ಬಕ 157
ತಂಬ್= ತಂಪ್, ತಂಪು 210, 245
ತಕಪಕನೆ= ಕುದಿಯುವ ಶಬ್ದ 149
ತಟ=ತೀರ 188, 203
ತಟನಿ= ಹೊಳೆ 131
ತಡವುವದು= ತಡಿಸುವದು 234
ತಡಿ= ತೀರ 150, 213
ತಡಿತ= ತಡೆಯುವಿಕೆ, ತಡೆ ಹಾಕುವಿಕೆ 167
ತಡೆಯುವದು= ತಡ ಮಾಡುವದು, ತಡೆ ಪಡುವದು, ತಡಿಸುವದು 45, 145
ತತ್ (ತದ್)= ಆ
ತತಿ= ಗುಂಪು 157, 196
ತತ್ತುವ= ತತ್ವ, ನಿಜವಾದದ್ದು 80
ತದನು= ತದ್-ಅನು, ಆ ವೇಳೆ, ಆಗ, ಆ ಮೇಲೆ 204
ತದೀಯ= ಆ 47
ತನಯ= ಮಗ 107, 108, 109, 110, 111
ತನಿ= ಬಹಳವಾಗಿ, ಬಹಳ, ಪಕ್ವವಾದ, ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ 86, 165, 199, 248, 249
ತನು= ಮೈ, ಹೊಟ್ಟೆ, ಚಿಕ್ಕ 34, 160, 174
ತನು-ಜ= ಮಗ 240, 248
ತನೂ-ಭವ= ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವ, ಮಗ 186
ತಪ್ಪಲು= ಪರ್ವತಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ನೆಲ (ಬೈಲು) 172
ತಮ= ಕತ್ತಲೆ 221, 228
ತಮಾಲ= ಹೊಂಗೇ ಮರ 162
ತಮಿಸ್ರ= ಕತ್ತಲೆ 211
ತರ= ಪ್ರಕಾರ, ಸಾಲು 153, 154, 197
ತರಣಿ= ಸೂರ್ಯ 184, 208
ತರಿಸುವದು= ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹಿರಿದು ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಬರೇದು ಮಾಡುವದು 87
ತರು= ಮರ 122, 137
ತರುಣ= ಎಳೇ, ಹೊಸ 243, 246
ತಲ= ಬುಡ 90
ತಲ್ಲಣಿಸುವದು= ಕಷ್ಟ ಪಡುವದು 227
ತವಿಸುವದು= ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದು, ಶಾಂತಿ ಪಡಿಸುವದು 221, 230
ತವೆ= ಬಹಳ, ಬಹಳವಾಗಿ 188, 212, 221
ತಳ= ಬುಡ 200
ತಳಿತ= ತಳಿರಾದ (ತಳಿಯುವದು), ಚಿಗಿತ 215, 247

ತಳಿಯುವದು = ಅರುಳುವದು, ಹೊಳೆಯುವದು, ತಳಿರಾಗುವದು, ಚಿಗಿಯುವದು 62, 215, 225, 247
ತಳಿಯುವದು = ಪಡಕೊಳ್ಳುವದು, ಹೊಂದುವದು, ಶೇರುವದು, ತಳಿಯುವದು, ಅರುಳುವದು 180, 222, 230, 245
ತಳ್ಪು = ಪ್ರಕಾಶ 242
ತಳ್ಳಂಕ = ಭಯ 86
ತಾಗು = ತಾಗುವಂಥಾದು 36
ತಾಪ = ಉರಿ, ಕಷ್ಟ 217
ತಾಮರಸ = ತಾವರೆ 218
ತಾರಕೆ = ನಕ್ಷತ್ರ 86
ತಾರಾ (-ರೆ) = ನಕ್ಷತ್ರ
ತಿಂತ್ರಿಣಿ = ಹುಣಸೆ 203
ತಿಂಥಿಣಿ = ಹಿಂಡು 247
ತಿತ್ತಿರಿ = ವಿಚಿತ್ರಬಣ್ಣದ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ 182
ತಿಮಿ = ದೊಡ್ಡ ಮೀನು 149
ತಿಮಿಂಗಿಲ = ತಿಮಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಮೀನು 149
ತಿಮಿರ = ಕತ್ತಲೆ 62
ತಿರ = ಸ್ಥಿರ 71
ತಿರುಗುವದು = ತಿರುಗಾಡುವದು 239
ತಿರುಳಿನ ಹುಳು = ಕಾಯಿ ಹಣ್ಣುಗಳ ಒಳಗಿರುವ ಹುಳ 15
ತಿಲಕ = (ಎಣ್ಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ) ಎಳ್ಳು, ಹೊನ್ನೆ 39, 44, 47, 162
ತಿಳಿಯುವದು = ತಿಳಿ ಅಂದರೆ ನಿರ್ಮಲ ಅಗುವದು 238
ತಿಳುಹುವದು = ತಿಳಿಸುವದು 1
ತೀಡುವದು = ತಿಕ್ಕುವದು, ಬೀಸುವದು 225
ತೀವುವದು = ತುಂಬಿಸುವದು, ಒಳ ಹೊಗುವದು ತುಂಬಾಗುವದು 122,178,187,209
ತುಂತುರು = ಹನಿ 123
ತುಂಬಿ = ಭೃಂಗ, ಭ್ರಮರ 165
ತುಂಬುರು = ಕೊತುಂಬರಿ 162
ತುಕ್ಕುವದು = ಆಡುತ್ತಾ ಬರುವದು 174
ತುಡುಕುವದು = ಹಿಡಿಯುವದು 176, 177
ತುರಂಗ = ಕುದುರೆ 185
ತುರಗ = ಕುದುರೆ 43
ತುರುಗುವದು = ತುಂಬಾಗುವದು, ಬಹಳವಾಗುವದು 211, 249
ತುಷಾರ = ಜಡಿಮಳೆ, ಜನುಗುಮಳೆ 216,246
ತುಹಿನ = ಹಿಮ 200
ತೂಣ = ಮರುಳು 249
ತೂಳುವದು = ಹೊಡೆಯುವದು, ಬಡೆಯುವದು 87, 92
ತೃಣ = ಹುಲ್ಲು 205
ತೆತ್ತು = ಕೊಟ್ಟು (ತೆರುವದು) 213
ತೆರ = ತರ, ರೀತಿ, ಪ್ರಕಾರ 13
ತೆರಳಿಚುವದು = ಓಡಿಸುವದು 167
ತೆರಳುವದು = ಹೊರಡುವದು 192
ತೆರುವದು = ಕೊಡುವದು 213
ತೆಳುವು = ಮೃದು, ಮಂದ 225
ತೇಜಿ = ಕುದುರೆ
ತೇಲುವದು = ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಗುವದು, ಬಿಡುವದು 158
ತೈಲ = ಎಣ್ಣೆ 153
ತೊಂಗುವದು = ತೂಗುವದು 203
ತೊಡಗುವದು = ಆರಂಭ ಮಾಡುವದು 20
ತೊಡರುವದು = ತೊಡರಾಗುವದು, ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವದು 222
ತೊಪ್ಪನೆ = ಬೇಗವಾಗಿ 172
ತೊರೆ = ಹೊಳೆ 216, 227
ತೊರೆಯುವದು = ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವದು 83, 125 181
ತೊಲಗುವದು = ಅಗಲಿ ಹೋಗುವದು 25, 32
ತೊಳಪು = ಪ್ರಕಾಶ 156, 199
ತೊಳಲಿಕೆ = ತೊಳಲಾಟ, ಹಾರ್‍ಯಾಟ 167
ತೊಳಲಿಚುವದು = ಇತ್ತೂ ಅತ್ತೂ ಕಳುಹಿಸುವದು 40
ತೊಳಲುವದು = ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿರುವದು 126
ತೊಳೆಯುವದು = ತಳಿಯುವದು, ಹೊಳೆಯುವದು, ಚಿಗುರುವದು 156, 196, 243
ತೋಮರ = ಕಬ್ಬಿಣದ ಆಯುಧ, ಬೀಸುಗತ್ತಿ 189

ತೋರ = ಘನತರ, ಚಂದ 246
ತೋರುವದು = ಕಾಣುವದು, ಕಾಣಿಸುವದು 30, 147, 175
ತೋರ್ವ = ತೋರುವ, ಹೊಳೆಯುವ 151

ಥ

ಥರ = ಸಾಲು, ಗುಂಪು 231
ಥಳ-ಥಳಿಸುವದು = ಹೊಳೆಯುವದು 60

ದ

ದ = ಕೊಡುವವ
ದಂತಾಂಕುರ = ದಂತದ ಅಂಕುರ, ಹಲ್ಲಿನ ತುದಿ 183
ದಂತಿ = ಆನೆ 175
ದಂಪತಿ-ವಕ್ಕಿ = ಜೋಡುಹಕ್ಕಿ 216
ದನಿ = ಧ್ವನಿ 82, 181
ದರ್ಪ = ಸೊಕ್ಕು, ಗರ್ವ 13
ದಹನ = ಸುಡುವಿಕೆ 168
ದಳ = ಕೂಟ, ದಂಡು, ಎಲೆ 50, 55, 187, 200 201, 229
ದಳಿರು, ದಳಿರ್ = ತಳಿರು 242
ದಳೆಯುವದು = ತಳೆಯುವದು, ತಳಿಯುವದು, ಹೊಳೆಯುವದು 243
ದಕ್ಷಿಣ = ದಾನ, ಪಡುವಲುದಿಕ್ಕು, ಎಡಗಡೆ 84, 226
ದಾತ = ದಾನ ಕೊಡುವವ 99, 122
ದಾನ-ದ = ದಾನ ಕೊಡುವವ 79
ದಾನಿ = ದಾನ ಕೊಡುವವ 2
ದಾಯಾದ್ಯ = ನೆಂಟ 116
ದಾಯಿಗ = ದಾಯಾದ್ಯ 49
ದಾರಿಗ = ದಾರಿಯವ
ದಿಗ್ = ದಿಕ್ಕು 208
ದಿಗುಡು = ತಿಗುಡು, ಮರದ ತೊಗಟೆ 175
ದಿನ-ಪ = ಸೂರ್ಯ 56
ದಿನ-ಮಣಿ = ಸೂರ್ಯ 219, 227
ದಿವ = ಪರಲೋಕ, ಆಕಾಶ 5, 167
ದಿವಾ-ರಾತ್ರಿ = ಹಗಲಿರುಳು 158
ದಿಶಾ (-ಶೆ) = ದಿಕ್ಕು 168
ದೀಧಿತಿ = ಹೊಳಪು, ಪ್ರಕಾಶ 200
ದೀನ = ಕೆಟ್ಟ, ಬಡ 2, 79
ದುಂಬಿ = ತುಂಬಿ 174
ದುಕ್ಕ = ದುಃಖ 10
ದುಃಖಾಸ್ತ್ರ = ದುಃಖದ ಅಸ್ತ್ರ, ದುಃಖವೆಂಬ ಆಯುಧ 181
ದುಪ್ಪ = ತುಪ್ಪ
ದುರ್ಮ್ಮತಿ = ದುರ್ಮತಿ, ಕೆಟ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವ 12
ದುಮ್ಮ್-ಇಕ್ಕುವದು = ಕೆಳಗೆ ಹಾರುವದು 46
ದುರ್, ದುಃ, ದುಸ್ = ಕೆಟ್ಟ
ದುರ್-ಧರ = ತಾಳ ಕೂಡದಂಥ 229
ದುರಿತ = ಕೆಟ್ಟ, ಪಾಪವುಳ್ಳ 68
ದುರುಳ = ಕೆಟ್ಟ 148
ದುವ್ವಾಳಿಸುವದು = ಹಾರಿಸುವದು 190
ದುಷ್ಕರ್ಮ್ಮ = ದುಷ್ಕರ್ಮ 12
ದುಸ್-ಸಂಗಿ = ಕೆಟ್ಟ ಆಶೆಯುಳ್ಳವ 99
ದೂಗುವದು = ತೂಗುವದು
ದೂರುವದು = ಗದರಿಸುವದು, ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವದು, ಚಾಡಿ ಹೇಳುವದು 73
ದೃಡ = ದೃಢ, ಸ್ಥಿರ 23, 126
ದೆಗೆಯುವದು = ತೆಗೆಯುವದು
ದೆನೆ = ತೆನೆ
ದೆರೆಯುವದು = ತೆರೆಯುವದು
ದೆಸೆ = ದಿಕ್ಕು
ದೇರು = ತೇರು 44, 191
ದೇಹಿ = ದೇಹವುಳ್ಳವ 142
ದೊರಕುವದು = ಶಿಕ್ಕುವದು 15, 79
ದೊರೆ = ತೊರೆ, ಹೊಳೆ; ಸಮಾನ, ಸರಿ 144
ದೋರಣ = ತೋರಣ
ದೋರಿಸುವದು = ತೋರಿಸುವದು
ದೋರುವದು = ತೋರಿಸುವದು 135
ದ್ಯೂತ = ಜೂಜಾಟ 37
ದ್ರುಮ = ಮರ 162, 222
ದ್ವಿಪ = ಆನೆ 205, 231
ದ್ವಿರದ = ಆನೆ 183

ಧ

ಧಗ-ಧಗಿಸುವದು = ಹೊಳೆಯುವದು 161
ಧಟ್ಟು = ದಂಡು 186

ಧಣಿ=ಒಡೆಯ 95
ಧನ=ಐಶ್ವರ್ಯ 7, 21
ಧನಿ=ಧ್ವನಿ 86
ಧನು=ಬಿಲ್ಲು 85
ಧರಣಿ=ಭೂಮಿ, ನೆಲ 184, 232
ಧರೆ=ಭೂಮಿ 46, 49, 122, 192
ಧವಳ=ಬಿಳೀದು 212
ಧಳ್=ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದದ ಉರಿ 160, 163
ಧಾರಿಣಿ=ಭೂಮಿ 63, 123, 163
ಧಾರೆ=ಖಡ್ಗದ ಹದನವಾದ ಭಾಗ 14
ಧಾರ್ಮಿಕ=ಧರ್ಮದ ಸಂಬಂಧವಾದ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠ 143
ಧಾಳಿ=ಲೂಟಿ 34
ಧೀರ=ತಿಳಿದವ, ಬಲ್ಲವ, ಘಟ್ಟಿಗ 51, 193
ಧುರ=ಯುದ್ಧ 116
ಧೂತ=ಹಾರ್ರ್ಯಾಡುವ 170
ಧೂಮ=ಹೊಗೆ, ಬೆಂಕಿ 169, 170
ಧ್ವಜ=ಬಾವಟೆ 184

ನ

ನಂದನ=ವನ, ತೋಟ; ಮಗ 22, 160, 232, 246
ನಂದನೆ=ಮಗಳು 48
ನಂದುವದು=ನೊಂದುವದು, ಶಾಂತಿಯಾಗುವದು 221
ನಕರ=ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಕೆಲಸ 9
ನಕುಲ=ಮುಂಗಲಿ 205
ನಕ್ರ=ಮೊಸಳೆ 199
ನಗ-ಕುಲ=ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಮೂಹ 40, 86
ನಗದು=ನಕ್ಕ 98
ನಗರಿ=ನಗರ 48, 62
ನಚ್ಚುವದು=ನೆಚ್ಚುವದು, ನಂಬುವದು
ನಡೆ-ತರು=ನಡೆದು ಬರುವದು, ನಡೆಯುವದು 150
ನಭ=ಆಕಾಶ 188, 236, 244
ನಫಿ=ಗಾಲಿ 90
ನಯ=ಚಂದ, ಒಳ್ಳೇ 214
ನಯನ=ಕಣ್ಣು 180

ನರಕಿ=ನರಕದವ 75
ನರ-ನಾಥ=ಮನುಷ್ಯರ ಒಡೆಯ, ರಾಜ 48
ನರನೆ=ಅವಸರದ ಶಬ್ದ 91
ನರ್ತನ=ನಾಟ್ಯಾಟ 152
ನರ್ತಿಸುವದು=ನಾಟ್ಯವಾಡುವದು 247
ನಲುವು=ಸಂತೋಷ 84
ನಲ್ಲ=ಒಳ್ಳೇಯವ, ಸ್ನೇಹಿತ 221
ನವ=ಹೊಸ, ಛಂದ
ನವ-ನವಾಗಮ=ನವ-ನವ-ಆಗಮ, ತಿರಿಗಿ ತಿರಿಗಿ ಬರುವಂಥವ 212
ನವ್ಯ=ನವಿ, ಉತ್ತಮ 225
ನಸಿಯುವದು=ಕುಂದುವದು, ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು 218
ನಸು=ಕಡಿಮೆಯಾದ, ಚಿಕ್ಕ, ಎಳೇ 219
ನಳನಳಿಸುವದು=ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದು 244
ನಳಿ=ಚಂದ, ಮೃದುವಾದ 180
ನಳಿನ=ತಾವರೆ 62, 199, 209
ನಳಿನ-ಮಿತ್ರ=ಸೂರ್ಯ 62
ನಾಕು=ನಾಲ್ಕು 42
ನಾಣ್-ನುಡಿ=ನಾಡ ನುಡಿ, ಗಾದೆ 42
ನಾಮಾವಳಿ=ನಾಮಗಳ ಆವಳಿ, ಹೆಸರುಗಳ ಸಾಲು (-ಸಮೂಹ) 1, 35
ನಾಯ=ನ್ಯಾಯ, ವ್ಯಾಜ್ಯ 9
ನಾಯಕ-ನರಕ=ಮುಖ್ಯವಾದ ನರಕ 9
ನಾರಂಗ=ಕಂಚಿ 203
ನಾರಿ=ಸ್ತ್ರೀ 63
ನಾವ=ಹಡಗು 204
ನಾವಿಕ=ಹಡಗಿನವ 204
ನಿಂದ್ಯ=ನಿಂದೆ 113
ನಿಂದ್ಯೆ=ನಿಂದಿಸ ತಕ್ಕದ್ದು 42
ನಿಕರ=ಸಮೂಹ 90, 149, 206, 238
ನಿಕುರುಂಬ=ಗುಂಪು, ಹಿಂಡು 236, 245
ನಿಖಿಳ=ಎಲ್ಲ 229
ನಿಚಯ=ಸಮೂಹ 197
ನಿಟ್ಟಿಸುವದು=ದೃಷ್ಟಿಸುವದು 196
ನಿಡು, ನಿಡುವು=ದೊಡ್ಡ, ಉದ್ದ 92, 176, 192, 249
ನಿಧಾನ=ಸ್ಥಿರತ್ವ, ನಂಜಿಕೆ, ತಾಳ್ಮೆ 79

ನಿಧಿ= ಸಮೂಹ, ಸಮುದ್ರ 18, 118
ನಿಯೋಗ= ಅಪ್ಪಣೆ, ಸಂಗತಿ 116
ನಿರಾಶೆ= ಯಾತರ ಆಶೆಯೂ ಹುಟ್ಟ ಕೂಡದ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ 78
ನಿರುತಂ= ನಿತ್ಯವು, ಯಾವಾಗಲೂ, ಅಡಿಗಡಿಗೆ 111, 122, 222
ನಿರ್ಭೀತ= ಭೀತಿ ಇಲ್ಲದವ 143
ನಿರ್ಮಲ= ಮಲವಿಲ್ಲದ, ಪಾಪವಿಲ್ಲದ 26
ನಿರ್ಮಿತ= ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು 151
ನಿಲವು= ನಿಲುಗಡೆ 222
ನಿಲಿಸುವದು= ನಿಲ್ಲಿಸುವದು 50, 54, 72
ನಿಲುವದು= ನಿಲ್ಲುವದು 56
ನಿವಾಳಿಸುವದು= ಅಗಲಾಡಿಸುವದು 190
ನಿವೇಶ= ಪ್ರವೇಶ 95
ನಿಶೆ= ರಾತ್ರಿ 56
ನಿಷಧ= ನಳರಾಯ 41
ನಿಸ್ಸೀಮ= ಮೇರೆ ಇಲ್ಲದೆ 169
ನಿಳಯ= ಮನೆ 39, 62
ನಿಳಿನಿಟಲು= ಕಪ್ಪದ ಧ್ವನಿ 85
ನಿಳ್ದು= ನಿಂತು
ನೀಂಟುವದು= ಹೀರುವದು 225
ನೀಗುವದು= ಕಳೆಯುವದು, ಬಿಡುವದು 38
ನುಣ್= ನುಣುಪು
ನುಣ್ಪು= ನುಣ್ಣಗಾಗಿರುವಿಕೆ 215
ನುತಿ= ಸ್ತುತಿ 73
ನುತಿಸುವದು= ಸ್ತುತಿಸುವದು 69
ನುಸುಳುವದು= ಇಕ್ಕಟ್ಟಾಗಿ ಹೊಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು 38, 94
ನೃ= ನರ
ನೃ-ಪ= ಅರಸು 39, 41, 44, 45, 48, 65
ನೃ-ಪಾಲ= ಅರಸು
ನೆಗಹು= ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡಿರುವಿಕೆ 92
ನೆಗಳುವದು= ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುವದು 229
ನೆಗಳ್ದ= ನೆಗಳಿದ
ನೆಚ್ಚುವದು= ನಂಬುವದು 35, 67
ನೆನೆಯುವದು= ಸ್ಮರಿಸುವದು, ನೆನಪು ಮಾಡುವದು 67
ನೆಮ್ಮುವದು= ನಂಬುವದು 12
ನೆರೆ= ಬಹಳ, ಬಹಳವಾಗಿ 34, 181, 220
ನೆರೆಯುವದು= ಕೂಡಿ ಬರುವದು
ನೆಲಸುವದು= ನಿಲ್ಲುವದು, ಮೆಚ್ಚುವದು 25
ನೆಳಲು= ನೆರಳು
ನೇಣು= ಹಗ್ಗ 178
ನೇರ= ಕ್ರಮ, ತಾಳ, ನೆಟ್ಟನೆತನ 246
ನೇವರಿಸುವದು= ಬೊಗ್ಗಿಸಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುವದು 86
ನೇಹ= ಸ್ನೇಹ 186
ನೈಷಧ= ನಳರಾಯನದಾದ 48
ನೋಯುವದು= ನೋವು ಕೊಡುವದು 9
ನ್ಯಗ್ರೋಧ= ಆಲದ ಮರ 139

ಪ

ಪ= ಪತಿ, ಒಡೆಯ 41, 42
ಪಂಕ= ಕೆಸರು 26
ಪಂಚಾನನ= ಸಿಂಹ 157
ಪಂಥ= ಪಥ, ಮಾರ್ಗ, ಹಂಗಿಸುವಿಕೆ 189, 190
ಪಂದಿ= ಹಂದಿ
ಪಕ್ಕೆ= ಪಕ್ಷ, ಮಗ್ಗಲು, ಹತ್ತರ, ಮಂಚ 175
ಪಗಲು= ಹಗಲು
ಪಚ್ಚಳ= ಪಕ್ಷ, ಪಕ್ಕೆ 177
ಪಜ್ಜೆ= ಹೆಜ್ಜೆ
ಪಟಲ= ಸಮೂಹ 88
ಪಟಹ= ಹಲಗೇ ವಾದ್ಯ 187
ಪಟು= ಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳ 190, 197
ಪಠಿಸುವದು= ಪಾಠ ಮಾಡುವದು 73
ಪಡಿ-ತಳಿಸುವದು=ಧೈರ್ಯಗೊಳ್ಳುವದು176
ಪಣ= ಹಣ 117
ಪಣ್ಣು= ಹಣ್ಣು
ಪತಾಕೆ= ಬಾವಟೆ 188
ಪತ್ತು= ಹತ್ತು
ಪಥ= ದಾರಿ 45
ಪದಪು= ಪ್ರಕಾಶ 150
ಪದವಿ= ಮಾರ್ಗ, ಸ್ಥಳ, ಗತಿ 29
ಪದಾತಿ= ಕಾಲಾಳು 185
ಪದಾಯುಧ=ಕಾಲಾಯುಧದ್ದು, ಕೋಳಿ 164

ಪಾಷಾಣ= ಕಲ್ಲು 144
ಪಾಳೆಯ= ದಂಡಿಳಿದ ಸ್ಥಳ 62, 195, 197
ಪಿಂಗುವದು= ಹಿಂದಿರುಗುವದು, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯುವದು 145, 203
ಪಿಕ= ಕೋಗಿಲೆ 164, 246
ಪಿಡಿಯುವದು= ಹಿಡಿಯುವದು
ಪಿರಿದು= ಹಿರಿದು, ದೊಡ್ಡದು 141, 208
ಪುಟ=ಕುದುರೇ ಕೊಳಗದ ದುಂಡಾಕಾರ 207
ಪುಟವಿಡುವದು= ಬಲಗೊಳ್ಳುವದು 166
ಪುಟ್ಟುವದು= ಹುಟ್ಟುವದು
ಪುಣುಗು= ಒಂದು ಜಾತೀ ಪರಿಮಳ (ಒಂದು ಬೆಕ್ಕಿನದು) 174
ಪುಣ್ಯ-ಶ್ಲೋಕನು= ಪುಣ್ಯವರ್ತಿಸುವವನು 42
ಪುದುಗುವದು= ಅಡಗುವದು, ಅಡಗಿಸುವದು, ಮುಚ್ಚುವದು 179, 220
ಪುದುವದು= ಹುಟ್ಟುವದು 187
ಪುನ್ನಾಗ= ಹೂವುಗಳಿಂದ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣ ಬರುವದೊಂದು ಮರ; ಜಾಜಿಕಾಯಿಯ ಮರ 162
ಪುರಿ= ಪುರ 43
ಪುಲಿ= ಹುಲಿ
ಪುಲ್ಲು= ಹುಲ್ಲು
ಪುಲ್ಲೆ= ಜಿಂಕೆ 175, 181
ಪುಳಿಂದಿ= ಪುಳಿಂದರೆಂಬ ಕಾಡುಜನರ ಸ್ತ್ರೀ 173
ಪುಳಿನ= ಮಳಲು ಕೂಡಿದ ಸ್ಥಳ 199
ಪೂ= ಹೂ
ಪೂಗ= ಅಡಿಕೆ 162
ಪೂಡುವದು= ಹೂಡುವದು
ಪೂತು, ಪೂತ್= ಹೂವಾಗಿ 233
ಪೂಯುವದು= ಕೂಗುವದು 202
ಪೆಚ್ಚುಗೆ= ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ 211
ಪೇರ್= ದೊಡ್ಡ 139, 142, 150, 196, 241, 248
ಪೇರ್ಚಿಸುವದು= ಹೆಚ್ಚಿಸುವದು 223
ಪೇರ್ಚುವದು= ಹೆಚ್ಚುವದು 139, 219
ಪೇಳುವದು= ಹೇಳುವದು
ಪೊಂ= ಹೊನ್ನು 151, 191
ಪೊಂದು= ಒಪ್ಪು, ಪ್ರಕಾಶ 150
ಪೊಗಳುವದು= ಹೊಗಳುವದು
ಪೊಗುವದು= ಹೊಗುವದು, ಮೇಲ್ಬೀಳುವದು 247
ಪೊಚ್ಚ= ಪಚ್ಚ, ಹೊಸ 224
ಪೊಡಮಡುವದು= ಹೊರಡುವದು 179,204
ಪೊಡವಿ= ಭೂಮಿ 23
ಪೊಡೆ= ಎದೆ, ಧೈರ್ಯ 192
ಪೊಣೆ= ಹೊಣೆ
ಪೊದಕೆ= ಹೊದಿಕೆ
ಪೊದರು= ಹೊದರು 176, 178
ಪೊದಿಸುವದು= ಹೊದಗಿಸುವದು 220
ಪೊಯ್ಯುವದು= ಹೊಯ್ಯುವದು
ಪೊರಗೆ= ಹೊರಗೆ
ಪೊರಳುವದು= ಹೊರಳುವದು
ಪೊರುವದು= ಹೊರುವದು, ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುವದು 113
ಪೊರೆಯುವದು= ಬೆರೆಯುವದು, ಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿರುವದು 154
ಪೊಲ= ಹೊಲ
ಪೊಸ= ಹೊಸ, ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದ, ಅದ್ಭುತ 152, 226
ಪೊಸತು= ಹೊಸದು 176
ಪೋಗುವದು= ಹೋಗುವದು
ಪೋಲುವದು= ಹೋಲುವದು 232
ಪೋಷಿಸುವದು=ಬೆಳಿಸುವದು, ಸಾಕುವದು 1
ಪ್ರಕಟ= ವಿಸ್ತಾರವಾದ 205
ಪ್ರಕಟತರ= ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ 153
ಪ್ರಕರ= ಗುಂಪು 149, 153, 164
ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವದು= ಬಹಳ ಜ್ವಾಲೆಯಾಗುವದು 210
ಪ್ರತತಿ= ದೊಡ್ಡ ಸಮೂಹ 211, 220
ಪ್ರತಾಪ= ಬಹಳ ಶೆಖೆ, -ಜ್ವಾಲೆ 221
ಪ್ರತಿ-ದನಿ= ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬರುವ ಧ್ವನಿ 82
ಪ್ರದೀಪ= ಹೊಳಪು, ಹೊಳೆಯುವಿಕೆ 159
ಪ್ರದೇಶ= ಸ್ಥಳ 188
ಪ್ರಬಂಧ= ಎಡೆ ಬಿಡದ ಕೆಲಸ 17
ಪ್ರಬಲ= ಬಹಳ ಬಲ 222
ಪ್ರಭೆ= ಪ್ರಕಾಶ 243

ಪ್ರವಾಳ = ಹವಳ 151
ಪ್ರಹಾರ = ಹೊಡದಾಟ, ಪೆಟ್ಟು 189
ಪ್ರಾಚೀನ = ಮೂಡಲ ದಿಕ್ಕಿನದಾದ 207
ಪ್ರೇಮ = ಪ್ರೀತಿ
ಪ್ರೇರಕ = ನಡಿಸುವವ 138
ಪ್ರೌಢ = ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವ 5, 185

ಫ

ಫಣಿ = ಹಾವು 170
ಫಲಿತ = ಫಲವಾದ 215

ಬ

ಬಂಟ = ಭಟ, ದಂಡುಗಾರ 98
ಬಂಪ = ನೀಚ 113
ಬಂಧಿಸುವದು = ಕಟ್ಟುವದು 22
ಬಂಧುರ = ಚಂದ 188, 214
ಬಂಭಾ (-ಭೆ) = ಕೂಗುವಿಕೆ 187
ಬಕುಳ = ಬೊಕುಳಿ ಮರ 162
ಬಗೆ = ಚಿಂತೆ, ರೀತಿ 83
ಬಗೆಯುವದು = ಚಿಂತಿಸುವದು 13
ಬಜ್ಜರ = ವಜ್ರ 156
ಬಟ್ಟ-ಬರಿದು = ಬೈಲಾಗಿ ಬರೇದು 7
ಬಡುವದು = ಪಡುವದು 14, 18
ಬಧಿರ = ಕಿವುಡ 105
ಬನ = ವನ, ತೋಟ
ಬನ್ನ = ಭಗ್ನ, ಕಷ್ಟ 18
ಬಯಸುವದು = ಆಶಿಸುವದು 13, 36, 76
ಬರುಹಿ = ನವಿಲು 183
ಬರೆಯುವದು = ಬತ್ತುವದು 227
ಬಲರು = ಬಲವುಳ್ಳವರು 189
ಬಲಾಹಕ = ಮೋಡ 88
ಬಲಿಯುವದು = ಬಲವಾಗುವದು, ದೊಡ್ಡದಾಗುವದು, ಘಟ್ಟಿಯಾಗುವದು 33, 223
ಬಲಿಸುವದು = ಬಲ ಪಡಿಸುವದು 72
ಬಲು, ಬಲ್ = ಬಹು, ಬಹಳ 33, 58, 90, 121, 124
ಬಲುಮೆ = ದೊಡ್ಡಡು, ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ, ಬಲ 27, 115
ಬಳ್ಮೆ = ಬಲುಮೆ 115
ಬಲ್ಲರು = ತಿಳಿದವರು 121
ಬಲ್ಲವನು = ತಿಳಿದವನು 4
ಬಲ್ಲಿದನು = ದೊಡ್ಡವನು 139
ಬಲ್ಲುದು = ತಿಳಿಯುವದು, ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವದು
ಬಳಗ = ಪರಿಚಿತೀ ಜನ, ಗುಂಪು 21, 174, 223, 247
ಬಳಲುವದು = ಆಯಾಸ ಪಡುವದು, ಬಾಡುವದು 122
ಬಳಸು = ಮಾರ್ಗ, ನಡತೆ 96
ಬಳಸುವದು = ಸುತ್ತುವದು, ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು, ಸುತ್ತ್ಯಾಡುವದು 242, 246
ಬಳಿಯ = ಹತ್ತರ 180
ಬಳಿ-ವಿಡಿಯುವದು = ಬಳಿ ಹಿಡಿಯುವದು, ಹಿಂಬಾಲ ಮಾಡುವದು 173, 242
ಬಳಿಸುವದು = ಎಲ್ಲಿಯೂ ರೂಢಿ ಮಾಡುವದು 42
ಬಾಂದಳ = ಆಕಾಶ 244
ಬಾಗು = ತಾನು ಬಾಗಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವಂಥಾದು (ಕಷ್ಟ, ಅಪಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿ) 36
ಬಾಚುವದು = ಲೋಭದಿಂದ ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು 148
ಬಾಲ = ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಯದವ 123
ಬಾಲಾತಪ = ಬಾಲ-ಆತಪ, (ಚಂದ್ರನ) ಎಳೇ ಪ್ರಕಾಶ 158
ಬಾಷ್ಪ = ಕಣ್ಣೀರು 101
ಬಾಹಾ (-ಹೆ) = ತೋಳು, ಕೈ 187
ಬಾಹ್ಯ = ಹೊರಗಿನದು, ಹೊರಗಿರುವಂಥಾದು 26
ಬಾಳು = ಕತ್ತಿ; ಬಾಳಿಕೆ 92, 117, 146, 193
ಬಾಳ್ವೆ = ಬಾಳಿಕೆ 142
ಬಿಂನಾಣ = ಚಾತುರ್ಯ 189
ಬಿಂಬ = ರೂಪ, ಪ್ರಕಾಶ 212
ಬಿಂಬಿಸುವದು = ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದು 207
ಬಿಗಿಯುವದು = ಬಿಗಿ ಮಾಡುವದು, ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟುವದು 84
ಬಿಡಯ = ಗುಂಪು, ಹಿಂಡು 174, 242
ಬಿಡಿಯುವದು = ಹಿಡಿಯುವದು 152

ಬಿಣ್ಪು=ಘಡತರ, ಭಾರ 215
ಬಿನದಿಸುವದು=ಧ್ವನಿ (ನಾದ) ಮಾಡುವದು 199
ಬಿನ್ನಣ=ಚಂದ 64
ಬಿರಿಯುವದು = ಬಿರಕಾಗುವದು, ಒಡೆಯುವದು 86
ಬಿರು=ಬೇಗ 181
ಬಿರುದು=ಬಳೆ, ಪೆಂಡೆ, ಘಂಟೆ, ಕತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಶಿಕ್ಕಿರುವಂಥಾದು
ಬಿರುಬು=ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದ 88
ಬಿಸ=ನೈದಿಲೇ ದಂಟು, ನೀರು 199
ಬಿಸು=ಬಿಸಿ, ಕಾವಾಗಿ 171, 204
ಬಿಸುಟು=ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು (ಬಿಸುಡುವದು) 38
ಬಿಸುಟ್ಟು=ಬಿಸುಟು
ಬಿಸುಡುವದು=ಬಿಸಾಡುವದು, ಒಕ್ಕೊಡುವದು, ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವದು
ಬಿಸು-ಸುಯ್ಯು (-ಸುಯ್ಯ್)=ಬಿಸಿಯಾದ ಉಸುರು 228
ಬೀಡು=ಬಿಡಾರ, ಗುಂಪು 32, 208
ಬೀಡುವದು=ಬೀಳುವದು 57
ಬೀರುವದು=ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವದು 199
ಬುದ್ಬುದ=ನೀರುಗುಳ್ಳೆ 196
ಬುಳು=ಹುಳ 144
ಬೃಂಹಿತ=ಗುಡುಗುವಂಥ ಧ್ವನಿ 93
ಬೆಚ್ಚುವದು=ಭಯ ಪಡುವದು 206
ಬೆಡಗು=ಬೆರಗು, ಆಶ್ಚರ್ಯ 150
ಬೆಮೆ=ಭ್ರಮೆ 72
ಬೆರಸುವದು=ಒಳಗೂಡಿಸುವದು 14
ಬೆರೆಯುವದು=ಒಳಗೂಡುವದು, ಒಂದೇ ಗುಂಪಾಗಿರುವದು 74, 202
ಬೆಳಗುವದು=ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದು110,206,238
ಬೆಳತ=ಬೆಳೆದ
ಬೆಳಸು=ಬೆಳೆ 239
ಬೆಳು=ಬಿಳೇ, ಬಿಳೇದಾದ 84
ಬೆಳೆಯುವದು=ಬೆಳ್ಳಗಾಗುವದು, ಪ್ರಕಾಶವಾಗುವದು 238
ಬೆಳ್=ಬಿಳೇ, 243
ಬೆಳ್ಪು, ಬೆಳ್ಪ್=ಬಿಳೇದು 239
ಬೆಳ್ಳಾರ-ವಲೆ=ಒಂದು ಜಾತೀ ದೊಡ್ಡ ಬಲೆ 163
ಬೇಗೆ=ಕಾಡಕಿಚ್ಚು 207
ಬೇಸತ್ತು=ಬೇಸರವಾಗಿ(ಬೇಸರಿಯುವದು)32
ಬೇಸರಿಯುವದು, ಬೇಸರುವದು=ಬೇಸರ ಪಡುವದು
ಬೇಹುಕಾರ=ಹೊಂಚುಗಾರ, ಕಾವಲಿಗಾರ 62
ಬೊಂಬಾಳ=ದೊಡ್ಡ ದೀವಟಗೆ 159
ಬೊಗರು=ವೊಗರು, ಪ್ರಕಾಶ 247
ಬೊಡ್ಡಿ=ಕೆಟ್ಟ 73
ಬೊಬ್ಬುಳಿ=ನೀರುಗುಳ್ಳೆ 202
ಬೊಬ್ಬೆ=ಕೂಗು
ಬೋದಿಗೆ=ಬೋದುಗೆ
ಬೋದುಗೆ=ಕಂಭದ ಮೇಲ್ಭಾಗ 151

ಭ

ಭಂಗ=ನಷ್ಟ, ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆ 83, 149
ಭಕುತಿ=ಭಕ್ತಿ 95
ಭಜಕ=ಭಜನೆ ಮಾಡುವವ 143
ಭಟ=ದಂಡುಗಾರ 51
ಭರ=ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ, ದೊಡ್ಡದಾದ, ಬೇಗ, ಆಶೆ ಮಾಡುವ 16, 87, 180, 207, 230, 231
ಭರದ್ವಾಜ=ಕೆಂಬೋತ 164
ಭರಿತ=ತುಂಬಿದ, ತುಂಬಿದ್ದ 201
ಭವಣಿ=ಕಷ್ಟ 221
ಭವನ=ಮನೆ 241
ಭಕ್ಷಣ=ಊಟ 13
ಭಾ, ಭೆ=ಪ್ರಭೆ, ಪ್ರಕಾಶ 118, 138
ಭಾಂಡ=ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆ 153
ಭಾರ-ಹರ=ಭಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವವ 68
ಭಾರಿ=ಬಾಹುಳ್ಯ, ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ 39
ಭಾವಿಸುವದು=ಆಲೋಚಿಸುವದು 24
ಭಿತ್ತಿ=ಗೋಡೆ 151, 154, 156
ಭಿನ್ನ=ತುಂಡು, ಭೇದ 63
ಭೀಷಣ=ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಗುಣವುಳ್ಳ ಭೀಷ್ಮ 187, 230
ಭುಜ=ತೋಳು, ಕೈ 27, 106
ಭುವನ=ಲೋಕ 221
ಭೂ=ಭೂಮಿ 5

ಮಸೆಯುವದು=ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳುವದು 224
ಮಸ್ತಕ=ತಲೆ 141
ಮಹಾದ್ಭುತ=ಮಹಾ ಆದ್ಭುತ 62
ಮಹಿ=ಭೂಮಿ 43
ಮಕ್ಷುಕ=ನೊಣ 13
ಮಾ=ಮಾವು 214
ಮಾಂಗಲ್ಯ=ಮಂಗಳತ್ವ, ಪ್ರಕಾಶ 239
ಮಾಗಿ=ಛಳಿಗಾಲ, ಛಳಿ 218,219,223,226
ಮಾಣುವದು=ಉಳಿಯುವದು, ಬಿಡುವದು, ಇಳುವದು 141, 186, 221, 227
ಮಾತುಳಂಗ=ಮಾದಳ 203
ಮಾನವ=ಮನುಷ್ಯ 6, 13
ಮಾನಿತ=ಮಾನವುಳ್ಳವ 83
ಮಾನಿನಿ=ಸ್ತ್ರೀ 79
ಮಾನುಜ=ಮನುಜನ ಕುಲದವ, ನರಜಾತಿಯವ 143
ಮಾಯೆ=ಸುಳ್ಳು 76, 81
ಮಾರ=ಷ್ಟುಗಣ ಪಡಿಸುವವ, ಕೊಲ್ಲುವವ 192
ಮಾರ್ರು, ಮಾರ್=ಎರಡನೇ ಎದುರಾದ 85, [89
ಮಾರುತ=ಘಾಳಿ 60, 161, 249
ಮಿಕ್ಕ=ಉಳಿದ, ಬೇರೆ (ಮಿಗುವದು)
ಮಿಗಿಲು=ಹೆಚ್ಚು 42, 49
ಮಿಗುವದು=ಹೆಚ್ಚಾಗುವದು 47
ಮಿಗೆ=ಹೆಚ್ಚು, ಬಹಳ, ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ 35, 84, 166
ಮಿಡಿ=ಚಿಕ್ಕ ಕಾಯಿ 139
ಮಿತ್ರ=ಸೂರ್ಯ, ಸ್ನೇಹಿತ 186
ಮಿನುಗುವದು=ಹೊಳೆಯುವದು 156, 196
ಮಿರುಗುವದು=ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದು 223
ಮಿರುಪು=ಪ್ರಕಾಶ 156, 239
ಮಿಸುಪು=ಪ್ರಕಾಶ 152
ಮೀನ=ಮೀನು
ಮುಂಗುಡಿ=ಮುಂದಗಡೆ 235
ಮುಂಚುವದು=ಮುಂದೆ ಹೋಗುವದು 236
ಮುಂಡ=ತಲೆ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಮೈ 193
ಮುಂದಳೆಯುವದು=ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು 204
ಮುಂಬನಿ=ಮೊದಲಿನ ಹನಿ 237
ಮುಕುಟ=ಕಿರೀಟ 45
ಮುಕುತಿ=ಮುಕ್ತಿ
ಮುಕುರ=ಕನ್ನಡಿ 119
ಮುಕ್ತಾಫಲ=ಮುತ್ತು 183
ಮುಗಿವುವದು=ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವದು 209
ಮುಗುರುವದು=ಮೇಲ್ಬೀಳುವದು 244
ಮುಗುಳು=ಮೊಗ್ಗೆ 249
ಮುಗ್ಗುವದು=ಮುಣುಗುವದು, ಒಳಬೀಳುವದು 171
ಮುತ್ತಿಗೆ=ಮೇಲ್ಬೀಳುವಿಕೆ 33
ಮುದ=ಸಂತೋಷ 231
ಮುದ್ಗರ=ಸುತ್ತಿಗೆ 88, 189
ಮುನಿಸು=ಶಿಟ್ಟು 221
ಮುನ್ನ=ಮುಂಚೆ 34, 64
ಮುಸಲ=ವನಿಕೆ 88
ಮುಸುಂಡಿ=ಮೂರು ಧಾರೆಯ ಆಯುಧ 88
ಮುಸುಕುವದು=ಮೇಲ್ಬೀಳುವದು, ಮುಚ್ಚುವದು 94, 184, 188
ಮುಳಿಯುವದು=ಶಿಟ್ಟು ಪಡುವದು 180, 243
ಮೂ=ಮೂರು 142, 219
ಮೂಡಿಕೆ=ಬತ್ತಳಿಕೆ 84
ಮೂರುತಿ=ಮೂರ್ತಿ, ರೂಪ 2
ಮೂಷಕ=ಇಲಿ 205
ಮೃತಿ=ಮರಣ
ಮೃದು=ಮೆತ್ತಣ, ಪ್ರಿಯ 1
ಮೃದುತರ=ಬಹಳ ಮೃದುವಾದ 198
ಮೆರೆಯುವದು=ಡಂಭಾಚಾರವಾಗಿ ತಿರುಗಾಡುವದು, ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದು 75, 153, 155, 191, 238, 239
ಮೇಗೆ=ಮೇಲೆ 155
ಮೇಘ=ಮೋಡ
ಮೇಣ್=ಮೇಲೆ, ಮತ್ತು 140, 170, 219
ಮೇದಿನಿ=ಭೂಮಿ 86
ಮೇರುವೆ=ದಂಡಿಳಿದ ಘಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳ 94
ಮೇಳ=ಗುಂಪು 183
ಮೊಗ=ಮುಖ, ಬಾಯಿ 228

ಮೊಗಸುವದು=ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುವದು 176
ಮೊರಹು=ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳ ಮೊರಮೊರ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ 196
ಮೊರೆಯುವದು=ಗುಣುಗುಟ್ಟುವದು, ಮೊರ ಮೊರ ಎನ್ನುವದು 140, 202, 206, 211, 214
ಮೊಳಗುವದು=ಗುಡುಗುವದು 1, 231
ಮೋಟ=ಕೈಯಿಲ್ಲದವ 147
ಮೋದ=ಸುಖ 23
ಮೋಹ=ಮರುಳು, ದಡ್ಡತನ 19, 181
ಮೋಹಿಸುವದು=ಮರುಳುಗೊಳ್ಳುವದು, ಆಶೆ ಪಡುವದು 19, 85
ಮೌಲ್ಯ=ಕಿರೀಟ 146

ಯ

ಯಾಗ=ಯಜ್ಞ 27
ಯಾಚಕ=ಭಿಕ್ಷೆಗಾರ 226
ಯಾತು=ಪಿಶಾಚ 193
ಯಾತ್ರೆ=ಹೋಗುವಿಕೆ 232
ಯಾನ=ವಾಹನ 116
ಯುಕುತಿ=ಯುಕ್ತಿ 95
ಯುಗ=ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಉದ್ದ 84
ಯುತ=ಕೂಡಿದವ, ಉಳ್ಳವ, ಕೂಡಿದ್ದು 119, 201
ಯುವ=ಯೌವನ 180
ಯುವತಿ=ಯೌವನದ ಹೆಣ್ಣು 140

ರ

ರಂಗ=(ಯುದ್ಧದ) ಸ್ಥಳ, ಆಟ 190, 238
ರಂಜನ=ಬಣ್ಣ, ಪ್ರಕಾಶ 152
ರಂಜಿಸುವದು=ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದು 152, 156, 207
ರಂಧ್ರಿಸುವದು=ಒಳಹೋಗುವದು 170
ರಕುತ=ರಕ್ತ
ರಚಿತ=ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ 165
ರಜನಿ=ರಾತ್ರಿ 127
ರಣ=ಯುದ್ಧ 103, 187
ರಣೆ=ಕವಣೆ 178
ರತುನ=ರತ್ನ
ರನ್ನ=ರತ್ನ 151
ರಭಸ=ದೊಡ್ಡ ಧ್ವನಿ 190
ರಮಣ=ಗಂಡ, ಒಡೆಯ 181, 240
ರಮಣೀಯ=ರಮ್ಯ, ಬಹಳ ಚಂದ 72
ರವ=ಧ್ವನಿ 93, 119, 168, 187, 190
ರವಿ=ಸೂರ್ಯ 5, 127, 207
ರಸ=ಸಾರ, ನೀರು 196
ರಶ್ಮಿ=ಕಿರಣ 158
ರಾಗ=ಬಣ್ಣ, ಕೆಂಪು, ವ್ಯಸನ 207, 209
ರಾಗ-ಲೋಭ=ವ್ಯಸನವುಳ್ಳ ಲೋಭ 36
ರಾಜಿ=ಸಾಲು, ಸಮೂಹ 60, 93, 193, 211, 233
ರಾಜಿಸುವದು=ಹೊಳೆಯುವದು 249
ರಾಪು=ಬಹಳ ತೀವ್ರವಾದ ಓಟ 181
ರಾವ್ತ=ರಾವುತ, ಕುದುರೆ ಹತ್ತಿದವ 92
ರಿಪು=ವೈರಿ
ರುಂಡ=ತಲೆಬುರುಡೆ 193
ರುಚಿ=ಕಿರಣ 219
ರುಚಿಸುವದು=ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡುವದು 146
ರುರು=ಒಂದು ಜಾತೀ ಜಿಂಕೆ 205
ರೂಢಿಸುವದು=ಹುಟ್ಟುವದು, ಇರುವದು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವದು 57
ರೇಣು=ಧೂಳು 184
ರೋಚಿ=ಕಿರಣ, ಪ್ರಕಾಶ 150, 200, 243
ರೋಮ=ಕೂದಲು
ರೋಮ-ಕೂಪ=(ತೊಗಲಲ್ಲಿರುವ) ಕೂದಲಿನ ತೂತು 33
ರೋಲಂಬ=ಜೇನುಹುಳ 219

ಲ

ಲಂಪಟ=ಕುಡಿಯುವವ, ಜಗಳಿ, ಆಶೆಗಾರ 11
ಲಂಬಿಸುವದು=ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವದು, ಜೋತಾಡುವದು 160, 235
ಲಡ್ಡುಗೆ=ಮಿಠಾಯಿ 234
ಲತೆ=ಬಳ್ಳಿ 153, 235
ಲಲಾಮ=ಶ್ರೇಷ್ಠ 230
ಲಲಿತ=ಪ್ರಿಯವಾದ, ಚಂದಾದ 3, 160

ಲಸತ್, ಲಸದ್=ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ 199, 233
ಲಕ್ಷ್ಮಿ=ಐಶ್ವರ್ಯ 37
ಲಾಗು=ಹಾರ್‍ಯಾಟ 160
ಲಾಘವ=ಲಘುತನ, ಜೇಗತನ 189
ಲಾಭಿಸುವದು=ಲಾಭ ಹೊಂದುವದು 230
ಲಾಲಿಸುವದು=ಕಿವಿ ಕೊಡುವದು 1
ಲೀಲೆ=ಆಟ 202
ಲುಬ್ಧ=ಲೋಭಿ, ಹೆಚ್ಚು ಆಶೆಯುವ 9
ಲುಬ್ಧಕ=ಬೇಡ 179
ಲೇಪನ=ಲೇಪ
ಲೇಸು=ಒಳ್ಳೇದು 78
ಲೋಚನ=ಕಣ್ಣು, ದೃಷ್ಟಿ 226
ಲೋವೆ=ಮನೆಯ ಮೇಲಿನ ಭಾಗ 156

ವ

ವಂಗಡ=ಸಮೂಹ 187
ವಕ್ಕಿ=ಹಕ್ಕಿ 157
ವಕ್ತ್ರ=ಬಾಯಿ 114
ವಜ್ಜರ=ವಜ್ರ 188
ವಜ್ರ-ಮುಷ್ಟಿ=ವಜ್ರದ ಮುಷ್ಟಿ, ಘಟ್ಟಿಯಾದ ಗುದ್ದು 249
ವಟ=ಆಲದ ಮರ 162
ವಟ್ಟಿ=ಬಟ್ಟೆ 84
ವಡಗು=ಹಡಗು 150
ವಡಬಾಗ್ನಿ=ವಡಬ-ಅಗ್ನಿ, ಸಮುದ್ರದ ಕೆಳಗ ದೆಂತ ಭಾವಿಸಿದ ಬೆಂಕಿ 149
ವಡಯುವದು=ಒಳತಿಕ್ಕುವದು 15
ವಣ್, ವಣ್ಣು=ಹಣ್ಣು 248
ವತ್ಸರ=ವರುಷ 145
ವದನ=ಬಾಯಿ 13
ವಧು=ಸ್ತ್ರೀ 108
ವನ=ತೋಟ, ಕಾಡು
ವನಧಿ=ಸಮುದ್ರ 86
ವನ-ಮಹಿಷ=ಕಾಡುಕೋಣ 175
ವನಿ=ತೋಟ, ಮನೆ; ನೀರುಹನಿ 153, 239
ವನಿತೆ=ಸ್ತ್ರೀ 8, 41, 140
ವಪ್ಪು=ಒಪ್ಪು, ಚೆಲ್ವಿಕೆ, ಮರ್ಯಾದೆ 109
ವರ=ಶ್ರೇಷ್ಠ 5, 43, 159
ವರ-ದ=ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವ 68
ವರ-ಸಿಂಧು=ಗಂಗಾನದಿ 188
ವರುಷ=ಮಳೆ 88
ವರುಷಾಗಮ=ವರುಷ-ಆಗಮ, ಮಳೆ ಬರುವಿಕೆ 230
ವರೂಥ=ರಥ 43, 185
ವರ್ಗ=ಸಮೂಹ, ಕುಲ 72 [212
ವರ್ಧನ=ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥಾದು (-ವಂಥವನು)
ವಲೆ=ಬಲೆ 163, 164
ವಳಯ=ಬೇಲಿ, ಗಡಿ 217
ವಹ್ನಿ=ಅಗ್ನಿ, ಬೆಂಕಿ 161, 162
ವಳ್ಳಿ=ಬಳ್ಳಿ
ವಾಜಿ=ಕುದುರೆ 43, 193 (227, 230, 238, 239ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯ ಕುದುರೆಯು ಅಶ್ವಮೇಧಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು)
ವಾನರ=ಮಂಗ 163
ವಾಯಸ=ಕಾಗೆ 164, 220
ವಾಯು=ಘಾಳಿ 226
ವಾಯುವದು=ಹಾಯುವದು 177
ವಾರಿ=ನೀರು
ವಾರಿ-ಧಿ=ಸಮುದ್ರ 68
ವಾರ್ಧಕ=ಮುಪ್ಪಾಗುವ ಕಾಲ 30
ವಾಲ=ಬಾಲ 183
ವಾಸಿತ=ವಾಸನೆಯಾದ ಸ್ಥಿತಿ 159
ವಾಸ್ತು=ಮನೆ 152
ವಿಂಡು=ಹಿಂಡು
ವಿಕಟ=ಹಗೆ, ನೀಚತನ 113
ವಿಕಿರ=ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವಿಕೆ 205
ವಿಗಡ=ಕ್ರೂರ, ಕಠಿಣ 33
ವಿಚಿತ್ರ=ಬಹಳ ವರ್ಣನೆ 80
ವಿಜಾತಿ=ಕೆಟ್ಟ ಭಾವ 230
ವಿಡುವದು=ಬಿಡುವದು 176, 177, 223
ವಿಡು-ವಾಯಿ=ಬಿಟ್ಟಂಥ ಬಾಯಿ 177
ವಿತ್ತ=ಐಶ್ವರ್ಯ, ಬದುಕು 23, 220 (ಈ 220ನೇ ಶ್ಲೋಕದ 2ನೇ ಚರಣದಲ್ಲಿ ‹ಲಾಭಮಂ› ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ‹ಲಾಭವೇ› ಎಂತ ಹಾಕ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ)
ವಿದರ್ಭನು=ವಿದರ್ಭದ ರಾಜನು, ಭೀಷ್ಮಕ 40

ಶ

ಷ

ಸ

ಸತ್ತಿಗೆ= ಛತ್ರ, ಕೊಡೆ 214
ಸತ್ವ (ಸತ್ತ್ವ)= ತ್ರಾಣ 124
ಸದಾ= ಯಾವಾಗಲೂ 114
ಸದ್-ಧಾರ್ಮಿಕ= ನಿಜ ಧರ್ಮವುಳ್ಳ 112
ಸನ್ನಾಹ= ಸೌರಣೆ, ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುವಿಕೆ 185
ಸನ್ನೆ= ಸನ್ನೆಗೋಲು 124
ಸಬಳ= ಈಟಿ 196
ಸಮರ= ಯುದ್ಧ 93, 186
ಸಮರ್ಪಿಸುವದು= ಕೊಡುವದು 248
ಸಮಾಗಮ= ಐಕ್ಯ, ಬರುವಿಕೆ 36
ಸಮಾನನು= ಸರಿಯಾದವನು 2
ಸಮುನ್ಮಿಳಿತ= ತುಂಬಿದ್ದಾದ 196
ಸರ= ಸ್ವರ; ಕೆರೆ 214, 241, 249
ಸರಣಿ= ಮಾರ್ಗ 184
ಸರಸ= ಚಂದ, ಬೇಗ 207
ಸರಸಿ= ಕೆರೆ 127, 201
ಸರಸಿಜ= ತಾವರೆ 222
ಸರಳು= ಅಂಬು 88, 89, 176, 192
ಸರಿ= ಜಡಿಮಳೆ 88
ಸರಿಸ= ಹತ್ತರ 179
ಸರೀಸೃಪ= ಹಾವು 205
ಸರ್ಬ= ಸರ್ವ 185
ಸರ್ವ-ಜ್ಞ= ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿದವ 4
ಸರ್ವಥಾ= ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 5
ಸರ್ವೋತ್ತಮ= ಸರ್ವ-ಉತ್ತಮ, ಸರ್ವರಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮನಾದ 70
ಸಲೆ= ಬಹಳ, ಬಹಳವಾಗಿ 121, 156, 248
ಸಲ್ಲಲಿತ= ಚಂದ 227
ಸಲ್ಲಾಪ= ಸಂಭಾಷಣೆ 173, 246
ಸವ= ಸವು, ನುಣುಪು 151
ಸವಿಯುವದು= ಉಣ್ಣುವದು 105
ಸವ್ವಳಿ= ಉಬ್ಬುವಿಕೆ 149
ಸಹಕಾರ= ಪರಿಮಳವುಳ್ಳ ಮಾವು 246
ಸಾಕಾರ= ಆಕಾರವುಳ್ಳದ್ದು 66
ಸಾಧನ= ಬದುಕು, ಉಪಾಯ 40, 82
ಸಾಧಿಸುವದು= ಉಂಟು ಮಾಡುವದು, ಪಡೆಕೊಳ್ಳುವದು, ಉಪಾಯ ಮಾಡುವದು, ಮನಗೊಟ್ಟು ನಡಿಸುವದು 13, 118, 141
ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ= ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯ 37
ಸಾರ= ಬಲ, ಸಮೂಹ 192
ಸಾರಸ= ಬಕಪಕ್ಷಿ 164, 216
ಸಾರಿಸುವದು= ಶಬ್ದ ಮಾಡಿಸುವದು 223
ಸಾರುವದು= ಶೇರುವದು, ಹತ್ತರ ಹೋಗುವದು, ಕೂಗುವದು, ಪ್ರಸಂಗ ಮಾಡುವದು 38, 39, 40, 47, 56, 73, 225
ಸಾರ್ಚುವದು= ಶೇರುವದು, ಹತ್ತರ ಹೋಗುವದು 176
ಸಾಲ= ತೇಗುಮರ 162
ಸಾವು= ಮರಣ 140
ಸಿಂಗ= ಸಿಂಹ 175, 180
ಸಿಂಗರಿಸುವದು= ಶೃಂಗರಿಸುವದು 84
ಸಿಂಜಿನಿ= ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗ 86
ಸಿಂಧ= ಒಂದು ತರದ ಬಾವಟಿ 188
ಸಿಗುರಿ= ಸಿಗುರು, ಕಬ್ಬಿನ ಹೊರಗಡೆ 3
ಸಿಮಿಸುವದು= ಸಿಮಿಸಿಮಿ ಎಂದು ಬೀಳುವದು 161
ಸಿರಿ= ಶ್ರೀ, ಐಶ್ವರ್ಯ 75, 224
ಸೀಕರ= ಶಿಡಿಯುವಿಕೆ 202
ಸೀಗುರಿ= ಒಂದು ತರದ ಛತ್ರ,—ಕೊಡೆ 188
ಸೀಯುವದು= ಕಮರುವದು 165
ಸೀವರಿಸುವದು=ಸೀಸೀ ಎಂದು ಮೈಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವದು 140
ಸು= ಒಳ್ಳೇ
ಸುಕ= ಸುಖ
ಸುಕರ= ಒಳ್ಳೇ 153
ಸು-ಕೃತ= ಒಳ್ಳೇದಾದ 140
ಸು-ಜ್ಞಾನ= ಒಳ್ಳೇ ಜ್ಞಾನ 2, 4
ಸುತ= ಮಗ
ಸು-ನಿವೇಶ= ಹಗುರಾದ ಪ್ರವೇಶ 95
ಸುಪ್ತ= ನಿದ್ರೆಯುಳ್ಳವ 57
ಸು-ಪ್ರಖ್ಯಾತ= ಒಳ್ಳೇ ಕೀರ್ತಿ ಪಟ್ಟ 37
ಸು-ಭಾ-ಗತಿ= ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರಕಾಶದ ಗತಿ 118
ಸು-ಭಾನು= ಬಹಳ ಚೆಲ್ವಿಕೆ 79
ಸುಮನಸು= ಪುಷ್ಪ 88
ಸುಯ್ಯುವದು= ನಿಟ್ಟುಸುರು ಕಳೆಯುವದು, ಉಸುರು ಕಳೆಯುವದು 42, 171, 204

ಸು-ರಂಚಿ=ಚಂದಾಗಿ ರಚಿಸಿದವನು (ದೇವರು) 157
ಸುರಗಿ=ಕಠಾರಿ 189
ಸುರ-ಚಾಪ=ಮಳೇ ಬಿಲ್ಲು 123
ಸುರಕ್ಷಿಸುವದು=ಚಂದಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವದು 137
ಸು-ಲಭ=ಚಂದಾಗಿ ಲಾಭಿಸುವ (ಲಾಭವಾಗುವ), ಹಗುರಾದ 3
ಸುಲಲಿತ=ಚಂದ 209
ಸುಲಿಯುವದು=ಸಿಪ್ಪೆ ತೆಗೆಯುವದು 3
ಸುವಾರಿ=ವರ್ತೆ, ಒರ್ತೆ, ನೀರುಬುಗ್ಗೆ 233
ಸುವಿಧಾನ=ಕಾಪಾಡುವಿಕೆ 220
ಸು-ಹೃದಯ=ಒಳ್ಳೇ ಹೃದಯದವ, ಸ್ನೇಹಿತ 68
ಸುಳಿ=ಸುಳಿದಾಟ, ತಿರುಗಾಟ, 196, 202
ಸುಳಿವು=ತಿರುಗಾಟ, ಚಂಚಲವಾದ ಪ್ರಕಾಶ 62
ಸೂಕರ=ಹಂದಿ 6, 163
ಸೂತ=ರಥ ನಡಿಸುವವ 43
ಸೂಪ=ಅಡಿಗೆ 152
ಸೂಮುಮಾನ=ಹೆಚ್ಚಿನವ, ಮುಖ್ಯವಾದವ 9
ಸೂರೆ=ಲೂಟಿ 223
ಸೂಸಕ=ಹೂವುಳ್ಳ ಶೃಂಗಾರ 156
ಸೃಜಿಸುವದು=ಸೃಷ್ಟಿಸುವದು 41
ಸೆಡೆ=ಸೊಟ್ಟಾಗಿರುವಂಥಾದ್ದು 145
ಸೆಳೆದ=ಸೊಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿದ (ಅಥವಾ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ) 177
ಸೇವಿಸುವದು=ತಿನ್ನುವದು 78
ಸೈರಿಸುವದು=ಹೊರುವದು, ತಾಳುವದು 230
ಸೊಂಪಗೆ=ಚಂದಾಗಿ 82
ಸೊಂಪು=ಚಂದ, ಚೆಲ್ವಿಕೆ 156, 215, 233
ಸೊಗಡು=ವಾಸನೆ, ನಾತ 174, 219
ಸೊಗಯಿಸುವದು=ಸೊಗಸುವದು, ರಮ್ಯವಾಗುವದು 247
ಸೊಗಸು=ಚೆಲೋ, ರಮ್ಯ, ಪಸಂದು 44
ಸೊಗಸುವದು=ಒಪ್ಪುವದು, ಚೆಲೋದಾಗುವದು 79, 80, 83, 213
ಸೊಡರು=ದೀಪ 62, 123
ಸೊಸ್ಥ=ಸ್ವಸ್ಥ 67
ಸೊಯಂವರ=ಸ್ವಯಂವರ, ಮದುವೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ಆದು ಕೊಳ್ಳುವದು 41
ಸೋಕುವದು=ಸೊಂಕುವದು, ಹ
ಸೋಗೆ=ಉದ್ದ ಎಲೆ, ನೌಲು 24
ಸೋದು, ಸೋದ್=ಸವಿ 102
ಸೋನೆ=ಒಂದು ತರದ ಮಳೆ 88
ಸೋಪಾನ=ಮೆಟ್ಟುಗಳು 165,
ಸೋವುವದು=ಓಡಿಸುವದು, ಬ ಡುವದು 172, 178, 228, 2
ಸೋಸುವದು=ಶೋಧಿಸುವದು
ಸೌಕ್ಯ=ಸೌಖ್ಯ
ಸ್ತೋಮ=ಗುಂಪು 159, 169
ಸ್ವಚ್ಛ=ಶುದ್ಧತೆ, ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವಿ
ಸ್ವನ=ಶಬ್ದ 198, 243
ಸ್ವರ=ಧ್ವನಿ
ಸ್ವಾದಿಸುವದು=ಸವಿಯಾಗುವದ
ಸ್ವೈರ=ಸ್ವೇಚ್ಛೆ, ಸಂತೋಷ 246

ಹ

ಹಂಗಿಗನು=ಹಂಗಿನವನು 35
ಹತ=ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ 184
ಹತಿ=ಪೆಟ್ಟು 248
ಹಬ್ಬುಗೆ=ಹಬ್ಬುವಿಕೆ, ದೊಡ್ಡಭಾವ
ಹಮ್ಮು=ಗರ್ವ 12
ಹಯ=ಕುದುರೆ 42, 44, 45, 9
ಹಯ-ಜ್ಞತೆ=ಕುದುರೆಗಳ ವಿಷಯ 42
ಹರಣ=ತೆಗೆಯುವಿಕೆ 232
ಹರದು=ಹರಿದು, ಹರೆದು (ಹರಿ
ಹರಿ=ಸಿಂಹ 173
ಹರಿಗೆ=ಹಲಿಗೆ, ಡಾಲು 92
ಹರಿಣ=ಜಿಂಕೆ, ಎರಳೆ 173
ಹರಿಣಿ=ಹೆಣ್ಣು ಹರಿಣ 101
ಹರಿದ್ರ=ಅರಿಸಿನ 239
ಹರಿಯುವದು=ಅಗಲಿ ಹೋಗು ದು (=ಕೆಟ್ಟು) ಹೋಗುವದು
ಹರೆ=ಗಿಡಗಳ ಟೊಂಗಿ,—ಕೊಂಬೆ
ಹಲವು=ಅನೇಕ 27, 89
ಹವಣು=ಉಪಾಯ, ತಕ್ಕ ರೀತಿ
ಹವಿ=ತುಪ್ಪ 127